

288.802

O
S
Z
K

ZARÁNDOKÚT
A SZENTHELYEKRE

SZENTÉVI ZARÁNDOKÚT 1933.

~~---~~ - - - - - O
288.802^Z_K

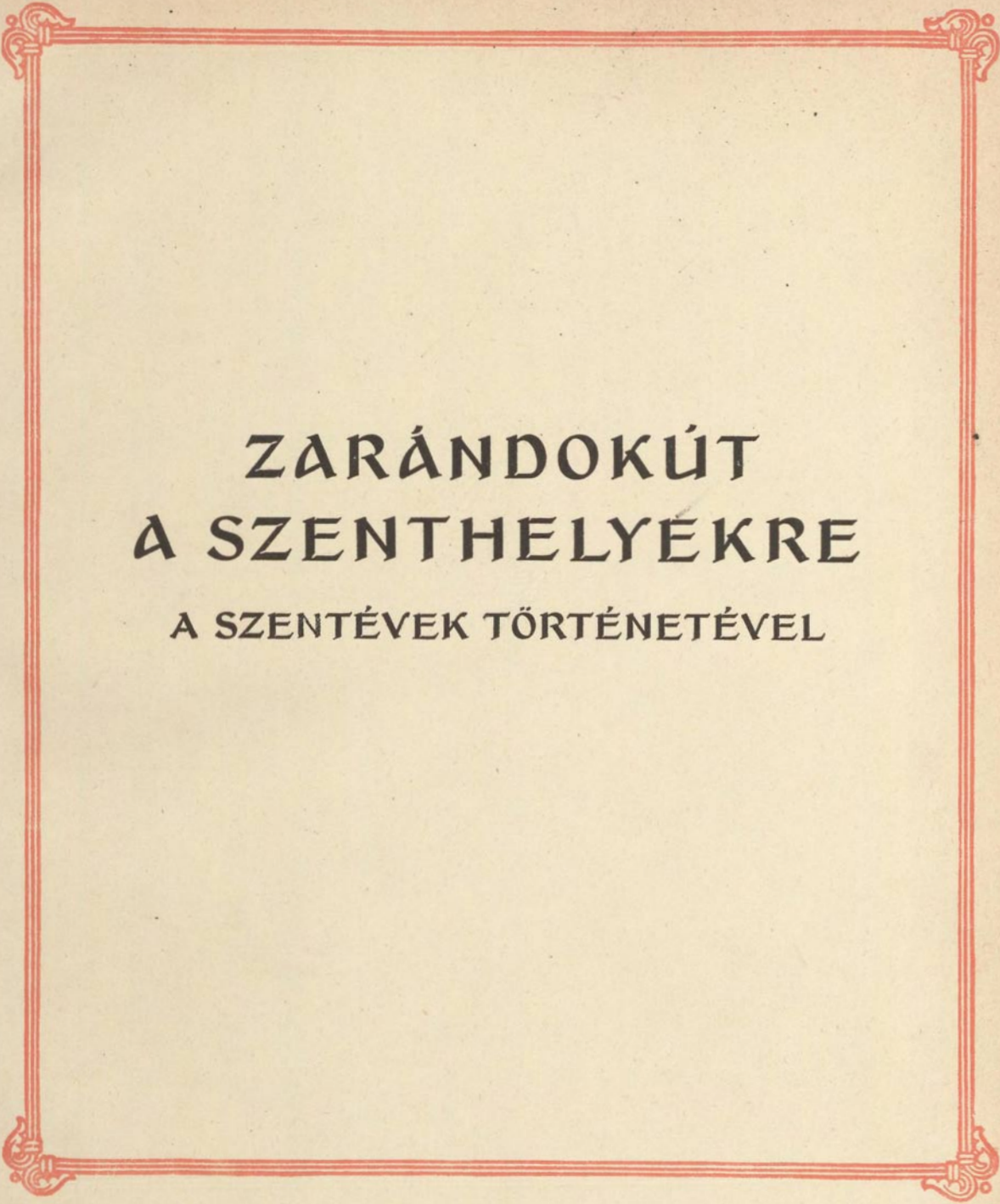
ZARVANNIDOKUJIASSAENNEHAYEKRI

ZARÁNDOKÚT
A SZENTHELYÉKRE
A SZENTÉVEK TÖRTÉNETÉVEL

ZARÁNDOKÚT A SZENTHELYEKRE

A SZENTÉVEK TÖRTÉNETÉVEL

IRTA

Dr RÉVAY JÓZSEF

MÁSODIK, JAVÍTOTT KIADÁS

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA, BUDAPEST

A KÖNYVDÍSZEKET ÉS A KÖNYV KÖTÉSÉT
JASCHIK ÁLMOS
FESTŐMŰVÉSZ-TANÁR TERVEZTE ÉS RAJZOLTA

★
TIZENHÉT SZÍNES MŰMELLÉKLETTEL

288802

Nihil obstat.

Dr. Antonius Lepold
censor dioecesanus.

Nr. 761.

Imprimatur.
Strigonii, die 14. Martii 1933.

Dr. Julius Machovich
vic. gen.

A SZENTATYA „Rómában, Szent Péternél, január hó hatodikán, Vízkereszt ünnepén, az ezerkilencszázharmincharmadik évben“, pápasága tizenegyedik évében kiadott „Quod nuper“ kezdetű jubileumi bullájával rendkívüli szentévet és nagy jubileumot hirdetett, az emberi nem megváltásának tizenkilenc évszázados fordulója alkalmából.

Őszentsége bullája elmondja, hogy ha mindjárt ennek az eseménynek pontos esztendeje történelmileg nincs is teljesen tisztázva, magában a tény vagy jobban mondva a csodálatos események sorozata olyan fontos és jelentőségteljes, hogy nem lehet mellettük megemlékezés nélkül elmenni. Azok az isteni ajándékok, amelyeket mindnyájan élvezünk és amelyekre büszkék vagyunk: a szent Eucharistia alapítása az Úr Vacsorájában, Jézus Krisztus kínszenvedése és halála, csodálatos feltámadása, az apostoloknak adott hatalom, hogy megbocsássák a bűnöket, a Péterre és utódaira ruházott kormányzói főhatalom: a primátus és végezetül az Úr mennybemenetele, a Szentlélek leszállása és az Evangéliumnak első és győzedelmes hirdetése az apostolok által.

„Kedves Fiaim, — írja a Szentatya, — melyik centenárium lehetne szentebb és méltóbb arra, hogy megünnepeljük?“

Felhívja a Szentatya a híveket, hogy a legnagyobb gonddal újítsák meg magukat a bűnbánat szentségében és éljenek az élet kenyerével, ne csak a husvéti időben, hanem mentül gyakrabban és minél nagyobb áhítattal, különösen a Szentév folyamán és nagypénteken különösen merüljenek bele az Úr szenvedésének titkaiba. Mivel továbbá a teljes búcsú, amelyet Őszentsége erre a Szentévre engedélyezett, csak Rómában lesz elnyerhető, szeretettel hívja az egész keresztény katolikus világot a szent városba, amely a katolikus hit középpontja, Jézus Krisztus hely-

tartójának otthona, ahol kiváló alkalom van tisztelni az Ur szenvedésének szent ereklyéit.

Felsorolja a bulla a Szentévben elnyerhető kegyelmeket és a hirdetett teljes búcsú elnyerésének feltételeit. „Ennek a Szentévnek folyamán összes mindkét nembeli híveknek, akik különböző napokon vagy ugyanazon a napon, vagy bárminő sorrendben háromízben a lateráni Szent János, a vatikáni Szent Péter, az ostiai úton lévő Szent Pál és az esquilinusi Szent Mária Maggiore bazilikákat meglátogatták és szándékunk szerint imádkoztak, legteljesebb elengedését engedélyezzük mindazon büntetéseknek, amelyeket bűneikért levezekelni tartoznak, miután előzőleg a bűnbánat szentségében kiengesztelődve magukat a szentáldozással megerősítették és bűneik bocsánatát elnyerték.“ Megszabja még a bulla a bazilikalátogatások sorrendjét, időpontjait és az egyes oltároknál elmondandó imádságokat és fohászokat. Végül pedig megállapítja a jubileumi Szentév tartamát: „A római Anyaszentegyház kardinálisainak, a mi szeretett testvéreinknek egyakaratóval, a Mindenható Isten, Szent Péter és Pál, a Mi tekintélyünkkel, az Úristen dicsőségére, a lelkek üdvösségére és a katolikus Anyaszentegyház javára ezzel az apostoli levéllel ebben a szent városban ezen év április 2-tól az 1934. év április 2-ig a szent kánonok 923. pontja szerint rendkívüli jubileumot hirdetünk és hirdettünk tekinteni kívánjuk.“

*

Háborúk és forradalmak vérzivatarai vertek végig ezen a mai szerencsétlen nemzedéken, az emberiség gépezete mint a bomlott óra zakatol, tétován és tanácstalanul vergődik a mai ember a pénz és pénztelenség, a tobzódás és a nyomorúság, a válság és a reménytelenség sötét útvesztőiben, mint a gyermek, aki eltévedt a titokzatos erdőben és hiába kiáltoz, nincs aki kézenfogja és kivezesse az őrjítő zűrzavarból, napfényes tájakra, sugaras magasságokba. És ekkor odalép a megtévedt és megriadt ember mellé az Egyház és annak, akit minden és mindenki elhagyott, odanyújtja segítő és símogató kezét, a reménység balzsamával hűsíti lelke sajnó sebeit s kegyelmek és áldások esőjével harmatozza gyötrő lázait. Szentévet hirdet az Egyház feje, hogy „ez a boldog évszázadforduló az emberek gondolatait legalább némileg a földi és múltó dolgoktól, amelyekkel ma oly szomorúan küzködnek, elfordítva, az égiekre és örökké-

valókra“ irányítsa; hogy „a mai idők félelmetes és szomorú dolgaitól“ felemelje lelküket „annak a boldogságnak a reménységéhez, amelyre a mi Urunk Jézus Krisztus hívott bennünket“.

És mintha Isten különös kegyelmeivel akarná elhalmazni ezt a mai szerencsétlen nemzedéket, mintha meg akarná mutatni, hogy mennél nagyobb a nyomorúság és a földi szenvedés, az ő segítsége és kegyelme annál közelebb van s annál bővebben árad azokra, akik a tomboló orkán korbácsütései elől az ő szárnyai alá menekülnek: Szentatyánk uralkodása alatt ez immár a harmadik jubileumi Szentév! 1925-ben volt az első, a hagyományos negyedszázados jubileumi év, 1930-ban a rendkívüli Szent Imre Szentév és most az ugyancsak rendkívüli Szentév, Krisztus Urunk halálának és a megváltásnak 1900 éves fordulója emlékére.

Ezekben a kegyetlen időkben, amelyeket híven jellemez a régi latin mondás: „Bellum omnium contra omnes“ — „mindenkinek harca mindenki ellen“, bőségesebben hull a lelkekre a kegyelmek áldott tavaszi esője. Mint a szomjazó szarvas a hús forráshoz: megindulnak a zarándoklatok az örök városba, az egész világ ünneplő megmozdulása fel fogja pezsdíteni a közömbös lelkeket is, hívő tömegek felséges ünneplése illatos áldozatként száll az égre majd, világraszóló fényben és pompában fog fürdeni a Szent Város, sugárzani fognak az ősi Bazilikák és zászlók lobogásában, himnuszok zengésében, misztikus szertartások pazar pompájában forró imádságok ostromolják majd az eget kegyelemért és vigasztalásért. „De — mint a váci püspöki pásztorlevél mondja, — ezzel nem szabad megelégednünk: a megváltás tényének egyetlen méltó megünneplése van: ha a megváltás, amit isteni Megváltónk a maga részéről befejezett, bennünk eleven valósággá válik, bennünk is be lesz fejezve, lelkeinkben diadalt ül, ha Krisztusnak szívemben állítok trónust.“

Csak keret mindaz a ragyogó és fejedelmi külsőség, fény és pompa, amellyel az Egyház a Szentévet övezi: a lényeg a kegyelmek és áldások ezer drágaköve, ami ebben a királyi foglalatban szikrázik. A bűnbánat és megtérés, az Úr szent testének vétele, a zarándoklás az örök városba, a kereszténység ősi szent bazilikáinak látogatása és a lélekből szakadt forró imádság.

Az Egyháznak nem utolsó büszkesége, hogy az első Szentév óta, amelyet 633 évvel ezelőtt tartott, sohasem a fényes külsőségekre vetette a súlyt, hanem mindig a lelkek megigazulására, a bűnbánattal és

zarándoklással egybekötött áldásokra és kegyelmekre. És a Szentévnék, amellet, hogy megmozgatja az egész világot, éppen ebben van csodálatos ereje és jelentősége.

A Szentév megnyitása régi egyházi hagyományok alapján rendszerint Karácsony vigíliáján szokott történni, a kihirdetés pedig áldozócsütörtökön. Karácsony vigíliáján nyitja meg huszonötévenkint a pápa a Szent Kaput a Szent Péter templomban és kijelölt bibornokai a másik három ősi bazilikában. Most kivételt tett a Szentatya: Vízkereszt napján történt a kihirdetés, a megnyitás pedig április 2-án lesz, husvét hónapjában, mert mintegy ezzel is jelezni akarja, hogy a rendkívüli Szentév a Megváltás jubileumát kívánja ünnepelni.

2.

Lelket melegítő, szíveket emelő olvasmány a Szentévek története: aranykönyve az Egyház hegyeket megmozgató hitének, bámulatos erejének, egységének és egyetemességének. A Szentévek folyamán a világ katolikusainak százezrei áradnak végeláthatatlan sorban Rómába, milliók szíve sóvárog az örök város felé és milliók szíve dobban össze a diadalmas ünnepségek fényében és szentségében.

Sajátságos történelmi jelenség, hogy a Szentév gondolata nem a pápai kancelláriából, nem tudós teológusok fejéből, hanem a katolikus milliók szívéből pattant ki. Az 1300. évben valami csodálatos tűz futott végig a világon, a lelkeken: minden felszólítás nélkül a zarándokok százezrei sereglettek össze Rómában a világ minden tájáról és sóvárogva, epedve lesték, várták, szinte követelték Krisztus helytartójának ajkáról a megváltó szót: hogy különös kegyelmeket hirdessen a kétségbeesés mélységeiben vergődő emberiségnek. Valami névtelen vágyakozás volt ez, talán a századforduló misztikuma izgatta fel a lelkeket, hiszen tudjuk, hogy az emberi élet és a történelem nagy fordulópontjain mindig valami titokzatos reménykedés ejti rabul a szívet: a jobb és szebb jövő, a boldogság, a megújulás tavaszi reménysége. Ezek a forró remények indították útnak a világ százezreit és millióit és VIII. Bonifác pápa egyszerre csak érezte, hogy mint a viharos tenger hullámai, úgy csapnak felé a szívek forró könyörgései, titokban parázsló sóvárgásai, névtelen reménykedései, hogy Krisztus Urunktól nyert hatalmával nyissa meg a kegyelmek és

áldások zsilipjeit és árasza a mennyek bocsánatát a nyomorúságokban és kínokban vergődő emberiségre. Valamint régen a világ végét várta az emberiség a századfordulókon és egyéb nevezetes időpontokban, úgy most a vezeklők milliói bűneik büntetésének elengedéséért könyörögtek, teljes búcsúért, hogy a meggyötört emberiség akkori vígasztalan helyzetében megmentsék veszendőbe indult legdrágább kincsüket: a lelküket.

Mi hozta Rómába a zarándokok millióit? Miért jöttek parancs és felszólítás nélkül, buzdítás nélkül, egyszerre, mintha összebeszéltek volna? A történetírók nem adtak eddig feleletet erre a kérdésre. De ezt a feleletet nem nehéz megtalálni, ha arra gondolunk, hogy alig pár évvel előbb értek véget a keresztes háborúk, amelyek századokon keresztül fűtötték a katolikus világ lelkesedését. Az egyház fiai vérüket és vagyonukat, életüket és egészségüket áldozták, hogy az Üdvözítő életének és szenvedéseinek szent helyeit visszahódítsák a bitorló pogányoktól. Könnyű szívvel és lelkesen indultak a harcok és szenvedések útján, mert biztatta őket az Egyház ígérete, hogy aki Urunk szent földjéért harcol, megnyeri a teljes búcsút, bűnei büntetésének elengedését. Nos, a keresztes háborúk véget értek: Egyiptom szultánja 1291-ben elfoglalta Akkont, a keresztények utolsó keleti erősségét s ezzel egyszersmindenkorra véget ért a szentföldi keresztény uralom, elérhetetlen ábránddá foszlott a Szentföld meghódítása. Ebben a keserű kiábrándulásban, ebben a fásult reménytelenségben, a százados harcoknak gyászos kudarcában hová menekülhetett volna az emberiség vígasztalásért és új reményekért, ha nem Szent Péter utódjának, Krisztus Urunk földi helytartójának lábaihoz? A szentföldi virágos reménységek összeomlása után eltelt kilenc esztendő elegendő volt ahhoz, hogy a világ katolikusainak lelkében kiérlelődjék ez a gondolat. És ez fűtötte őket, mikor a századfordulón százezres csapatokban özönlöttek a kereszténység örökre szent városába, hívő lélekkel, szomjas szívvel, virágos reménykedéssel.

A zarándokok milliói nem csalatkoztak: VIII. Bonifác pápa megértette a lelkek szavát. Mikor már 1299 karácsonya táján százezerrel tódultak Rómába a zarándokok s a pápa maga látta a Laterán ablakából forró buzgóságukat és könnyes vezeklésüket, érezte, hogy cselekednie kell. Nagy tanácskozást hívott össze a Szent Péter templomba, amelyen külföldiek is igen sokan vettek részt. Ezeket a külföldi főpapokat és tudósokat

az a vágy és hit hozta Rómába, hogy a századfordulón teljes búcsút nyerhetnek, ha tizenkét hónapig egyfolytában alázatos vezekléssel látogatják az apostolfejedelmek sírjait. A tanácskozás résztvevői elmondták, hogy Mózes III. könyve (25, 10) említi már, hogy minden ötvenedik esztendő a kürt harsogásának ideje legyen és akkor minden ember kapja vissza azt a földet, amely valamikor az ő tulajdona volt, a rabszolgák nyerjék vissza szabadságukat, ne arassanak és ne vessenek, a szőlőt meg ne szedjék, csak azzal táplálkozzanak, ami önként megterem a mezőkön. Mások elmondták, hogy szájhagyományból tudják: minden századfordulón teljes búcsú nyerhető Rómában, ha valaki január elsején imádkozik az apostolok sírjainál. Volt olyan vélemény, hogy a teljes búcsú megnyerhető akkor is, ha bármely más napon imádkozik a zarándok Szent Péter és Pál sírjánál. Egyesek úgy tudták, hogy százszor kell meglátogatnia az apostolfejedelmek sírjait a zarándoknak, hogy a teljes búcsút elnyerje. A pápa látta, hogy régi és erős hagyomány él a világ minden nemzetének katolikusaiban a Szentévre vonatkozólag. Elhatározása már érlelődött és tetté vált akkor, mikor december utolsó hetében látta, hogy a zarándokok áradása ijesztő méreteket ölt, Szent Péter sírját valószínűleg megszállták s az utcákat úgy elárasztották, hogy lehetetlenné tették a közlekedést a városban.

Történt január 17-én, mikor Szent Veronika kendőjét nyilvános tisztelet céljából kitették a Szent Péter templomban, hogy a pápa a bazilikába menet találkozott egy százhetéves emberrel. Savoyai volt az öreg, két fia támogatta be a templomba. A pápa érdeklődését fölkelte az aggastyán, magához hívatta és megkérdezte tőle: hogyan szánhatta rá magát ilyen agg korban erre a hosszú útra? „Emlékszem rá, — felelte az agg zarándok, — hogy apám, aki munkásember volt, a múlt század első évében Rómába jött és itt maradt mindaddig, míg a pénze tartott. Azért jött, hogy elnyerje a teljes búcsút. Figyelmeztetett, hogy ha megérem a következő századfordulót, ne feledkezsem meg róla, hogy nekem is el kell zarándokolnom Rómába.“ A pápa megkérdezte, mit gondol, mennyi búcsút nyer a zarándoklatával? „Az év minden napján száznapos búcsút“ — felelte az agg. Más százesztendőös francia és olasz zarándokok is megerősítették ezt a régi hagyományt. A pápa erre megbízta néhány bíbornokát, hogy nyomozzák ki alaposan ezt a hagyományt. A kutatás eredménye az volt, hogy az okiratokban ugyan semmiféle nyomát nem találták ennek,

de hitelt érdemlő tanúk vallomásaiból megállapították, hogy csakugyan szokása volt az Egyháznak teljes búcsút engedélyezni a századfordulón a római zarándokoknak.

Bonifác pápa nem habozott tovább, kiadta „Antiquorum“ kezdetű bulláját, amelyben hangsúlyozza, hogy helyesli ezt a régi hagyományt, megerősíti és felújítja, minden hívő katolikus lelke üdvössége érdekében. Elrendeli, hogy minden századik év jubileumi év legyen, s mindazok, akik ilyen években elzarándokolnak az apostolok sírjaihoz, megbánják bűneiket, meggyónnak és megáldoznak és meglátogatják Szent Péter és Szent Pál bazilikáit, — ha rómaiak, harminczor, ha külföldiek, tizenötször, teljes búcsút nyernek.

Leírhatatlan volt a pápai bulla hatása a keresztény világra. Róma már addig is zsúfolva volt zarándokokkal, de most, mint titokzatos villany-ütésre, megmozdult igazán az egész világ s Franciaországból, Spanyolországból, Angliából, Németországból újabb százazrek özönlöttek az örök városba. Öregek és fiatalok, szegények és gazdagok, egészségesek és betegek, férfiak és nők szakadatlan áradatban tódultak az örök városba a világ minden részéből. Itália országútjain csak úgy nyüzögtek a zarándokok és nem tartotta és nem riasztotta vissza őket semmi: sem a Tiberis áradása, sem a rövid ideig tartó éhínség, amelynek a pápa erélyes intézkedésekkel hamarosan véget vetett. Giovanni Villani, a firenzei krónikás mondja: „Csodálatos látvány volt ez. Állandóan több mint százezer zarándok tartózkodott a Városban és mind bőséges ellátásban részesültek, a pápa és a városi tanács gondoskodásából, lovaikkal együtt. És mindenütt a legnagyobb rend volt, semmi zavargás, semmi összetűzés.“ Egy másik krónikás ezt írja: „Ijesztő volt a férfiak és nők tolongása: negyven napig tartózkodtam a városban, a tulajdon szememmel láttam. Bőven volt a piacokon hús, hal, mindenféle élelmiszer és a lovaknak abrak. Mikor karácsonyeste távoztam Rómából, láttam, hogy az utak zsúfolva vannak zarándokokkal. Lehetetlen megszámlálni őket, de tudom, hogy a városban összesen körülbelül kétmillió fordult meg. Több ízben láttam, hogy a tömegben néhány férfit és nőt agyongázoltak és magamnak is nagyon kellett vigyáznom, hogy így ne járjak.“

Különösen Szent Péter bazilikájába volt óriási a tolongás. Ezen az úton naponta történtek szerencsétlenségek, itt gázolta agyon a tömeg a legtöbb embert. A pápa tehát úgy intézkedett, hogy két részre osztotta az

Angyalvárhoz vezető hídát, amelyen át a Vatikáni bazilikához lehetett jutni. A közlekedés új rendjét Dante is leírja (Pokol, 18. ének):

Rómában a jubileumnak évén
rendezték így járását a tömegnek,
a hídon, a tolongás nagyra nővén,

hogy át az Angyalvár felé mehetnek
egyik szélén, szent Péter templomához,
a másikon meg vissza csak, a hegynek.

(Babits M. ford.)

Az „isteni költő” nemcsak hallomásból tudta ezt: hitelt érdemlő tanúk állítása szerint maga is Rómában volt a Szentév folyamán. Dino Compagni és Boccaccio azt állítják, hogy követségben járt, a firenzeiek küldték VIII. Bonifác pápához. Akár hivatalos minőségben járt ott, akár, mint mások állítják, buzgóságból, bizonyos, hogy döntő hatást gyakorolt lelkére a százados ünnep fénye és a roppant tömegek lenyűgöző áhítata. Ott állt a zarándokok tömegében s alázatosan fogadta gyóntatója feloldozását és a pápai áldást. És örök emléket állított a jubileum évének azzal, hogy halhatatlan költeménye, a Divina Commedia elején éppen a jubileumi év nagycsütörtökére, 1300 április 11-ére tette pokolraszállásának napját.

Királyok és fejedelmek is siettek Szent Péter lábaihoz, hogy részesüljenek a Szentév különös kegyelmeiben: Rómába zarándokolt Valois Károly és felesége, Balduin francia gróf 500 lovaggal és Martell Károly, aki egy ideig Magyarország királyának nevezte magát, sőt a tatár kán is fényes követséget küldött, 500 lovassal, akik nagy feltűnést keltettek Rómában.

VIII. Bonifác február 22-én nyitotta meg a Szentévet, egyszerűen a pápai bulla kihirdetésével. Ekkor még nem volt a megnyitásnak semmiféle ünnepélyes szertartása, de érdekes és jellemző, hogy a szentévi római zarándoklat belső, lelki feltételei már innen, az első pillanattól kezdve ugyanazok, mint a későbbi időkben: bűnbánat, gyónás, áldozás, imádságok, a vatikáni és lateráni bazilikák látogatása. És volt ekkor még egy feltétel, amely később már nem volt kötelező: az alamizsnázkodás. Minden zarándokknak alamizsnát kellett adnia, részben a törökök elleni hábo-

rúk költségeire, részben a római templomok építésére és renoválására. Szent Pál sírjánál éjjel-nappal két pap állt őrt, mint az egyik krónikás írja, akik az alamizsnákat gyűjtötték. És megállapították a régi írásokból, hogy ezekből az alamizsnákból soha egyetlen fillért sem fordítottak a pápák a maguk céljaira.

Természetesen roppant gondot okozott a pápának és a városi tanácsnak a rengeteg zarándok elhelyezése. Zsúfolva voltak a fogadók, a kolostorok, a középületek és a magánházak is. Ekkor gondolnak az egyes nemzetek ismét arra, hogy Rómában állandó otthont szerezzenek maguknak és így biztosítsák zarándokaik elhelyezését. Így alapítják meg a németek ebben a jubileumi évben, a Szent Péter templom tőszomszédságában, a régi vatikáni temető helyén, nemzeti otthonukat, amelynek ma is Campo Santo a neve. Ötven év múlva már második német otthont alapítanak, az Anima-t. Nemsokára a spanyolok és más nemzetek is követik példájukat.

Nekünk magyaroknak is volt zarándokházunk Rómában, ugyancsak a Szent Péter templom tőszomszédságában. Ezt a magyar otthont és a hozzátartozó templomot még Szent István királyunk építtette és látta el alapítványokkal. Századokig állott fenn és ezer meg ezer magyar zarándokot látott vendégül.

Az első jubileumi Szentévnék irodalmi és feliratos emlékeinél nevezetesebb és maradandóbb megörökítése Giotto festménye, amelyet most a Lateránban őriznek. A kép szőnyeggel borított erkélyt ábrázol, középpütt áll Bonifác pápa, pluvialeban és tiarával, mellette két pap, akik közül az egyik a Szentévet kihirdető bullát olvassa. Az erkélyen jobbról és balról a pápa címere látható.

A pápa 1300 karácsony vigíliáján zárta be a kegyelmekben gazdag első jubileumi évet és nyilván innen származik az a hagyomány, hogy ezentúl a Szentévet Karácsony vigíliáján szokták megnyitni és bezárni.

*

VIII. Bonifác pápa rendelkezése úgy szövelt ugyan, hogy a jubileumi Szentévet minden századik évben kell megtartani, azonban hamarosan újra feltámadt a vágy a lelkekben, hogy részesülhessenek a szentévek rendkívüli kegyelmeiben. Erre meg is volt az ok: a buzgóság lanyhult,

Róma szenthelyei pusztulásnak indultak, elemi csapások sújtották a népet, földrengés, pestis tizedelte Itália és Róma lakosságát. Petrarca írja egyik költői levelében, hogy vérző szívvel látja a pusztuló mezőket, az összeomlott templomokat, a kifosztott szentélyeket; íme, fölverte a gaz Szent Péter bazilikáját s minden egyházak anyjának és fejének, a Lateráni bazilikának nincs födele. És nemcsak a fekete halál pusztít, hanem a feketelelkű emberek gonoszsága is valóságos orgiákat ül: olcsó az emberélet és a legkiválóbb férfiak sincsenek biztonságban. Mikor Guido, boulognei bíbornok körmenetet vezetett a Borgo-n keresztül, nyíllövés érte a fején, és kis híja, hogy bele nem halt sebébe. Petrarca könyörög a pápának, VI. Kelemennek, aki Avignonban székelt, hogy törje össze rab-sága bilincseit, térjen vissza a szent városba és hirdessen jubileumi kegyelmeket az agyonsanyargatott és bűnbe merült világnak. Egymást érték a küldöttségek: az elsőt Stefano Colonna vezette, a másodikban részt vett Petrarca és Cola di Rienzo is. A Capitoliumon költőkirállyá koronázott Petrarca és a lángoló szavú Cola di Rienzo könyörgései végre megindították Kelemen pápát: nem tért ugyan vissza Rómába, de „Unigenitus“ kezdetű bullájával jubileumi szentévet engedélyezett és egyúttal úgy rendelkezett, hogy a szentéveket ezentúl ötvenévenként kell tartani, tekintettel az emberi élet rövidségére, hogy így életében egyszer mindenki részesülhessen a szentévek különös kegyelmeiben.

A pápa megbízásából Annibaldo Gaetani da Ceccano bíboros 1349 karácsony előestéjén megnyitotta a szentévet. Már ekkor igen sok volt a zarándok Rómában, bár sokat szenvedtek a rendkívüli hidegtől, hótól és fagytól, s a nyomukban következő áradásoktól. De a zarándokok kitar-tását és lelkesedését semmi sem tudta megtörni: hősiezen biztatták és támogatták egymást, közösen védekeztek az útonállók ellen, éjjel tábor-tüzeket gyújtottak és így táboroztak: Itália minden útja tele volt ilyen csapatokkal. Husvét táján 1.200.000, pünkösdkor pedig 800.000 zarándok ájtatoskodott Rómában. Villani írja, hogy végtelen alázattal és bűnbánat-tal végezték a megszabott lelki gyakorlatokat az óriási, beláthatatlan zarándoktömegek és különösen vasárnap és ünnepnapokon, mikor a Szent Péter templomban kitették a Sudariumot (Szent Veronika kendőjét), veszedelmes volt a tolongás, úgy hogy minden alkalommal agyontapostak néhány embert. Az egyik egykorú krónikás szerint ebben a Szentévben a kegyelmek egyik főfeltétele éppen a Sudariummal adott áldás elnyerése

volt. Ebben a Szentévben adományozta három velencei nemes a Szent Veronika kendő díszes kristály ereklyetartóját.

Ebben az évben Rómában tartózkodott Szent Brigitta, svéd rendalapító és ebben a Szentévben nyerte el a jubileumi kegyelmeket Rómában Nagy Lajos magyar király, aki naponta gyalog járta be a szent bazilikákat és mikor távozott Rómából, négyezer aranyat hagyott Szent Péter oltárán.

A harmadik Szentévet VI. Orbán pápa hirdette ki, rendkívüli időre, 1390-re, de hamar bekövetkezett halála miatt már csak IX. Bonifác pápa nyithatta meg. Erről a Szentévről kevés adatunk van: tudjuk, hogy most is seregestül jöttek a zarándokok a szent városba és tudjuk, hogy már a Szentév előtt foglalkoztak egyes pápák a jubileumi évek szabályozásával. Így ebben a Szentévben már érvényben voltak XI. Gergely pápa rendelkezései, aki a két apostolfejedelem bazilikájának látogatásán kívül kötelezővé tette a Santa Maria Maggiore bazilika látogatását is, egyúttal pedig a jubileumi évek időpontját minden 33-ik évre szabta meg, Krisztus Urunk földi életkorának emlékére.

IX. Bonifác pápa tíz év múlva újabb Szentévet hirdetett, illetőleg engedélyezett, — mert bár századforduló volt, bullát sem adott ki, csupán megengedte, hogy a Rómába zarándokló hívek elnyerhessék a szentévi teljes bűcsút. Ebben a Szentévben vezekelt Rómában a trónját vesztett IV. Vencel cseh király, aki miatt Nepomuki Szent János vértanúhalált szenvedett. Sem a féktelen főurak, sem az ellenpápa mesterkedései nem tudták visszatartani a hívőket a római zarándoklattól. Maga a pápa járt elől jó példával a buzgóságban: sorra járta a bazilikákat, sőt a templomokat és kápolnákat is, ahol csak megfordultak az ájtatos zarándokok.

Zivataros idők után lépett a pápai trónra V. Márton, akinek korát aranykornak nevezik a krónikások. Bár a föllélegzett Itália munkához látott és a föld ezerszeresen fizette az emberek fáradságát és soha nem látott bőségben volt minden élelmiszer, a zarándokok száma mégis csekély volt. Ennek egyrészt az elszenedett rengeteg sanyarúság volt az oka, a kimerültség, másrészt a félelem, hiszen Nápolyban még mindig dühöngött a háború. Mint mindig, mikor nagy szenvedések sújtották az emberiséget, most is a világ minden részéből érkeztek a könyörgések a pápához, hogy hirdessen Szentévet, hogy a hívek bűnbánattal és vezekléssel enyhíthessék lelkük sebeit. A pápa meghallgatta a kérést és VI. Orbán

pápa rendelkezése szerint az 1390-i Szentév utáni 33-ik évre, 1423-ra meghirdette a Szentévet. A kegyelmek elnyerésének szokott feltételein kívül kötelezővé tette a két apostol bazilikája mellett a Santa Maria Maggiore és a San Giovanni in Laterano bazilikák látogatását is, még pedig úgy, hogy a rómaiak harmincszor, az idegenek tizenötször kötelesek a nevezett bazilikákba elzarándokolni és ott a megszabott imádságokat buzgón elmondani.

Érdekes, hogy ebben az időben a canterbury-i érsek ellen-szentévet hirdetett és teljes búcsút engedélyezett azoknak, akik a canterbury-i templomba zarándokolnak. A pápa azonban kiközösítette az érseket, mert olyan jogokat akart gyakorolni, amelyek csak az Egyház fejét illetik meg.

„Roma felix“ — „Boldog Róma“, — olvassuk az egyik érmen, amelyet V. Miklós pápa korában vertek. Valóban, a bölcs és kegyes pápa, a renaissance első pápája, a vatikáni könyvtár megalapítója, új korszakot nyitott a szent város történetében. 1449 karácsonyának előestéjén hirdette ki „Immensa et innumerabilia“ kezdetű bullájával a jubileumi Szentévet és elrendelte, hogy vissza kell térni VI. Kelemen rendelkezéséhez és jubileumi Szentévet csak minden ötven évben szabad tartani. A Szentév kegyelmeinek elnyerésében és az ájtatosságokban maga a pápa járt elől jó példával: bíbornokaival ő járta végig elsőnek a négy bazilikát, körmeneteket tartott s imádságaival és áldozataival hasonló erényekre buzdította a Rómába sereglett százezreket.

Mert soha nem látott óriási tömegek áradtak a szent városba ebben az évben. A pénzváltók, a gyógyszerészek, a festők, a vendéglősök és fogadósok hihetetlen összegeket kerestek. A hívek áldozatkészsége páratlan arányokat öltött: nagyrészt ezekből az óriási pénzüsszegekből alapította a pápa a vatikáni könyvtárt. Manetti, az egykorú krónikás, miriádnyi hangya nyüzsgéséhez hasonlítja a zarándokok hullámzását. Aeneas Sylvius Piccolomini, aki II. Pius néven később maga is pápa lett, azt mondja, hogy naponta 40,000 ember érkezett Rómába. Soldo bresciai krónikás említi, hogy ennyi zarándokot még sohasem látott az örök város: a nyár kivételével állandóan egymillió ember tartózkodott Rómában, köztük királyok, fejedelmek, főurak, és lovagok. A Szentév fénypontja volt Sienai Szent Bernardin szenttéavatása. Erre az alkalomra pazarul feldíszítették a Szent Péter templomot. A pápának magas trónust emeltek, körülötte álltak fel a bíbornokok, érsekek és püspökök. Nagy fényvel és ünnepélyes-

séggel folyt le a szertartás, amelyen maga a pápa mondta el a dicsőítő beszédet Szent Bernardinra. Állandóan kétszáz viaszgyertya égett, a költségek 7000 aranyra rúgtak, negyven bíbornok, huszonnégy püspök és több mint 2000 szerzetes volt jelen az ünnepeken. A rövid ideig dühöngő pestis és éhínség nem tudta megtörni a hívek buzgóságát. A Szentév római zarándokainak óriási seregében a fényes és előkelő neveknél jobban érdekel bennünket egy egyszerű szerzetes neve: megdobog a szívünk, mikor olvassuk az egykorú krónikákban, hogy ebben az évben ott volt a római zarándokok között Kapisztrán Szent János, a török harcok legendás pap-hőse, a magyarság ügyének lángoló szavú apostola.

Sajnos, ezt a Szentévet szörnyű szerencsétlenség tette emlékeztetéssé: december 19-én roppant tömeg szorongott a Szent Péter templomban, mert úgy volt, hogy a pápa ekkor ad áldást a Sudariummal. Mikor kihirdették, hogy aznap nem lesz pápai áldás, a tömeg hazafelé tódult a Ponte Sant Angelo-n, az Angyalvár hídján keresztül. Olyan óriási volt a tolongás, hogy sok embert halálra gázoltak, sok pedig a Tiberisbe esett és ott fulladt. Az Angyalvár kapitánya elzáratta ugyan a hidat, hogy a további szerencsétlenségnek elejét vegye, de már későn volt. Paolo dello Mastro egykorú krónikás írja, hogy ő maga tizenkét holttestet szállított el és siralmas látvány volt a 172 szerencsétlenül járt zarándok holtteste. Apák, anyák, gyermekek és testvérek kétségbeesett sikoltozása és zokogása verte fel a várost még a késő éjszakai órákban is. A pápát mélyen meghatotta és elszomorította ez a szerencsétlenség, azonnal elrendelte, hogy bontsanak le néhány házat, teret nyitattott, hogy az óriási tömegek könnyebben mozoghassanak és a szerencsétlen áldozatok emlékére a hídfőnél két kápolnát építtetett, egyúttal pedig könyörgő imákat rendelt el az áldozatok lelkeiért.

II. Pál pápa 1470-ben úgy rendelkezett, hogy ezentúl a Szentévet minden huszonöt évben meg kell tartani. Ennek a rendelkezésnek értelmében hirdette ki IV. Sixtus pápa 1475-re a hetedik Szentévet „Quemadmodum operosi“ kezdetű bullájával. Ő volt az első pápa, aki a Szentév tartamára felfüggesztette az összes búcsúk érvényességét: ebben az évben csak Rómában lehetett teljes búcsút nyerni, a kijelölt bazilikákban, a szokott feltételekkel. Ugyancsak ő nevezte először jubileumnak a Szentévet. A bazilikák látogatásának feltételeit enyhítette azok számára, akik nagyon messziről zarándokoltak a szent városba; előbb öt, majd három,

utoljára két bazilika látogatása elegendő volt a teljes búcsú elnyerésére. Bár banditák lepték el Itália országútjait, s áradások és járványok is pusztítottak, a hívek mégis nagy tömegekben özönlöttek Rómába és rengeteg alamizsnát adtak buzgóságukban a pápától hirdetett és megszabott szent célokra. Ezek között első helyen szerepelt, már csak szerencsétlenségek megelőzése céljából is, a város szabályozása. A pápa új városzabályozási tervet készíttetett, kiszélesítette az utcákat, leromboltatta a régi és düledező házakat és pompás új épületeket emeltetett. A vatikáni bazilikához új utat nyitattott, a mostani Borgo S. Angelo-t.

A fejedelmi zarándokok sorában olvassuk Ujlaki Miklósnak, Mátyás király egykori ellenségének, majd barátjának és hívének, Bosznia királyának nevét.

3.

Új korszak nyílik a Szentévek történetében VI. Sándor pápa uralkodásával (1492—1503). A renaissance fénye és kultúrája már átítatta a lelkeket, Amerika felfedezése új kincseket, új gazdasági lehetőségeket tárt fel a világ előtt, a könyvnyomtatás elterjedése megkönnyítette az emberi gondolat útját: az újkor hajnala derengett a világ felett. Az idők teljességét, a lelkek érettségét megkoronázta a századforduló, amely mindig friss reményeket fakasztott a sokat szenvedett emberiség lelkében. Rómában, a világ fővárosában, az elmúlt század és az elmúlt középkor temetését és az újkor hajnalhasadását a jubileum fénye és pompája jelzi. Ez volt a harmadik százados Szentév és mindenki megegyezett abban, hogy éppen ezért a legpazarabb ünnepélyességgel és ragyogással kell megünnepelni. VI. Sándornak, a renaissance-pápanak pedig volt érzéke a fény és ragyogás iránt. Neki köszönhető mindaz a fény, pompa, ragyogás és lenyűgöző szertartás, amellyel azóta is megüli a Szentévet a katolikus világ.

A pápa 1499 március 28-án, nagycsütörtökön hirdette ki először a vatikáni loggiákról a „városnak és az egész világnak“ a Szentévet elrendelő bullát, amely karácsony előestéjére állapította meg a Szentév megnyitását és egyúttal minden más búcsút felfüggesztett. A bulla másodszori kihirdetése december 22-én történt meg ünnepélyes formák és fényes szertartások közepette, harangzúgásban, harsonák zengésében. Egy prelátus

latinul, egy pedig olaszul hirdette a Szentév idejét, szertartásait, feltételeit és kegyelmeit.

A pápa 1499 december 18-án este 6 órakor megjelent a Szent Péter templomban, szertartásmesterének, Burchard Jánosnak kíséretében. A kitűnő szertartásmester, akinek Diariuma VI. Sándor pápa uralkodásának legbecsesebb forrásmunkája, maga beszéli el az ezután következő eseményeket, amelyek a Szentévek további történetére nézve is döntő fontosságúak. Burchard hallotta a Szent Péter templom kanonokjaitól, hogy az úgynevezett Szent Veronika-kápolnának egyik falában elfalazott kapu van, amelyet régi időkben ki szoktak nyitni Szentévek alkalmával s meg is mutatta a pápának az állítólagos szentkapu vagy aranykapu helyét. Ez a hagyomány egyébként, mint Burchard maga mondja, nemcsak az egyházi férfiak, hanem a nép körében is élt. A pápa azonnal elrendelte, hogy a szent kaput keressék meg és megbízta Tommaso Matarazzo építőmestert, hogy az állítólagos szent kapu falát vékonyítsa meg, hogy mikor a megnyitás szertartásánál a pápa a kalapáccsal a falra üt, a szent kaput takaró fal azonnal leomoljon.

A mester nyomban munkához látott, de hamarosan jelentette, hogy a jelzett helyen sohasem volt kapu. Minthogy azonban az aranykapu legendája elevenen élt a népben, Burchard nem akarta ezt a jámbor hitet lerombolni és ezért javaslatot tett a pápának, hogy úgy töressen kaput, mintha megtalálta volna a réginek helyét. Alaposan megtárgyalta a pápával a kérdést és megállapodtak abban, hogy a Szentév megnyitásának szimbolikus cselekménye a szentkapu megnyitása lesz. Burchard aprólékos gondossággal kidolgozta az erre vonatkozó szertartásokat: a pápa kalapácsával ráüt a vékony falra, amely az elkészített kapunyílást fedi, aztán a főajtón bevonul a Szent Péterbe, litániát mond s ennek végeztével visszatér a szent kapuhoz, amelyet addig a kőművesek teljesen rendbehoztak, és elsőnek vonul be rajta keresztül a templomba. Külön őrséget állítottak, hogy senki se léphesse át a pápa előtt a szent kapu küszöbét. Elrendelte a pápa, hogy mindaddig, míg a szent kapun be nem lép, Róma minden templomának, kolostorának és kápolnájának minden harangja zúgjon, egyúttal pedig Burchard javaslatai szerint megállapította a szent kapu megnyitásakor mondandó imádságok, antifonák és responsoriumok szövegét.

December 24-én megtörtént a Szentév és a szent kapu ünnepélyes

megnyitása, az előre megállapított fényes ünnepek és szertartások között. Burchard részletesen leírja Diariumában a megnyitás ünnepét: „Öt órakor megjelent a pápa a Camera Pappagalli-ban, felvette az ünnepi ornátust és fejére a tiarát, felült a sedia gestatoriára és balkezában művészi díszű aranyozott gyertyával megindult a körmenettel, miközben jobbával szüntelenül áldást osztott. A bíbornokok és prelátusok, kezükben égő viaszgyertyákkal, a szokott rendben haladtak a körmenetben. Mikor a menet a Szent Péter templom főkapuja elé ért, a vatikáni énekkar rázendített a megállapított antifonákra. A pápa leszállt székéből és gyalog odament a kapuhoz, elvette Tommaso Matarazzo kezéből a kalapácsot és a szent kapu elfalazott nyílásának falára több erős ütést mért, úgyhogy a fal betört. A pápa visszaült hordozható trónjára, a kőművesek pedig munkához láttak s körülbelül félóra alatt áttörték az egész kapunyílást, miközben szüntelenül zengtek az énekkar antifonái. Mielőtt a pápa visszament volna a szent kapuhoz, kiküldte Costa és Orsini bíbornokokat és a raguzai érseket, hogy menjenek a másik három bazilikába és azokban is végezzék el a szent kapu megnyitásának szertartását. A raguzai érseknek átadtam az imák és antifonák szövegét és a megfelelő utasításokat a szertartásra vonatkozólag. Azonban a Szent Pál bazilika apátja és szerzetesei (mert a raguzai érseket ebbe a bazilikába küldte ki a pápa) semmit sem tudtak arról, hogy van-e a bazilikának szent kapuja. Később elmondta nekem az érsek, hogy három kaput is kinyitattott a bazilika homlokzatán, azonban azt hiszem, hogy ezeket a kapukat annak idején inkább a rossz idő ellen védekezésül falazták be, nem pedig másért. Azonban ez nem is fontos, hiszen a hit boldogítja az embereket. Mindenesetre furcsának találtam, hogy a bazilika szerzetesei semmit sem tudtak ilyen fontos dologról. Miközben a munkások a vatikáni szent kapu megnyitásán dolgoztak, a pápa folyton figyelmeztetett mindenkit, hogy senki se merje előtte átlépni a szent kapu küszöbét. Egy munkás mégis megfedkezett a szigorú parancsról és egyszer kiszaladt a kapun, hogy valami fadarabot behozzon. Én megragadtam és nem engedtem ugyanott visszamenni. Ezenkívül senki sem lépte át a küszöböt a pápa előtt. Mikor a kapu nyílása egészen szabaddá lett, a pápa leszállt trónusáról, odament a kapuhoz és fedetlen fővel térdet hajtott a kapu előtt. Kezében égő gyertyával a Miserere zsoltárt imádkozta. Aztán fölkelt, miközben én balkarját támogattam és belépett a kapun. Így ment körülbelül a főhajó közepéig, baloldalán én,

jobbán kollégám, Bernardinus. Egy pillanatra megállt. Nyomában jöttek a subdiakonok a kereszttel, a bíbornokok és prelátusok, nagy tömeg. Itt újra felült trónjára, így vitték a főoltárig. Mikor a pápa átlépte a szent kapu küszöbét, az énekkar rázendített a Te Deum Laudamus-ra és végigénekelte. A szertartás szerint a pápának kellett volna énekelnie a Te Deum első szavait és az énekkar énekelte volna aztán végig, de a nagy tolongásban ő is, én is megfedekezünk erről. Mikor a menet a főoltárhoz ért, mindenki eloltotta gyertyáját. A pápa imádkozott az oltár előtt és a pápai trónon helyet foglalt: a bíbornokok a szokásos módon hódoltak előtte. A litánia végeztével a bíbornokok a sekrestyében levetették ünnepi ornátusukat, a prelátusok ugyancsak. A pápa a templom közepén át, a szokott úton visszatért palotájába.“

Burchard szövegezte azt az imát is, amelyet a pápa a szent kapu megnyitásakor mond. Ez az ima, amelynek két helyét VI. Sándor maga javította ki, ma is lényeges része a szertartásnak és így hangzik: „Isten, ki szolgád, Mózes által, a zsidó népnek bűnbocsánatul és örömmünepül rendelted az ötvenedik esztendő, hogy abban a te akaratod szerint mindenki szabaddá legyen, engedd meg szolgálidnak, hogy a te akaratodból rendelt e jubileumi évet, amelyben parancsod szerint megnyílik e kapu bűnbánó néped előtt, szerencsésen kezdjük, hogy megnyerjük benne minden bűneink teljes bocsánatát és a te eljöveteled napján mindnyájan méltók legyünk arra, hogy örvendezzünk a kimondhatatlan dicsőségben és az örök boldogságban, a mi Urunk Jézus Krisztus által, Amen.“

Április 13-án maga a pápa adott jó példát az ájtatos zarándokoknak: körmenetben járta végig a kijelölt bazilikákat. Elől vitték az apostoli keresztet, aztán következett a palota személyzete, utánuk a fejedelmi személyek, követek, prelátusok és végül a bíbornoki kollégiummal lóháton a pápa. Ekkor adta ki a pápa azt a rendelkezést, hogy azoknak, akik körmenetben látogatják végig a bazilikákat, elegendő egy látogatás teljes búcsú elnyerésére.

VI. Sándor különös szeretettel és gonddal foglalkozott a Szentév ügyeivel. A Vatikánhoz új utcát nyitattott, hogy elejét vegye a multban előfordult sajnálatos szerencsétlenségeknek: ez a mai Borgo Nuovo. Elrendelte, hogy az országutak mentén lévő fogadókat és magukat az utakat is biztosítani kell minden bandita-támadás ellen, hogy a zarándokoknak semmi bántódásuk ne essék, az esetleges károkért pedig felelőssé

tette az Egyház hűbéreseit, sőt megtorlással is megfenyegette őket. Bár kis ideig pestis dühöngött, sokhelyt rablók garázdálkodtak s a Tiberis is kiáradt, a zarándokok mégis roppant tömegekben özönlöttek erre a százados Szentévre Rómába, mert hamar híre ment világszerte, hogy ehhez fogható fényes jubileum még nem volt a szent városban. A buzgóság és az ájtatosság is példás volt. Sokan térden járták végig a szenthelyeket, sokan vérig korbácsolták testüket alázatos vezeklésükben. Minden vasárnap kitették a Szent Péterben a Sudariumot és a szent kapu a pápa rendeletére éjjel-nappal nyitva volt, a templomban pedig állandóan négy pap őrködött. Egész Európa csak úgy ontotta a zarándokokat: a Szentév legelső hónapjában mindjárt 180 magyar zarándok nevét jegyezték fel az Ospedale di S. Spirito könyveiben; a magyarok száma később 500-ra emelkedett. Természetesen ennél sokkal több magyar zarándok fordult meg ebben az évben az örök városban, hiszen a magyar zarándokházban is 600 zarándok nevét őrizték meg a régi írások.

✠ A Szent Péter templom előcsarnokában óriási ládát állíttatott fel a pápa, három hatalmas erős zárral, hogy abban gyűjtsék össze a hívek adományait; hiszen az alamizsnálkodás mindig főfeltétele volt a kegyelmek elnyerésének. Rengeteg adomány gyűlt össze, amit a pápa a Szent Péter templom javítására és szépítésére fordított. Ugyancsak a zarándokok adományaiból vásárolta meg a pápa az első, Amerikából érkezett aranyat, amellyel bearanyoztatta a Santa Maria Maggiore mennyezetét.

4.

A kilencedik Szentévet VII. Kelemen pápa hirdette meg 1524 Advent-jének utolsó vasárnapján, „Inter sollicitudines“ kezdetű bullájával. A bulla kezdő szavai utalnak a nehéz időkre: a kezdődő eretnokség viharai söpörtek végig Európán, nyugtalanság és bizonytalanság zaklatta a lelkeket és ennek tulajdonítható, hogy ezúttal kevesebb volt a zarándok Rómában, mint más jubileumi években. A pápa elvégezte a szent kapu megnyitásának szertartását, a VI. Sándortól megállapított ünnepélyes formák között, s ő volt az első pápa, aki a szertartásnál aranykalapácsot használt. Ez a Szentév arról is nevezetes, hogy ekkor újíttották fel Rómában azt az ősi szokást, hogy a Colosseumban, a keresztény vértanúságok szent

helyén, előadták a Kínszenvedés drámáját. Ebben a Szentévben alapították a kapucinus-rendet és ebben az évben halt vértanúhalált Morus Tamás, Anglia kancellárja és Vincenzo della Valle, India apostola.

A szokott fényes külsőségek közt nyitotta meg III. Gyula pápa is 1550-ben a Szentévet „Si pastor ovium“ kezdetű bullájával. A pápa sokat tett Róma szépítéséért, a zarándokok ellátásáért, amiben különösen Neri Szent Fülöp volt segítségére az Arciconfraternità della Santissima Trinità megalapításával. Ez a humánus célú és áldásos intézmény ebben a jubileumi évben kezdte meg jótékony működését és bár csak később nyerte páratlanul tökéletes szervezetét, már ebben az évben is valóságos csodákat művelt és rendkívül áldásos tevékenységet fejtett ki a zarándokok ellátása s ennek révén a zarándoklatok méltósága és a szent város nyugalma és rendje érdekében. Működésének legfontosabb eredménye az volt, hogy a zarándokokat mentesítette minden anyagi és földi gondtól, hogy minden idejüket lelkük üdvösségének munkálására szentelhessék. Ebben az időben a híres Luigi Palestrina volt a vatikáni ének és zenekar karmestere és a Szentév folyamán nem kisebb emberek fordultak meg Rómában, mint Loyola Szent Ignác és Michelangelo.

XIII. Gergely, aki a 11. jubileumi Szentévet megnyitotta, egyike volt az Egyház legnagyobb pápáinak. Az ő idejében tartott Szentév különösen bensőségével és a zarándokok óriási számával emelkedik ki a többiek közül. Részletes intézkedéseket tett az utak javítására, katonaságot küldött a banditáktól veszélyeztetett vidékekre és rengeteg élelmiszert halmozott fel Rómában, hogy biztosítsa a zarándokok útját és zavartalan ájtatoskodását. A szokott formák között hirdette meg a Szentévet és nyitotta ki a szent kaput. Mikor a pápa április 25-én a vatikáni loggiákról áldást osztott, egykorú feljegyzések szerint legalább 100,000 ember szorongott a téren. Ugyancsak egykorú krónikás írja, hogy a Szentév bezárásakor 300,000 ember vett részt a szertartáson. Csodálatos, hogy a Rómába behurcolt pestis nem járt komoly következményekkel, mikor ekkora tömegek tartózkodtak a városban. A zarándokok özönlésének arányairól fogalmat ad az Ospedale della SS. Trinità feljegyzéseinek az az adata, hogy karácsony előestéjétől pünkösdig 98,848 férfi, 20,000 nő, 6000 gyengélkedő fordult meg a zarándokotthonban és tartózkodott ottan hosszabb-rövidebb ideig. Volt nap, amikor 6783 zarándok fordult meg az otthonban és nyert ottan ellátást vagy szállást. Volt vasárnap, amikor 17,000 ember

étkezett az otthonban, s mint a krónika feljegyzi: köztük igen sok magyar. Ebben a Szentévben zarándokolt Rómába a „Megszabadított Jeruzsálem“ költője, Torquato Tasso is, aki példás buzgósággal végezte ájtatosságait és nagy költeményében is megemlékszik a jubileumi év áldásairól. És ebben az évben adott példát a jámbor vezeklésre a világ minden tájáról összesereglett zarándokoknak Borromei Szent Károly, aki mezítláb járta végig az örök város szenthelyeit, térden ment fel a Szent Lépcsőn és minden anyagi eszközét a S. Prassede bazilika újjáépítésére és szépítésére fordította. Buzgósága és ájtatossága oly fölemelő volt, hogy a pápa engedélyt adott neki arra, hogy a következő évben jubileumot hirdethet egyházmegyéje, a nápolyi egyházmegye területére. Egyhónapos római tartózkodása alatt jobbkéze volt a pápának a jubileum ügyeinek intézésében.

A tizenkettedik Szentévnek kimagasló eseménye a már említett Arciconfraternità della Santissima Trinità szervezeti szabályzatának végleges megállapítása. Miután ez a szövetség már IV. Pál pápától megkapta a Szt. Benedek, a mai SS. Trinità-templomot, óriási, sokezer zarándokot befogadó otthont épített melléje, amelyben nemcsak a törődött zarándokokat látta el mindennel, hanem szeretettel gondozta a lábbadozó betegeket is. Megmaradt pontosan kidolgozott szabályzata, amely aprólékosan gondoskodik az élelmiszerek bevásárlásáról, a főzésről, az ételek kiosztásáról, a zarándokok kiszolgálásáról, amit gyakran a város legelőkelőbb urai és hölgyei végeztek, keresztényi buzgóságból, — a szállásról, a viselkedésről, a tisztaságról, az ebédek és vacsorák összeállításáról, a világitásról, a számadások vezetéséről, mindenről. Bámulatosan tökéletes volt ennek az intézménynek a szervezete és elmondhatjuk, hogy ha Neri Szent Fülöp apostoli buzgósága nem teremti meg ezt a zarándokotthont, a szentévi zarándoklatok körül örökké tartottak volna a zavarok.

Ezt a Szentévet VIII. Kelemen pápa hirdette meg 1599 május 19-én, „Annus Domini placibilis“ kezdetű bullájával és ő is nyitotta meg ugyanannak az évnek karácsonyestéjén, a szokott fényes szertartásokkal. Már ebben a Szentévben nagy arányokat ölt egyéb ereklyék tisztelete is a Sudarium mellett. Mint láttuk, XI. Pius pápa, a mostani rendkívüli Szentévet elrendelő bullájában már külön is hangsúlyozza a szent ereklyék tiszteletének fontosságát a szentévi ájtatosságok során. VIII. Kelemen igaz vezeklő lélekkel élte végig a Szentévet: különös szeretettel fogadta a jubileumra érkező 300,000 franciát, vigasztalással és anyagiakkal bőven

támogatta a zarándokokat, akiknek ő maga adott jó példát a buzgó ájtatoskodásban. Bár aggastyán volt már és beteges, maga mosta meg a szegény zarándokok lábait, Krisztusi alázatossággal, a maga költségén tartott fenn szállást az idegen papoknak és püspököknek, szakadatlanul gyóntatta a zarándokokat, mint valami egyszerű pap és az év folyamán hatvanszor járt végig könnyes vezekléssel és alázattal az örök város szenthelyeit, főképpen a négy bazilikát. Az egykorú krónikások elmondják, hogy kíváncsi törökök nagy számban érkeztek a Szentév folyamán Rómába; a zarándokotthonokban éppoly szeretettel fogadták ezeket is, mint a katolikus híveket, és sokan voltak köztük, akik a Szentév fölemelő és lelkeket hódító hangulatában a katolikus hitre tértek. De voltak protestánsok is, akiket az Egyház számára visszahódított a Szentév varázsa; ezek között volt a reformátor Kálvin János egyik unokaöccse, Kálvin István, akit maga a pápa bérmált meg. Valósággal fiának tekintette, mindenben gondoskodott róla. Kálvin később belépett a sarútlan karmeliták rendjébe, ahol mind haláláig jámbor és szent életet élt.

A tizenharmadik jubileumi évben, amelyet VIII. Orbán pápa „Omnes gentes plaudite“ kezdetű bullájával hirdetett meg az 1625. évre, ismét óriási zarándoktömegek lepték el Rómát: maga a Trinità félmillió, a Gonfalone nevű szövetség pedig 300,000 zarándokot látott el, nem is szólván a többi, kisebb testvéri szövetségekről. A Szentév bezárásakor 300,000 ember imádkozott a Szent Péter téren. A zarándokokra bőven áradó lelki áldásokon kívül ennek a Szentévnek is sok török megtérése és számos protestáns visszatérése volt a gyümölcse, hála különösen a pápa példaadó buzgóságának. 1650-ben X. Ince hirdette meg és tartotta a Szentévet, a szokásosnál is fényesebb külsőségek között, amennyiben ezúttal először világították ki a Szent Péter templom kupoláját. Attól tartottak, hogy a spanyol-francia háború miatt csekély lesz a zarándokok száma, azonban a Szentév rácaffolt az aggodalmakra: maga a Trinità 226,711 férfit és 81,762 nőt látott vendégül! A pápa maga is többször meglátogatta a zarándokotthont, kiszolgálta a zarándokokat, nagyszombaton pedig hét zarándoknak megmosta és megcsókolta a lábát.

Az 1675. évi Szentévet, immár a tizenötödiket, a 81 éves X. Kelemen pápa nyitotta meg, aki elrendelte, hogy a karácsony estéjét megelőző három napon néhány óráig szóljon Róma minden harangja a jubileumi Szentév megnyitásának örömére. Ebben a Szentévben zarándokolt Rómába Krisz-

tina svéd királyné, aki tizenhárom zarándoknak megmosta a lábait és mindegyiket fejedelmi ajándékokkal halmozta el és magának a zarándokotthonnak is 600 aranyat és rengeteg fehérneműt adományozott. Ugyancsak ebben az évben keresztelkedett meg egy török férj a feleségével és húszéves fiával együtt. Ibrahim volt az apa neve; sokáig egy nápolyi úr rabszolgája volt, majd felszabadult. Nemsokára leánya született, akinek megengedte, hogy a keresztény vallásra térjen. Később visszatért Törökországba, hogy elhozza nagyobbik gyermekét, a fiát. Ez alkalommal hét keresztény rabszolgát is hozott magával, akiket felszabadított. Valami titokzatos erő húzta Rómába, ellenállhatatlanul vonzotta a jubileumi zarándoklat: visszajött hát a szent városba és a Trinità-ban szállt meg. A csodálatos szeretet munkája, amelynek itt szemtanúi voltak, olyan hatást gyakorolt lelkükre, hogy mindhárman elhatározták: szakitának a pogánysággal és megkeresztelkednek. Keresztapjuk Altieri bíbornok volt, keresztanyjuk pedig Vittoria Altieri hercegnő, mindketten a pápa rokonai.

Százados jubileum volt a tizenhatodik Szentév, amelyet az erélyes és kemény jellemű, egyúttal jámbor lelkű és apostoli buzgóságú XII. Ince hirdetett meg „Regi saeculorum“ kezdetű bullájával. Aggastyán volt már a pápa és az aggkori gyöngeség megakadályozta abban, hogy személyesen nyissa meg a szent kaput és a Szentévet. A Szentévek történetében most fordult elő első ízben, hogy nem maga a pápa végezte a megnyitás ünnepélyes és ritka szertartását: XII. Ince fájó szívvel kénytelen volt lemondani erről a lelki örömről és egyik bíbornokára bízni a megnyitás szertartásának elvégzését. Sok fájdalmat okozott neki az is, hogy törődöttsége megakadályozta a szentévi ájtatoskodásokban, amelyeknek elvégzése már hagyományuk volt az Egyház fejének. Végre annyira javult az állapota, hogy május 11-én lemehetett a Szent Péter templomba: óriási tömeg kísérette, a testőrség alig tudta megfékezni a tolongást. Így látogatta végig a négy bazilikát s ezeken kívül még három templomot. Azonban hamarosan visszaesett régi állapotába és nemsokára el is hunyt, úgyhogy nem érte meg a Szentév bezárásának napját sem. 1700 novemberében XI. Kelemen követte a pápai trónon, aki az egész keresztény világ ujjongása közben foglalta el Szent Péter székét: az egyiptomi pasa külön követséggel üdvözölte és Nürnberg lutheránusai arany és ezüst érmet verettek tiszteletére, amelyeknek felírásában magasz-

talták páratlan szerénységét és kiválóságát. A Tiberis áradása miatt a zarándokok nem férhettek hozzá Szent Pál bazilikájához, ezért a pápa megengedte, hogy a zarándokok az apostol temploma helyett ideiglenesen a S. Maria in Trastevere templomba zarándokolhassanak a Szent Pál bazilika helyett. Egyébként a zarándokok száma a százados ünnep ellérére sem volt nagyobb a szokottnál, bár Róma ezúttal is tömve volt idegenekkel, akiknek a pápa alázatos jó példát mutatott a buzgó vezeklésben. Szent Tamás apostol napján huszonnégy bízott kíséretében megjelent a Trinità zarándokházban, megmosta a zarándokok lábait, kiszolgáltatta őket az asztalnál és 4400 aranyat adományozott a zarándokotthonnak. A Szentévet csak 1701 február 25-én, tehát szokatlan időben zárta be. Utána XIII. Benedek pápa tartotta meg 1725-ben a tizenhetedik jubileumi Szentévet, amelyet „Redemptor et Dominus noster“ kezdetű bullájával hirdetett ki. Egyike volt ez a legfényesebb Szentéveknek. Karácsony estéjén maga a pápa nyitotta meg a szent kaput és a Szentévet, a hagyományos ünnepi szertartásokkal. Miután a hívek is betódultak a megnyitott szent kapun, a litánia után ezúttal először mutatták fel előttük ennek a szertartásnak során az apostolfejedelmek fejeit, a bazilika legdrágább és legszentebb ereklyéit. Rengeteg idegen zarándok áradt Rómába ebben a Szentévben is, akiknek áhítatát nagyon növelte az a sok fényes körmenet, amely különösen ebben a Szentévben oly mélységes buzgósággá avatta a zarándokok lelkigyakorlatait. Különösen sokan látogatták Szent Pál bazilikáját, amelyben egy csodatévő feszület volt a meghatott tisztelet tárgya. Ez a feszület a XIV. században élt Pietro Cavallini műve volt; ez előtt imádkozott órákon keresztül Szent Brigitta és a legenda azt tartja, hogy egyik ilyen buzgó imádkozása alkalmával a Megváltó szelíden feléje hajtotta fejét a feszületről. 1541-ben Loyola Szent Ignác abban a kápolnában újította meg fogadalmát, amelyben ezt a feszületet őrzik.

Egyébként a pápa, mint elődei, maga is bőven kivette részét a szentévi ájtatoskodásból: végiglátogatta a bazilikákat, a börtönöket, Trinità-t, ahol megmosta a zarándokok lábait, július 29-én személyesen bérálta meg Dietrichstein Lipót német herceget, aki a lutheránus tévelygésből visszatért az Egyházba. Ez a Szentév volt az első, amelynek folyamán nagyobb arányokat öltött a pogány rabságban sínylődő keresztény rabszolgák kiváltása. Első ízben 90,122 aranyat fordítottak 370 rabszolga

kiváltására; a Rómába hozott szerencsétleneket a Trinità-ban szállásolták el s mikor magukhoz tértek sok szenvedésük után, ünnepélyes körmenetben vezették őket a bazilikákba. A krónika elmondja, hogy Róma népe olyan tömegekben tódult a Trinità-ba, a kiváltott rabszolgákat látni, hogy kénytelenek voltak bezáratni a zarándokotthon kapuit, mert másképpen nem tudták a tolongóktól kiszolgálni az otthon vendégeit.

XIV. Benedek pápa tartotta a következő jubileumot, amelyet gondosan előkészített: bíbornoki bizottságot nevezett ki a Szentév lelki ügyeinek intézésére, míg az anyagi dolgok intézését preláthusokból alakított bizottságra bízta. Magához hívatta Leonardo barátot, akinek vallásos buzgóságát igen nagyra becsülte és megbízta, hogy Róma terein tizenöt napon keresztül egyfolytában hirdesse a jubileumi év áldásait s a bűnbánat és megtérés szükségességét. A nép óriási tömegekben tódult Leonardo barát prédikációira s még a pápai udvar méltóságai is gyakran végighallgatták megrázó beszédeit, sőt maga a pápa is többször meghallgatta Leonardo szónoklatait s utána rendszerint a legközelebbi templomban pápai áldást osztott. A templomokban is lelkigyakorlatokat rendelt a pápa, s ebben a bűnbánó hangulatban volt Róma népe, mikor érkezett karácsony estéje, a Szentév megnyitásának időpontja. Így készítette elő a lelkeket XIV. Benedek pápa a Szentév kegyelmeire, hogy tiszta lelkekre hulljanak a rendkívüli áldások, amelyeket a Szentév ígér és ad. Előtte ennyire még egyik pápa sem mélyítette el a Szentév gondolatát. Tehát 1750 karácsonyestéjén megnyitotta a tizennyolcadik Szentévet, miután előbb nyolc napon át maga is lelkigyakorlatokat tartott Szent Ignác Exercitium-ai alapján. A hagyományos szertartások végeztével Szent Péter és Szent Pál Lovagjainak rendjére bízta a négy szent kapu őrzését, és mikor ezzel a tiszttel megbízta őket, régi hagyományokra hivatkozott, bár a régebbi Szentévekben nem találjuk nyomát ennek a szokásnak. A lovagoknak, akik vesszőt hordtak kezükben, ezzel a felírással: „Szent Péter és Pál lovagjai“, — az volt a feladatuk, hogy a bazilikák látogatói megőrizzék a szenthelyek méltóságát és a kellő ájtatosságot tanúsítsák; ezenfelül kötelességük volt figyelmeztetni a látogatókat a bazilikák vallásos és történelmi jelentőségére. A pápa, bíbornokai kíséretében elvégezte a Trinità-ban a lábmosást, kiszolgálta a zarándokokat s érmekkel, törülközővel és virággal ajándékozta meg őket, egyúttal pedig bőséges adományokkal halmozta el magát a zarándokházat, amely ebben a jubileumi

évben 194,834 zarándokot látott vendégül. Különös feltűnést keltett ebben a Szentévbén, január 18-án 200 örmény zarándok megérkezése. A zarándokokat ünnepélyes körmenetben vezették a Trinità-ba, zászlók alatt, ének- és zenekarok kíséretében. Salviati és Odescalchi hercegek rendelkezésükre bocsátották a zarándokoknak fogataikat; a pápa a Szent Péter templomban fogadta őket; a menet éjjel egy órakor ért vissza a Trinità-ba, amelyet 700 fáklyával világítottak ki. Az örmény zarándokok Salviati herceg költségén fejedelmi vacsorát kaptak, virágokkal és kristálypoharakkal díszített asztaloknál. Róma népe olyan tömegekben tódult a Trinità-ba, hogy lássa a lakoma előkészületeit, hogy katonaságot kellett igénybe venni a tömeg fékentartására.

„Salutis nostrae“ kezdetű bullájával XIV. Kelemen pápa hirdette meg a tizenkilencedik Szentévet, 1774 áprilisában, azonban már szeptember 22-én meghalt s így utódjának jutott osztályrészül a Szentév megnyitásának öröme és dicsősége. Az utód, VI. Pius pápa, három rendeletet is adott ki a jubileum ügyében; az egyikben felhatalmazta a gyóntatókat, hogy bizonyos esetekben felmenthessék a zarándokokat a bazilikák látogatásának megszabott száma alól; a másikban elrendelte, hogy a bazilikák látogatását más jámbor cselekedetekkel lehet helyettesíteni; a harmadikban pedig felhatalmazást adott a kilépett, de bűnbánattal megtérő papok feloldozására.

Bölcs intézkedésekkel gátat vetett a kereskedők kapzsiságának, gondoskodott róla, hogy a templomok méltó állapotban fogadják a zarándokokat, akik szakadatlan áradatban, ezerszámra érkeztek naponta. Feljegyezték, hogy a nagyhéten a Trinità-ban csak déltől éjjelig tudták a rengeteg zarándok ebédjét lebonyolítani. A Szentévet 1775 február 26-án nyitotta meg, tehát rendkívüli, a hagyománytól eltérő időben. A Szentév alatt missziós beszédeket tartatott Róma terein és templomaiban és maga is gyakran végighallgatta ezeket a prédikációkat. A Szentév vonzóereje akkora volt, hogy a Trinità-nak számos helyiséget kellett bérelnie, hogy el tudja látni a zarándokokat. Volt idő, amikor 280,000 zarándok tartózkodott Rómában; ebben az évben a Trinità 330,047 ebédet szolgáltatott ki, vendégeinek száma pedig 130,390-re rúgott. Csak egyetlen napon 9000 új zarándok érkezett Rómába! Óriási tömeg vett részt abban a körmenetben, amely több mint száz görögkatholikus püspökkel élén elindult a bazilikák látogatására. Comacchio püspöke mezítláb zarán-

dokolta végig a bazilikákat és a megható áhítat egyéb példái sem hiányoztak. A Szentév előkelő zarándokainak sorában említik a régi írások Károly Tivadar rajnai választófejedelemet, a glocesteri herceget és Miksa osztrák főherceget, II. József magyar király fivérét.

5.

Európa és különösen Itália zűrzavaros állapotai lehetetlenné tették VI. és VII. Pius pápák számára, hogy 1800-ban, a századfordulón, megtartsák a jubileumi Szentévet. A francia forradalom eseményei és a napoleoni háborúk oly feneketlenül feldúlták Európa békéjét s különösen Itália annyit szenvedett, hogy a Szentszék nem foglalkozhatott kellő elmélyedéssel a lelkek vígasztalására rendelt Szentév rendezésével. Annál kevésbbé tehette ezt VI. Pius, mert a franciák nem átallották fogságra vetni Krisztus helytartóját, aki környezetéből kiszakítva, hatalmi eszközeitől megfosztva, nem intézkedhetett kellő eréllyel és méltósággal. A hőslékű VI. Pius Isten akarátában való szent megnyugvással halt meg Valenza várában, ahová a franciák internálták. Végre csak XII. Leo pápa volt abban a helyzetben, hogy a jubileumi év méltó megünnepléséről gondoskodjék. Május 24-én összehívta a titkos konzisztóriumot, amely részletesen kidolgozta a Szentév terveit és a tanácskozás befejezése után kiadta „Quod hoc ineunte saeculo“ kezdetű bulláját, amellyel szeretettel hívta Rómába a katolikus zarándokokat. „Csak jőjjetek, írta, jámbor zarándokok módjára, ebbe a szent Jeruzsálembe, ebbe a papi és királyi városba, amely Szent Péter hite által a világ fővárosa lett és egyre messzebb terjeszti uralmát a föld kerekiségén.“ Augusztus havára missziókat rendelt Rómában és a legkiválóbb szónokokat választotta ki, hogy a nagyobb tereken és templomokban hirdessék a bűnbánatot a népnek és buzdítsanak mindenkit a jámbor szentévi előkészültre; a szónokok közt ott szerepelt a híres Finetti jezsuita atya is. A missziós prédikációk ideje alatt a vendéglőket, osteriákat és kávéházakat zárva kellett tartani.

Áldozócsütörtök napján, május 27-én, újabb bullát adott ki a pápa. Ezt az „Universis Christifidelibus“ kezdetű bullát kúrtharsogás, dobpergés és mozsárdurrogás közben hirdette ki előbb a Sala Regia-ban, a Vatikánban, utána pedig megbizottai négy dobos és négy kürtös kíséretében kihirdették a másik három bazilikában is. A missziók ekkor már folya-

matban voltak. Augusztus végén maga a pápa is elment az egyik missziós beszédre, a Piazza Navona-ra, megáldotta a népet és teljes búcsút engedélyezett mindazoknak, akik ezen a napon résztvettek a missziós ájtatóságokon. Abban a pillanatban, mikor a pápa áldásra emelte kezét, megszólalt a város minden harangja és az Angyalvár fokán megdördültek az ágyúk.

Karácsonyestéjén a pápa a hagyományos szertartásokkal megnyitotta a szent kaput és ezzel a Szentévet. Mikor az ünnepélyes szertartásra indult, előbb szentségimádást végzett a Cappella Sistina-ban, aztán kiosztották a bíbornokok és a körmenet többi résztvevői közt a gyertyákat. A pápa, aranyos gyertyával kezében intonálta a „Veni Creator Spiritus“-t, felszállt a hordozható trónusra és tiarával a fején, baldachin alatt megindult a Szent Péter templomba. A szent kapu előtt leszállt trónusáról, átvette az ezüst kalapácsot és háromszor megütötte vele a szent kapu falát, miközben ezt a zsoltárverset énekelte: „Aperite mihi portas justitiae“ — „Nyissátok meg előttem az igazság kapuit.“ Majd újra felült trónjára, ezalatt a kaput kinyitották, a bíbornokok lemosták a kapu oldalait, mire a pápa födetlen fővel elmondta a szertartásban megszabott imádságot, utána pedig, balkezeiben az égő gyertyával, jobbáiban az apostoli kereszttel, intonálta a Tedeumot és a szent kapun át bevonult a bazilikába, ahol elmondták a szokásos litániát. A többi bazilikában hasonlóan végezték el a szertartást a pápa legátusai. A Szent Pál bazilikában ebben az évben nem lehetett megnyitni a szent kaput, mert a bazilika 1823-ban borzalmas tűzvész áldozata lett. Ezért a pápa a S. Maria in Trastevere templomot jelölte ki helyette zarándok-templomul. Most harmadízben történt, hogy ez a templom helyettesítette a Szent Pál bazilikát, amelyet először 1625-ben nem látogathattak a zarándokok a dühöngő járvány miatt, másodszor pedig 1700-ban a Tiberis áradása miatt.

A vatikáni bazilika szent kapujának megnyitásán számos fejedelmi személy is résztvett, köztük Mária Terézia, az özvegy szárd királyné, leányaival együtt.

A pápa mindjárt a megnyitás után megkezdte a bazilikák látogatását. Végigjárta a kórházakat is, vigasztalta a betegeket, ellátta a halotti szentségekkel a haldoklókat, március 26-án pedig szent misét mondott a vatikáni bazilikában. A szent mise után megmutattatta a szent ereklyéket s utána mezítláb folytatta zarándokútját a többi templomba. Ezen

a napon a zarándokokat vendégül látta a Vatikánban és maga szolgálta fel nekik az ételeket, étkezés után pedig gazdag ajándékokkal bocsátotta el őket.

Nagypénteken látogatta meg a Trinità-t, elvégezte a lábmosást és kiszolgálta a zarándokokat. Ünnepeyes körmenetet is tartott a bazilikákhoz, amelyre meghívta az egész bíbornoki testületet. Tizennégy bíbornok vett részt a körmenetben, amely zászlók alatt vonult ki a S. Maria Maggiore-ből; a pápa a Lateránban szent misét mondott, a körmenet végével pedig a Szt. Péter templomban Tedeumot. Buzgósága azonban különösen Neri Szent Fülöp napján ragyogott fel igazi fényességgel: ezen a napon egész udvarával mezítláb zarándokolt el a Vallicella templomba, sokáig imádkozott a szent sírjánál, majd szent misét mondott s utána még több templomot meglátogatott.

Április 13-án fogadta a pápa I. Ferenc nápolyi királyt és feleségét, Mária Izabellát. Később a még mindig Rómában ájtatoskodó Mária Terézia szárd királynénak az aranyrózsát adományozta példaadó buzgóságáért s megengedte neki, hogy beléphet a Sancta Sanctorum szentélybe, ahová addig nőknek nem volt szabad bemenniük. A Rómát járó előkelőségek között megemlítik az egykorú írások Frimont báró osztrák tábornagyot, aki politikai tárgyalások céljából Ferenc királyhoz indult és 10,400 katonájával átvonult Rómán; a pápa megengedte, hogy minden katona elnyerheti a teljes búcsút, ha csak egyetlenegyszer elzarándokol a Szent Péter templomba. A pápa külön engedélyével körmenetben járták be a bazilikákat a vatikáni, lateráni és a S. Maria Maggiore-beli káptalanok, a legfelsőbb egyházi törvényszék, a Sacra Rota tagjai, a pápai prelátusok, a Trinità tagjai, akik között tizenegy bíboros haladt, a zarándokok vörös kámzsájában, rajtuk kívül még két püspök, sok pap és 1966 nővér, élükön Chigi hercegnővel, aki a szent keresztet vitte. Nem múlt el egyetlen nap sem, hogy ne visszhangozták volna a bazilikához vezető utak a zarándokcsapatok ájtatos énekét.

A zarándokok száma ezúttal is óriási volt. Nápolyból magából 8000 zarándok érkezett; egyszerre 376,365 zarándok tartózkodott a szent városban és Ūrnapján 50,000 idegen végezte ájtatosságát a bazilikák szent falai között. Tekintélyes volt a megtértek száma is: a régi iratok említik, hogy egyebek közt 15 zsidó és mohammedán megtért, 62 eretnek pedig visszatért az Egyházba.

A fényes és mindvégig lélekemelő jubileumi év a december 19-én tartott konzisztórium határozata szerint a szokott időben zárult: a pápa elrendelte, hogy karácsonyestén be kell zárni a szent kapukat; a Szent Péterben most is maga végezte az ünnepélyes szertartást. Miután még a jubileum kegyelmeinek élvezését kiterjesztette az év végéig tartó napokra is, háromnapos hálaadást rendelt és ezzel bezárultak ennek a páratlanul fényes és lelki kincsekben gazdag Szentévnék áldott napjai.

A következő jubileumi Szentév 1850-ben lett volna esedékes, de szerencsétlen körülmények ennek megtartását is lehetetlenné tették, úgy hogy IX. Pius pápa, aki 1848—1876-ig uralkodott és két Szentévet is tartathatott volna, csak egyet tudott hirdetni és megtartani: a huszonegyedik jubileumi évet, 1875-ben.

Sajnos, Itália állapota a szabadságharcok forró évtizedeiben olyan zűrzavaros volt, hogy a pápának nem volt módjában a Szentév megtartása felől intézkedni, már csak azért sem, mert 1849 decemberében még nem tudott Rómába visszatérni. A második jubileumi határidő pedig megint olyan harcos és dúlt évekre esett, hogy a pápa, bár meghirdette és megtartotta, nem tudta azzal a fénnel és bensőséggel övezni, amellyel szerencsésebb időben élt elődei felékesítették. Azonban bármily sanyarúk voltak is a viszonyok, bármennyit szenvedett is az Egyház, bármennyire megtépázta is az olasz egység megteremtése anyagi javait: a pápa nem akarta megfosztani a katolikus világot a Szentév különös kegyelmeitől, amelyeket a hívők már félszázada nem élvezhettek. Ezért december 24-én, az Egyház súlyos helyzetét megrázó szavakkal ecsetelő, „Gravibus Ecclesiae“ kezdetű bullájával 1875-re Szentévet hirdetett, ugyanazokkal a feltételekkel, amelyek a legutolsó Szentévre érvényesek voltak. A bullában fájdalmasan emlegeti a pápa, hogy ha a politikai viszonyok megengednék, minden erejével és buzgóságával azon lenne, hogy fényes jubileumot ünnepeljen híveivel. „Bárcsak olyan volna a politikai és az egyházi helyzet, hogy világraszóló fénnel és pompával ünnepelhetném a jubileum évét; de sajnos, a gyászos idők arra kényszerítenek, hogy lemondjak erről a dédelgetett tervemről. Így csak arra szorítkozunk, hogy megünnepeljük a jubileumot, az őseinktől megtartott és ránk hagyományozott régi szokások és szertartások szerint.“

Nemsokára ezután megjelent egy enciklikája, amelyben a jubileumi kegyelmeket kiterjeszti az egész katolikus világra. Ezúttal elmaradt a

jubileumi év ünnepélyes kihirdetése a bazilikákban és elmaradt a szent kapuk megnyitása is. Mindössze annyi történt, hogy IX. Pius február 11-én délután lement a Szent Péter templomba, ahol már 1870 óta nem volt, bezáratta a kapukat és elvégezte ájtatosságát, hogy maga is részesüljön a jubileumi kegyelmekben.

Igy ez a Szentév nem volt ünnepélyes és világraszóló jellegű és éppen ezért érdekes és jellemző, hogy a zarándokok mégis szép számban keresték fel az örök várost. Hatalmas zarándokcsoport érkezett Franciaországból, végigjárta a bazilikákat és végül a pápánál is tisztelgett, aki megáldotta őket. Májusban újabb francia csoport érkezett, akikhez a pápa szózatot intézett s ebben fájdalmas szívvel kiáltott fel: „Ő bár én is csatlakozhatnám a ti zarándokutatokhoz!” A francia zarándokcsapatok szinte kifogyhatatlanok voltak, amit talán könnyen megmagyarázhatunk azzal, hogy Franciaország ebben az időben tért át a köztársasági államformára, amely mindjárt kezdetben éreztette ellenséges indulatát a katolikus Egyházzal szemben. Hová mehettek volna hát a hűséges francia katolikusok vígasztalásért, ha nem Krisztus Urunk földi helytartójának, az ugyancsak sokat szenvedett és üldözött IX. Piusnak lábaihoz? Sorra jöttek aztán a belga, hollandus, orosz, svájci, osztrák, lengyel, amerikai és magyar zarándokcsapatok, a németek, a mexikóiak és természetesen az olaszok. Különösen nagy volt a zarándokok száma április havában, amikor óriási tömegek nyerték el a Szentév áldásait és hódoltak IX. Pius pápa előtt.

Ebben a Szentévben ünnepélyesen megülték kétszázadik fordulóját annak a csodálatos eseménynek, hogy Krisztus Urunk megjelent Boldog Alacocque Margitnak; éppen ezért a hívők az egész Szentév folyamán különös hódolattal imádkoztak Jézus szentséges Szívéhez.

Nagy számban érkeztek a Szentév alkalmából fejedelmi személyek is, köztük a perzsa sah rendkívüli követe, a katolikus Aga tábornok, nagy kísérettel. A pápa a tábornokot és kíséretének minden tagját személyesen áldotta meg.

A Szentév lelket emelő eseményei közé tartozott egy egész zsidó család kikeresztelkedése, amit nagy ünnepélyességgel és előkelő személyek részvételével tartottak meg.

Minthogy ebben a Szentévben semmi külső fény és pompa, semmi látványos ünnepség nem volt, ami az idegeneket csábíthatta volna, bizo-

nyosra vehetjük, hogy azokat a zarándokokat, akik mégis eljöttek az örök városba, csak a kegyelmek és áldások vágya vonzotta. És éppen ezért IX. Pius pápa Szentéve csupa egyszerűség volt ugyan, de egyúttal csupa bensőség, lélek és melegség.

*

XIII. Leo pápa, aki az Egyháznak máig is egyik legnagyobb dísze és dicsősége, három rendkívüli Szentévet tartott: 1879-ben, 1881-ben és 1885-ben, mielőtt a rendes jubileumi Szentévet, ezúttal már a huszonkettediket, meghirdette és megnyitotta volna. Az 1900.-i Szentévnek külön nevezetessége, hogy a pápa a legnagyobb gonddal készítette elő és tekintettel arra, hogy XII. Leo óta nem volt oly fényes jubileum, amely méltó lett volna ennek a gyönyörű egyházi hagyománynak jelentőségéhez, azt akarta, hogy az Egyház minden pompáját fejtse ki, hogy a külsőségekkel is Rómába édesgesse a világ katolikusait és a jubileum pazar fényével övezze a Szentév áldásaira sóvárgó zarándokokat.

Ennek a célnak elérésére mindenekelőtt szervező bizottságot alakított, amely már 1896 óta dolgozott a jubileumi ünnepek tervein. Ezenfelül nemcsak Olaszországban, hanem világszerte helyi bizottságokat alakított, amelyek állandó érintkezést tartottak fenn a központi szervező bizottsággal. A helyi bizottságok feladata volt megszervezni a zarándokat, mert a pápa azt akarta, hogy a zarándokoknak semmi egyéb ne legyen gondjuk, mint lelkük gyógyítására és a kegyelmek elnyerésére. Azt is joggal remélte, hogy ennek a szervezésnek révén a zarándokok száma tekintélyesen meg fog növekedni. A központi bizottságnak egyik legelső határozata az volt, hogy Carpineto-ban, XIII. Leo szülőhelyén, hatalmas és művészi emlékművet állítsanak a Megváltó tiszteletére. Ezt a példát követték a helyi olasz bizottságok s így történt, hogy mire a Szentév megnyílt, Olaszországnak mintegy 19 helyén álltak már a Megváltó tiszteletére emelt emlékszobrok.

A pápa maga igazi apostoli lélekkel munkálkodott a jubileum sikerén. 1899 május 25-én kiadott, „Annum sacrum“ kezdetű enciklikájával az egész emberiséget Jézus Szívének ajánlotta és június első napjaira külön ájtatosságokat rendelt a Szent Péter templomban, a Szentév lelki sikere és méltó megünneplése érdekében. Augusztus 20-án rendkívüli fényvel ülték meg Szent Joákim napját, a pápa nevenapját; a pápa a bíbornoki

testülethez intézett szózatában meghatottan emlékezett meg arról, milyen melegen gondol vissza most, kilencvenéves korában az előző Szentévre, amelynek megünneplésében, mint a Collegium Romanum jezsuita pátereinek növendéke, egész szívvel és lélekkel résztvett. Ugyancsak melegen emlékezett meg a dominikánusokról, akik akkor Róma terein missziós beszédeket tartottak és bűnbánatra buzdították a híveket, alkalmas előkészületül a Szentév kegyelmeire.

A pápa 1899 május 11-én hirdette meg a Szentévet „*Properante ad exitum saeculo*“ kezdetű bullájával. Ezt a huszonkettedik rendes Szentévet ugyanazokkal a feltételekkel hirdette meg, amelyek már századok óta a jubileumok hagyományához tartoztak. Május 12-én egész fényes kíséretével a trónterembe vonult, helyet foglalt a trónuson és szózatot intézett a jelenlévőkhöz. Kifejezte rendkívüli örömét azon, hogy meghirdethette a jubileumot és egyúttal hangoztatta azt a reménységét, hogy a lelkek bőséges áldásokat fognak meríteni a Szentév kegyelmeinek kiapadhatatlan forrásából. A bullát átadta kihirdetés céljából az arra hivott prelátnak, azután visszavonult lakosztályába. A többiek ünnepélyes és festői körmenetben a bazilika előcsarnokába vonultak, ahol Róma valamennyi harangjának zúgása közben Dell' Aquila Visconti prelátnak kihirdette a Szent Péter téren összegyűlt százezernyi tömeg előtt a bullát.

Miután ezt a megragadó erővel írt és költői magasságokban szárnyaló bullát felolvasták, a pápa megbízottai a Szent Pál bazilikába mentek, utána a többi kijelölt bazilikába és ezekben is kihirdették a pápa szózatát. Az egész katolikus világ ujjongó örömmel fogadta a bullát és a zarándokok özönlése nyomban megindult, úgyszólván mikor karácsonyestén a szent kapu megnyitására került a sor, Róma már zsúfolva volt a világ minden részéből érkezett jámbor hívőkkel.

Régi hagyomány volt az Egyházban, hogy a szentévek tartamára a pápa rendszerint felfüggesztett minden egyéb búcsút és úgy rendelkezett, hogy ebben a kegyelemben csak azok részesülhetnek, akik a Szentév folyamán Rómába zarándokolnak és elvégzik a megszabott ajtatosságokat. Nem is csupán a teljes búcsú jelenti a Szentév kegyelmeinek összességét, hanem azok a kiváltságok, amelyeket a pápa erre az időre részint a gyóntatóknak, részint maguknak a bűnbánóknak és vezeklőknek engedélyez. Éppen azért szoktak a pápák minden más búcsút felfüggeszteni erre az időre, hogy ezzel is kívánatosá tegyék a hívőknek a Rómába

zarándoklást. A Szentévben az egész világon megszűnnek azok a felhatalmazások, amelyeknek alapján bizonyos gyóntatók egyes fenntartott esetek alól feloldozhatják a gyónókat; ez a kiváltság ebben az évben csak az örök város kijelölt gyóntatóit illeti meg. Mégis vannak olyan búcsúk, amelyek a pápa rendelkezései szerint a Szentévben is érvényben maradnak. Ilyen a halálos ágyon, „in articulo mortis“ nyerhető minden búcsú, ilyen az úgynevezett Portiuncula-búcsú, amelyet maga Krisztus Urunk engedélyezett Szent Ferencnek, 1221-ben, Assisiben és amelyet III. Honorius pápa mindazok számára engedélyezett, akik Vasas Szent Péter napján (augusztus 1-én) meggyónnak, megáldoznak és elzarándokolnak az assisibeli Portiuncula-templomba vagy a ferencesek bármely más templomába. Érvényben vannak továbbá azok a búcsúk, amelyeket XIII. Benedek engedélyezett mindenkinek, aki reggeli, déli és esti harangszókor elmondja az Angyali Üdvözetet, s ezeken kívül még néhány kisebb búcsú.

A szent kapu megnyitását XIII. Leo pápa az ősi hagyományoknak megfelelően 1899 december 24-ére tűzte ki. Az olasz kormány rendkívüli intézkedéseket tett a rend fenntartására, katonaságot rendelt ki, mert beláthatatlan tömeg szorongott a Szent Péter téren. Szerencsére az ájtatos résztvevők oly méltóságosan viselkedtek, hogy nem került a sor beavatkozásra. Az egykorú lapok írják, hogy ennél az ünnepélyes megnyitáshoz ott imádkozott és ájtatoskodott a Szent Péter templomban és a téren a világ minden nemzetének egy-egy vagy több jókora csoportja: minden nép viselete, minden ország nyelve képviselve volt az ünneplő tömegben. A Szentatya trónja körül ott volt a diplomaták páholya, zsúfolva; a fejedelmi személyek számára készített páholyok is mind tele voltak.

A pápa lakosztályából a Cappella Sistinába ment, ahol az imádásra kitett Oltáriszentség előtt hosszan imádkozott, majd felöltötte az ornátust és a bíbornokokkal és udvarának tagjaival körmenetben levonult a bazilikába. Elől mentek az apostoli futárok, utánuk a tiara őre, a sekrestyés-prelátus, majd az énekesek, a szerzetesrendek generálisai, a szent kollégiumok tagjai, végül pedig maga a pápa, a hordozható trónuson, kezében égő gyertyával. Közeledtére megharsantak az ezüst kürtök, az énekar pedig a *Veni Creator Spiritus* verseit énekelte. A szent kapu előtt a pápa leszállt a hordozható trónszékről, és az ott előkészített trónusra ült; kétoldalt a szertartásnál segédkező papság és a diakonus-bíbornokok álltak trónusa mellett. Most fölkelte trónusáról: egyházi ruhái fölött

fehér kötenyt viselt, balkezében a gyertyát tartotta és odalépett a szent kapuhoz. Megállt, a gyertyát átadta Macchi bíbornoknak, és Vannutelli bíbornok kezéből átvette az aranykalapácsot, amellyel megtette a három szertartásos ütest a befalazott szent kapura, miközben csengő hangon énekelte a szertartásban megszabott verseket és antifonákat:

„Nyissátok meg előttem az igazság kapuit.“

„Bemegyek, Uram, a te házádba.“

„Nyissátok meg a kapukat, mert velünk van az Isten.“

Ezek a szimbolikus versek még nagyobb rész VI. Sándor pápa szertartásmesterének, a jó Burchard Jánosnak szertartáskönyvéből származnak, aminthogy a szent kapu megnyitásának és bezárásának szertartásán VI. Sándor pápa óta jóformán semmi változás nem esett. Az itt énekelt versek értelme az, hogy a pápa és a hívők könyörögnek Istenhez: nyissa meg az igazság kapuját, amelyen belépnek majd az ő szentélyébe és szent félelemmel imádják Őt és kérik, hogy szentelje meg s újítsa meg lélekben Izrael népét. A pápa imádsága után a szertartásmester a templom belsejéből csengettyűvel jelt adott, mire kötelek segítségével lerántották a már előre meglazított falat, amelynek törmelékeit a Szent Péter templom építőmunkásai pillanatok alatt a szomszédos kápolnába takarították. A pápa ezalatt felült trónjára és intonálta a „Jubilate Deo omnes terrae“ kezdetű zsoltárt, miközben a Penitenciáriusok, kötényben, szenteltvízzel és szivaccsal lemosták a kapu oldalait. Most a pápa elmondta a Burchardtól szerkesztett ősi könyörgést („Isten, ki szolgád, Mózes által . . .“), visszatért a szent kapuhoz és baljában a gyertyával, jobbkezében az apostoli kereszttel, térdenállva intonálta a Te Deum-ot. Utána fölkelt s a bíbornokok és az egész udvar kíséretében ünnepélyes menetben bevonult a bazilikába, a szent kapun át. A szertartás alatt szakadatlanul szóltak Róma harangjai. A pápa és kísérete alig tudott eljutni a főoltárig, a templomot megtöltő hívők zsúfolt tömegében. Festői volt a katolikus egyesületek csoportja; minden egyesület díszben, zászlók alatt vett részt a lélekemelő szertartáson.

A pápa imádkozott az oltárnál, aztán fejére tette a tiarát s latinul és olaszul felolvastatta a Szentévből nyerhető kegyelmek feltételeit s végül apostoli áldást osztott. Közben megbízott legátusai: Satolli, Vannutelli és Oreglia bíbornokok ugyanilyen szertartásokkal megnyitották a

másik három bazilika szent kapuit. Minthogy azonban 1891-ben egy lőporos torony felrobbanása mérhetetlen károkat okozott a Szent Pál bazilikában s többek között a szent kaput is romba döntötte, félős volt, hogy a Szent Pál bazilikát megint nem látogathatják a hívők a Szentévb. Ezért a pápa intézkedésére elvégezték a legsürgősebb javításokat, újra befalazták a szent kapu maradványait, amelyeket a robbanás óta a bazilika sekrestyéjében őriztek, úgyhogy a jubileumi megnyitáson Oreglia bíbornok zavartalanul elvégezhetette már az ünnepélyes szertartást.

A pápa úgy intézkedett, hogy a szent kapuk őrzését a Szentév folyamán a római „testvéri szövetségekre“ (Arciconfraternità) bízta, úgyhogy hetenkint felváltva lássák el ezt a terhes, de megtisztelő feladatot. Felhívására 52 római Arciconfraternità jelentkezett s ezeknek tagjai látták el a szolgálatot a bazilikákban, kivéve a Szent Pál bazilikát, amelynek szent kapuját maguk a bencés atyák őrizték.

Annak a hatalmas szervező munkának, amellyel XIII. Leo a Szentévet előkészítette, megvolt a kellő eredménye: soha még nem volt Szentév, amelyben a világ minden részéből ilyen tömegekben érkeztek volna Rómába a zarándokok. Az egész évben állandóan százezerszámra özönlöttek a szent városba, magányosan vagy csoportokban; leggyakoribb volt a csoportos zarándoklás. A csoportokat püspökeik vezették vagy a katolikus egyesületek fejei; a szervezettség bizonyítéka volt az is, hogy minden zarándokcsoport a legpéldásabban viselkedett és semmiféle rendezavarás nem fordult elő. De ennek a példás rendnek a szervezettség mellett más oka is volt: az, hogy ez a Szentév egészen a lélek jegyében folyt le; már a megnyitás különös ünnepélyessége is elemi erővel ragadta meg a lelkeket. A pápa nem kímélt sem fáradságot, sem költséget, hogy ezt a szertartást minél emlékezetesebbé tegye. Följegyezték, hogy csak a Vatikáni szent kapu megnyitásának költségei körülbelül 13,000 lírára rúgtak. Képzeltetjük, mennyire emelte az áhítatot a vatikáni énekkar éneke, hiszen az énekkart a nagyhírű Perosi mester vezényelte. Ezek a tényezők is hathatósan közrejátszottak abban, hogy a világ figyelme Róma felé fordult, a katolikusoknak leghőbb vágyuk lett résztvenni a szentévi zarándoklatokban. Valóban igaz az egykorú vallásos költőnek felkiáltása: „Róma felé dobbant a szentségnek ebben a diadalmas esztendejében az egész világ szíve!“

Ennek a Szentévnek zarándoklatairól egészen pontos feljegyzések

maradtak ránk, amelyek mutatják, hogy nem volt az évnek olyan napja, amelyen ne érkeztek volna Olaszországból vagy a világ más részeiből tekintélyes számú zarándokcsapatok a szent városba. Az első külföldi zarándokok a marseilleiek voltak, akik Robert püspök vezetése alatt négyszázas csapatban érkeztek; azonban Ventimiglia határállomáson az olasz hatóságok feltartóztatták a csoportot és arra akarták kényszeríteni, hogy minden zarándok orvosi vizsgálatnak vesse alá magát. A csoport nem volt hajlandó erre, inkább visszatért hazájába. Az eset akkoriban nagy port vert fel az olasz és francia sajtóban. Általában a közvélemény szigorúan megróttta ezt az akadékoskodást, amely 400 hívőt ütött el a szentévi kegyelmek élvezésétől. A zarándokcsapatok egymást érték Rómában és a pápa mindegyiket kihallgatáson fogadta. A külföldi előkelőségek sorában ott voltak a magyar főrendiház képviselői is. Egyáltalán a magyarok a legbuzgóbb zarándokok közé tartoztak és a Szentév története több mint tíz csoportos magyar zarándoklatról emlékszik meg. Különösen kiemelik a hivatalos feljegyzések, hogy a magyarok tömeges zarándoklatait nagyrészt a magyar főurak áldozatkészsége tette lehetővé. A Szentév második felében 207 zarándokcsoport érkezett az örök városba. Különösen nagy volt a zarándokok özönlése a pápa születésnapján, március 2-án és nevenapján. Egyre újabb zarándokokat vonzottak Rómába a különféle katolikus szervezetek és egyesületek kongresszusai is: így Szent Ferenc harmadik rendjének, a katolikus egyetemi hallgatóknak és az archeológusoknak nemzetközi kongresszusai. A Szentévnek egyik legfényesebb szertartása volt a Monte Aventinon emelt Szt. Anzelm-bazilika felszentelése. XIII. Leo nagyon szerette és pártfogolta a bencés rendnek ezt az ősi monostorát, amelyben 1906-ban maga is hosszabb időt töltött és ezért úgy intézkedett, hogy a felszentelés ünnepe a szentévben menjen végbe. November 11-én szentelte fel a gyönyörű bazilikát a pápa legátusa, Rampolla bíbornok, fényes külsőségek között. December havában kiállították a Santa Maria Maggiore bazilikában a Boldogságos Szűz csodatévő ősi képét, amelyet a hálás római nép „Salus populi Romani“ névvel tisztelt meg, mert neki tulajdonította, hogy 593-ban Róma megszabadult a borzalmas pestis pusztításától. A hagyomány azt tartja, hogy ezt a csodatévő képet Jeruzsálemből hozták Rómába és maga Liberius pápa, a bazilika alapítója helyezte el Szűz Máriának ebben a legfényesebb templomában. A vatikáni bazilikában is kiállították a legszentebb erek-

lyéket. Mindez olyan vonzóerőt gyakorolt a katolikus világra, hogy a zarándokok száma az év folyamán több millióra emelkedett.

De mindennél jobban emelte a Szentév fényét a szenttéavatások páratlanul pompás és ritka szertartása. Május havában szemképrázató és lelket lenyűgöző pazar külsőségek között szentté avatta a pápa De la Salle Jánost és Casciai Ritát. Csodálatos fényben úszott a Szent Péter templom és a hívők százezrei táboroztak már előző naptól fogva a Szent Péter téren. Egyházi és világi előkelőségek, diplomaták, katonák, bíbornokok és püspökök, zászlós és gyertyás zarándokcsoportok oly pazar színekkel és ragyogással töltötték be Szent Péter bazilikáját, amelyhez foghatót a katolikus világ még sohasem látott. A Szentév második felében hét boldoggáavatás szertartásának lehettek tanúi a zarándokok százezrei: ekkor avatta boldogokká a pápa az annami vértanúkat, szám szerint hetvenhetet, és a sarútlan karmelita vértanúkat, akik hittérítő munkájuk közben adták életüket Krisztus Urunkért.

Hagyományos időben, december 24-én történt meg a Szentév bezárása, amelynek szertartásán a százezernyi zarándokseregen kívül a fejedelmi személyek tekintélyes csoportja is résztvett; ott volt Bourbon Matild hercegnő, Ferdinánd orléansi herceg, Alençon herceg és fia, Miksa szász herceg, Pauline szász-weimari hercegnő és mások. A pápa éppen olyan pompával érkezett a szertartásra, mint a megnyitás alkalmával. Miután elmondta a szertartásban megszabott imádságokat, az arany vakolókánállal háromszor merített a habarcsból, Vannutelli bíbornoktól sorjában átvett három téglát, a kapu nyílásába helyezte azokat s közben ezt az imádságot mondta: „A mi Urunk Jézus Krisztusnak, az élő Isten Fiának nevében, ki az apostolok fejedelmének ezt mondta: erre a köszálra építem anyaszentegyházamat, — elhelyezzük im ezt az alapkövet, a szent kapu bezárására, amely minden jubileumi évben ismét megnyitandó: az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében, Amen.“

Közben felzengett az énekkar himnusza: „Mennyei város, Jeruzsálem.“ A három téglát, amelyet a pápa elhelyezett a nyílásban, a bazilika építómunkásai viaszos táblákkal takarták be; aztán a bíbornokok és prelátusok helyezték el előre elkészített és díszes művű tégláikat, végre pedig a bazilika építómunkásai befalazták az egész kaput, amelynek külső oldalára másnap hatalmas bronzkeresztet erősítettek. A pápa most már a

főkapun vonult be a bazilikába, ahol áldásában részesítette az ott ájtatoskodó roppant zarándoktömeget. A szertartás után folytatták a munkások a kapu befalazását, mégpedig most már belülről; ekkor helyezték el a kapu falazatában a jubileumi emlékérmeket, amelyeken megfelelő felírások örökítik meg a szent kapu bezárásának történelmi adatait. A szent kapu bezárásához használt téglákat nagyrészt olasz és külföldi egyházi és világi előkelőségek adományozták, továbbá a világ katolikus egységei. Nem közönséges téglák voltak ezek, hanem művészi szobrászmunkák, amelyek pergament-okmányokat rejtettek belsejükben.

Éppen így zárult a szent kapu a másik három bazilikában is. Mindjárt a Szentév bezárása után XIII. Leo is követte elődei szokását, akik a jubileumi év kegyelmeit ki szokták terjeszteni az egész világra. A pápa tehát apostoli levelet intézett a világ katolikusaihoz, amelyben mindazokra kiterjeszti a Szentév áldásait, akik bármi ok miatt nem jöhettek el Rómába, feltéve, hogy teljesítik a megszabott feltételeket. Ezek, a külföldiek részére engedélyezett rendkívüli szentévi kegyelmek egészen a következő év június havának végéig elnyerhetők voltak.

Ismeretes, hogy XIII. Leo pápa egyike volt a legkitűnőbb újlatin költőknek, aki a klasszikus költőkhöz méltó formai és tartalmi tökéletességű latin versekkel gazdagította az irodalmat. Bár apostoli hivatala és különösen a Szentév fáradalmai rendkívül igénybe vették az aggastyán erejét, Jacobini bíbornok kérésére mégis elhatározta, hogy versben is megörökíti a Szentév emlékét. Ünnepi költeményt írt tehát, amelynek ezt a címet adta: „Jézus Krisztus áldása a századfordulón“. Ez a költemény egyik legremekebb alkotása. A magas szárnyalású vers mély gondolatokkal és emelkedett szavakkal ünnepli a Szentévet, a zarándokok özönlését az apostolok sírjaihoz és ezekkel a felséges akkordokkal végződik: „Emberek, tartsátok meg örök időkre Isten erős parancsait... A milliók, akik alázatosan leborultak Szent Péter porai fölött, nem hiába imádkoztak: újjászületik a keresztény jámborság!“

Még néhány mozzanatát ki kell emelnünk ennek a páratlanul gazdag és fényes Szentévnek. Azon a napon, mikor a római nemesség felállította az óriási feszületet a Lateráni bazilikában, megható szertartás folyt le a legrégebbi keresztény temetkezőhelyek egyikében, a roppant kiterjedésű Domitilla-katakombában. Respighi bíbornok vezetése alatt ájtatos körmenetben vonult oda a „Collegium Cultorum Martyrum“ — a vértanúk

tiszteletének társasága és buzgó imádkozással hódolt a kereszténység hőseinek szent emléke előtt. Nem hallgathatjuk el azt sem, hogy a Szentév folyamán meghalt Jacobini és Mazzella bíbornok, továbbá tizenöt zarándok, köztük több pap, de mindössze csak három külföldi. A körmenetek közben előfordultak ugyan kisebb sebesülések, de nem történt semmi olyan, ami miatt a rendőrségnek vagy a katonaságnak be kellett volna avatkoznia.

XIII. Leo pápa Szentéve az áhítat méltóságának jegyében zajlott le és a nagyszerű pápának, aki oly sokat tett Krisztus egyházáért, bizonyára legnagyobb öröme volt, hogy megérhette ezt a páratlan fényű és kegyelmekben gazdag jubileumot.

6.

Dicsőségesen uralkodó Szentatyánknak, XI. Piusnak, Isten különös kegyelméből az a páratlan szerencse jutott osztályrészéül, hogy tizenegy éves uralkodása alatt már a harmadik Szentévet hirdetheti és tarthatja meg. Az első a rendes jubileumi Szentév volt, szabályszerű időben, 1925-ben, alig három évvel trónralépése után. 1924-ben hirdette meg a Szentatya a huszonharmadik rendes jubileumot, június 29-én, Urunk mennybemenetelének ünnepén, a hagyományos formaságok között. A Szentatya, mielőtt a bullát felolvastatta volna, beszédet intézett a bíbornoki testülethez és udvarának jelenlévő tagjaihoz és egyebek közt ezeket mondta: „Az isteni irgalmasság megengedte nekünk, hogy hozzáfogjunk a Szentév előkészületeihez és erre a legalkalmasabbnak véltük Urunk mennybemenetelének napját. Ez a nap legjobban illik az alkalomhoz: a szent jubileum éve a nagy kegyelmek és a nagy és általános felszabadulások esztendeje. És a mai napon az Egyház ajkaira veszi a szép, ünnepélyes és sokat ígérő szavakat: Krisztus, mikor a mennyekbe ment, leigázta a rabságot és ajándékokkal halmozta el az embereket. Az Egyház szívből kívánja és adja Isten hogy úgy legyen, hogy a Szentév lelki megtisztulásai, lelki ajándékai és felszabadulásai meghozzák gyümölcseiket, hogy a lelkek mindjobban fölemelkedjenek Istenhez és egyesüljenek vele, hogy beteljesedjék a másik szép könyörgés is, amelyet az Egyház a mai napon elimádkozik s amelyet a mennyekbe szálló Krisztus mondat velünk: Vidd magaddal a mennybe szíveinket!”

Meleghangú és felséges szózata után a pápa visszavonult és ezután megtörtént a bulla ünnepélyes kihirdetése. Mindenekelőtt hangsúlyozza a Szentatya, hogy nagyon meg kell becsülnünk a rendkívüli kegyelmeket, amelyekkel az Egyház rendkívüli időkben megajándékoz bennünket, főképpen azért, hogy felrázza a közömbösek lelkét és visszahozza őket a szentség és az üdvösség forrásához. Az ilyen jubileum, amelyet szent étellel kell végigélnünk és ünnepelnünk, egyúttal a legalkalmasabb eszköz az erkölcsök megjavítására is; utal Szent Pál szavára: Íme itt a kedvező idő, íme itt az üdvösség napja! Megemlíti azután a zsidók jubileumi ünnepét és hangsúlyozza a különbséget zsidó és keresztény Szentév között. De mint modern kor pápája, nem mulasztja el kiemelni, hogy a Szentévnek igen nagy a szociális jelentősége is: a szentség magasabb fokára emeli a lelkeket és megújítja az emberi társadalmat. Mert ha az egyesek abbahagyják a földi javak hajszolását, szükségképpen az egész emberi társadalom is közelebb jut Krisztushoz. Igaz, hogy a modern idők katolikusainak buzgósa fokozódott, elsősorban a zűrzavaros időkben kiállott szenvedések hatása alatt, igaz, hogy a katolicizmus jelentékenyen megerősödött az utóbbi időkben, mégis elengedhetetlenül szükséges, hogy az emberek és nemzetek féktelen és romboló vágyait és kilengéseit az Evangéliummal féken tartsuk és hogy az emberek egyesüljenek az isteni szeretetben. Ha a népek nem olvadnak össze ebben a szeretetben, ha a kormányokat nem ez a szent érzelem fűti és ihleti: akkor el sem képzelhető, hogyan lehet helyreállítani a népek testvériségét és a tartós földi békeséget. Ebben a megnyugtató és kibékítő munkában óriási szerep vár a Szentévre. Hangsúlyozza a pápa azt is, hogy a zarándokok remélhető Rómába özönlése sokat fog tenni a római anyaszentegyház annyira óhajtott egysége érdekében is. Él szívében a remény, — mondja, — hogy ha nem is az egész emberiség, de legalább nagyobb része vissza fog térni Krisztus aklába és ő, Isten fiának földi helytartója, a legnagyobb szeretettel fogja szívére ölelni őket, mint legkedvesebb fiait.

Elrendeli a bulla, a hagyományoknak megfelelően, hogy a Szentév 1924 karácsony estéjén kezdődjék és 1925 karácsony estéjén érjen véget, a szokott szertartásokkal, amelyeket a Szentévek hagyománya immár örökre megszentelt. Egyúttal megújítja a szentévi kegyelmek elnyerésének feltételeit és ezekben a rendelkezésekben is a százados hagyományt szentesíti. Teljes búcsút engedélyez azoknak, akik ebben az évben igaz

bűnbánatot tartanak, meggyónnak és megáldoznak és meglátogatják Szent Péter és Szent Pál bazilikáit, a lateráni bazilikát és a Santa Maria Maggioret és a pápa szándékára imádkoznak. Ez a bazilika-látogatás világiakra és egyháziakra egyformán húszszor kötelező, ha rómaiak, míg a külföldi zarándokok tíz látogatás esetén is elnyerhetik a kegyelmeket. Kifejti még a Szentatya ebben a bullában, hogy mi indította elsősorban a Szentév meghirdetésére: az, hogy kieszközölje Istentől az igazi békét, nem azt, amelyet a békeszerződésekben emlegetnek, hanem azt, amely a szívekbe van írva s amelynek újra ki kell virágoznia a népek között. Külön hangsúlyozza, hogy ettől a jubileumi évtől várja és kéri Istennek azt a nagy kegyelmét, hogy a világ nem katolikus népei végre Krisztus Egyházában keressenek menedéket és végül hogy a Szentföld ügye a katolikus világ évezredes óhajának értelmében rendeztessék!

Végül buzdítja a Szentatya a világ katolikusait, hogy használják ki az üdvösségnek ezt a ritka és szent alkalmát és gondoljanak a régi századok szentéveire, mikor százezrével áradtak a zarándokok Rómába, nem törődtek a hosszú és keserves utak veszedelmeivel és nem riadtak vissza semmitől, csak hogy élvezhessék a szent városban a kegyelmek esztendejének áldásait. Felhívja a zarándokok figyelmét a keresztény Róma szépségeire, az Egyház évezredes küzdelmeinek szenthelyeire, a hitvallók és vértanúk sírjaira és templomaira, amelyek éppoly szeretettel várják őket, mint maga a Szentatya, aki az igaz hit őre és a szent tanítás forrásának harmatával fogja üdíteni a megfáradtak lelkeit.

Miután a pápai bullát a Szent Péter bazilikán kívül a többi három kijelölt bazilikában is kihirdették, megkezdődtek a Szentév előkészületei, amelyeket most is nagybizottság intézett. Ez az állandó nagybizottság, úgy mint XIII. Leo pápa korában, összeköttetésben volt az egyes országok helyi bizottságaival és állandóan közölte velük a Szentév rendezésére vonatkozó intézkedéseket és mindenben kezükre járt az egyes nemzetek zarándoklatainak megszervezése körül. A nagyszerű szervezet nagyszerű eredményeket ért el: a Szentév zarándoklatai a legnagyobb rendben folytak le és a Rómában megforduló milliók igazán teljesíthették a Szentatya óhaját, mert semmi egyébbel nem kellett gondolniok, mint lelkük üdvösségével s azokkal a kegyelmekkel, amelyeket ez a Szentév tartogatott számukra. XI. Pius pápa Szentévének egyik legnagyobb dicsősége és az ünnepek koronája volt Lisieuxi kis Teréz szenttéavatása. Ez

oly pompával ment végbe a Szent Péter templomban, aminőt még Róma sem látott soha!

*

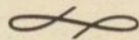
Az 1930-ban tartott rendkívüli Szentévnék különös jelentősége ránk magyarokra nézve, hogy ennek a Szent Imre tiszteletére engedélyezett jubileumnak áldásait csak Magyarországon nyerhették el a hívők. Budapest addig még sohasem látta az Egyház fényének és a szentség pompájának olyan kibontakozását, mint akkor. A pápa legátusa, bíbornokok és prelátusok kíséretében, vezette a szentségkörmeneteket, köztük a legszebbet, amely örökre emlékezetes marad minden szemtanú lelkében: a káprázatos dunai hajókörmenetet, a csillagos augusztusi este és a kivilágított Dunapart tündéri fényében...

Ennek a felejthetetlen és áldott ünnepnek ragyogó emléke dobogtassa meg szívünket most, mikor az egész katolikus világgal együtt hívő lélekkel, alázatos szívvel, a kegyelmek forró sóvárgásával készülünk az új Szentévnék, a megváltás ezerkilencszázéves jubileumának megünneplésére. Isten áldjon meg minket szentévi lélekkel, hogy áldások és kegyelmek harmatában végezhessük szentévi zarándokutunkat!

*

Ennek a rövid történeti összefoglalásnak megírásához a következő forrásműveket használtam fel a Szentévek történetének gazdag irodalmából:

- Johannes Burcardus: *Diarium*. (Corpus hist. medii aevi II.)
Augusto Laici: *Gli anni santi e le basiliche giubilari*. Roma, 1925.
Virginio Prinzivalli: *Gli anni santi (1300—1925)*. Roma, 1925.
Riedl Frigyes: *Magyarok Rómában*. Budapest, 1900.
H. Thurston S. J.: *The Holy Year of Jubilee*. London, 1900.
H. Thurston S. J.: *The Roman Jubilee. History and Ceremonial*.
An abridgment of „The Holy Year of Jubilee“. London, 1925.

RÉGI
ZARÁNDOKLATOK

Egy szűz virág, aldyn a világ!

Nihil obstat.

Dr. Theophilus Can. Klinda
censurum praeses.

Nr. 2155.

Imprimatur.
Strigonii, die 17. Julii 1928.

Dr. Julius Walter
vicarius generalis.

És nappal felhő által vezette őket és
egész éjjel tűz világítása által.

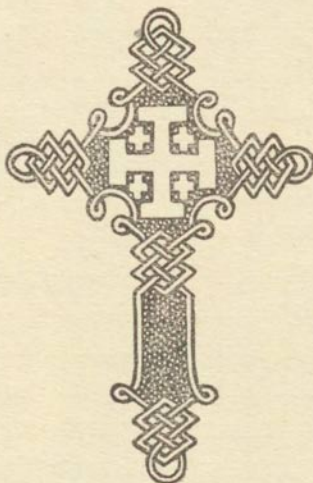
ZSOLT. 77, 14.

KATHOLIKUS TESTVÉREM, öltük fel a szürke szőrscuhát, kössük át derekunkat a fekete bőrvvel, akasszuk belé a szent olvasót, tegyük fejünkre a karimás keresztes kalapot, tűzzük mellünkre a vörös keresztet, vessük nyakunkba a vándortarisznyát, markoljuk meg a kampós zarándokbotot, és fejünkön, öltözetünkön Egyházunk áldásával, szívünkben a szent áhitat és a repeső sóvárgás tiszta lángjával induljunk el azon az úton, amely a mi Urunk Üdvözítőnk szentséges életével, Szűzanyánk szeretetének csodálatos költészetével, a hitvallók tüzes alázatával, a mártírok hulló vérével megszentelt helyekre visz bennünket. Induljunk el az úton, amelyet annyi millió testvérünk megjárta, zokogó bűnbánattal, vergődő vezekléssel, sugárzó reménykedéssel.

Hadak útja ez, a harcos Egyház hadainak útja és a milliós zarándok-sereg minden embere Krisztus katonája. Ez a végeláthatatlan csodálatos hadsereg két ellenség ellen indul szent háborúra: egyik a bűn, másik a közönyösség. Fegyvere az alázatos bűnbánat, harci riadója a zoltárok éneke, diadalmi himnusza Krisztus király neve. Álljunk be, testvérem, Krisztus katonái közé s induljunk a szent légióval, megölni a két ősi ellenséget: magunkban a bűnt, a világban a rideg közönyösséget. Mint valamikor keresztes őseink karddal küzdöttek Krisztus szent földjéért, küzdjünk mi érette zokogó bűnbánattal, vergődő vezekléssel, könnyes reménykedéssel.

Mert immár majdnem kétezer év óta hömpölyögnek a milliós hadak e szent úton, hogy a kegyelmek forrásainál hűsítsék az élet forgatagos harcában láztól cserepes lelküket, hogy Krisztus Urunknak és nagy szentjeinek olthatatlanul lobogó tüzes lelkében megacélozzák fegyvereiket, és megmerüljenek a kegyelmek tűztengerében, amely elhamvaszt a töredelem kohójában minden szennyet, minden mocskot, minden salakot, ami a lelkünket megfertőzte. Özönlenek a milliók e szent hadak útján, amelynek minden állomása egy-egy lépcsője a mennyország diadalünnepének. Zúg a zarándokénekek évezredek óta, és mire a sugárzó lépcső ormára ér a sereg, hozsannája egybeolvad az angyalok karának himnuszával, a mennyei fényesség győzelmi harsonáinak zengő riadásával.

Jer velem, katolikus testvérem, öltük fel a zarándokruhát s induljunk el a szent hadak útján . . .

SÍROK ÚTJA EZ, testvérem. Ama kétezeréves jeruzsálemi sír volt az első s máig is a leghatalmasabb mágnes, amely erre az útra vonzotta az emberek millióit. Tűzoszlop, amely a messzi mesés Kelet ködében feltündöklött s amelyhez tikkasztó nyárban és dermesztő télben, sívár síkságokon, avar pusztákon, szörnyű sziklákon, úttalan utakon, tomboló tengereken, zúgó zivatarokban, ordító orkánokban, a tűző nap tüzeiben, fülledt éjszakák feketeségében, törődött testtel és lihegő lélekkel már szent vallásunk első századaiban ezren és ezren zarándokoltak, bűnbánatos vezekléssel, áhítatos kegyelettel, hamvazkodó alázattal. Ennek a távoli sírnak fényessége kétezer év óta töretlen sugárással tündöklök a világ fekete éjszakájában és mutatja az irányt földi zarándokságunknak, mint megdönthetetlen hitünk és sóvárgó reményeink ragyogó fárosza.

És végig az úton, amint elsiklik rajta szemed, ezernyi sír: ezernyi tűzoszlop, ezernyi láng, mind egy-egy mérföldköve az örök életnek. A büszke Cézárok elpusztult kertjeinek vértanúk vérével áztatott földjében ott nyugsznak az apostolfejedelem hamvai, Róma minden temploma hitvallók és vértanúk szent tetemeit rejti s a katakombák döbbenetes néma éjszakájában millió és millió keresztény testvérünk csontjai porlanak.

Ezernyi sír: ezernyi tűzoszlop, ezernyi láng!

Szent Jakab sírja felett ma is szikrázva sugárik Compostella csillaga, Assisiben a Poverello szentsebes teste nyugszik és forró lelke lobog, Páduában a szeráfi atya szent fiának, az isteni ige tüzes szavú hirdetőjének tün-

döklő temploma tornyosodik, az ősi Lisieux üvegkoporsójában egy szent apáca liliomszálteste pihen s izzó szeretete árad bűnbe és közönybe süllyedt szíveink felé. Ahány sír: megannyi tűzoszlop, megannyi láng!

„Hol vagyon, halál, a te győzedelmed?“ Nem érzed itt a halált, testvérem, csak a diadalmas életet. És ha járod a zarándokság útját, ezt a diadalmas életet ezerszer eszedbe juttatják azok a virágos állomások, amelyek Boldogasszony Anyánk kegyes segítségének, hathatós közbenjárásának ezernyi csodáját hirdetik. Ezer mankó Lourdes dicsőséges barlangjának sziklaoldalában, Loreto szent háza, amely áldott életének tanúja volt, Zell, Radna, Czensztochova s a Szűzanyának ezer más csodátévő helye csupa himnusz, csupa enyhülés, csupa költészet, csupa imádás, csupa virág zarándokságunk rögös útjain.

Jer velem, testvérem, induljunk, lángok és virágok között . . .

KARÁCSONYFA A COLOSSEUMBAN

Megállunk Róma szívében, a hajdan fejedelmi pompában tündöklő forumok közelében, ahol valaha Nero káprázatos aranypalotája tornyosult. Az este sejtelmes szürkületéből valami hatalmas árny mered elénk, az idők viharaiban megtépázott, sugárzó márványtól megfosztott mérhetetlen kőkolosszus: a Flavius-császárok óriási amfiteátruma. Egymás felett körben futó három sor árkádjának ívei üresen tátonganak az éjszakában, pazar szobrai lehullottak, törmelék és vakolat lett belőlük, s most a bolthajtások alatt titokzatosan, rejtelmesen suttog az évezredek titkával terhes éjszaka.

Egyszerre csak szent ének csendül ezer meg ezer ajkon, magyar ének . . . Dicsőség mennyben az Istennek . . . Magyar zarándokok áhítatos karácsonyesti éneke. Megdobban a szívünk. Jer közelébb, testvérem, minket hív ez a dal . . .

És ahogy az árkádok alatt bepillantunk a roppant arénába, az égis tornyosuló romok kőrengetege közé, lenyűgöz a szent este örök varázsa. Ahol valamikor a vértanúk halálhimnusza hörgött, most ezernyi jámbor zarándok repeső karácsonyi éneke szárnyal a betlehemi kiseded égi zsá-

molya felé. És középujt, ahol valamikor száz meg száz kiéhezett fenevad szikrázó szeme villant, most zöldellő karácsonyfa száz meg száz gyertyájának szelíd fényessége lobog. A szentév magyar zarándokai ezrével állják körül a mennyei békesség tündöklő szimbolumát. És Krisztus papjának ajkán felzeng a diadalmas hit szava: a kis Jézusról beszél, a gyilkosokról, akik halálra keresték, és a gyilkosokról, akik itt annyi drága keresztény vért ontottak és ezzel megszentelték ezt a földet s vérükkel örök, égbenyúló toronnyá építették az üldözött hitet. Leomlott a Colosseum, elpusztultak a gyilkosok, de Jézus Krisztus él és a karácsonyfa lángjainál a vérük-áztatta porondon zeng ég felé a diadalmas hit éneke: Dicsőség mennyben az Istennek...

Könnyek csillannak ezer meg ezer szemben, soha nem érzett érzések hullámzanak ezer meg ezer lélekben. Sírsz, testvérem? Csak sírj, sírjuk az öröm és a bűnbánat könnyeit ezen a szent helyen és húzódjunk az egyik omlatag ív sötétjébe, míg elvonul előttünk az ezernyi zarándokcsapat. Mindegyiknek kezében lobogó fáklya. Felvöröslik egy-egy pillanatra a roppant romhalmaz, megnyúlnak az árnyékok, egyre halkul a dal: így mennek, a diadalmas Egyház fáklyásai, ezernyi szentjánosbogár, ezernyi tűzoszlop, ezernyi láng...

KERESZTÁROMOKON

Ne engedjük elröppenni ezt az édes-bús szent hangulatot, testvérem. Jer velem a magasba, a felhőkbe nyúló omladék peremére, ülünk le a fehér kövön, amelyen egykor a skeptikus és hitetlen Anatole France álmodozott az emberiség vallástalan jövődjéről és gúnyolódott a multak szent emlékein. Ülünk le, testvérem, és lelkünk szálljon vissza a multba, amely számunkra szent emlék és vigasztaló valóság.

Ennek a szenthelynek ormán apáink még látták büszkén felmagasodni a Keresztet, amelyet XIV. Benedek pápa állíttatott s amelyet az egységes olasz királyság hitetlen diadalának első mámorában eltávolított innét a keresztút állomásaival együtt. A keresztet eltávolították s most minden keresztény zarándok a szívében hozza ide szent hitének örök jel-

vényét: évszázadok millió zarándokainak ez a láthatatlan lelki keresztje tündöklök most a Colosseum ormain, elpusztíthatatlan szent szimbólum gyanánt. És itt állott egészen a XVII. századig a Fájdalmas Szűz kápolnája, amelynek lapos tetején minden év nagypéntekjén előadták Urunk szenvedésének megrendítő drámáját. Eltűnt ez is, csak a pusztá pogány kövek merednek ránk, de közöttük, amint a hold kísérteties hideg fénye előmlök a roppant kőrengetegen, sápadt és halavány árnyak kelnek, s míg megborzongunk a hűvös éjszakában, pillanatok alatt elröppen előtünk a véres és fájdalmas mult ezer imbolgó kísértete.

... Csattan a korbács, felnyögnek a zsidó rabszolgák, amint emberfeletti erővel vonszolják megfeszülő köteleken a mázsás köveket. A Jeruzsálem elfoglalásakor kegyetlenül megtizedelt zsidó nép férfainak maradványa ez: ők építik a Colosseumot, s aki nem pusztul bele a testet gyilkoló munkába, az a megnyitó díszelőadáson a vadállatok dühének esik áldozatul. Elpusztult a templom és fejükre hullott az ártatlan áldozat vére...

... Kürtök harsannak, ezüstös vértzetben felvonulnak a markos gladiátorok; megállnak a bíborszőnyeges császári páholy előtt, magasba lendül a karjuk és felzúg a vontatott köszöntés: „Üdvözlégy, császár, a halálba indulók köszöntenek!“ Percek mulva kardok csattognak, vér folyik, halálordítás sikolt, és a vér s a gyilkolás mámorában tombol a százezernyi tömeg. Mogorva libitináriusok jönnek, vaskampókat vágnak az elesettek testébe és kivonszolják őket a halottas kapun. De a tömegnek új izgalom kell. Mint a dühöngő vihar bömbölése, úgy zúg fel a vérfagyasztó üvöltés: „Keresztényeket! Keresztényeket! Vadállatok elé a keresztényeket!“...

... Fehér ruhában fiatalasszony, fiatal leány, nyomukban három ifjú. Fel sem néznek a tomboló tömegre, amely vérüket követeli. Távolság révül a tekintetük, kezeiket imára kulcsolják, így lépkednek a porondon,

lassan, a középbe. Amint ottan megállnak, lihegő fúvással vad bika rohan elő, leszegett fejjel egyenest nekik ront és földre teríti a két gyöngé nőt. Hófehér testükből kibuggyan a vér, részegen ujjong a tömeg. Most a két nő feláll, vigasztalják egymást és testvéreikkel együtt halkán imádkoznak. Roppant barna medve cammog elő ketrecéből, ráveti magát az egyik ifjúra, a másíknak sunyi párdúc ugrik a nyakába és egyetlen harapással kioltja életét; holtteste mellett a medve Krisztus jegyeseinek gyöngé testét marcangolja. Perpetua, Felicitas és társaik elnyerték a vértanúk pálmáját . . .

. . . Püspökök, szűzek és hitvallók vérét itta ez a szomjas aréna! Hányszor megtorpantak előttük a felbőszült vadállatok, hányszor megjuhászodtak a szelíd imádság és a hegyeket megmozgató hit földöntúli hatalma előtt! Hányszor kellett valamely durva gladiátornak karddal leszúrni a védtelen áldozatokat, akiket a vadállatok nem bántottak! Hányszor settenkedtek itt a halottas kapu előtt a keresztények, hogy vértanú testvérük szent tetemét kikönyörögjék vagy megvásárolják a katonáktól! Hányszor vonult ennek a hideg és érzéketlen holdnak fakó fényében egy sötét kis csapat a drága testtel ki a gyászos Via Appia felé, hogy a katakombák szentelt földjében sírba rejtse, a boldog és diadalmas feltámadás reményében! . . .

HALOTT TESTVÉREINK

Milyen csodálatos erő hozta ide meleg otthonából télvíz idején a fáklyás, karácsonyfás magyar zarándokcsapatot? Mi hozott ide minket, testvérem, hogy vezeklő ruhában, ajkunkon szent imádsággal járjuk a szenthelyeket és üljünk elmélkedve és merengve itt az omladékokon, mint a zsoltáros Babilon vizei felett? Mi hajtotta halott zarándoktestvéreink millióit, hogy évekre elhagyják tűzhelyüket, abban a korban, amikor még nem volt vasút és gőzhajó, nem volt automobil és repülőgép s gyalogszerrel kellett vándorolni, gyakran ellenséges emberek között, míg elértek egy-egy szenthelyre, ahová a szívük vágya vonzotta őket? Nyilván a szívnek természetes vágya, ősi ösztöne ez, a keresztény léleknek elemi

erejű szükséglete. A keresztény tudja, hogy a szenthelyeken, amelyeket Krisztus Urunk, Szűzanyánk, a szentek és vértanúk élete, lábanyoma megszentelt, buzgóbb az áhitat, magasabbra lobog a szeretet, alázatosabb a bűnbánat és közelebb az égi segítség. Tudja, hogy csodálatos jelenések, megdöbbentő gyógyulások történtek ezeken a helyeken, tudja, hogy ahol az Egyháznak egy-egy nagy szentje élt vagy vértanúhalált halt, ott mélyebben el tud merülni az Istennek tetsző élet csodálatos titkaiba, ott megilletődik a lelke, ott a szent ereklyék őt is részesévé avatják a bőségesebb isteni kegyelemnek. Dante, Napoleon, Kossuth sírjához szent áhitattal zarándokol nemzetük, a kard és szellem hőseinek emlékeit kegyelettel szemléli és keresi fel a kései utód, a boldogtalan Marie Antoinette ruháját, tragikus sorsú Erzsébet királynénk gyűrűjét, fátyolát meghatottan nézi minden érző ember: hát mennyivel természetesebb, hogy meghatottan és sóvárgó buzgósággal zarándokol a keresztény azokra a helyekre, azokhoz az ereklyékhez, amelyek örök rendeltetésére utalnak s elárasztják lelkén a halálon túl következő élet édességét és boldog bizonyosságát?

Örök sóvárgás ez, testvérem. Halott testvéreink millióit ennek a sóvárgásnak ellentállhatatlan ereje vonzotta a kereszténység szenthelyei felé, hogy közlőrl érezzék a szent emlékek varázsát és megmerüljenek azokban a mérhetetlen kegyelmekben, élvezzék azokat a gazdag búcsúkat, amelyekkel az Egyház kezdettől fogva elhalmozta az Úr Jézus, a Szűzanya és a szentek életével és csodáival megszentelt helyeket.

A középkor elején, mikor még a nyugati kereszténységnek nem volt annyi szenthelye, mint ma, elsősorban is a Szentföld felé fordult a zarándokok sóvárgása, már csak azért is, mert nincs a világnak olyan helye, amely gazdagabb volna szent emlékekben annál a földnél, amelyet Üdvözítőnk élete és szenvedése megszentelt. Bizonyos, hogy már a II. században sokan keresték fel jámbor szándékkal a Szentföldet, ahol Krisztus Urunk feltámadása után közvetlenül számos egyházközséget és püspökséget alapítottak az apostolok. A történelem adatai hallgatnak, testvérem, de az ősi keresztény hagyomány annál ékebben beszél halott testvéreinkről, akik az Úr életének és szenvedésének szent földjét járták. Szálljunk vissza a messzi multba s nézzük végig ezt a szent, alázatos és büszke légiót.

Szent Jeromos, a Biblia fordítója, az Egyház nagy harcosa és doktora, 385-ben a Szentföldre költözött s miután többször bejárta az üdvőség szent helyeit, Betlehemben megtelepedett s ott élt, dolgozott és harcolt oroszláni bátorsággal kis kolostorában, az Úr bölcsője mellett. Ugyancsak ott élte, a szomszédos apáca kolostorban, Istennek szentelt életét lelki gyermeke, Paula, a főnemes Scipiók jámbor keresztény ivadéka. Ennek a Szent Paulának egy drága és átszellemült rajongással fűtött levele maradt ránk Szent Jeromos levelei között; ebben a levelében leírja szentföldi zarándokútját a nemes Marcellának, hogy őt is a betlehemi kolostori életre édesgesse. A levél bevezetése ékesen szóló bizonyosság a zarándoklás ősi volta mellett. „Hosszú volna most végigmenni Urunk mennybemenetelétől kezdve a mai napig minden koron, hogy hány püspök, hány vértanú, hány tudós egyházi férfiú járta meg Jeruzsálemet; ők szentül hitték, hogy gyengébb a hitük, kevesebb a tudományuk és nem tökéletes az erényük, ha nem imádják Krisztus Urunkat azokon a helyeken, amelyeken a Keresztről az első Evangélium feltündöklött... Ide sereglenek Gallia népei, a távoli britannusok, Armenia, Perzsia, India és Etiópia lakói, Egyiptom ezernyi szerzetese, Pontus, Cappadocia, Mezopotámia s Kelet egyéb országainak zarándok-rajai. Példás jámborsággal járnak a szent helyeket a világ minden népei, hogy beteljesedjék az Úrnak szava: Ahol a test vagyon, oda gyűlnek a sasok.“

Szent Jeromos is megírja egyik levelében lelki gyermekével közösen megtett zarándokútját. Ők tehát tudnak már arról, hogy ezren meg ezren jártak előttük, s különösen egyről, Szent Heléna császárnéről. A jámbor hagyomány azt tartja, hogy a szentéletű császárné bejárta a Szentföldet, Nagy Constantinusszal együtt templomokat emelt a szent helyeken, ereklyéket gyűjtött, zarándokházakat építtetett. Ő a Szentföld kultuszának igazi megalapítója, s hogy milyen fejedelmi bőkezűséggel gondoskodott a szenthelyek megtiszteléséről, mutatja az Úr születéshelye felett emelt és máig is álló betlehemi pompás bazilika. S ami nevét örökre tisztelttette a keresztény világban, az a Szent Kereszt feltalálása. Ugy-e olvasd, testvérem, a legszebb legendát? Tudod, milyen szent buzgósággal

fáradozott a nagy császárné a megváltás szent jelének keresésében? Végre meg is lelte egy megtért zsidó útmutatása nyomán a Golgota mellett egy ciszternában, ahová a zsidók, szombatnap lévén, az Üdvözítő s a két lator keresztjeit vetették. Melyik volt hát az Úr keresztje? A szent császárné bizonyosságot akart: megérintettek egy beteget az egyik, majd a másik kereszttel, hiába; mikor a harmadikkal megérintették, nyomban meggyógyult. Nagy diadallal és áhítattal vitte Szent Heléna a Kereszt egyik felét székvárosába, a másik felét pedig ott hagyta Jeruzsálemben. A legenda még tovább színezi ezt az emlékezetes eseményt, biznyságul, hogy a Szentföld már a IV. század elején élő valóság s egyúttal színes és költői legendák dús forrása volt a keresztény lelkekben.

Mikor a betlehemi oroslán Paulával végigjárja a szenthelyeket, akkor a szentföldi zarándoklásnak már régi hagyománya van. Ez nyilván megtetszik abból, hogy ők már semmit sem keresnek, minden szenthely könnyen hozzáférhető, mindenütt kegyelettel mutogatják Üdvözítőnk nyomait, emlékeit, ereklyéit, minden szenthely imádság és áhítat magasztos temploma. Lehetetlen megatottság nélkül olvasni ezeket az izzó szeretettől sugárzó sorokat. Paula sírva borul le a szent Kereszt előtt, könnyeivel és csókjaival áztatja az Üdvözítő sírjának köfedelét s a betlehemi szent jászol előtt elragadtatásba esik: látja az isteni kisedet, a hódoló mágusokat, a vezérlő csillagot, a pásztorokat, a Szűzanyát, Heródes szívtelen gyermekgyilkolását és könnyes ujjongással felkiált: „Üdvözlégy Betlehem, kenyérnek háza, amelyben az égből szállott kenyér megszületett!”

A végtelen nyugalom, a csöndes áhítat fensége árad Szent Paula soraiból, mikor az ezernyi zarándokról beszél. Százféle nyelven, de egy hittel imádkoznak és zengik zoltárait; egyszerű és dísztelen a ruházatuk, egyforma itt gazdag és szegény, otthon hagyták mind a pompát és a hivalkodást és csak egyben vetélkednek egymással: az alázatosságban. Krisztus városa felett is áhítatos csöndesség lebeg: nincs más hang, csak szent énekek hangja; a szántóvető alleluját énekel, az izzadó aratók, a serény szüretelők Dávid zoltárait zengedezik, és minden szenthelyen templomok emelkednek, mint az Úr diadalának zászlai. Zengedezzünk mi is dalt az Úrnak, hullassuk könnyeinket és imádkozzunk, — hangzik a levél szárnyaló befejezése — gyújtsa lángra lelkünket az Üdvözítő szeretete és mondjuk egy lélekkel: „Megtaláltam, kit kerestél az én lelkem, megtartom őt és nem bocsátom el őt soha!”

SZENT HAJDAN GYÖNGYEI

Innen kezdve hiteles történeti adatok beszélnek a zarándokok szakadatlan soráról. Megértjük, testvérem, hogy a tiszta és erős hitnek abban az ártatlan és együgyű korszakában az emberek, akik megérték azt a kegyelmet, hogy végigjárhatták a kereszténység legszentebb helyeit, nem tudtak hallgatni, mikor megtelt a szívük a szent emlékek édességével és varázsával. Megértjük, hogy kicsordult a szívük és színes szavakban zengett elő belőlük a rajongó meghiúsultság: leírták zarándokságukat az otthon maradt hívek épülésére s ezek az írások valóban a szent hajdan gyöngyei, a hívő elragadtatás, az alázatos leborulás, a sugaras boldogság tündöklő drágakövei.

Egy délfranciaországi apácakolostor fejedelemasszonya, Aetheria, a negyedik század végén zarándokútra indul a Szentföldre; három évet tölt Palesztinában, bejárja Mezopotámiát, hogy lássa az ottani szerzetesek jámbor életét, elzarándokol Edesszába Szent Tamás sírjához s végül Konstantinápolyban pihen meg s mielőtt hazatérne, a friss benyomások hatása alatt megírja zarándoklatát, mint maga mondja, testvérei épülésére. Ebben az időben már teli van szerzetesekkel a Szentföld; ők mutatják meg a zarándokoknak a szenthelyeket, a sírokat, templomokat, kolostorokat. Mindenütt a legnagyobb áhítattal, mindenütt felolvassák a szenthelyre vonatkozó bibliai szakaszt, imádkoznak, énekelnek, sőt itt találjuk első nyomát annak, hogy már a szentek legendái is közkézen forognak, ezeket is felolvassák a megfelelő helyeken.

A VI. századtól kezdve a legendás elemek mind nagyobb teret kapnak a szentföldi útleírásokban. Ebben az időben már nagyon sokan voltak, akik megjárták a Szentföldet, nem csoda hát, ha elbeszéléseik révén a hívek képzelete egyre élénkebben kezdett foglalkozni a szenthelyekkel és a költészet aranyzálaival át meg átszötte a zarándokok elbeszéléseit. Az egyikben azt olvassuk, hogy a jeruzsálemi bazilikában ott van a lándzsa, amellyel Üdvözítőnket átdöfték s ez a lándzsa éjszaka világít, mint a nap; ott van a nádszál és a szivacs, amelyben az ecetet felnyújtották az Úrnak, s ott a kehely, amelyből az utolsó vacsorán ivott; ott a töviskoszorú, és ezüstoszlop rejti a pálcát, amellyel megvesszőzték. Egy másik elmondja, hogy a szent hagyomány szerint a Keresztnek az

a része, amelyhez az Úr meztelen teste hozzáért, a mennybe ragadtatott s csak az utolsó ítéleten fog feltűnni az emberek szemei előtt. Sion szent hegyén ott áll az oszlop, amely valamikor Kaifás házában volt s amelyhez odakötözték az Üdvözítőt, mikor megvesszőzték; amint az Úr átölelte az oszlopot, keze, ujjai és szent arca benyomódtak annak kövébe, mint valami puha viaszba, s e nyomok most is látszanak. Az Olajfák hegyén pedig egy követ mutatnak, amelyhez az Úr hozzátámaszkodott s amelyen ma is megvannak szent vállának nyomai. Jericho közelében van az Úr földje, amelyet valamikor Krisztus Urunk maga szántott fel és vetett be; most is ennek terméséből készítik a szent kenyeret a nagyheti szent áldozásra. Itt van az a szőlőtőke, amelyet maga az Úr ültetett s amelyen minden évben pünkösdre megérnek a fürtök; ezekből sajtolják a bort a pünkösdi szent áldozáshoz. Antoninus Placentinus neve alatt ránk maradt egy szentföldi zarándokkönyv, amelyet azonban nem ő írt, hanem egyik kísérője. Ebben a könyvben olvassuk, hogy Kánában megvan még a menyegző szobája s benne két vödör; ha vizet öntenek ezekbe, az még ma is borrá változik. Názáretben látta a jámbor zarándok azt a gerendát, amelyen Krisztus Urunk a játszópajtásaival ült; ezt a gerendát keresztények könnyűszerrel megemelhetik, de zsidók meg sem tudják mozdítani. A jeruzsálemi bazilikában látta azt a lámpát, amely valaha az Úr sírján égett; kezében tartotta és megcsókolta a Kereszt feliratos tábláját, csókolta és imádta a szent Keresztet.

És itt elmond egy gyönyörű szent legendát: valahányszor a nehéz diófa-keresztet kiviszik a kápolnából, hogy a nép imádkozhassék előtte, megjelenik felette egy csillag és nyomon követi; mikor a Kereszttel megállnak, a csillag is megáll, s mikor visszaviszik, felette megy, amint pedig visszateszik helyére, a csillag eltűnik. Miközben a hívek a Kereszt előtt imádkoznak, a papság félig megtölti a szent edényeket olajjal és megérinti velük a Keresztet; azonban amint az edénnyel hozzáérnek, nyomban rá kell tenni a fedelét, mert az olaj csodálatosan megszaporodik és kicsordul. Látta azt a követ, amelyen Urunk Pilátus előtt állt s amelyen megmaradtak lába nyomai; látott egy képet, amelyet a kínszenvedéskor festettek Krisztus Urunkról: az arca szép, a haja göndör, kezei finomak, ujjai hosszúk. Arany és ezüst borítja a követ és a képet, amelyeknél számos csodálatos gyógyulás történt. Itt olvasunk először a zarándokok egyik ősi szokásáról: hogy a szenthelyeken szeretik megörökíteni nevüket,

vagy szeretteik nevét; Antoninus is bekarcolta szüleinek nevét a kánai menyegző szobájának falába.

Lapozgassunk tovább, testvérem, ujjongó szívvel és könnyes meghatottsággal a multak szent könyveiben...

A SZENT LEPEL LEGENDÁJA

A galliai eredetű Arkulf püspök kilenc hónapot töltött a Szentföldön. Mikor hazatért, messze földön híre kelt zárandokságának és sokan felkeresték, hogy tőle, mint igaz és hiteles tanútól, halljanak a Szentföld csodáiról, ereklyéiről és legendáiról. Mikor látta keresztény testvéreinek páratlan érdeklődését, elhatározta, hogy megírja szentföldi tapasztalatait a jámbor keresztény lelkek épülésére. Tollba mondta tehát élményeit egyik kedves tanítványának, Adamnanusnak, aki később Hy apátja lett Skóciában és 704-ben halt meg. Az a könyv, amelyet így kettesben összeállítottak, a középkor egyik legnépszerűbb olvasmánya volt és fenntartotta nevüket mind a mai napig.

Csodálatos könyv ez, testvérem. Nincs az a modern író, aki elevenebben, színesebben tudná megírni élményeit és élesebb megfigyelésre valló, szemléletesebb képet tudna adni a Szentföldről. Máig is páratlan a szentföldi útleírások között és kimondhatatlan kár, hogy olyan kevesen ismerik! Színes képekben elevenedik meg előttünk itt a palesztinai városok mozgalmas élete, a vásárok zsbongása, a karavánok sürgésforgása, a zárandokseregek áhítatos búcsújárása. Sőt Adamnanus nemcsak leírja a szenthelyeket, hanem a legfontosabbakat rajzokkal is illusztrálja. Rajzaiból álméklodva látod, hogy a Szentsírt, a Golgotát, a szent Kereszt feltalálásának kápolnáját már akkor is ott tisztelték, ahol ma. Ez a szívós hagyomány minden tudományos értekezésnél ékesebben rácáfol Conderre, Gordon tábornokra s másokra, akik a keresztény világ évszázados meggyőződésével ellentétben Jeruzsálemtől északra, Jeremiás sírja közelében keresték Urunk sírhelyét.

Adamnanus könyvének mégis legszebb, legelragadóbb lapjai azok, amelyeken a szent ereklyékről és a szenthelyekhez fűződő legendákról beszél. Elmondok ezekből egyet: az Úr halotti leplének legendáját.

Hallgasd meg, testvérem.

Midőn Urunk feltámadott, egy zsidó, aki titokban hitt benne, elment sírjához és ellopta onnét a halotti leplet. Sokáig kegyelettel rejtegette magánál; senki sem tudta, hová lett a drága lepel, míg végre hosszú évek múltán előkerült. Történt pedig ez a következőképpen. Midőn ez a jámbor zsidó halálát közeledni érezte, magához hívatta két fiát és így szólt hozzájuk:

— Fiaim, most válasszatok. Mondja meg mindegyitek, mit kíván inkább: egész vagyonomat-e, vagy csupán az Úrnak e szent halotti leplét. Mert ilyen osztályt tesztek közöttetek.

Az idősebbik igen áhítozott a földi kincsekre, tehát apjának minden vagyonát kívánta, amit meg is kapott; a szent lepel pedig az ifjabbiknak jutott. És csodálatos: ettől a naptól fogva egyik csapás a másik után érte a kapzsi fiút és apai öröksége napról-napra fogyott, végre mindenét elvesztette. A másik fiú ellenben, aki az Úr szent leplét kívánta és kapta, ettől a naptól fogva egyre gyarapodott, nemcsak lelki, hanem földi javakban is. És mikor meghalt, fiára hagyta a drága ereklyét, az ismét a fiára és így szállt az ebben a hívő családban nemzedékről nemzedékre, ötödízíglén.

Történt pedig, hogy a hatodik nemzedékben nem volt már e hívő családban utód, akire a szent leplet hagyományozhatta volna annak birtokosa. Az ereklye tehát bizonyos hitetlen zsidók kezébe került, akik azonban megbecsülték, tisztelettel és kegyelettel őrizték és bár méltatlanok voltak erre a szent ajándékra, az áldást hozott reájuk és egyre gyarapodtak ők is minden földi javakban.

Hosszú idők múltán megtudták a keresztények, hogy hol van a szent lepel és visszakövetelték a zsidóktól. Ebből pedig nagy versengés támadt közöttük, amely egész Jeruzsálem városát két ellenséges táborra szakította.

Akkor pedig bizonyos Mavias volt a szaracénok királya s őt kérte meg mindkét fél, hogy igazságot tegyen közöttük. Az tehát maga elé idézte őket s szólott a hitetlen zsidókhoz, akiknél a szent lepel volt:

— A szent leplet, amely nálatok van, adjátok ide nekem!

A királynak parancsát a hitetlen zsidók nyomban teljesítették: kivették szekrényükből a drága ereklyét és a királynak kezébe adták. Az pedig illő tisztelettel átvette és kint a piacon, az egész nép szemeláttára hatalmas máglyát rakatott. Mikor pedig már a máglya lobogó lánggal égett, odalépett mellé s emelt hangon mondotta a viszálykodó feleknek:

Phot. Alinari.

ANGYALI ÜDVÖZLET.

Fra Angelico festménye.

— Ítéljen tehát közöttetek a tűznek lángja által ama Krisztus, kinek sírjában volt e lepel, amelyért versengetek. Hadd lássuk, melyiteket illeti e drága lepel.

Igy szólt és az Úrnak szent leplét a lángokba vetette. És íme: a lángok nem emésztették el azt, mert egyszerre csak mint valami kiterjesztett szárnyú madár, felröppent a máglyáról és lebegve szállt, szállt fel a magasba. Ott úszott egy darabig a kéklő messzeségben s aztán kezdett szép lassan lejjebb-lejjebb ereszkedni, míg végre a Krisztus igazságos ítéletéért buzgón imádkozó keresztények ölébe hullott. Azok pedig ég felé tárták karjaikat és hálát adtak Istennek e nyilvánvaló nagy kegyelemért, ujjongó örömmel s alázatos térdhajtással fogadták ezt az égből hullott drága ajándékot és himnuszok zengedezése közben diadalmenetben vitték Krisztus Urunk sírjához, ahol aranyos lepelbe csavarták és drága szekrénybe zártan őrzik mind mai napiglan.

Érzed, testvérem, a jámborság e csodálatos virágjának mennyei illatát, bűbajos költészetét?

HOL SZENT PÉTER SÍRBA TÉVE...

A véreskezű Nero az apostolok vérével szentelte meg a pogány Róma földjét s ezzel a kettős vértanúsággal új szenthelyet adott a keresztény világnak. A történeti adatok itt eléggé korán mutatják a zarándokok útját, de a szent hagyomány itt is a történelem előtt jár. Bizonyos, hogy az első század vége felé is jöttek már keresztények nyugatról, hogy az apostolok sírjánál imádkozzanak s már írott források is bizonyítják, hogy a 100. év körül Szent Péter és Szent Pál sírja a kereszténység drága szenthelye volt. Krisztus Urunk tanítványának, az első szent pápának vértanú testét veszedelmes helyen temették el: Nero kertjei közelében, a mai Szent Péter templom helyén. A hívek és a zarándokok csak nehezen és ezer veszedelem között ájtatoskodhattak ottan. Bizonytalan időben átvitték tehát a szent tetemet a Szent Sebestyén-katakombába és itt a legújabb ásatások a tudós világ meglepetésére és a keresztény szívek igaz örömére olyan leleteket hoztak napfényre, amelyek kétségbevonhatatlanul

bizonyítják, hogy a szent apostol sírja egy ideig itt volt, és hogy seregesen zarándokoltak hozzá a hívők: köszönhetjük ezt főképpen annak a régi szokásnak, hogy a zarándokok a szenthelyeken megörökítették a nevüket. Szent Péter egykori sírjánál száz meg száz zarándok hagyta ott a falba karcolva áhítatos fohászát, fogadalma emlékét, kegyeletes örökségül s örök bizonyáságul a késő utódoknak.

És ezektől a jámbor zarándokoktól kezdve szakadatlan sorban özönlének a hívők az apostolfejedelmek és különösen Szent Péter sírjához s egyre fokozódó buzgalommal és áhítattal látogatják a katakombákat, amelyekben a kereszténység első véres csatáinak hősei nyugszanak. Bár a birodalom súlypontja lassankint eltolódik Rómából, bár a pazar templomok és márványpaloták leomlanak, bár az antik művészet káprázatos csodái porba hullanak, szent Péter csillogó bazilikája s a katakombák lelket megejtő félhomálya minden pogány ragyogásnál jobban vonzza a szent város felé a keresztények ezreit. Mert ezrével járják most már a zarándokság útját: Prudentius, a nagyszerű keresztény költő a IV. század elején azt írja, hogy a világ minden népe ott tolong a vértanúk és szentek sírjai körül s reggeltől estig szüntelenül özönlének az áhítatos zarándokok, akiket a hatalmas terek alig tudnak befogadni; és kint a mezőkön, a katakombák felé valósággal hömpölyögnek a szárnyaló himnuszokat zengő zarándokseregek. Ugyancsak rengeteg zarándokról beszél Paulinus Nolanus is, aki minden évben elzarándokolt Rómába, hogy az apostolok és a vértanúk sírjain imádkozzék. A költő Sidonius Apollinaris kétszer zarándokolt Rómába és egyik levelében beszámol első útjáról, amelyen szent Péter sírjánál csodálatos módon kigyógyult gyötrő lázából. Levelének a hangja és minden adata elárulja, hogy Róma már a IV. században valóságos fővárosa volt a kereszténységnek s egyike a legszentebb helyeknek, ahová minden buzgó keresztény lelke sóvárgott.

És látod, testvérem, mihelyt a tömegek megmozdulnak, szárnyra kel a költészet is: már innen kezdve nyomon követik a zarándokutak leírásait a szebbnél-szebb legendák, keresztény őseink lángoló hitének és mennyekbe szálló képzeletének örök virágai.

... Servatius, a szentéletű és népszerű tongerni püspök († 384) hírvette, hogy a húnok betörni készülnek Galliába; féltette egyházát, reszketett zsenge nyájáért és imádkozott, hogy Isten hártsa el róluk a rettegett csapást. De a hír csak tartotta magát és a szent püspök félt, hogy nem

lesz fogantatja imádságának. Elhatározta tehát, hogy elzarándokol Rómába, szent Péter sírjához, hátha ottan, a kegyelmek bővebb forrásánál meghallgatásra talál. És csakugyan: szüntelen böjtölés és önsanyargatás közben addig ostromolta könyörgéseivel a vértanú apostolt, míg egyszer látomása volt. Megjelent előtte szent Péter és megvigasztalta:

— Menj haza, fiam, és készülj a halálra. A rettentő csapás ugyan nem marad el, de te nem fogod megérni és nem látod meg néped nyomorúságát.

Servatius megnyugodva ment vissza hívei közé és a jövendölés beteljesedett.

Élt a VI. század elején Toulouse városában egy kis leány, gazdag és előkelő szülők gyermeke, akit kisgyermekkorától fogva a gonosz lélek gyötört. Kétségbeesett szülei hiába fordultak vele tudós orvosokhoz: sem a tudomány, sem az imádság nem segített rajta. Végre elhatározták, hogy Szent Péter sírjához zarándokolnak vele. Volt pedig ott akkoriban egy Abundius nevű szent férfiú, a sírnak őre, aki a szent apostol ereklyéivel számos csodát művelt. Mikor tehát a leány szüleivel és díszes kísérettel odaérkezett, ez a szent férfiú látomásban azt a parancsot kapta Szent Pétertől, hogy a gonosz lelket csak még egy zarándoklás árán űzhetik ki a leány testéből: menjenek el Reimsbe, Remigiushoz, a szentéletű püspökhöz. Azok tehát újra nekivágtak a fáradságos útnak és a reimsi szent püspök Szent Péter kegyelméből csakugyan meggyógyította a leányt. Nem sokkal utóbb pedig, hogy a leány hirtelen meghalt, feltámasztotta halottaiból.

... ÉS RÓMÁNAK DOBOG SZÍVE ...

Róma szíve dobog azokban a kegyeletes leírásokban, amelyek ezekből a századokból jámbor zarándokoktól ránk maradtak. Ebben az időben már kialakult a keresztény köztudatban a zarándoklatok hármas célja: vagy azért mentek, mert szentül hitték, hogy imáiknak az apostolok sírjainál nagyobb fogantatja lesz, vagy gyógyulást kerestek emberileg gyógyíthatatlan betegségeikre, vagy pedig szentek és vértanúk ereklyéit akarták hazahozni. Toursi Szent Gergelytől tudjuk, hogy a püspökök

gyakran küldték diakonusaikat Rómába s a Keletre is szent ereklyéért. Ő maga is elküldötte Rómába Agiulf nevű diakonusát, aki 589-ben érkezett a szent városba és egész esztendő telt ottan; templomról templomra zarándokolt, minden vértanúsírnál imádkozott és számos ereklyét szerzett. Beszámolt püspökének mindenről, amit látott, a tudós püspök pedig „A vértanúk dicsőségéről“ írt munkájában megörökítette diakonusának tapasztalatait. Hazafelé útjában óriási vihar majdnem elsüllyesztette hajójukat: de a szent ereklyék, amelyeket magával vitt, megmentették őket a végső pillanatban. Szent Gergely szavaiból kiérzik a jámbor Agiulf rajongó lelkesedése; ez a lelkesedés fűtötte az egész középkort és hajtotta a hívek ezreit vágyaik szent városa, Róma felé.

Ugyanebben az időben indult Angers városából egy másik diakonus Rómába szent ereklyéért. Zarándokútjának híre ment s mint már akkoriban szokás volt, számosan csatlakoztak hozzá, többek között egy angersi házaspár is, akik magukkal vitték süketnéma fiukat, hogy az ájtatos zarándokút vezeklése árán az apostolok sírján gyógyulást nyerjen. És íme, Isten különös kegyelmére méltatta jámbor gyermekeit: mikor útközben Nizza városában megpihentek, találtak ottan egy Hospicius nevű istenfélő és csodatévő remetét. Elmentek hozzá és elmondták neki zarándokútjuk célját s egyúttal áldását kérték a veszedelmes tengeri útra. Az istenfélő remete pedig, látván szívük jámborságát és tudván, hogy egész vagyonukat feláldozták erre az útra, bizodalmas hitükért a szent apostolok nevében a kereszt jelét vetette a süketnéma gyermekre s íme annak megnyíltak fülei és szólott szüleivel . . .

Ebben az időben kapott lábra az a jámbor szokás, hogy azok, akik a Szentföldre zarándokoltak, odamenet vagy visszajövet semmiképpen sem mulasztották el, hogy ne Rómán át vegyék útjukat. Tudunk egy János nevű zarándokról, aki keserves szenvedések árán eljutott a Szentföldre és ottan Isten megjutalmazta hitét és béketúrását, mert a Jordán vizénél kigyógyította őt bélpoklosságából. Mikor tehát hazafelé vette útját, hálából elzarándokolt az örök városba. Ájtatosságának végeztével hazaindult Galliába, de valahol Felső-Itáliában rablók kezébe esett. A rablók kifosztották mindenéből s a nála talált szent ereklyéket elvették tőle és a tűzbe vetették. De íme, a tűz régen ellobbant és a szent ereklyék mind épségben kerültek ki belőle. Magasztalta a jámbor zarándok az Úr csodálatos kegyelmét és boldogan tért meg drága kincseivel Galliába.

Róma dobogó szíve, mint hívogató harang vonzotta a szent városba a sötétnek csúfolt, de a hit fényességében tündöklő középkornak keresztényeit. Testvérem, a mélységes ájtatosság ragyogó példái világítanak felénk e messzi századokból. Szent Arnulf tours-i püspök tizenhét évet töltött zarándokúton, kemény vezeklésben és csak e tizenhétéves bűnbánat végeztével érezte magát némiképpen méltónak arra, hogy az apostolok sírjait is meglátogassa. Egy névtelen gonosztévő magába szállt, megbánta bűnét, megvasaltatta kezét-lábát súlyos vasakkal s így vonzolta hét esztendőn keresztül bűne és bilincsei terhét szenthelyről szenthelyre, míg végre bocsánatot nyert.

Szent Arigius imádságba mélyedten ment mendegélt zarándokútaján Róma felé, teherhordó szamara pedig mellette lépegetett. Egyszerre csak hatalmas medve rohant ki az erdőből, leterítette a szamarat és szétmarcangolta. Akkor a jámbor zarándok szent haraggal rákiáltott a vadállatra:

— Kényszerítlek téged az élő Istenre, kinek nevében zarándokságot végzem, hogy hátadra vedd terhemet és utánam hozzad.

És íme a dühös fenevad megjuhászodott, lehajtotta fejét és engedelmesen vitte a szent embernek terhét mind Róma városáig.

Szent Amandusról beszéli a legenda, hogy midőn egyszer a zarándokok szokása szerint este leborult Szent Péter sírján, hogy az éjszakát ottan imádságban töltsse, a szent sírnak őre kíméletlenül elűzte onnét és bezárta a templom ajtaját. Akkor ő leborult a lépcsőn és sírva imádkozott Szent Péterhez álló éjszaka. És íme Szent Péter megjelent előtte és szelíd szavakkal meghagyta neki, hogy menjen Galliába és ott hirdesse az Úr evangéliumát. Szent Amandus pedig éppen ezt a kegyelmet kérte, mert nem tudta, vajjon remeteségre vagy igehirdetésre választotta-e őt az Úr.

Szent Lonochillus remete isteni elhivatást érzett megcsendülni szívében: ott hagyta hát barlangját, pappá szenteltette magát és Le Mans mellett egy kis kápolnában hirdette az igét és gondozta híveinek lelkét. Egyszer megtudta, hogy a kápolna helyén valamikor zsinagóga állott és oltárán most sincs szent ereklye. Felkerekedett tehát és elzarándokolt Rómába. De sehogysem tudott ereklyéket szerezni és már-már arra gondolt, hogy dolgavégezetlenül hazatér. Utolsó római éjszakáján angyal jelent meg előtte álmában és meghagyta neki, hogy menjen azonnal Szent Péter oltárához és vegye magához, amit ott talál. Lonochillus

csakugyan nyomban felserkent, elment a szent apostol oltárához és annak tövében ott lelte Szent Péter gyűrűjét. Boldogan vette magához a drága ereklyét és nagy áhítattal vitte haza kis kápolnájába.

Németek, írek, angolszászok versengve zarándokoltak Rómába a VIII. század folyamán; a tiszteletreméltó Beda beszéli egyháztörténelmében, hogy főnemesek és közrendűek, világiak és papok, férfiak és nők csapatostul járták az örök város szent útjait. Theodo bajor herceg nagyszámú és díszes kísérettel hódolt az apostolfejedelmek sírja és a pápa előtt; Szent Bonifác, a germánok apostola háromszor zarándokolt Rómába és a harmadik alkalommal egy egész évet töltött ott. Itt találkozott Szent Willibalddal, aki hétesztendősz szentföldi zarándoklata után Rómán keresztül vette útját hazafelé.

Királyok és fejedelmek hódoltak ebben az időben Krisztus király szent apostolának sírjánál. Ceadwall, Coinred és Offa brit királyok útján indult a germán Karlman, aki 747-ben letette koronáját, elzarándokolt az apostolok sírjához, Szent Péter oltárára helyezte ezüst harci íjját és örökre búcsút mondott minden világi dicsőségnek: kolostorba lépett. Előbb a Soracte hegy tövében folytatta vezeklő életét, de hogy a seregesen érkező zarándokok minduntalan megzavarták lelki elmélyedésében, Monte Cassinóra vonult vissza. A királyi bencés barát, a hatalmas Martell Károly fia, boldog szerzetes-testvériségben élt itt együtt Rachis-szal, a longobardok egykori királyával, akinek felesége Tasia, és leánya Rotrudis ugyancsak Szent Péter sírján letették koronájukat és királyi palástjukat és felvették a fátyolt.

Ebben a szent században imádkozott Szent Péter sírjánál Bertrada frank királyné és ez a század látta térdrehullani a szenthelyeken a világ hajthatatlan hatalmas urát: Nagy Károlyt. Életrója, Einhard, bizonyoságot tesz alázatos buzgóságáról. „Minden szenthely között, — beszéli — legjobban tisztelte Szent Péter római sírját, ahová rengeteg aranyat, ezüstöt, drágakövet hordatott, a pápát is elhalmozta ajándékokkal és azt akarta, hogy Szent Péter bazilikája a világ legragyogóbb temploma legyen.“ Háromszor járt Rómában, mind a három alkalommal ott töltötte a husvétii ünnepeket, s bár a pápa a legnagyobb fénnel fogadta, ő mindannyiszor nem a pompát és a hódolatot kereste, hanem megalázkodott az apostolok és vértanúk sírjainál és buzgón imádkozott.

És akik nem juthattak el, azoknak szívében talán még fájdalmasab-

ban égett a sóvárgás az örök város után. Alkuin írja egyik barátjának, aki Rómába indult: „Kérj a Szentatyától ereklyéket; boldog volnék, ha a szent Keresztnek egy darabkáját magaddal hozhatnád: kegyeletes emlék lenne ez nekünk és hathatós segítség az örök életre. Gondolj rám könnyek között a szent apostolok sírjain; imádkozzál bűnös lelkemért, hogy megszabaduljon mind a mai napig elkövetett vétkeinek bilincseitől. Ha test szerint távol vagyunk is egymástól, legalább lélekben egyesüljünk.“

Testvérem, érzed-e ezekben a lángoló szavakban Róma szívének dobogását?

EZREK AJKÁN, EZERNYELVEN

Nem, testvérem, nem ezrek ajkán, hanem százezrek és milliók ajkán zeng már a himnusz Róma sírjain! Akkor, mikor azt hinnéd, hogy a világ valami kábult álomba merült, mikor a történelem arra tanít, hogy az emberiség szinte halálos lethargiába süllyedt: akkor, testvérem, él a hit és élnek a zarándokok, és szakadatlanul hömpölygő folyamban kígyóznak a szent város felé. Minek soroljam fel századról századra a jámbor zarándokok és vezeklők ezreit? Most már százezrekről és milliókról beszélnek az írások. Az 1300-as jubileumi évben, mikor VIII. Bonifác pápa először engedélyezett jubileumi teljes búcsút, kétszázezer zarándok ájtatoskodott a Város falai között. Mikor VI. Kelemen pápa 1350-re kihirdette a második jubileumi évet, husvétkor egyszerre egymillió zarándok volt Rómában, pünkösdkor nyolcszázezer és állandóan mintegy kétszázezer idegen imádkozott a szenthelyeken. Ezekben az időkben különösen Veronika kendője és az apostolfejedelmek sírjai voltak a zarándokok kegyeletének tárgyai. Veronika kendőjét az Úrnak szent arcával a jubileumi év minden vasárnapján megmutatták a világ minden részéből összesereglett ájtatos híveknek.

De a vallásos érzés mélyülésével és a buzgóság terjedésével Nyugaton is egyre szaporodtak a szenthelyek; köztük már a tizenegyedik század óta különösen jelentős volt Aachen. Egykorú iratokban olvassuk, hogy mikor Nagy Károly legendás keleti hadjáratából visszatért, rengeteg

szent ereklyét hozott magával s mind az aacheni templomnak aján-
dékolta. E szent ereklyék között, amelyeket csak minden hét évben
egyszer mutattak meg a híveknek, volt Urunk töviskoszorújának egy
része, a keresztfa egyik szöge, a Szent Keresztnek és Veronika kendő-
jének egy darabja, Mária ruhája és a kis Jézus pólyái. Mikor Nagy Károly
Aachenbe ért az ereklyékkal, rendeletére harminc szószékről buzdították
a papok a híveket szent gyónásra és áldozásra. A szent cselekmények
végeztével a hívek ujjongó himnuszainak zúgása közben felmutatták
a drága kincseket. Már az első években százezrével tódultak a zarán-
dokok Aachenbe, úgy hogy az istentiszteletek rendjét és az ereklyék fel-
mutatásának szertartását szigorú szabályokkal kellett megállapítani.

Emlegessem-e még, testvérem, Compostellát, ahová ősidők óta forró
kegyelettel zarándokolt Nyugat keresztény népe, vagy Corveyt, amelyet
már a XI. században második Rómának neveztek? Láttad a hullámozó
embermilliókat, láttad a szent légiók javát, hallottad Róma szíve dobo-
gását, hallottad a himnuszt ezrek ajkán, ezer nyelven... Testvérem,
hatalmas tanúság a századoknak ez az égre szálló áhítata, hogy a zarán-
dokság nem divat és nem szeszély, nem múló rajongás és mesterséges
tömegmozgalom, hanem nyughatatlan Isten-keresés, a kegyelmek forró
sóvargása, lobogó emberszívek alázatos és diadalmas feldobbanása az
Isten felé...

MINDNYÁJUNKNAK ÉDESANYJA

Nézd, testvérem, azt a fehér márványlapot a San Stefano Rotondo
főoltára előtt. Behunyt szemű taláros férfi alakját véste rá a művész:
Lászlai János nyugszik e kő alatt, a Szent Péter-templom egykori magyar
gyóntatója, aki 1523-ban halt meg az örök városban s itt alussza álmát
a boldog feltámadásig. Olvasd el a latin felírást: „Vándor, ha látod,
hogy az, ki a fagyos Dunánál született, most római sírban pihen: ne
csodálkozzál: Róma mindnyájunknak édesanyja.”

Kevesen mondták még meg kevesebb szóval és mégis mélyebben,
hogy micsoda nekünk magyaroknak is a kereszténység szent városa.

Láttad testvéreinket a Colosseumban a ragyogó karácsonyfa körül s ott láthattad őket történelmük első pillanataitól fogva a szent apostolok és utódaik lábainál. Első útjukban még lándzsák villogtak kezükben, íjjak csörögtek puzdrájukban: fegyveres kézzel fenyegették a Várost. Alig telt bele hatvan év: Róma meglátta az első alázatos, hívő magyar csapatot, amely megkapta Szent Péter utódjától az apostoli keresztet és a koronát.

Nyoma sincs már annak a kis templomnak, amelyet első apostoli királyunk építtetett kolostorral és zarándokházzal együtt a magyar zarándokok számára (Santo Stefano degli Ungheri). Ezer meg ezer magyar zarándok talált itt szerető meleg otthont római tartózkodása alatt; csak az 1500. évben hatszáznál több magyar zarándok nevét jegyezte fel a krónika. Mikor a múlt században a Szent Péter-templom új sekrestyéjét építették, Szent István kis templomát is le kellett bontani. De az idők folyamán még négy templomuk volt a magyaroknak Rómában, mind a négy a pálosoké; ezek közül legtovább, a XVI. század végéig birtokukban volt a San Stefano Rotondo, amely ma a Német-Magyar Kollégium tulajdona. Most már nincs templomunk, de lélek szerint Róma minden temploma a miénk is és ha zarándokságunk útja az örök városba vezet, valóban úgy érezzük magunkat ottan, mint mindnyájunk édesanyjának áldó és védő kebelén.

Gondold meg, testvérem, hogy itt ájtatoskodott a milliók között az 1350. jubileumi évben Nagy Lajos király és édesanyja, Erzsébet királyné és alig nyolcvan évvel később itt járt Zsigmond király kíséretében Hunyadi János, a kereszténység büszke hőse. E szent város falai látták a prófétaí szavú Pázmányt, Zrínyit, a költőt és a később vérpadra jutott Nádasdy Ferencet, aki vallásos áhítattal járta be Róma szenthelyeit és kegyelettel nézte végig a templomok ezernyi szent ereklyéjét. Itt volt magyar gyónató Szent Péter templomában Lászlai János kései utóda, Faludi Ferenc, a költő-pap. És a nagyokon és híreseken kívül hány ezer és ezer egyszerű és névtelen jámbor magyar imádkozott az apostolok küszöbén!

Szent Péter utódai ismerték magyar eleink buzgóságát s ezért megadták nekik azt a különös kegyet, hogy Rómába zarándoklás nélkül is elnyerhetik a jubileumi búcsúkat, ha bűneiket megbánják, meggyónnak és három napon keresztül hazájuk bizonyos templomaiba zarándokolnak. Az 1500. évben kapott e kiváltsággal ma már nem élnek magyar test-

véreink: láttad őket lobogó fáklyáikkal a Colosseum romjai között, láthattad őket a Szent Péter-templom tündöklő fényességében az 1925. évi jubileum magasztos szertartásai alatt: testvérem, ne feledd, hogy te is magyar katolikus vagy és őseid buzgósága téged is kötelez, őseid szeretete téged is szelíd szóval hívogat mindnyájunk édesanyjának áldott kebelére!

AZ ÁHÍTAT VÉRKERINGÉSE

Nézd ezeket a mérhetetlen utakat: egyik a Szentföldre vezet, a másik Rómába, a harmadik Compostellába, a negyedik Aachenbe s a középkor második fele óta mind sűrűbb és sűrűbb utak visznek Boldogasszony Anyánk szenthelyei felé; a XII. század óta megnyílnak Loreto útjai, a XIX. század közepe óta pedig Lourdes felé özönlenek a milliók. A világ legnagyobb úthálózata ez, testvérem, mind megannyi ér, amelyekben az áhítat vérkeringése hullámoz és lüktet századok óta évezredekig, mígnem leszen egy akol és egy pásztor...

Az embermilliókról, akik századokon át végighullámozottak ezen a hálózaton, gondoskodni is kellett; hiszen nemcsak a lelküket, hanem a testüket is magukkal vitték szent útjukra. Tudod, testvérem, hogy minden szenthelyen korán támadtak zarándokházak, amelyekben a hívek kipihenhatték útjuk és vezeklésük fáradságait. Szent István királyunk nemcsak Rómában, hanem a Szentföldön: Jeruzsálemben is alapított magyar zarándokházat, Nagy Károly pedig elrendelte birodalmában, hogy minden zarándoknak kötelesek a lakosok szállást, vizet és ételmet, valamint meleg szobát adni, és egyúttal felmentette a zarándokokat a vámok fizetése alól. A nagy zarándokutakon királyok és püspökök pihenőket és fogadókat építettek, magában Rómában pedig majdnem minden nemzetnek volt zarándokháza és kolóniája, amelynek tagjai gondoskodtak honfitársaikról a római tartózkodás alatt.

Nagyszerű szervezet volt ez. A püspököket akkoriban, a középkor elején, még nem kötelezte egyházi törvény, úgy mint ma, a Rómába zarándoklásra, de tudjuk az egykorú feljegyzésekből, hogy majdnem minden

püspök, érsek és apát szent kötelességének tartotta, hogy életében legalább egyszer elzarándokoljon az apostolok sírjaihoz. Ezenfelül megvolt az a fontos szerepük a zarándoklatok körül, hogy ők állították ki az ajánlóleveleket, a pápához, királyokhoz, püspökökhöz, apátokhoz, főurakhoz és általában minden hívőkhöz, akiknek oltalmukba ajánlották a zarándokot és kérték őket, hogy segítsék meg jámbor szándékának megvalósításában. Ilyen ajánlólevél nélkül merész vállalkozás volt útrakelni, papoknak pedig nem is volt szabad. Hamarosan állandó formulák keletkeztek és kialakult az ajánlólevelek hivatalos szövege, amiből több is maradt ránk, Venantius Fortunatustól még verses alakban is.

Könnyekig meghatnak még ma is azok a leírások, amelyek nem ilyen versbe szedett hivatalos formulákat, hanem egyszerű s mégis oly bensőséges zarándokénekeket őriztek meg számunkra, s azok is, amelyekben a zarándokok fogadalmi ajándékairól olvasunk. A szerény viaszgyertyától kezdve a drágakövekig s az arany- és ezüsttárgyakig minden kincset összehordtak egy-egy szenthelyen a hálás zarándokok s már a legrégebb időben is függtek viasz-karok, lábak, fejek és egyéb testrészek a szenthelyek oltárain, akárcsak ma Lourdes-ban és Szűzanyánk többi kegyhelyein. És nem egyszer pénzbeli adományokat juttattak a szenthelynek, a gazdagok dúsan, a szegények szűkösen, a közelben lakók pedig terményeket, leggyakrabban annyi búzát, amennyi a testük súlya volt. És hogy mennyire hivalkodás nélkül való volt buzgóságuk, mi sem mutatja jobban, mint az, hogy azokban a bizonyítványokban, amelyekkel zarándoklatukat a szenthely papjával igazoltatták, adományaikat sohasem emlegetik.

Elálmélkodunk, testvérem, mikor a régi írásokban olvassuk, hogy mennyi ragyogó templom épült, mennyi drága egyházi edény és ruha készült a zarándokok adományaiból. A névtelen milliók buzgalma és fillérei nemcsak a lelkekben és az utódokban, hanem a valóságban is a hit egekbe nyúló dómjait teremtették meg!

Akkoriban messziről megismerték a zarándokot, öltözetéről. Többnyire hosszú, bőujjú, csuklyás szőrcsuhát viseltek, amelyet zarándokságuk végén rendszerint levetettek. Egy-egy nagy zarándoklat alkalmával híres szenthelyeken a világ minden viselete ott tarkállott az áhítatos tömegben. Gyakran csak egyszerűen a mindennapi ruhája fölé öltötte a zarándok a szőrcsuhát, mint valami köpönyeget, amely nemcsak a vezeklés és a zarándokság jelvénye volt, hanem egyúttal valóságos védőpajzs

is, mert a zarándokokat mindenütt különös védelemben és támogatásban részesítették. Induláskor a püspök vagy apát megáldotta a zarándokok ruháit és egyéb felszereléseit; ezek között elengedhetetlen volt a kampós zarándokbot és a tarisznya, a Mária-zarándoklatokon pedig a szent olvasó. Ugyancsak jellemzőjük volt a középkori zarándokoknak a széles karimájú zarándokkalap. A zarándokruhán minden zarándok ott viselte a jelvényt, amely útjának célját mutatta, a jeruzsálemi zarándokoknak kereszt volt a mellükre varrva, a Rómába zarándoklóknak Szent Péter kulcsai vagy Szent Veronika kendőjének Krisztus-képe; a compostellai zarándokok kagylót tűztek a kalapjukra; ez a kagyló később általánosan használt zarándokjelvényé vált.

És ne gondoljuk, testvérem, hogy keresztény őseink tájékozatlanul indultak fáradságos és bizonytalan zarándokútjaikra. Az imént lapozgatunk néhány szentföldi útikönyvben: ezek nemcsak szórakoztató és épületes olvasmányul, hanem egyúttal útmutatóul is készültek. Ugyanilyen útikönyvek maradtak ránk a nyugati szenthelyekre vonatkozólag is; ezek is, mint a szentföldiek, minden templomot, minden szent sirt, minden ereklyét pontosan feljegyeznek, leírják a katakombákat, beszélnek a feliratokról, és ami a legfőbb volt: mindenütt lelkiismeretesen tájékoztatnak az útirány és a távolságok felől. Minél tovább lapozgatunk bennük, annál inkább észre vesszük, hogy idők folyamán egyre színesebbek és bensőségesebbek lesznek, egyre jobban átítatja őket a legendák ragyogó költészete. Talán valamennyi között legfontosabb az úgynevezett Salzburgi Itinerarium, mert e nélkül semmit sem tudnánk a katakombák ókori és korai középkori állapotáról. Keresztény ember tollából származik az ókor legérdekesebb és akkoriban nélkülözhetetlen útikönyve: az Itinerarium Burdigalense, a Bordeaux-i Útmutató, amely a mai menetrendek őse. Ez a könyv, amelyet bizonyára sűrűn használtak a zarándokok is, adja az utak, állomások és fogadók jegyzékét és a pontos távolságokat, a Bordeaux—Jeruzsálem—Róma—Milano—Bordeaux útvonalon. Ez az útikönyv, a Baedekerek őse, nyilván zarándokok számára készült, a 333. évben, és éppen Jeruzsálemre vonatkozólag nemcsak a száraz hivatalos adatokat közli, hanem felsorolja a szenthelyeket és nevezetességeiket is.

A szentatyák már a legrégebbi időkben hangoztatják, hogy nem elég csupán látni Jeruzsálemet vagy Rómát, hanem a jámborság és az áhíta-

tos imádság az igazi értéke a zarándoklatnak. Szent Jeromos után Theodulf orléans-i püspök († 821) zengő versekben hirdette ezt az ősi egyházi álláspontot: „Nem maga a zarándoklás fontos és hasznos, hanem a jámbor és istenes élet; mert nem a lábaink útja, hanem a jó erkölcsök útja vezet a mennyekbe!“ Valóban, százados tapasztalat bizonyítja, hogy a millió és millió zarándok komoly és bensőséges áhítattal járta a szent-helyeket s alig akadt ritka kivételképpen léha és méltatlan ember so-raikban.

Pastor, a pápák tudós történetírója mondja, hogy a középkori zarándoklatok voltak a leghatalmasabb emelői és erősítői a katolikus öntudatnak s egyúttal kulturális tekintetben is döntő befolyással voltak a nyugati országokra; mert a zarándokok nemcsak imádkoztak, nemcsak vezekeltek, nemcsak szent ereklyéket kerestek és hoztak, hanem mohón keresték és büszkén hozták haza a könyveket is, elsősorban természetesen a Szentírás egyes részeit, imádságos könyveket és a szentatyák műveit. Ezek a könyvek voltak erjesztő kovásza a Nyugat középkori művelődésének.

A katolikus Egyház nem parancsolja gyermekeinek a szenthelyek látogatását: a zarándoklást, de szíve egész melegével ajánlja, mert hiszi és vallja, hogy Krisztus Urunk tisztelete az ő szentséges Anyjában, szentjeiben és vértanúiban a legbensőségesebb, legméltóbb és lelkünkre legáldásosabb tisztelet. Az Egyház tudja, hogy Istennek Anyja és szentjei leghúségesebb pártfogóink és közbenjáróink s ezért halmozza el a szenthelyek látogatóit a kegyelem különös áldásaival. És tudja, hogy a csüggedő és kicsinyhitű embereknek sarkantyúkra és ösztökékre van szükségük, friss és hűsítő forrásokra, amelyekben lelkük megmerüljön, izzó kohókra, amelyekben megtisztuljon, lángoló szövétnekekre, amelyek tétova lépteit vezessék. És akik hallgatnak hívó szavára s elindulnak a lobogó szövétnekek után, megmerülnek a kegyelem forrásaiban, kiégnek a bűnbánat tüzes kohójában, azok ujjongva és boldog diadallal érzik, hogy levetkőzték a régi embert s új emberré váltak a mi Urunkban, Jézus Krisztusban!

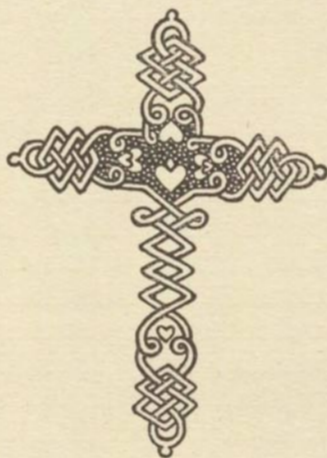
INDULJUNK BÉKESSEGGEL

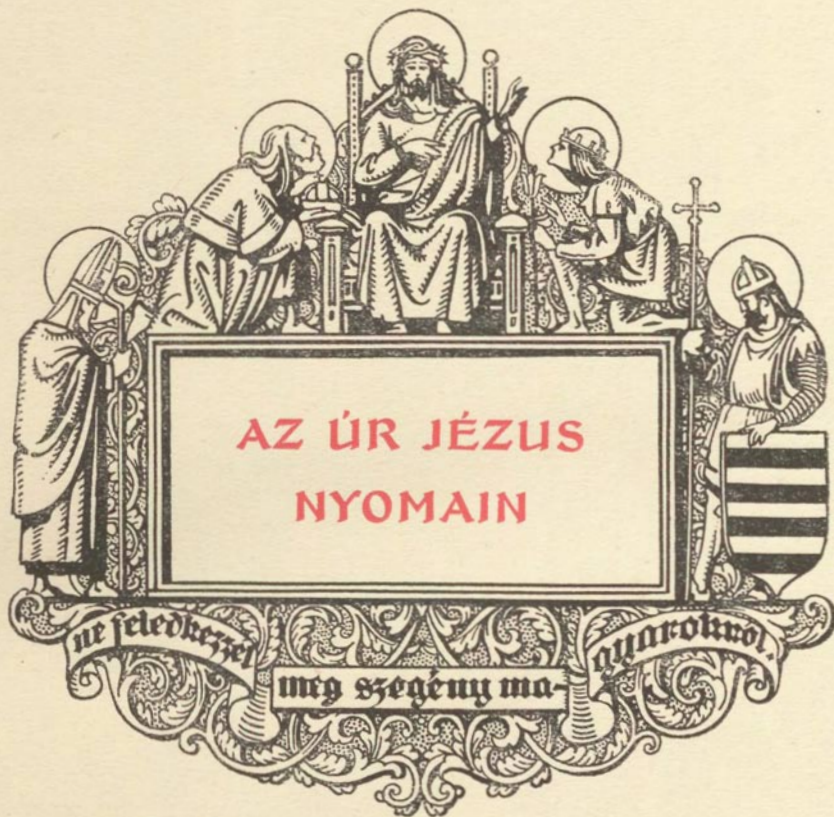
Előttünk a tűzoszlopok, göröngyös utunkat virágoskertek szegik, fejünk felett a Tengeren Járók Csillaga : így indulunk, testvérem.

Szorítsd meg a kezemet hűséges szeretettel és táruljon meg szívünk az örök kegyelmek elé.

Zengő kövek az utunk állomásai : nyissuk meg füleinket, hogy megértsük a kövek évezredes, örök lelkének szabadító, üdvözítő halk szavát!

Testvérem, induljunk békességgel, lángok és virágok között...

És fölépíté szent helyét, mint az egy-
szarvú szarvát, a földön, melyet örökre
alapított.

ZSOLT. 77, 69.

Itt vagyunk a Szentföldön, testvérem, ide hozott a lélek, a mennyei szárnyakon szálló képzelet.

Boruljunk le és illessük csókkal a Földet, amelyet megszenteltek a megváltás titkai.

Királyok és próféták földje ez, amely felett az Úr lelke lebeg s amelynek napégette rögeit az Ő lábai taposták valaha. Szent ez a föld, testvérem, lépten-nyomon az Isten Szent Fiának emlékei lengenek körül s a városok fényben szikrázó köveiből, az olajfák bódító illatából, a folyók és tengerek vizéből, a hegyek felleges csúcaiból áldás és üdvösség levegője árad.

Boruljunk le, testvérem, és illessük alázatos csókkal ezt a Földet.

Ezen a Földön ringott bölcseje, ezek a fák és tengerek hallották szelíd hangját, ezek a hegyek látták felmagasodni Keresztjét a bűnbe merült világ felett. Itt forrón tűz a nap, de sírnak a fák, virágok, völgyek és hegyek, érzed az élettelen tárgyak könnyeit, s benned is halkan sírdogál a lélek, hullatja a bűnbánat és a fájdalom könnyeit. Csak sírj testvérem: boldogok, akik sírnak...

Amint egy pillanatra az üdvösség nagy drámájának megrázó képei elvonulnak lelki szemünk előtt, úgy érezzük, hogy katolikus lelkünk minden idegszála benne gyökeredzik ebben a földben, úgy érezzük, hogy

hazajöttünk, itthon vagyunk, hogy ez a föld lélek és igazság szerint a miénk, akik egyedüli törvényes örökösei vagyunk Krisztus Urunk igaz tanításának. Testvérem, pogányok és zsidók osztozkodnak örökségünkön, s ez a Föld, az ígéret és a megváltás Földje ma nem a miénk!

Hitetleneké az a föld, amelyen Üdvözítőnk szent vére folyt! Már a VII. században elragadják keresztény őseinktől a perzsák, majd a törökök és máig is ők ottan az urak. Mennyi vér és mennyi könny hullott ezért a Földért a századok folyamán! 1096-tól 1254-ig hétszer tűzték fel Nyugat népei a keresztet, hét kereszties hadjárat vonult óriási áldozatok árán, szent lelkesedéssel, acélos fegyverekkel Keletre, hogy visszavegye a törökök kezéből szent örökségünket. Balduin és Bouillon Gottfried ideigvaló sikerei után Szent Bernát lángoló szava gyűjtötte hatalmas táborba Krisztus vitézeinek seregét, Barbarossa Frigyes, Oroszlánszívű Richárd, Dandolo doge, II. Endre királyunk, IX. Lajos, a szent francia király vetette mérlegre hősi kardját, hogy visszavívja bitorlóitól a Szentföldet. Fájdalom, hiába hullott annyi könny és annyi vér: ez a Föld ma sem a miénk.

Arab, török, zsidó, görög vetélkedik e megszentelt Föld birtokáért és fájdalom, katolikus Egyházunknak nincs kardja, hogy levágja a sokfejű hidrát, nincs korbácsa, hogy kiverje a jövevényeket, mint egykor Urunk kiverte az árúsokat a templom szent csarnokából!

Ma a katolikus, ha a Szentföldre ér, fájdalmasan érzi az idegen uralmat. Helyzetünk csak annyiban javult, hogy hála az önfeláldozó ferencesek sokszázados szívós munkájának és hősiek kitartásának, a legutóbbi években pedig az angol protektorátusnak: ma már nem vagyunk túrt idegenek hitünk és Evangéliumunk szent földjén. Ma majdnem minden szenthelyen ugyanannyi jogunk van, mint a többi felekezeteknek. Azonban végtelenül megalázó és fájdalmas ez a helyzet is: vérzik a szívünk, mikor lépten-nyomon látnunk kell, hogy az Egyház legádázabb ellenségei befészkeltek magukat az Urunk Üdvözítőnk életével és halálával megszentelt helyekre. Képmutató hamis áhítattal ragaszkodnak annak az Istenfiának szenthelyeihez, akit hitükben és egész életükben csúful megtagadnak. Szenthelyeik ezek, testvérem, mint ők mondják, a törököknek, az araboknak, a görögöknek, a zsidóknak, mintha csak azt akarta volna az Úr, hogy beteljesedjék az Írás szava: „Az Úr házának hegye a hegyek tetején fog állani és fölemelkedik a halmok fölött és ahhoz gyűlnek minden nemzetek.“ (Iz. 2, 2.)

Testvérem, imádkozzunk és dolgozzunk, hogy ne legyen ez tovább így. Imádkozzunk Szentatyánkkal, XI. Pius pápával, aki jubileumi enciklikájában bensőséges szavakkal hangoztatta szíve legforróbb vágyát, „hogy Palesztina ügyei végre oly rendezést nyerjenek, amint azt a katolikus Egyház szent jogai követelik“.

Addig is boruljunk le, testvérem, és amelyet szentséges lábanyoma megszentelt: illessük alázatos csókkal a Földet...

AHOL BÖLCSŐJE RINGOTT

És te, Betlehem, Júda földe! éppen nem vagy legcsekélyebb Júda főbbjei között; minthogy belőled származik a vezér, ki népemet, Izraelt kormányozni fogja.

SZ. MÁTÉ 2, 6.

Mar-Elyas ódon kolostora mint a fecskéfészek odafent a roppant sziklák oldalában.

Jer velem, testvérem, menjünk át a völgyet szelő omlatag kőhídon s kapaszkodjunk fel a poros fehér úton a kolostor kőrengetegéhez. Illés próféta lábanyomát mutogatják itt a görög barátok, de szívünk és szemünk más látványra szomjas. Álljunk meg a kolostor lapos tetején s mielőtt belépnénk a legszentebb helyekre, vessünk egy pillantást innét az ígélet földjére.

Csodálatos kép tárul szemeink elé: tekintetünk mohón issza minden vonalát, minden színfoltját, lelkünk tétován szálldos, bontogatja szárnyait és repülne, felrepülne, hogy leszálljon, leomoljon az Úr sírjánál s bölcséjénél. De maradjunk még, testvérem, fogjuk le a türelmetlen szárnyakat és előbb csókoljuk végig könnyben úszó szemeinkkel az elénk táruló legszentebb panorámát.

Ott jobbra az út mentén az az ódon ciszterna a Napkeleti Bölcsék Kútja; a szent hagyomány azt tartja, hogy mikor a három királyok Heródestől távoztak, itt látták meg újra a csillagot, „mely előttök méne, mígnem oda eljutván, megállapodék a hely fölött, hol a gyermek vala“ (Máté 2, 9). Ősi hagyomány az is, hogy ezen a helyen pihent meg a

Szent Szűz, mikor Augustus császár parancsára jegyesével, Szent Józseffel együtt fölméne Betlehembe az összeírásra. Ősidők óta Kathisma ennek a szent pihenőhelynek görög neve, amelyről már a legrégebbi zarándokkönyvekben olvasunk.

Theodosius zarándokkönyve beszéli, hogy Szűz Mária, mikor pihenője után felkelt a kőszikláról, megáldotta azt. Volt azonban idők múltán a császári udvarban bizonyos Urbicius nevű főkamarmester, kinek hivatala volt a koronát a császár fejére tenni és onnan levenni. Ez a konok pogány tehát oltárt faragtatott a szent sziklából, azzal a szándékkal, hogy Konstantinápolyba viteti, hogy ottan a pogány isteneknek áldozzanak rajta. Két hatalmas ökör húzta a kocsit, amelyen a követ vitték, de mikor Jeruzsálem alá értek vele, a Szent István kapuig, többé egy tapodtat sem tudták tovább mozdítani a szekeret. Mikor tehát látták, hogy sehogysem tudnak vele előre jutni, ott hagyták a követ, amelyet a keresztények aztán bevitték az Úr szent sírjába, ahol oltárnak használták. Maga Urbicius hazament Konstantinápolyba, hol nemsokára meghalt és el is temették. De Istennek büntetése nem maradt el: holttestét a föld nem fogadta be, hanem harmadnapra kivetette...

Ha letekintesz a kolostor tövébe, forrást láatsz, amelynél az Egyiptomba meneküléskor a Szent Család csillapította szomját. Amott a Pásztorok Völgye, közepén a Pásztorok Barlangja, amelyet keresztény őseink korán kápolnává alakítottak át. A most már földalatti barlang körül fehérülő kövek a középkori Gloria in Excelsis templom romjai: a barbár török-dúlás szomorú emlékei. A kis templom rombadőlt, de a mező felett ma is karácsonyesti szent békesség lebeg, mint azon éjjelen, midőn az Úr anyala megjelent a pásztorok előtt, akik ama tartományban virrasztottak és mint örök vigyáztak nyájaikra. És íme, „az Isten fényessége körülragyogá őket és megfélemlének nagy félelemmel. És monda nekik az angyal: Ne féljete, mert íme nagy örömet hirdetek nektek, mely leszen minden népnek; mert ma született nektek az Üdvözítő, ki az Úr Krisztus, Dávid városában“ (Luk. 2, 8—11).

Tovább délre a Szent Család menekülésének újabb állomását pillantja meg szemed: a Tejbarlangot. Az angyali intés után ez volt első menedékhelyük. A legenda beszéli, hogy mikor a Szent Szűz isteni gyermekét ebben a barlangban szoptatta, tejének egy cseppje a földre hullott. Azóta is csodatévő ereje van e szent barlang földjének: ide zarándokolnak az

anyak, akik nem tudják gyermekeiket táplálni, a barlang mészporából egy csipetnyit vízbe kevernek, megisszák és buzgó imádság után a Szűzanya bő tejjel áldja meddő emlőiket.

Ha a barlangtól kissé jobbra tekintesz, kicsiny kápolna tűnik szembe: egy középkori hagyomány szerint itt állott valaha Szent József háza. Itt jelent meg neki az Úr anygala álmában és itt hozta meg neki az égi üzenetet, hogy „mi Máriában fogantatott, a Szentlélektől vagyon; és fiat szül, kit Jézusnak fogsz nevezni, mert ő szabadítja meg népét bűneitől“ (Máté 1, 20–21).

Észak felé Ain-Karim, Szent János városa. A hagyomány szerint a mai templom éppen Keresztelő Szent János születéshelye felett emelkedik. Itt állott valaha Zakariás háza, itt látogatta meg Mária az anygali híradás után Erzsébetet, itt hangzott először a magasztalás fenséges himnusza: „Áldott vagy te az asszonyok között és áldott a te méhednek gyümölcse!“ (Luk. 1, 42).

Ha tovább száll tekinteted, megpillantod Jeruzsálem kupoláit és körengetegét: sívár dombok, kopár mezők, fű, fa, virág sehol, minden talpalatnyi tér kő és omladék, mintha ezerkezű óriások valami roppant világot romboltak volna itten széjjel. Ha dél felé tekintesz: minden csupa élet és virulás. Ezek a dús mezők, ezek a zöldellő lankák, ezek az illatot és mézet lehellő olajfaerdők a duzzadó rügyfakadást, a termékeny áldást, a haláltalan élet gyönyörű virulását jelképezik.

Ez Betlehem, a kenyér városa.

Ezer meg ezer éve mai alakjában áll ez a város, Dávid városa, Ruth városa, a Szentföldnek egyetlen városa, amelyben zsidó ma sem lakhatik. Testvérem, ugye megdobban a szíved, mikor megpillantod a keresztény Betlehemet? Századokon át véres harcok dúltak itt, a szelíd isteni gyermek bölcsője helyén. A virágzó várost számtalanszor földig rombolták a törökök, ismételten újjáépítették a keresztények; annyi századéven át csak Nagy Constantinus császár pompás bazilikája dacolt az idők viharával, mint örök és ledönthetetlen fárosz azon a helyen, ahol a békesség mennyei királyának bölcsője ringott a szent hajdan hajnalán...

Repes már a szívünk a kised Jézus bölcsője felé. Induljunk, testvérem. Zarándokbotjaink ütemesen koppannak a poros-köves úton. Ez itt jobbra Tantar, a máltai lovagrend kórháza és kápolnája s a mező körülötte a Borsómező...

BORSÓMEZŐ LEGENDÁJA

Jézus egyszer Borsómezőn játszadozott kis pajtásaival s meglátott egy embert, aki borsót vetett. Mogorva volt az ember, keményszívű és nem szerette Isten kedves báránykáit, a gyermekeket, holott ezeké meny-nyeknek országa. De a kis Jézust nem riasztotta meg a munkálkodó ember mogorva sötét arca, hanem bátran hozzálépett és megkérdezte:

— Mit vetsz, bácsikám?

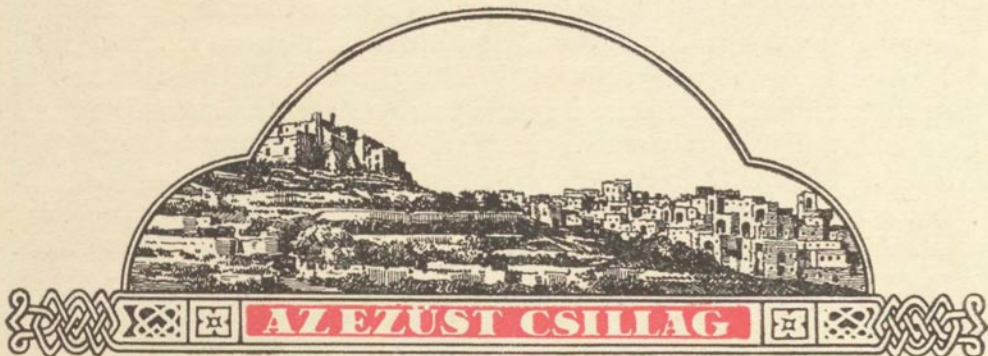
— Követ! — vágta rá a zord ember kurtán és a kis Jézus pironkodva visszafordult pajtásaihoz.

És íme, mikor az aratás ideje elérkezett és az ember kiment földjére, hogy betakarítsa a borsót, nem lelt ottan egyebet millió meg millió apró kis kavicsnál . . .

*

Most szaporábban lépkedünk, elhaladunk Ráchel sírja mellett; eszünkbe jut Jákob pátriárcha, Benjámín születése, az áldott Ráchel siralmas halála. Az ódon síremlék falai évszázadok millió és millió jámbor zarándokának nevét őrzik. Hajt a lélek, nagyot dobban a szívünk, amint belépünk a városba. De sehol meg nem állunk, egyenesen átvágunk a fehér házak között a szűk utcákon és lehajtott fejjel, imára kulcsolt kézzel térdre hullunk az Úr Születésének Temploma előtt.

Olvassuk az Írásban: „Fölméne pedig József is Galileából, Názáret városából Judeába, Dávid városába, mely Betlehemnek hivatik, mivel Dávid házából és nemzetségéből vala, hogy bevallja magát Máriával, neki eljegyzett nehézkes feleségével. Lőn pedig, mikor ott valának, elérkezék az idő, hogy szüljön. És szülé az ő elsőszülött fiát és betakará őt pólákba és a jászolyba fekteté, mert nem vala helyök a szálláson.“ (Luk. 2, 4—7.)

Oldd meg sarúdat, testvérem, mert szent ez a hely, ahová lépsz! Magasztos csend üli meg a napfényben szikrázó teret, amelyen mint ciklopsok építette roppant vár emelkedik az Úr Születésének temploma, a Szent Katalin templom és a hozzájuk épített kolostorok komor kőrengetege. Fenn a magasban, az egyik fekete fal ormán a kereszt, lenn a felhőkbe nyúló bástyafalak tövében ferences barátok méltóságosan lépkedő menete, az élén itt is az üdvösség jele: így mennek, lehajtott fejjel, szent zsolozsmákkal a szent jászol barlangjába bemutatni mindennapos imádó hódolatukat.

Nézd ezeket a viharvert falakat: a kereszténység legrégebbi temploma ez a kívül oly egyszerű, de csupaszságában is megdöbbentően igézetes épület. A jámbor hagyomány azt tartja, hogy már a II. század elején templom állott ezen a szent helyen, amelyet azonban Hadrianus római császár leromboltatott. Ennek a hagyománynak aligha lehet hiteles alapja, hiszen tudjuk a nagyműveltségű császárról, hogy birodalmának minden

vallása iránt bölcs türelmességet tanúsított. Ezzel szemben történetileg bizonyos, hogy Nagy Constantinus remek bazilikát épített a szent jászol helye fölé, amelyet a legrégebb időktől fogva ezen a helyen tiszteltek. Ez a tiszteletreméltó épület itt előttünk, amelynél szent utunk első nagyobb állomását tartjuk, maga az ősi bazilika. Másfélezer évnél nagyobb idő viharzott el felette, testvérem, és e beláthatatlan évszázadok alig hagytak nyomot rajta, mintha csak Isten különös kegyelme őrködött volna a tomboló viharok orkánjában is a templom felett, amely a világtörténet legnagyobb titkának emlékhelyét őrzi és takarja. Mikor 1010-ben a muzulmán hordák egész Betlehemet feldúlták, a templomnak semmi baja sem esett: kereszties őseink és a középkor jámbor zarándokai már a mai alakjában látták. Itt koronázták királlyá 1101 karácsonyán Balduin őrgrófot. A századok folyamán szüntelenül javították és díszítették a keresztény fejedelmek: először Justinianus császár a VI. században, aztán a kereszties háborúk idejében; azok, akik életük, erejük és lelkük javát áldozták, hogy az Úr szenthelyeit visszazerezzék a bitorló pogányoktól, azt akarták, hogy ezek a helyek a művészet, az arany és a drágakövek minden pompájában ragyogjanak. Komnenosz Manuel görög császár a templomot a XII. században káprázatos mozaikkal ékesítette, amelyeknek ma már csak halvány nyomai villannak ki imitt-amott a falak szürkességéből. A XVII. században a törökök leszedték a templom ólomtetejét és golyókat öntettek belőle s ugyanekkor nagyszabású javítási munkálatokat végeztek és ezt jogcímül használták arra, hogy az egész templomot birtokukba vegyék. Katholikus testvéreinknek csak a XIX. század közepén III. Napoleon közbenjárására sikerült annyit elérniök, hogy bizonyos ünnepeken és bizonyos körülmények között ők is használhatják a bazilikát istentiszteleti célokra.

Íme, testvérem, az első lépésnél arcodba szökken a szégyen pírja: Urunk Születésének szent Temploma nem a miénk, hanem a görög szakadáróké! Beteljesedett itt is az Írás szava: „Elosztották magok közt ruháimat és köntösömre sorsot vetettek“ (Zsolt. 21, 19). Testvérem, hol a keresztiesek tüzes lelke, hogy elsöpörje innét a bitorlókat, hogy békességben és dicsőségben ünnepelhesse a világegyház itt, az Ige megtestesülésének szent helyén az üdvösség földöntúli titkait?

Valamikor gyönyörű előcsarnokon át léptek be a zarándokok a templomba; Nagy Constantinus pompás előcsarnokának már csak nyomai

vannak meg; a mai előcsarnok három részre osztott komor, vígasztalan helyiség. Jer velem, testvérem, lépünk be, járuljunk az Úr ősi szentélyébe. Ez az alacsony ajtó a főbejárat: a régi pompás kapu be van falazva, hogy a templom birtokosai könnyebben védekezhessenek esetleges támadás ellen. Erre az óvatosságra ma már alig van szükség, hiszen az előcsarnokban itt tanyázik a török katonaság, akárcsak a Szent-Sír templomában. De ha már így van, jól van: legalább emlékeztet arra, hogy hagyjuk kinn a földi büszkeséget, alázzuk meg magunkat a szent titkok zsámolyánál és lehajtott fejjel, meggörnyedt testtel lépünk át a legméltóságosabb küszöböt...

Álljunk meg itt, az ajtóban, a hatalmas négyszögletes kőkockákon, amelyeket annyi halott zarándoktestvérünk csókolt áhítattal sok-sok századon át! Csupa egyszerűség és mégis csupa fenség! Négy sorban álló negyvennégy oszlop öt hajóra osztja a templomot; az oszlopok fehéreres vörösbe játszó anyaga szelíd pasztellszínekkel símogatja a szemet. Hat méter magasságba nyúlnak ezek a sódár oszlopok, s a virágos korinthusi oszlopfőkön negyvennégyezer látod bevésve a Szent Keresztet. Az oszlopok felett hatalmas kőgerendák, ezeken nyugszik a merészen magasba szökkenő két fal, amelyek a főhajó tetőzetét tartják. Ez a két magas fal és a nemes fából való nyílt tetőrészek, amelyeken valamikor dús aranyozás csillogott, jellemzője az ókeresztény bazilika-stílusnak.

Mindenütt örökmécs, ezüst és bronz, szemben velünk a szentély, jobbra-balra a két félkörben záródó kereszthajó. Nemrégiben még az oszlopok magasságáig csupasz fehér fal zárta el a szentélyt és rontotta a templom egységes és fenséges térhatását; a legutóbbi időben azonban az angol kormány erőszakkal lebontatta ezt a dísztelen zárófalat s most a templom arányai maradék nélkül érvényesülnek. Testvérem, az ilyen jelentéktelennek látszó intézkedés öntsön belénk bizalmat és reményt: egy-egy ilyen lebontott fal hatalmas rés, amelyen át igazságunk egy-egy diadalmas lépéssel jut előre a Szentföldön. Az, aki mondotta: „Tedd vissza helyére kardodat, mert mindazok, kik fegyvert fognak, fegyver által vesznek el“ (Máté 26, 52), végtelen hatalmával és bölcsességével bizonyára lelket önt belénk s erőt és tüzet imádságainkba, hogyha nem karddal, hát a szeretet s a Krisztusért égő buzgóság elemi erejű erőszakkával leromboljuk a gyűlöletnek azt a rengeteg falát, amely a világ katolikusainak millióit ma még kizárja a Szentföld birtokából.

Meg-megcsillannak a tisztos mozaikok gyér maradványai a beszűrődő napfényben, s míg végigmegyünk a százados emlékekről suttagó falak között, messze visszhangzanak az oszlopok erdejében lassú lépteink. Jer velem, testvérem, a kereszthajó baloldalára: nyílt lépcső torkollik itt a boltozatos ajtóba, amely előtt ezüstlámpák imbolygó fénye villog; a lépcső folytatódik az ajtón túl, egyet fordul s harminckét lámpa tündöklő fényességében leborulunk a ragyogó síma márványpadlóra. Itt vagyunk, testvérem, a sziklába vágott istállóban, amelyet a világ világossága születése helyéül választott.

Hímzett bársony-terítők és selyemkárpitok borítják az oltárt, arany, ezüst és drágakő szikrázik a lámpák fényében s az oltár lábánál fehér márványba ágyazott jáspisok között ezüstcsillag ragyog, alatta pedig, még abból az időből, mikor ez a szenthely a ferenceseké volt, büszkén hirdeti a latin felírás: „Itt született Jézus Krisztus Szűz Máriától.“

Testvérem, a világ fejedelmeinek emlékhelyeit pompázatos művészi alkotások, hivalkodó aranybetűs cifra körmondatos feliratok hirdetik és örökítik meg: nem fenséges, nem lenyüggő ez a néhány egyszerű szó itt, a királyok királyának milliőktől szent áhítattal látogatott születés-helyén?

Tizenöt lámpa lángja öleli körül szelíd fényével a csillagot: a világ háromszázmillió katolikusának, testvérem, mindössze öt lámpát van joga itt égetni! De minden messzeségekől idelobog háromszázmillió szív forró szeretetének mécsese és ezek az apró lángok egyszer mindent felégető tüzarádattá lobbannak össze: ne csüggedjünk, testvérem!

Ha elvégezted könnyes imádságodat, fordulj jobbra, amerre a görögök lépcsője vezet lefelé e szent helyre: ott három lépcső vezet egy másik kis barlangkápolnába. Itt is mécsesek szelíd fénye ragyog le a fehér és barna márványra, amely azt a helyet övezi, ahol az isteni gyermeknek bölcseje: a jászol állt. Ez a szenthely a miénk. Függeszd szemeidet a kis Jézus viaszból formált alakjára: szalmán fekszik a kised, kezeit imára kulcsolja, átszellemült tekintetét a mennyek felé emeli, mintha békeséget imádkozna a bűnös világra.

A szent jászol már régen nincs itt: Rómába vitték a VII. században, hogy megmentsék a mohamedánok pusztító dühétől. Most a Santa Maria Maggiore templomban őrzik a drága ereklyét, amely még zarándokutunknak egyik szent állomása lesz.

Amint az egykedvűen őrtálló török katonát meglátod, eszedbe jut, hogy nem is olyan régen, 54 év előtt vér folyt ezen a szenthelyen, amely akkor még egészen a ferencesek birtokában volt. Vagy háromszáz szakadár pap megrohanta a jámbor atyákat, felkoncolta őket, elpusztította és elrabolta a szent barlang ékességeit és birtokába vette a Szenthelyet. És Európa katolikus fejedelmei ölbetett kezekkel nézték az égre kiáltó jogfosztást és a jámbor ferences atyák vértanúságát!

Néhány lépésnyire jobbra ugyanebben a kápolnában van a napkeleti bölcsék oltára, azon a helyen, ahol a szent hagyomány szerint megtalálták az isteni kisdedet „és leborulván imádták őt és megnyitván kincseiket ajándékokat adának neki: aranyat, tömjént és mirrhát“ (Máté 2, 11).

Kelj fel, testvérem, és induljunk meg a sziklába vájt szűk sikátorban, amely ebből a fényben úszó tágas Szentek Szentjéből sötét labirintuson át újabb szenthelyek felé vezet bennünket. Mielőtt a sikátorba belépnénk, jobbra kerek nyílást látunk, amelyből a legenda szerint valaha forrás fakadt. Ezt a vizet használta a Szent Család és ősi hagyomány szerint ennek a forrásnak a vizébe hullott le az a csillag, amely a napkeleti bölcséket a betlehemi kisded bölcsőjéhez vezérelte. A jámbor legenda hozzáteszi, hogy a szűzek és tisztaszívűek, ha e sötét kútba belenéznek, ma is megláthatják a betlehemi csillagot.

Most kitágul a szűk folyosó: innen kezdve a magunk földjén járunk. Szent József emlékét őrzi az első kis kápolna: ez az a hely, ahol „az Úr angyala megjelent Józsefnek álmában mondván: Kelj föl, vedd a gyermeket és anyját és fuss Egyiptomba és maradj ott, míglen megmondom neked, mert keresni fogja Heródes a gyermeket, hogy elveszítse“ (Máté 2, 13). Innen öt lépcsőn megyünk le: az ártatlan gyermekek barlangjában vagyunk, jámbor fohászunk száll itten az aprószentekhez, akik közül sokan itt letek vértanúhalált; itt akadtak rájuk a gonosz Heródes poroszloí, ahová a betlehemi anyák menekültek féltett kincseikkel. Ráchel siralmának megrázó zokogása sír fel a lelkünkben... És eszünkbe jutnak az Írás szavai: „Akkor beteljesedett, amit Jeremiás próféta megjövendölt mondván: Szózat hallatszik Rámában, sok sírás és jajgatás; Rákel siratja fiait és nem akar megvigasztaltatni, mert nincsenek“ (Máté 2, 17–18).

Szent Jeromosnak, az Egyház nagy doktorának sírjához érünk, amint most egy szűk sikátoron balra fordulunk. A nagy egyházatya, a

katholikus tudományosság első fényes csillaga itt halt meg Betlehemben, az Úr bölcseje közelében 420-ban és itt temették el, végső kívánsága szerint. Holttestét később Rómába vitték s most már csak nagy lelke lebeg itten a szent emlékek felett és egyesül örök imádságban lelkének szeretett gyermekével, Szent Paulával, aki leányával, Szent Eustochiummal együtt megosztotta vele a betlehemi remeteség évtizedeit. E szent-helyek felett állott a két kolostor; egyikben Szent Jeromos oktatta és vezette szerzetes testvéreit, másokban Szent Paula imádkozott jámbor apácaival. Most itt a föld alatt, nem messze a sírtól, mutatják azt a barlangot, amelyben egy késői hagyomány szerint Szent Jeromos élt és dolgozott.

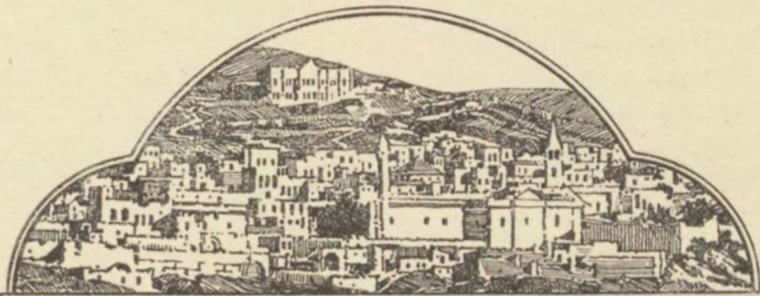
Kegyelettel lépünk be szent hitünk nagy harcosának emlékhelyére: a félhomályban felsejlik előttünk a sziklába vágott ablak s a gyér világosságban megismerjük a falon függő képen a szent doktort, bibliával a kezében. Elmerengünk e nagy lélek csodáján: otthagya a pápai udvart, otthagya a nagyváros ragyogó társaságát, amelyben ugyancsak apostoli hivatásának élt, s midőn már-már azon a ponton volt, hogy Istennek kegyelméből Szent Péter székébe ülhetett volna, méltó utódjául a lelkek halászának, egy szóval, egyetlen lépéssel sem törte magát a legfőbb egyházi méltóságért, hanem mihelyt konok és irigy ellenségeinek aknamunkájáról értesült, azonnal kezébe vette a vándorbotot és alázatos szívvel elzarándokolt az Úr szent Földjére, hogy csendes és kemény munkában a hit és az Egyház védelmének szentelje élete hátralévő napjait. Már előbb végigzarándokolt a szent remeték pusztaságain; szíve őt is a magányos szemlélődő életre hívogatta, és lásd, testvérem, második önmegtágadását: követte a Szentlélek parancsát, amely őt az Egyház harcos katonáinak sorába szólította és odaállt az élre. De ennek ára volt: évek sanyarú és gyöttrő munkája árán megtanulta egy tudós zsidó rabbitól a héber nyelvet s lefordította a Szentírást, amelynek latin szövegét, a Vulgata-t az Egyház ma is az ő fordításában használja.

Mennyit harcolt, mennyit írt, mennyit küzdött, mennyit szenvedett! Meg kellett érnie kolostorainak feldúlását az eretnekek által: de szent hittel és kemény akarattal mindent újra teremtett a romokból. S mikor késő agg korában magához szólította a betlehemi Kisdéd, boldog megelégedéssel nézhetett vissza életére, amely legforróbb óhajta szerint, ha nem is a pusztaságban, de mégis a vezeklés szakadatlan láncolata volt.

És szívének legszentebb vágya, hogy ott nyugodjék holt teteme, ahol az isteni Üdvözítő született, mégis teljesült: mert holttestét Rómában ugyanabba a templomba vitték, ahol máig is őrzik a betlehemi bölcsőt: Szűz Mária Nagytemplomába. Itt, a szent jászolnak öt drága deszkája közelében talált nyugalmat a nagy lélek, a nyughatatlan és lángoló harcos, a szent bölcső első őre és leghívebb katonája.

Jőjj velem, testvérem, menjünk fel balra ezen a másik lépcsőn, amely a ferences atyák templomába vezet. Alexandriai Szent Katalinnak van szentelve ez a templom, amely a legenda szerint azon a helyen áll, ahol Krisztus Urunknak ez a bátor és bölcs jegyese mennyei jelenést látott: földöntúli fényességben megjelent előtte az Üdvözítő és megjövendölte közeli vértanúságát. A jövendölés beteljesedett, miután Szent Katalin nemcsak hősi bátorsággal ment a halálba, hanem előbb a birodalom minden hitetlen tudósával diadalmasan szembeszállott hitének igazságaért. És az angyali szűz megdicsőülését életéhez méltó aranyszínekkel festi a legenda: angyalok ragadták el holttetemét és eltemették a Sinai-hegyen, mert földi ember nem volt méltó rá, hogy eltemesse. A bölcs szűz és a bölcs egyházatya lelke és emléke ölelkezik a szent bölcső felett . . .

A VIRÁGOK VÁROSA

És növekedik vala bölcsességben és időben és kedvességben Istennél és emberek-nél.

SZ. LUKÁCS 2, 52.

Emlékszel, testvérem, Szent Lukács evangéliumának második fejezetére, a tizenkét éves Jézusról szóló elbeszélésére. Mikor aggódó szülei megtalálták a jeruzsálemi templomban, amint a bölcs rabbik között magyarázta az Írást és szemrehányással illették, hogy így cselekedett velük, az ifjú Jézus már akkor, akkor először kijelentette előttük mennyei küldetését, de ők „nem értették az igét, melyet nekik szólott“. Hazavitték Názáretbe, Szent József és Mária otthonába, ő pedig követte őket és engedelmes vala nekik. Itt nevelkedett hát az ifjú Jézus, földi atyjának szerény ácsműhelyében, dolgozott, tanult, játszadozott pajtásaival az olajfák és fügefák hűs árnyékában tikkasztó nyári napokon és készült a megváltás nagy művére. Ez a mosolygó város, a bimbók és virágok városa őrzi gyermekségének emlékeit, amelyekből a keresztény legenda megható, bűbajos illatú koszorúkat font e csendes és különben emléktelen gyermek- és ifjúkor éveinek köré.

Beteljesedett az Írás, mint Szent Máté evangelista mondja, hogy názáretinek fog hivatalni. Örökre összefonódott az üdvösség történetével e szent város neve és emléke, amelynek napfényben szikrázó fehér falai látták az isteni gyermek és ifjú növekedését, kedvességét és mennyei bölcsességének földi kivirágzását. A „Názáreti“ ma szent név milliók

ajakán, Jézus gyermeksége idején azonban megvetéssel emlegette mindenki ezt a várost, amelyben akkor a törvény betűjéhez vakon ragaszkodó, de az Írás szellemét megérteni nem akaró zsidók és különösen a rabbik, gyakran felbőszítették a népet a fiatal Jézus ellen, aki a zsinagógában a törvény szellemét és a szeretetet hirdette a süket füleknek. Mikor Fülöp apostol ujjongó örömmel jelenti Natánaelnek, hogy megtalálták azt, kiről Mózes írt a törvényben és a próféták, Jézust, József fiát Názáretből, Natánael csodálkozva kérdi: „Kerülhet-e valami jó Názáretből?” (János 1, 46). „Jer és lásd“, feleli rá a hívő tanítvány.

Jer és lásd, testvérem.

A legrégibb hagyomány itt is, mint a Szentföld annyi más helyén, Nagy Constantinus császárnak és jámbor anyjának, Szent Ilonának nevéhez fűződik. Ők építtették itt az első pompás keresztény bazilikát, a Szent Család egykori háza fölé, amelyhez századokon át ezrével zarándokoltak a keresztény hívek. Már a VII. században arról hallunk, hogy fényes és nagyszerű bazilika áll a szent ház helyén, nyilván a díszesebben átalakított régi Constantinus-féle templom. Sajnos, a názareti bazilikát a századok folyamán többször is feldúlták a szaracénok és a törökök s többször is kénytelenek voltak újjáépíteni a keresztények: előbb a keresztések, majd II. Frigyes császár, a XIII. században; ez a század látta Szent Lajos francia királyt is a megszentelt falak között. A XVI. században kiűzték a törökök a városból a keresztényeket, de már száz év múlva újra ott látjuk az apostoli buzgalmú ferences atyákat, akik azóta is hűséges őrzői a szenthelynek.

A dombtetőre símuló város felett messze kimagaslik az Angyali Üdvözlés templomának karcsú tornya. A templom a XVIII. században épült, a ferencesek kolostorának udvarán; a komor kolostor mint valami védőbástya, úgy öleli körül a szenthelyet, ahol az üdvözítő híradás elhangzott. A templom szerény és egyszerű: semmi pompa, semmi dísz nincs benne, mintha csak példázni akarná a szelíd názareti Szűz végtelen alázatosságát.

Menjünk le a márványlépcsőn, amely a főoltár alá vezet: az üdvösség szenthelye itt is a föld alatt van, testvérem. A tágas előkapornából Gábor arkangyal és Szent Joakim oltára között belépünk Názáret legszentebb helyére: az Angyali Üdvözlés barlangkápolnájába. Balra egy oszlop: ennél állott az angyal, mikor megjelent Máriának; közel hozzá vörös

gránitoszlop függ le a mennyezetről: itt borult térdre a Szűz a mennyei jelenés előtt. Szemben az oltár, a falon az egyszerű és monumentális felirat: „Itt lett testté az Ige“.

Itt hangzott el, testvérem, a mennyei üdvözlés, amely azóta milliók imádsága. „És bemenvén az angyal hozzája, mondá: Üdvözlégy, malasztal teljes, az Úr teveled, áldott vagy te az asszonyok között“. És itt hajtotta meg fejét alázattal a magasságos isteni rendelés előtt a Szent Szűz, mikor az angyal hirdette neki, hogy „a Szentlélek száll terád és a Magasságbelinek ereje megárnyékoz téged; és azért a Szent is, ki tőled születik, Isten Fiának fog hivatni“. És itt hangzott el halkán és szelíd megadással a Szűz felelete: „Íme az Úrnak szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint“ (Lukács 1, 28, 35, 38).

Hány lelket, hány tollat, hány művészi ecsetet ihletett meg azóta is ez a misztikus mennyei híradás. Mikor itt imádkozunk, testvérem, ahol először hangzott el az Ave Maria, felzendül lelkünkben ennek a titokzatos köszöntésnek mennyei zenéje, körüllebeg a keresztény költészet, zene és művészet ezernyi magasztos alkotásának emléke, hite, varázsa, és képzeletünkben felsejlenek Fra Angelico da Fiesole Angyali Üdvözlés-képeinek lágy színei, dús aránya, harmónikus és finom vonásai.

Márvány borítja ezen a szenthelyen a sziklát, márvány fedi Mária egykori házának alapjait. A Szent Család háza sziklaoldalba épült; a mostani kápolna volt az egyik szoba, a sziklába vágott barlang, amely ebből nyílik, a másik. Ma sem ritkaság Keleten, hogy sziklába vájják az egyik szobát és eléje építik a másikat. Szent József kápolnájának nevezik itt az Angyali Üdvözlés kápolnájából nyíló barlangot, ahol áhítattal állunk meg egy gondolatra: itt lakott, itt élt, itt növekedett a gyermek Jézus, ezek a falak látták engedelmességét, mint az oltár alatt olvasható latin felirat mondja: „Itt vala nekik engedelmes“. Ezek a falak verték vissza boldog gyermeki kacagását, ezeket vont a fényességbe az anya tiszta öröme, ezt a félhomályos helyiséget derítette fel a jóságos Szent József atyai mosolya. Szeretet és békesség lengte be ezt a hajlékot, a gyermeki és szülői szeretet s a családi békesség, a katolikus családi élet melege és tisztasága tölti el ezen a szent helyen a zarándok szívét.

De az a szoba, amelyben az angyal mennyei híradása elhangzott, nincsen itt. Az alapjait csillogó márvány borítja, de a falak már nem a régiek. A szent legenda beszéli, hogy midőn 1291-ben a törökök sorra

A KÁNAI MENYEGZŐ.
Marco D'Oggiono festménye.

Phot. Alinari.

hódították a Szentföld szenthelyeit és már Názárethez közeledtek, május 10-én virradóra a Szent Szűz háza csodálatos módon eltűnt Názaretből s a mai Fiume mellett, Tersatóba került: angyalok vitték el a szent házat az Úr parancsára, aki meg akarta óvni attól, hogy ez a legszentebb földi hajlék áldozatul essék a hitetlenek pusztító dühének. Ez a szent ház ma Loretóban van, testvérem, és zarándokságunk útjának egyik legszentebb állomása lesz . . .

Búcsúzzunk el a barlangtól, testvérem, amelyben elsőnek maga Szent Péter apostol mutatta be az Úrnak vértelen áldozatát, menjünk át újra a templomra, ki a kolostorudvarból a térre s nézzünk be abba a fallal kerített udvarba, amelyben a hagyomány szerint Szent József műhelye állott. A hajdani ragyogó bazilikának romjain most kis ferences kápolna jelöli azt a helyet, ahol Szent József isteni fiával együtt keze nehéz munkájával kereste meg a kis család mindennapi kenyerét. Éppen így eltűnt a zsinagóga is, amelyben Urunk tanult és először tanított; most görög-katholikus templom áll a helyén. Innen, a városka piacától nyugatra kis kápolnát építettek a ferencesek ama hosszúkás szikla fölé, amelyet a hagyomány Krisztus Asztalának nevez; a jámbor hit azt tartja, hogy Urunk többször is étkezett itten tanítványaival.

Mielőtt tovább mennénk, tekints arra délnyugatra, testvérem, a meredek sziklafal felé, amelyet a hagyomány a Letaszítás Sziklájának nevez. Ide hurcolták a zsidók Jézust, mikor első ízben tanított a zsinagógában, és felháborodásukban le akarták a mélységbe taszítani . . . „És föltárván a könyvet, azon helyre találta, hol írva vala: Az Úr lelke én rajtam, azért kent föl engem és elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek, meggyógyítani a töredelmes szívűeket . . . hirdetni az Úr kedves esztendejét és a fizetés napját . . . Ma teljesedett be az Írás előttetek.“ És hogy mennyire igaza volt, mikor nyíltan kimondotta előttük, hogy „egy próféta sem kedves hazájában“, bizonyítja a zsidók felháborodása; mert „eltelének mindnyájan haraggal a zsinagógában és fölkelvén kihurcolák őt a városból és fölvivék ama hegy tetejére, melyen az ő városuk vala építve, hogy onnan letaszítsák. Ő pedig átmenvén közöttük, eltávozék“ (Lukács 4, 17—19, 21, 28—30).

Valamivel közelebb a városhoz fehér kápolna emelkedik egy magas domb tetején. Ez a Réműlet Hegyének kápolnája; a legenda beszéli, hogy mikor a zsidók kihurcolták Jézust a városból, életéért remegő anyja idáig

futott utána s itt imádkozott rémulten és gyötrő aggodalomban. A kápolnát környező ciprusok sötét lombjai között szelíden fehérlik ide az aggódó anyai szeretet örök szentélye.

Menjünk még fel a mohamedán városrészen át a város egyetlen kútjához, amely a görögkeletiek temploma mellett van. Boltozatos barlang ez a kút, amelynek vize a görög templomtól nem messzire északra fakad és földalatti vezetékeken át jut a kútba. Ősidők óta nem volt és nincs több kút Názáretben s ezért bizonyos, hogy a Szent Szűz is naponta eljárt ide, fején a karcsú korsóval, mint Názáret mai leányai. A keresztény legenda korán a csodák költészetével övezte ezt a szenthelyet: a zarándok ma is megtölti üvegjét a szent forrás vizéből, s míg elmerengve ottan álldogál, felmerül lelkében a Szent Szűz képe, amint a tipegő gyermek Jézust kezén fogva megmeríti korsaját a vízben; majd látod őt, amint a felserdült fiúval komolyan lépked hazafelé s most már az engedelmes, erős és gyengéd fiú elveszi anyjától a nehéz korsót s maga viszi hazáig. Gondold csak végig képzeletedben ezernyi idillikus jelenetét a Szent Család mindennapi életének s akkor áhítattal fogsz lépkedni még a sziklás köveken is és áhítattal fogod csókolni a földet, amelyet az ő lábaik nyoma megszentelt.

Búcsúzunk Názárettől s miközben lélekben már tovább szállunk a Jordán szent partjai felé, visszanezünk mégegyszer a virágok városa, az isteni virág fakadásának szenthelye felé. Az alkonyodó nap mégegyszer aranykévékkel önti el a fehér házak halványuló falait, fantasztikus árnyakba olvadnak az elmosódó körvonalak: olyan a kép, mint a jóságos mennyeknek elhaló esti mosolygása. A ferences atyák templomában Angelusra csendül a harang: ezer kis harang cseng-bong a szíveinkben is, testvérem, mikor szomjas fülekkel isszuk ezt a zengő köszöntést és szemeinkkel mégegyszer végigcsókolva a szentelt földet, meghatott ajakkal rebejjük az imádságos búcsúszót:

Ave Maria . . .

Én titeket vízzel kereszteltek, ő pedig
Szentlélekkel fog keresztelni.

SZ. MÁRK 1, 8.

Nincs zarándok, aki elmulasztaná a kirándulást a Jordán-folyóhoz, az élet vizéhez, amely az első szent keresztség tanúja volt majdnem kétezer évvel ezelőtt. Minket is ide hozott a lélek, testvérem: merüljünk meg a szent emlékeknek s a szent víznek tisztító hullámaiban...

Messzi, a Hermon-hegy tövében ered ez a szeszélyes és nyugtalan folyó, áthalad a Genezáreti tavon s miután háromszáz kilométeres kanyargással megtette a száz kilométeres utat, a Holt-tengerbe vész. A perzselő nyári hőségben olyan, mint valami ártatlan kis patak: de a sodra emberre, állatra ilyenkor a legveszedelmesebb. A nagy esőzések idején különben keskeny medre harminc méterre szélesedik. Már messziről megcsillan előttünk rohanó sárgás vize, mikor utunk mentén komor kolostor ötlük szemünkbe. A hagyomány azt tartja, hogy ezen a helyen már a hatodik században kolostor állott, amelyet Szent Ilona császárné építtetett Szent János barlangja felett. Ez a kolostor eltűnt a századok pusztító forgatagában, csak néhány ív, freskók és mozaikok gyér nyomai őrzik emlékezetét. Itt lakott tehát Keresztelő Szent János, Krisztus Urunk első remetéje és vértanúja. „Teveszörbe vala öltözve, bőrvövel ágyékai körül, sáskákat és erdei mézet eszik vala“ (Márk 1, 6). Itt hangzott a pusztában kiáltó-

nak szava : „Készítsétek el az Úr útját, tegyétek egyenesekké az ő ösvényeit!“ (Máté 3, 3). Seregestül zarándokolt akkor hozzá Jeruzsálem és egész Judea népe, megvallották bűneiket és megkereszteltettek. Itt dörögte a farizeusokra és szadduceusokra szent haraggal, hogy a fejsze már a fák gyökerére tétetett és minden fa, mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágatik és tüzre vettetik. Itt hangzottak el a mélyértelmű szavak : „Én ugyan vízzel keresztellek titeket bűnbánatra, aki pedig utánam jövendő, erősebb nálamnál, kinek nem vagyok méltó saruit vinni, ő titeket Szentlélekkel és tűzzel fog keresztelni“ (Máté 3, 11).

Lélek és tűz lebeg itt az élő vizek felett, testvérem, s mikor a partra érünk és megpillantjuk a szent folyam sodró vizét, úgy érezzük, mintha most is itt nyüzsögne a mellét verő zarándokok ezre, akik hallgatták az Úr hírnökének lelket rázó szavát, s itt nyüzsögnének azok a milliók, akik az évszázadok során szomjas lélekkel ittak az életnek ebből a megváltó vízből, amely felett egykor az Úrnak szava hangzott és az Úr lelke lebegett fehér galamb képében . . .

Az ígélet földjének mesgyéje ez a folyó. Itt állott meg az ősidőkben a hont kereső zsidó nép, tétován és reménytelenül, a rohanó áradat láttán. S mikor az Úr parancsára beléptek a frigyszekrényvel a meder rohanó vizébe, íme a hullámok engedelmesen szétváltak, és a zsidók száraz lábbal keltek át a vízen. Nem messzire innét tizenkét hatalmas kőből emléket állítottak, amely felett még a keresztesek idejében templom emelkedett. A templom már rég porba omlott, de a hit lobogó tűztemploma emelkedik most a szent víznek egy másik helyén, ahol valamikor Illés próféta köntösével érintette a vizet, mire szétvált a rohanó áradat és ő száraz lábbal átkelt a túlsó partra, ahol mennyekbe ragadtatott. Mert ez a hely nekünk is az ígélet földjének mesgyéje: itt keresztelte meg Szent János Jézust . . .

Ismered, testvérem, Szent Kristóf bájos legendáját. Az ősi legenda szerint itt volt révész a hatalmas erejű pogány óriás, Ophorus. Egy éjjel hallotta, amint valaki nevéen szólítja; felkelt, de nem látott senkit. Kis vártatva újra hangzott a hívó szózat: megint kiment a fáradt révész és most kis gyermeket talált ottan, aki kérte, hogy vigye át a vízen. Hátára vette akkor a csöppséget és kezében hatalmas husángjával belegázolt a folyó sebes vizébe. Egyszerre csak észrevette, hogy a víz egyre jobban dagadozik, már a nyakáig ér, már-már megingatja és elmerül benne ;

de azt is érezte, hogy a gyermek egyre súlyosabb lesz, mint az ólom nyomja vállait és már alig bírja. Mondta is neki: „Fiam, oly nehéz vagy, mintha az egész világot hordoznám vállaimon“. „Pedig te azt hordozod, — felelte a gyermek — aki az egész világot, a mennyet és földet teremtette.“ Akkor Ophorus megismerte, hogy a kis Jézust vitte vállain, s alázatosan kegyelmét és bocsánatát kérte. És akkor a gyermek Jézus megkeresztelte a pogány óriást a Jordán szent vizében s eltűnt. Az óriás pedig megtért s innen kezdve a Kristóf nevet használta, ami annyi, mint Krisztusnak hordozója. Amikor pedig partra lépett, letűzte hatalmas husángját, amely azonnal terebélyes fává lombosodott s reggelre kelvén látta, hogy virágot hajtott és gyümölcsöt termett. És akkor Szent Kristóf abbahagyta révézmesterségét és üdvössége munkálásának szentelte élete további napjait.

Testvérem, rólunk szól a szent legenda. Ha magadra veszed Krisztust, ha megmerülsz az élet szent vizében, akkor lelked száraz és tikkadt fája mély gyökeret ver, virágba szökken és a bűnbánat s az üdvösség ízes gyümölcsseit fogja teremni. Ha nem hallod meg a Jordánnál Jézusnak hívó szavát, leszel mint a meddő fa, amely jó gyümölcsöt nem terem, hát kivágatják és tűzre vettetik . . .

Nincs benne kétség, testvérem, hogy a Jordánnak ez a pontja volt az a megszentelt hely, ahol az Üdvözítő keresztisége megtörtént. Egy napon tehát ő is kijött ide a Jánoshoz zarándokló tömegben és megkérte, hogy keresztelje meg. Szent János ama választottak közé tartozott, akiknek szemeit nem verte meg vaksággal az Úr. Megismerte, hogy az üdvösség királya járult elé és szent alázattal ellenkezni próbált, de Jézus megnyugtatta azzal, hogy ennek így kell lennie, így kell beteljesednie az egész igazságnak. Akkor Szent János megismerte Istennek kifürkészhetetlen akaratát és nem ellenkezett tovább: megkeresztelte Jézust. És akkor történt az élet vize felett a legnagyobb csoda: íme megnyíltak az egek, fehér galamb képében ott lebegett a Szentlélek Jézus feje felett és mennyekből hallatszott az Atya szózata: „Ez az én szerelmes fiam, kiben nekem kedvem telik“ (Máté 3, 17).

Keresztény őseink a legrégebbi időktől fogva egy értelemmel vallják, hogy itt volt a Keresztelés Helye, a Jordánnak ezen a nyárfákkal és szomorúfűzekkel szegett part-darabján, amelynek ma Mahadet-Hadzslé a neve. Már a legrégebbi zarándokkönyvek kegyelettel emlegetik ezt a szent-

helyet: Antoninus Placentinus beszéli, hogy mikor ideért, legnagyobb meglepetésére rengeteg zarándokot talált itt, a folyó partját pedig a keresztelés helyén ragyogó márvány borította. Bizonyos, hogy hamarosan templom is emelkedett ezen a helyen, azonban ennek ma már semmi nyoma. Szokásuk volt a zarándokoknak megfürödni a szent vízben ezen a helyen: a görögkeletiek január hatodikán ma is nagy csapatokban zarándokolnak ide s ezernyi égő fáklya fényénél virrasztják át az éjszakát; reggel aztán a főpap megáldja a folyó vizét, mire fehér ruhában az egész zarándoksereg a vízbe lép. Valamint a régi zarándokok megmártották köntösüket a Jordán vizében, hogy ez legyen halotti leplük, úgy a mai görögök is elteszik halottas ruhájuknak azt a köntöst, amelyben a Jordánban megfürödtek. De a keresztény zarándokok ezrei az évnek minden szakában seregesen jönnek a szent partokra s emlékül mindenki visz az élet vízből, amelyet áhítattal használ fel otthon családtagjai keresztelésére. Husvétkor különösen népes a Jordán partja: katolikusok és szakadárok csapatostul zarándokolnak ki és fürödnek vizében. De a szakadárok a Jordán más pontját tartják a keresztelés igazi helyének s ezért itt nem szoktak előfordulni torzsalkodások a felekezetek között; különben is husvétjuk nem esik össze a miénkkel, meg a török katonaság jelenléte is fékezi a görögöknek mindig tüzes harci kedvét.

Csak rövid félóránnyira van innét Dzsebel-Karantal, a Negyvennapos Böjt helye. Kopár, pusztaság, csupa meredek sziklafal, a zordon némaság és a halál lehellelte lebeg a meddő kőrengetegen. Ez az a pusztaság, ahová Jézus a keresztelés után „vitették a Lélektől, hogy megkísértessék az ördögtől“ s ahol negyven nap és negyven éjjel böjtölt. Ma kis kápolna áll a barlangban, amelyben a szent hagyomány szerint Jézus a negyvennapos vezeklés idejét töltötte. Már az ősidőkben remetek százai telepedtek meg a sziklák barlangodúiban, amelyek ma görög barátok vezeklő cellái. Csak ide jőjj, testvérem, ha a világ hiúságának ördöge csábít, csak ide jőjj, ha megkísért a Sátán, mint ahogy Jézust megkísértette. A köveket nem a Sátán, hanem csak a szeretet tudja kenyerekké változtatni, a templom ormairól nem a Sátán szolgálainak tisztátalan szárnyain, hanem csak az áhítatos imádság vergődő szárnycsapásaival szállhat a lelkünk s nem is a meddő pusztaságba, hanem a fellegekbe, az Úrnak zsámolya elé, és végül a világ minden országa és azoknak dicsősége semmi, por és hamu, és hiába kecsegtet vele a Sátán, nem fogunk leborulni előtte s őt imádni.

Csak ide jőjj, testvérem, jusson eszedbe ebben a szörnyű és néma pusztaságban Jézus vergődő vezeklése, és ha alázatos szívvel jársz az ő nyomdokain, angyalok jönnek és szolgálnak neked...

Megacéloztuk lelkünket a Szentléleknek és a tűznek keresztségében, megmerültünk az élet frissítő hús vizében: most jer velem, testvérem, menjünk tovább az Úr Jézus életének útjain...

AZ ÉLET BORA

Amit nektek mond, cselekedjétek.

SZ. JÁNOS 2, 5.

A csodák földjén járunk, testvérem. Csodák virágai szegik az utat, amelyen most Jézus nyomában elindulunk. A sívár pusztaságból vezet ez az út Galilea áldott földjére, amelyet nemcsak gyermekségének és ifjúságának mosolya ragyogott be, hanem amely elsőnek álmétkodott az isteni hatalom csodatettein és elsőnek könnyezett az isteni szeretet forró igéin. Egy kis falu az első állomásunk, a régi Kána, mai nevén Kafr-Kenna. Ezer lakosa közül alig száz a katolikus, de a kis falu lüktető életét mégis a katolikus zarándokok ezreinek köszönheti. Szent hely ez, testvérem, az Úr első csodájának színhelye. Mielőtt a menyegző háznak helyét felkeresnők, megállunk a ferencesek kis kápolnája előtt, amely Natánael háza helyén áll.

Mikor Jézus a negyvennapos böjt után megindult életének nagy útján, egyszerű, de ellenállhatatlan szavakkal összegyűjtötte azokat a választottakat, akiket nagy műve folytatónak, a megváltás apostolainak szánt. Így mondotta Fülöpnek is: „Kövess engem.“ És Fülöp elhívta Jézushoz Natánaelt, aki eleinte nem bízott abban, hogy Názáretből jöhet az, akiről Mózes írt a törvényben és a próféták. Mikor Jézus meglátta őt, ezzel a szóval üdvözölte: „Íme az igaz izraelita, kiben nincs álnokság.“ Natánael elálmétkodott, hogy Jézus ismeri őt, de az Úrnak egy csodálatos kijelentésére megnyíltak szemei és felkiáltott: „Rabbi, te vagy az Isten

Fia, te vagy Izrael királya!“ (János 1, 43—49). Testvérem, itt, Kána földjén szálljon szívünkbe az első hitvallók hegyeket megmozgató hite s akkor meglátjuk majd „az eget megnyílni és az Isten angyalait föl és leszállani az Ember Fia fölött“ . . .

Ósi zarándokhely a menyegző háza, amely felett már az első keresztény századokban templom épült; a legrégebb zarándokkönyvek már a legendák koszorúját fonják köré: Antoninus emlegeti, hogy a menyegzős ház kővedreiben a víz ma is borra változik. Az elpusztult őskeresztény templom helyén a keresztések új templomot építettek, amelyet ugyancsak elsodort a századok vihara. Ma itt is csak kis kápolna áll és a menyegzős ház régi emlékeiből már semmi sem maradt. Csak a görögök templomában mutogatnak néhány kővedret, amelyek a hagyomány szerint a kánai menyegzőből származnak.

Itt állott tehát a ház, amelyben Jézus anyjával együtt megjelent tanítványai kíséretében a lakodalmon. A vidám hangulatban hamarosan elfogyott a násznép bora s akkor a jóságos anya odaszólt Jézusnak: „Nincs boruk.“ Isteni fia nyomban megértette anyja titkos gondolatát és szelid feddéssel válaszolta: „Még nem jött el az én óráim.“ De az anya bizodalmas hittel mondotta a szolgálknak: „Amit nektek mond, cselekedjétek.“ Érezte, hogy a lakodalmi sokaságban élő hit forrása lesz a csoda, ha elkövetkezik. És Jézus ugyan azt mondotta, hogy boldogabbak azok, akik jelek és csodák nélkül is hisznek, azoknál, akikben csak csodák láttára lobban lángra a hit, mégis csodát művelt; de érzed, testvérem, a szent elbeszélésből, hogy csak édesanyja kedvéért, hogy megjutalmazza benne vetett rendületlen hitét. Megtöltötte hát a hat kővedret vízzel és odavitette a násznagynak, hogy megízlelje. És íme: a vedrekben finomabb bor volt, mint amit addig ittak.

Testvérem, elmélkedjünk ezen a szenthelyen ennek az első csodátételnek mélységes szimbolumán és vigyük magunkkal innét azt a szent meggyőződést, hogy ha mindenkor azt cselekedjük, amit Ő mond, megismétlődik a kánai csoda: s ami eddig lagymatag víz volt bennünk, Jézus erejével lelkünkben az üdvösség ízes és tüzes borává nemesedik . . .

Zabulon földje és Neftalim földje, a tenger melléki út a Jordánon túl, a pogányok Galileája, a nép, mely sötétségben jár, nagy világosságot lát, a halálárnyék tartományában lakóknak világosság támad.

IZAIÁS 9, 1—2.

Csodálatos és megdöbbenő ellentét kap meg, testvérem, mikor a prófétának ezeket az ihletett szavait olvasod. Az a föld, amelyet a Hermon-hegy, a Jordán, nyugaton az ókori Fenícia, délen a Jizréel síkság ölelt körül, Galilea: a Szentföldnek mindig legdúsabb, legáldottabb zuga volt. Hegyeit, halmait zöldellő erdők koszorúzzák, síkságain buján tenyészik a kövér fű, dombjainak oldalában duzzadó szőlőfürtök mosolyognak. Az élet és a virulás kacagása cseng az áldott mezők felett, — és a próféta ezt a földet a halálárnyék tartományának nevezi . . .

Testvérem, valóban a halálnak árnyékában ült ennek a földnek népe, amelyet a próféta csak jelképül választott, hogy példázza vele az egész föld minden népeinek kétségbeesett, öntudatlan, halálos tespedését: a sötétséget, amelyben reménytelenül virrasztott e boldogtalan világ, míg nem a Jordánon túl, a pogányok Galileájában, tündöklő fényességre káprázott a szeme, mert a halálárnyék tartományában ülőknek világosság támad . . .

Nem a napnak vakító fényessége, nem a természet sugárzó mosolya, nem a virágzó falvak és városok jólétének derűs nyugalma volt ez a világosság, hanem az üdvösség napjának hajnalhasadása. Testvérem, ezen a földön tündöklött fel Jézus csodálatos élete . . .

Istennek választott földje ez. Csodálatos végzése, hogy éppen Jézus fellépésének idejében áradt el itt a legnagyobb jólét, a legdúsabb áldás. Már mindene megvolt ennek a földnek és népének, csak egy hiányzott, hogy a lelkek vetése is kalászba szökkenjen, hogy a lelkek tikkadó fái is virágba boruljanak és az üdvösség fzes gyümölcseit teremjék. Eljött az idők teljessége és feltündöklött a sóvárogva várt világosság azoknak szemében, akik a halál árnyékában ültek és sírdogáltak reményükszegetten.

Együgyű és jámbor nép lakta ezt a földet akkor. Nem támadtak benne tudós rabbik és nagy törvénytárgyalók, csiszolatlan és furcsa volt a beszédjük is: Szent Péter is hiába tagadta Urát esküvel, a szólása nyomban elárulta (Máté 26, 73). Olyanok voltak, mint a lomha óriás, a békén és szelíden füstölgő vulkán: ha egyszer megmozdította őket a lélek, akkor lángot és tüzet lövelltek, mint mikor Kr. u. 67-ben hitük védelmében fel-lázadtak a rómaiak ellen, vagy megdönthetetlen kősziklává magasodtak, mint Szent Péter, az egyszerű halász, akire Krisztus az Anyaszentegyházat építette . . .

TEGETTESD AZ EN BARANYAIMAT

Jer velem, testvérem, a tó partjára, amelynek neve Genezáret, és álljunk meg a kék víz tükre mellett, ott, ahol valamikor ezek az együgyű halászok teregették hálóikat. Itt összesűrűsödik emlékeinkben az Üdvözítő csodálatos földi élete, megrohannak a színek és a fények s mintha a békés tó vize felett az Úr régen elhangzott szavainak halk foszlányai szállanának . . .

Képzletünk visszaröppen a messi multba: kőművesek és ácsok sűrögnek-forognak a tó partján, Herodes Antipasnak, a föld urának parancsára várost építenek. Hat év alatt eleven és nyüzsgő város fehér házai tükröződnek a csendes tó vizében: áll és él Tiberias városa, amelyet alapítója a nagyhatalmú római császárról, Tiberiusról nevezett el. Testvérem, Krisztus Urunk huszonkét éves volt akkor, mikor a város építését befejezték. Gondold el: hátha látta ezt a rohamos gyorsasággal lüktetni kezdő várost, amint házai, palotái és középületei sorra nőttek ki a földből. Talán látta a fényes cirkuszt, az állatszobrokkal ékes helytartói palotát, talán itt beszélgetett először a dolgozó halászokkal, akik bizonyára idegyűltek az építés idején, a bővebb kereset reményében. Az első görög és római telepések mellett csakhamar keletiekkel is benépesült a város, amelynek zajos és nagyvilági élete és mulatságai később elriasztották a szelíd és egyszerű emberek barátját, Jézust: tanításai és vándorlásai közben egyszer sem tette be lábát Tiberias városába. De ha huszonkét-

éves korában csakugyan ott járt az épülő falak között, ha csakugyan szóba ereszkedett a mivesekkel és halászokkal, akkor látta, hogy ez a nép valóban a halálnak árnyékában ül és akkor bizonyára szent elhatározás érlelődött a megváltás munkájára sóvárgó ifjú lelkében, hogy itt kezdje el, a halálnak ezen a földjén, nagy művét, itt nyissa meg az emberek vak szemeit, hogy meglássák az üdvösség világosságát, amely támadott Galileában . . .

Már az első században tudós zsidó rabbi fészke volt Tiberias és hamarosan idekerült a leghíresebb zsidó főiskola is. Ezen a réven egyházunknak is szent helye ez a város, mert itt tanulta Szent Jeromos a híres Bar Anina rabbitól a héber nyelvet. Az V. században és a keresztések idejében püspökség is volt itt, de ma a város nyolcezer lakosa között alig van katolikus, talán azért, mert nem fűződik hozzá közvetlenül az üdvösség történetének semmi emléke.

De a tónak mosolygó tükre, virágokkal és viruló fákkal szegett partjai annál gazdagabbak emlékekben. Itt hirdette Jézus először: „Tartsatok bűnbánatot, mert elközelgetett mennyeknek országa“, itt látta meg Simont, ki Péternek hívatik és testvérét, Andrást, amint éppen kivetették hálójukat, és itt mondotta nekik az emlékezetes szavakat: „Jőjjetek utánam és emberek halászaivá teszek titeket“ (Máté 4, 19). És itt, a pálmákkal övezett tóparton jelent meg feltámadása után tanítványainak, mikor azok fáradtan megtértek az eredménytelen éjszakai halászatból. Hajnalban megállott a parton és enni kért tőlük, de bizony azoknak nem volt semmi ennivalójuk. Ekkor mondta nekik, hogy vessék a hálót a hajónak jobbra felé s ottan majd találhatnak. És csakugyan: a háló úgy megtelt hallal, hogy alig bírták partra vontatni. És most Péter felövezte ruháját, mert eddig meztelenül dolgozott, és segített partra vonni a nehéz hálót. János apostol pedig, akit az Úr szeretett, megszólalt: „Az Úr az“. És miután együtt megebédeltek, megszólalt Jézus: „Simon, Jónás fia, szeretsz-e engem jobban ezeknél? Mondá neki: Úgy van, Uram, te tudod, hogy szeretlek téged. Mondá neki: Legeltesd az én bárányaimat“ (János 21, 15).

Még kétszer megismétli kérdését az Úr, még kétszer felel rá Péter, még kétszer elhangzik a felszólítás: Legeltesd az én bárányaimat. Testvérem, ezekkel a fenséges szavakkal Krisztus Urunk egyházának főpástorává tette Szent Péter apostolt és vele utódait is. Szent János apostol

evangéliumának ez a néhány sora a pápaság alapító oklevele. A Genezáret tavának madárdalos partjai látták az első pápa felavatását, látták a csodálatos halfogást: mélyértelmű jelképét az Egyház diadalmas hódításainak. Azóta már a második évezred alkonyul a keresztény világ felett, de itt, e tónak csodálatos szépségei előtt, felizmosodik lelkünkben a szent bizonyosság, hogy az emberek halászhálójában hűven végzik a rájuk bízott munkát, hogy Krisztus igéi nem vesznek el és az Egyház legfőbb pásztorának lelkében örökké szent parancs gyanánt fognak visszhangzani a szeretetsugallta örök szavak:

Legeltesd az én bárányaimat, legeltesd az én juhaimat . . .

Ha elvégezted imádat a ferences atyák Szent Péter-templomában, amely a csodálatos halfogás helyén hirdeti az első pápa emlékét, jér velem, fel a Hermon-hegy lábához, oda, ahol a Jordán forrása fakad egy barlangban, amelyben valamikor a pogányok Pán istent tisztelték, akinek nevéből ma is Banyas-nak nevezik a kis falut. Jézus idejében Caesarea Philippi volt a neve, Fülöp Cezareája, mint a Szentírás nevezi. Philippus, Heródes fia volt itt az úr. Ezt a földet az Üdvözítő nemcsak tanításával, hanem Egyházának alapításával is megszentelte. Megint megkap az ellentét, testvérem: alig van ma már ötven ház a kis faluban, ledőltek a régi fényes oszlopcsarnokok és paloták, ledől a büszke vár, nyomtalanul elmúltak a harsogó diadalmenetek és orgiák, amelyekkel Titus császár Jeruzsálem elfoglalását itt ünnepelte: és az Egyház, amelyet itt Krisztus megalapított, fényben és hatalomban él és uralkodik a világ felett. Az Egyház él és áll, mint a kőszikla, amelyre építettett, a vár pedig elmúlt, elmúltak a zsidók és a rómaiak, minden harcaikkal és diadalaikkal, bölcsességükkel és véres játékaikkal együtt, és meghalt a nagy Pán, a nagy Pán halott . . .

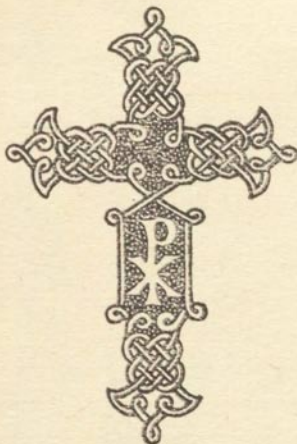
Jusson eszünkbe testvérem, hogy itt kérdezte meg Jézus tanítványait: „Ti pedig kinek tartotok engem?” És erre a kérdésre Simon Péter felelt, ezzel az egyszerű és fenséges vallomással, amely a szent pillanat

ihletében elemi erővel tört fel lelkéből: „Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia.“

És ekkor mondotta Krisztus Urunk amaz örökké emlékezetes szavakat: „Boldog vagy Simon, Jónás fia, mert a test és vér nem jelentette ki ezt neked, hanem Atyám, ki mennyekben vagy. Én is mondom neked, hogy te Péter vagy és e kőszálon fogom építeni anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. És neked adom a mennyek országa kulcsait. És amit megkötöndesz a földön, meg lesz kötvén mennyekben is; és amit feloldandasz a földön, fel lesz oldozva mennyekben is“ (Máté 16, 15—19).

Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia — te Péter vagy, a kőszál: testvérem, fenséges értelmű szavak zengenek itt lelkünkben az évszázadok távolából. A forró vallomást nyomom követi az erős hit egyetlen és magasatos jutalma: valljuk meg mi is őt, itt az égbenyúló Hermon-hegy tövében, amely régen porrá omlik majd, mikor még mindig állani fog, az idők végeiglen, a misztikus kőszál, amelyre Krisztus Urunk az anyaszentegyházat építette s amelyen a poklok kapui nem vesznek erőt soha!

Testvérem, boruljunk le Caesarea Philippiben a misztikus kőszál előtt . . .

BOLDGOK AKIK SÍRNAK

Gyászos események és egyúttal nagyszerű emlékek színhelyére száll a lelkünk, testvérem, amint megindulunk a Genezáret tavától nyugatra, azon az úton, amely Názáretbe visz, s amelyen bizonyára nem egyszer ment végig Urunk is galileai tanító útján. A síkságból kopáran emelkedik ki Karn Hattin sziklás dombja, amelynek falai valamikor a Szentföldért küzdő keresztény fegyverek csattogását visszhangzották. 1187 július 3-án és 4-én itt verte tönkre Saladin szultán az utolsó nagy kereszties sereget, itt döntötte meg a szentföldi keresztény királyságot. Ez a síkság a vesztett remények mezeje, tengernyi vér és tengernyi áldozat gyászos temetője . . . De ne csüggedjünk, testvérem : bízva bízzál, hogy fölkelnek még évezredek sírjaikból a keresztiesek árnyai, feltámad még a hitnek régi töretlen ereje, és elsöpri a föld minden szultánját: fölkel még Karn Hattin csillaga és elvezérel minket hitünk szent földjének katolikus újjászületéséhez.

Mert ez a hegy nemcsak a vesztett remények temetője, hanem a lelki újjászületés örök és magasztos szószéke is. Templom nem tornyosul tetején, harangok nem hirdetik hírét, de megdobbán minden zarándok szíve, ha Karn Hattin hegye kirajzolódik előtte a kéklő mennyboltozaton, mert a szent hagyomány két csodálatos esemény emlékét fűzi kopár köveihez : itt táplált Krisztus Urunk öt kenyérrel és két hallal ötezer embert és itt mondotta el szívbe markoló tanítását : a hegyi beszédet.

Testvérem, Karn Hattin a Boldogságok Hegye.

Itt adott testi táplálékot az éhezõ tömegnek és a csodálatos kenyér- szaporítással egyúttal azt is példázta, hogy szent testének eledele kifogy- hatatlan s e szent kenyérbõl annyian részesülnek, ahányan csak hívõ lélekkel hozzája járulnak. De adott ezen a hegyen testi kenyérnél drágább eledelt is: lelki táplálékot az éhezõ szíveknek, abban a gyönyörû beszéd- ben, amely csupa mélység, csupa költészet, csupa símogató szelídség és könnyes szeretet . . .

Mikor tehát meglátta a sereget, felment a hegyre és miután leült, hozzájárulának az õ tanítványai, õ pedig tanítani kezdett, mondván:

„Boldogok a lelki szegények, mert övék mennyeknek országa.

„Boldogok a szelídek, mert õk bírják a földet.

„Boldogok, akik sírnak, mert õk megvigasztaltatnak.

„Boldogok, akik éheznek és szomjúhozák az igazságot, mert õk meg- elégíttetnek.

„Boldogok az irgalmasok, mert õk irgalmasságot nyernek.

„Boldogok a tiszta szívűek, mert õk meglátják az Istent.

„Boldogok a békességesek, mert Isten fiainak hivatnak.

„Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék meny- nyeknek országa.

„Boldogok vagytok, midõn szidalmaznak és üldöznek titeket és ha- zudván minden rosszat mondanak ellenetek énérettem.

„Örüljete és vigadjatok, mert a ti jutalmatok bõséges mennyekben.“

Testvérem, szálljunk magunkba csendes áhítattal és olvassuk tovább némán ezt a szárnyaló himnuszt, a legszebb tanítást, amely emberekhez szólott valaha.

És olvassuk a csodálatos ellentéteket, amelyeknek során szembe- helyezi a régi törvényt az evangélium új törvényével. „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek . . .“ „Én pedig mondom nektek . . .“ És vala- mennyi ellentét közt a legszentebb parancsot: „Hallottátok, hogy mon- datott: Szeressed felebarátodat és gyűlöljed ellenségedet. Én pedig mon- dom nektek: Szeressétek ellenségeiteket . . .“ (Máté 5, 3—12; 43—44).

Testvérem, nézz fel a Karn Hattin dombjára: itt hangzottak el az emberfeletti szeretetnek ezek a fenséges parancsai s ez a sziklaszõszék megdöböntõ némaságában is örökre hirdeti, örökre szíveinkbe harsogja a boldogságok krisztusi himnuszát . . .

És innen szállt először égre a legfelségesebb imádság.

Itt oktatta tanítványait a magányos imádság édes és vigasztaló gyönyörűségére: ne álljatok ki az utcák szegletére, mint a képmutatók, akik csak azért imádkoznak, hogy lássák őket az emberek, akik a zsinagógában hivalkodva szeretnek imádkozni. Az imádság a szív magányos beszélgetése Istennel, bizalmas és forró vallomás: menj be kamarádba, tedd be az ajtót s úgy imádd Atyádat, aki lát a rejtekben is és megfizet neked. Ne imádkozzatok sok szóval, hanem kevés beszéddel és sok áhítattal, hiszen Atyátok jól tudja, mire van szükségetek, mielőtt kéréteket őt. Tehát így imádkozzatok: Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, szenteltessék a te neved . . .

Boruljunk le, testvérem, és mondjuk el magunkban csendes áhítattal a legszentebb imádságot, az Úr országáért, mindennapi kenyerünkért, ellenségeinkért és bűneink bocsánatáért . . . Sehol buzgóbban nem tudod elmondani az Úr imáját, mint ezen a sziklás dombon, ahol szelíd hangján először felcsendült, az ég és föld lelket megejtő monumentális magányosságában.

Testvérem, nézz fel a dombra, a meddő sziklákra, amelyeken valaha a legszebb imádság virága fakadt. Ha Istenhez szárnyaló lélekkel elrebegegsz itt a Miatyánkot, színek és szirmok zuhataga fonódik a sziklaszószerk peremére, virágba borul a zordon szikla és szívedben is az áhítat és a mennyei békesség fehér virágai fakadnak . . .

Testvérem, Karn Hattin az imádság hegye.

HIMNUSZ A ROMOK FELETT

Álljunk be a nagy seregbe, testvérem, amely követi őt, mikor lejön a Boldogságok Hegyéről és induljunk meg Vele a Genezáret tava felé. Csodák jelzik az útját, míg elér a kéklő tó partjára, annak északi végébe, ahol nem messzire egymástól Korozain, Betszaida és Kafarnaum konok népe nézi közömbösen a Mester bevonulását. Genezáret tavának ez a csücske áldott zuga a Szentföldnek: itt hangzott el Urunk tanításának javarésze, itt művelte a legtöbb csodát. De ennek az áldott vidéknek megátalkodott népe nem hajtott az üdvösség szavaira és nem tartott bűnbánatot. És akkor Jézus megátkozta mind a hármat: „Jaj neked, Korozain! Jaj neked, Betszaida! . . . És te, Kafarnaum! vajjon az égig fogsz-e felmagasztaltatni? A poklokig szállasz alá, mert ha Szodomában történtek volna a csodák, melyek tebenned történtek, megmaradt volna e napiglan. De mondom is nektek, hogy Szodoma földének könnyebb sorsa lesz ítélet napján, mint neked!” (Máté 11, 21; 23—24).

Soha még jövődölés irgalmatlanabban be nem teljesedett. A fényes és büszke Korozain (Kérazé) és Betszaida (Khán Minyé) helyén ma szomorú romok emlékeztetik a zarándokot az Úr rettenetes haragjára. És síralmas romhalmaz Kafarnaum (Tell Hum), „az Ő városa“, mint szent Máté nevezi (9, 1); az egykor ragyogó zsinagógának falai csonkán merednek égre, földön heverő faragott márványgerendái és sudár oszlopai emlékeztetnek a régi fényre és gyászos mementóként hirdetik az évezredeknek, hogy az Úr szörnyű átka megfogamzott . . .

Itt is a ferences atyák virrasztanak a mult dicsőség és a szent emlékek romjai felett. Ők ásatták ki a hajdani zsinagóga maradványait, s az ő kolostoruk az élet egyetlen jele itt a gyászos rommezőn.

Ha megállsz a leomlott hatalmas márvány- és kőkockák között, testvérem, jusson eszedbe, hogy ezek a kövek hallották valaha az Ő beszédét, ezek az oszlopok látták isteni arcát, ezek a falak tanúi voltak csodáinak és tanításainak. Álljunk meg itten áhítattal és egy pillanatra idézzük fel emlékünkből Urunk földi életének itt lefolyt nagyszerű eseményeit.

Alig hogy a hegyen tartott mélységes értelmű tanítás után bevonult a városba, eléje járult a római százados és kérte, hogy gyógyítsa meg szolgáját; s mikor Jézus indulni akart a százados házába, az alázatosan szabadkozott: „Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jőjj, hanem csak egy szóval mondjad és meggyógyul az én szolgám.“ Jézus magasztalja ezt a hitet, amelynek mását nem találta sehol Izraelben, és csak ennyit felel: „Menj el, és amint hittél, úgy legyen neked!“ És meggyógyult a szolga még azon órában. Itt gyógyította meg Szent Péter apostol anyósát, akit a láz gyötört; Nagy Constantinus császár idejében bazilika állott ezen a helyen, amelynek ma már csak romjai emlékeztetnek a csodálatos gyógyításra. Itt szállt hajóra, hogy átmenjen a gerázénusok tartományába, és mikor vihar tört ki és tanítványai rémülten könyörögtek, hogy mentse meg őket, egyetlen szavával lecsendesítette a háborgó hullámokat (Máté 8). A túlsó parton ördögöket űzött s visszajövet meggyógyította az inaszakadtát, és mikor meglátta a vámnál ülni Mátét, mondotta neki: „Kövess engem.“ Az pedig felkelt és egyetlen szavára tanítványaúl szegődött. Be is ment nyomban tanítványaival együtt a vámos házába, amiért a farizeusok szemrehányással illették, hogy vámosokkal és bűnösökkel eszik egy asztalnál. Erre felelt azzal az emlékezetes mondással: „Nem jöttem híni az igazakat, hanem a bűnösöket.“ Itt gyógyult meg a tizenkét éve vérfolyásban szenvedő asszony, aki a ruhája szegélyét érintette; „a te hited meggyógyított téged“, — mondotta neki. És ugyancsak a hit erejét hangsúlyozta, mikor kevésel utóbb feltámasztotta Jairus főpap leányát: „A ti hitetek szerint legyen nektek.“ Itt űzte ki az ördögöt a néma emberből, mire a néma szólt és csodálták a seregek. Itt tanított a zsinagógában, hirdette az ország evangéliumát és meggyógyított minden nyavalyát és minden betegséget

(Máté 9). Itt tanított az egyik házban, — talán ép annak a kövein állunk most, testvérem — tolongó sokaság közepette, mikor egy inaszakadt ember hozzátartozói felbontották a ház tetejét s azon keresztül bocsátották le eléje a beteget, hogy meggyógyítsa. S mikor egyetlen szavára a nyomorult felvette ágyát és járt, „mindnyájan elálmélkodának és magasztalák az Istent“ (Luk. 5, 26). És mikor az adószedők az adópénzt kérték tőle Péter útján, parancsolta neki, hogy vesse ki hálóját és az első halat, amely beleakad, fogja ki és felnyitván száját, talál abban egy statért: ezt adja nekik mind a kettejük nevében (Máté 17, 26).

És most menjünk vissza egy pillanatra a zsinagóga romjaihoz s álljunk meg a hatalmas omladékok között. A Szentírás szerint az a római százados építtette ezt a gyönyörű templomot, akinek szolgáját Krisztus meggyógyította. Maguk a zsidók vénei mondták az Úrnak, hogy ez az ember méltó, hogy „azt megcselekedd neki, mert szereti nemzetünket és a zsinagógát ő építette nekünk“ (Luk. 7, 5). Ennek a századosnak mondotta Jézus: „Bizony mondom, nem találtam ennyi hitet Izraelben“ (Máté 8, 10). Testvérem, milyen csodálatos! Kő kövön nem maradt itten, csak a zsinagóga oszlopai állnak, mint a bizodalmas hit örök őrszemei. Hatalmas és pompás székesegyháznak kellene égre tornyosulnia az omladozó ősi zsinagóga falai felett, sudár tornyán aranykeresztnek kellene hirdetnie, hogy itt hangzottak el valaha a legdrágább szavak, amelyek a megdöbbenő gyógyításoknál is fenségesebb és vígasztalóbb erősségei szent hitünknek. Ennek a zsinagógának omladozó kövei örök tanúi az Oltáriszentségről adott első magasztos tanításnak.

Ezeket mondá a zsinagógában, tanítván Kafarnaumban:

„Bizony, bizony mondom nektek: nem Mózes adott nektek kenyeret az égből, hanem az én Atyám ad nektek igaz kenyeret mennyből.

„Mert Isten kenyere az, ki mennyből leszállott és életed ad a világnak.

„Én vagyok az élet kenyere; aki énhozzám jő, nem éhezik, és aki énbennem hisz, soha nem szomjúhozik.

„Én vagyok az élő kenyér, ki mennyből szállottam alá.

„Aki hisz énbennem, örök élete legyen.

„Én vagyok az élet kenyere. Atyáitok mannat ettek a pusztában és meghaltak. Ez a mennyből leszállott kenyér, hogy aki abból eszik, meg ne haljon.

„Én vagyok az élő kenyér, ki mennyből szállottam alá.

„Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él; és a kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életéért.

„Bizony, bizony mondom nektek: Ha nem eszitek az ember fia testét és nem isszátok az ő vérét, nem leszen élet tibennetek.

„Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, örök élete vagyon; és én feltámasztom őt az utolsó napon.

„Mert az én testem bizonynal étel és az én vérem bizonynal ital.

„Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, énbennem lakik és én őbenne.

„Ez a kenyér, mely az égből szállott alá.

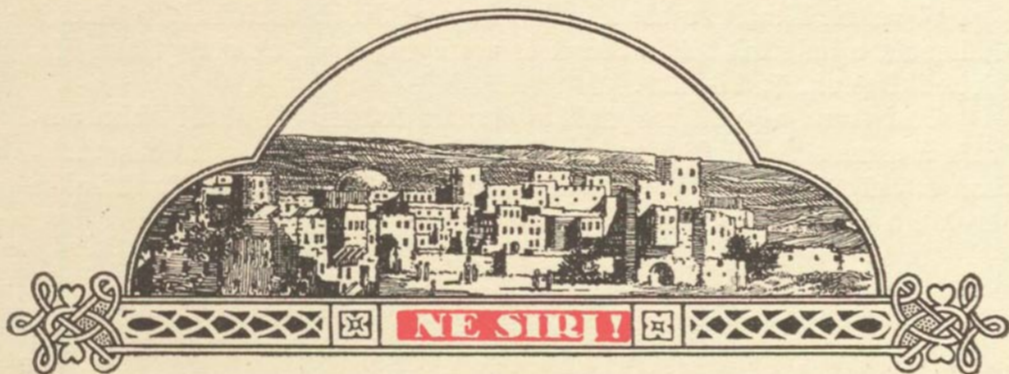
„Aki e kenyeret eszi, örökké él“ (János 6, 32—60).

Ezek a fenséges szavak, amelyek hitünk legszentebb titkait hordozzák, úgy zengenek, testvérem, mint a zsoltár, mint az égbe szárnyaló himnuszok. Minden szó csupa élet és ígéret, csupa szent bizonyosság, csupa szuggesztív melegség, és egyúttal csupa csillogó és zengő költészet. A kenyér himnusza ez, az élet kenyérének búbájos és megrendítő zsoltára: lelket éltető és lágyan ringató zsongó muzsika, s egyúttal örök és megdönthetetlen alapkő, a szegületnek feje, amelyen szent hitünk égbenyúló dómjának örök pillérei nyugszanak. A Himalaya sziklái nem ily rendíthetetlenek és az angyalok mennyei kórusában nincs ennyi tiszta és csengő harmónia!

És még hű tanítványai is megrendültek e fenséges szavak hallatára és szívük nem nyílt meg a mennyei önfeláldozó szeretet e megváltó zuhata taga előtt. „Kemény beszéd ez, és ki hallgathatja azt?“ Testvérem, ne vonjuk magunkra mi is az Úr neheztelését, hiszen mi jobban tudjuk már, és éppen az apostolok szent élete és vértanúhalála révén, hogy az ígék, melyeket Ő szólott, lélek és élet. S ha hozzánk is azokat a szavakat intézné az Úr Jézus, amelyeket akkor a tizenkettőnek mondott: „Ti is el akartok-e menni?“ — feleljük neki Simon Péterrel:

— Uram, kihez menjünk? Az örök élet igéi nálad vannak. És mi elhittük és megismertük, hogy te vagy Krisztus, az Isten Fia! (János 6, 61—70).

Ezzel a forró vallomással búcsúzzunk, testvérem, Kafarnaumnak, a csodák városának rommezejétől, amelynek egykor büszke és konok falai között az örök élet igéi elhangzottak.

Fényességek felé vezet innen az utunk, testvérem, s mielőtt feldom-
borulna előttünk Thabor hegye, álljunk meg egy kis falu nyomorúságos
viskói mellett, amelyek között csak a ferences atyák temploma hirdeti,
hogy az Üdvözítő életének egyik csodálatos állomásán vagyunk. Térjünk
be a templomba és idézzük emlékezetünkbe a szent falak között a feltá-
madás csodáját és az örök vígasztalás krisztusi ígét.

Történt, hogy Jézus egy napon útban volt Kafarnaumból és talán
Názáret felé indult, édesanyja látogatására. Kevéssel előbb gyógyította
meg a római százados szolgáját és a csoda hatása alatt nagy sokaság sze-
gődött nyomába. De a csodának híre szétfutott már egész Galileában s
mikor Naim városának kapujához közeledtek: íme, nagy néptömeg jött
elébe s a néptömeg élén egy zokogó özvegyasszony, akinek ép aznap
halt meg egyetlen fia, öregségének támasza és vígasza. Még meg sem
szólalt a gyászba borult anya s Jézus máris vígasztaló szóval fordult
hozzá. „Ne sírj!” — mondta neki és némán megindult vele a város
felé, egyenesen az özvegy házába. Ott pedig kezével illette a koporsót
és szólott a halott ifjúhoz: „Ifjú, mondom neked, kelj föl!” És az ifjú
azon nyomban felkelt és szólani kezdett.

És félelem fogta el a tömeget az Isten erejének láttán és mi is szent
borzongással borulunk le e régi és szent emlék előtt, de egyúttal büszke
bizonyosság is éled a lelkünkben: feltámadunk! Ennek a siralmas kis
falunak hitvány viskói között, a feltámadás hitének tömjénfüstjében száll
égre ma is az isteni vígasztalás: Ne sírj!

A vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok tisztulnak, a siketek hallanak, a halottak föltámadnak és a szegényeknek az evangélium hirdettetik! (Luk. 7, 11–22).

Testvérem, vigyük magunkkal innét a feltámadás hitét! Naim csodája árássa el lelkünkön az isteni vigasztalást, amely minden bánatunkban és csüggedésünkben fölemel és szelíd könyörülettel suttogja fülünkbe örökre a könnyeket felszárító krisztusi ígét:

Ne sírj!

NEVEDET VAENGLIA THABOD: HEGYE

Jer velem, testvérem, Thabor hegyére, amely ott domborul előttünk a síkság peremén, mint óriási félgömb. Köröskörül semmi domb, semmi halom, csupa végtelen síkság: úgy emelkedik ki belőle a megdicsőülés hegye, mint felhőkbe nyúló óriási oltár.

Megszentelt csúcsán fényben ragyogva fehérlik messzire a csipkés, tündöklő bazilika.

Nem messzire tőle a görögkeletiek temploma, másik oldalán a ferencesek kolostora és zarándokháza. A templom főbejáratától jobbra és balra egy-egy kápolna: Mózes és Illés tiszteletére.

Régi szenthely a Thabor hegye, testvérem. Itabyrionnak nevezték az ókorban s 562 méter magas csúcsán hatalmas bástyák emelkedtek, majd pedig a buzgó Szent Ilona császárné templomot építtetett a várfalak romjai felett. Már a III. században erősen él a hagyomány, hogy ez a fenséges hegytető volt Urunk színe változásának helye. A VI. században halljuk, hogy három templom hirdette a megdicsőülés emlékezetét; ezek is összeomlottak idővel, mert tudjuk, hogy a keresztesek a XI. században újra templomot és bencés kolostort kénytelenek építeni a régiek helyén. Száz év múlva a hitetlenek elűzik a szerzeteseket és a templomok és kolostorok helyén újra bástyák tornyosulnak. A XIII. század óta pusztá a hegytető, amelyen csak körülbelül félszázada épült újra templom: előbb a görögkeletiek temploma, aztán a ferencesek kápolnája. A világháború után építették Amerika katolikusai a művészi bazilikát, az ősi templomok és kolostorok romjain.

Hagyjuk későbbre, testvérem, a hegyoromról nyíló pazar kilátás élvezését és siessünk a ragyogó bazilikába, amely azon a helyen épült, ahol a megdicsőülés csodálatos jelene végbement.

Meghatottan állunk meg e fenséges istenháza sejtelmes fényességében. Az ablakok opállemezein átszűrődő napfény tündöklő glóriába vonja a szentély csillogó mozaikját, amely Urunk színeváltozását ábrázolja. És rejtelmesen derengő fényesség ömlik el a sziklaoltáron, amely a szentély alatt áll, azon a sziklán, amelyről Jézust az átszellemülés magasztos pillanatában tanítványai felemelkedni látták. Az ókeresztény bazilika stílusára emlékeztető gyönyörű templom áhítatos csendjében képzeletünkben felragyog a színváltozás mennyei jelene: látjuk Őt, amint fénylik orcája, mint a nap, ruhái pedig fehérre válnak, mint a hó; látjuk Mózes és Illést, amint szólanak vele; halljuk Péter szavát: „Jó nekünk itt lennünk; ha akarod, csináljunk itt három hajlékot, neked egyet, Mózesnek egyet és Illésnek egyet.“ És halljuk a mennyei szózatot: „Ez az én szerelmes fiam, kibem nekem jó kedvem telik: Őt hallgassátok!“ (Máté 17, 2—5).

És mintha itt, a csöndes bazilika opálos félhomályában minket is beburkolna a fényes felhő, amelyből az égi szózat zengett: keljünk fel, testvérem, és ne féljünk, és távozzunk innét azzal a szent bizonyossággal, hogy eljön az idő, midőn hitünk szent földjének minden megszentelt pontján úgy fogja hirdetni Krisztus dicsőségét száz meg száz templomunk, mint ahogy most zengi nevét a Thabor hegye a tündöklő bazilika opálos fehérségében . . .

És könnyeze Jézus.
SZ. JÁNOS 11, 35.

Gondolatokba merülten ballagunk lefelé a hegyről a kanyargós úton, talán éppen ugyanazon, amelyen Jézus is lejött a színváltozás után. Nyomorúságos és szennyes kis faluba érünk: Daburijeh a neve. A hagyomány szerint a színváltozás után itt gyógyította meg Jézus a holdkóros

ifjút, akin a tanítványok nem tudtak segíteni. Itt várt a tanítványok nagyobbik része az Úrra, a nyomában járó sereggel együtt. A holdkóros fiú atyja előbb a tanítványokhoz fordult, de azok hiába próbálkoztak, hogy kiűzzék a gyermekből az ördögöt. Mikor Jézus egyetlen szavával meggyógyította, meg is kérdezték tőle: „Mért nem űzhettük mi ki azt?” És akkor Krisztus Urunk örökkévaló szavakkal véste lelkükbe, mily hatalmas ereje van a hitnek. „A ti hitetlenségtek miatt — felelte nekik. — Mert bizony mondom nektek: Ha annyi hitetek leend, mint a mustármag, és mondjátok e hegynek: Menj innét amoda: elmegyen és semmi sem lesz néktek lehetetlen!” (Máté 14, 19).

És akkor tovább vonult tanítványaival és a sereggel Jericho felé. Ez volt az utolsó csoda, amelyet Galilea földjén művelt, s most nekivágott Judeának, hogy idejében Jeruzsálemben legyen a husvétra, amelyen a megváltás nagy művét be kellett végeznie. A dráma most már gyorsan pereg: a néhány szenthely, amelyet még útközben meglátogatunk, drága és szimbolikus emlékek csodálatos illatával fogad bennünket.

Elcsodálkozol, testvérem, mikor meglátod azt a néhány ütött-kopott házat, amelyet ma Jerichónak neveznek. Hol van a pompás város, amely valaha feltartóztatta a zsidókat útjukban s amelynek falai leomlottak a harsonák zengésére? Hol van a bevehetetlen vár, hol van a fejedelmi pompa, amely Heródes korában itt büszkélkedett? Minden elmúlt és összeomlott, úgy mint az ősi Jericho falai és ma alig 300 lakos lézeng a mocskos házak között, a tikkasztó és szinte gyilkos hőségben. Valamikor viruló és dús föld volt ez: pálmák és balzsamcserjék buja erdői üde színekkel és illatokkal övezték, s ma már mintha a természet is sorvadozna itten. Még a Nagy Antonius oly értékesnek tartotta, hogy fejedelmi ajándékkul adta a csábító szépségű Kleopatrának, akitől aztán a gyermekgyilkos Heródes vette meg és a paradicsomi környezetben pazar téli palotát építtetett. Itt is halt meg, irtózatos és gyötrő betegségben, mindenkitől megvetetten. Még a IV. században is virágzó város: a zsinatokon szerepelnek

a püspökei, később Justinianus császár templomot építtet itt Isten Anyja tiszteletére, és semmi sem mutatja jobban a hely népszerűségét, látogatottságát, mint hogy ugyanez a császár tágas zarándokházat is építtetett. A keresztések újra felépítették az akkor megint elpusztult várost és tudjuk, hogy várat, zárdákat és Szentháromság-templomot emeltek a régi Jericho romjain. Mindennek a régi dicsőségnek a mai Er-Riha csak siralmas romjait őrzi.

De őrzi annak a megható eseménynek emlékét, mikor a kistermetű Zakeus, a vámhivatal dúsgazdag főnöke, felmászott egy vadfügefára, hogy megláthassa Jézust. Hallotta hírét csodálatos gyógyításainak és tanításának és mindenképpen látni akarta; de az alacsony termetű ember a nagy tömegtől nem tudott hozzáférközni: hát így segített magán. Jézus pedig megjutalmazta forró buzgóságát és holott sohasem látta őt, nevén szólította és azzal tüntette ki, hogy házában szállott meg. Itt mondta a gyönyörű példabeszédet a girákról és a fellázadt alattvalókról, amely ebben a mély értelmű tanulásban csendül ki: „Mindannak, akinek vagyon, adatik és bővelkedni fog; attól pedig, akinek nincsen, amije van is, elvételik tőle.“

Testvérem, sáfárkodjunk híven az Istentől ránk bízott talentumokkal: erre tanít bennünket a pálmák városa.

A szenvedések útja felé megyünk Jézussal: erre utal annak a ma oly sívár földnek jellegzetes növénye, a Krisztustövis, amely mindenütt mindent belep és sűrű, gubancos bokrok alakjában messze elkísér utunkon. A hagyomány azt tartja, hogy ennek a tüskés ágaiból fonták Urunk töviskoszorúját. Valamikor híres rózsaulettvények szegték a vándor útját errefelé, ma a tövisbokor emlékeztet a fájdalemak útjára, amelyen innen indult el Urunk.

És Istennek még egy csodálatos alkotása őrzi Jericho nevét: a jerichói rózsza. Igénytelen kis négyszirmú növény, nem is rokona a rózsának, ma már nem is él Jericho környékén, hanem a régi Masada (a mai es-Sebbeh) sívó homokpusztáin. Gyökeréből számos ágat hajt, amelyek szétterjednek a földön, koronaalakban, s mikor a mag megérett, összehajolnak: olyan lesz az egész növény, mint valami száraz, barnás kóró. De ha ezt a kórót akármilyen hosszú idő múlva is vízbe tesszük, összegémberegett ágacskái kitérülnek, pirosas rózsává nyílnak, és a legenda azt mondja, hogy a feltámadásnak ez a csodája akár száz év múlva is

megtörténik az aszott kis kóróval. Mária rózsájának is nevezik, mert a legenda azt tartja, hogy ott terem, ahol Mária az egyiptomi menekülés idején szent lábaival érintette a földet. Ma az egész Szentföldön mindenütt árulják és kínálgatják a zarándokoknak. Vigyünk belőle mi is, testvérem, s ha majd az otthon békéjében ránk alkonyul a legközelebbi karácsonyeste, jámbor szokás szerint tegyük vízbe és gyönyörködjünk a feltámadás élő csodájában.

Oly jól illik a feltámadásnak ez a megkapó szimbóluma a husvét előtti hangulatba, amely eltölti lelkünket, amint együtt megyünk az Üdvözítővel a fájdalom városába, a halál és a feltámadás isteni titkai elé . . .

ENVAGYOKNA FELTAMADÁS ES VÁRJA

Tomboló virágzás fogad bennünket Bethániában, az Úrnak egyik legkedvesebb városában: mandulafák, olajfák, fügefák bódító illata kísér és drága kenetek balzsama árad felénk az emlékek levegőjében.

A legrégebb idők óta zarándokok ezrei fordultak meg ezen a szent helyen. Kolostorok és templomok épültek, és már Szent Paula, a nagy Szent Jeromos lelki gyermeke imádkozott itten egy bazilikában, amely Lázár sírja felett emelkedett. Fulko felesége, Melizenda, apácakolostort alapított Lázár temploma mellett, amely később az ispotályos vagy Jánoslovagrend birtokába került. Ma itt sincs egyéb, csak emlékek és romok . . .

Ez a toronyrom itten a poklos Simon egykori háza, amelyben az Üdvözítő megszállott ezen az utolsó útján. Valamikor védőbástyája volt az apácakolostornak, ma a görögkeletieké. Itt járult Jézus elé egy asszony, aki drága kenetet hozott alabástromedényben és az illatos nárduszolajjal megkenete az Üdvözítő fejét (Máté 26, 6; Márk. 14, 3). Ezt a jelenetet Szent János evangéliuma Lázár házába helyezi: szerinte Mária, Lázár húga volt ez az asszony. És mikor a tanítványok zúgolódtak a drága kenet pazarlása miatt, Jézus lecsendesítette őket, mondván: „Ő jó cselekedetet tett velem: eleve megkenete testemet az eltemettetésre.“ Most már a halál gondolata kíséri minden lépését, már lelkében ott kísértének a Golgota szenvedései: és azok, akiket szeret, még csak nem is sejtik a nagy drámát, amely itt kezd kibontakozni a szemek előtt . . .

Csak néhány lépés innét egy másik romhalmaz, amelyet a hagyomány Márta és Mária házának tart. Itt lakott a két jámbor nővér, bátyjukkal, Lázárral, akit Jézus különösen szeretett. Mikor tehát ezen az útján Bethánia felé közeledett, Márta és Mária üzenetet küldtek hozzá, hogy beteg az, akit szeret. De Jézus biztatásul csak annyit üzent vissza, hogy e betegség nem válik halálra, és tanítványaival együtt csak két nap múlva ment be Lázár városába. Ekkor már tudta, hogy szerette barátja nem él: „Lázár, a mi barátunk aluszik; de megyek, hogy az álomból fölserkentsem őt.“ S mikor tanítványai nem értették, világosan is megmondta nekik: „Lázár meghalt.“ Márta és Mária zokogva borult lábai elé: „Ha itt lettél volna, nem halt volna meg!“ Jézus pedig a sírhoz vezettette magát, megállt és könnyezett . . .

Íme, mennyire szerette őt — mondták a zsidók, akik körülötte állottak. Testvérem, az isteni szeretet könnyei szentelték meg ezt a földet; boruljunk le Lázár sírja előtt, s míg lelkünkben felcsendül az Ő szava: „Lázár jöjj ki!“ — könnyes hittel és bizakodó reménykedéssel dobbanjon meg szívünk a feltámadás szent gondolatára, amelyet Jézus ezen a helyen könnyeivel szentelt meg és vésett örökre lelkünkbe. És csendüljenek meg emlékünkben a magasztos ígélet vigasztaló szavai: „Én vagyok a feltámadás és az élet; aki énbenem hiszen, ha szintén meghal is, élni fog; és minden, aki él és énbenem hiszen, nem hal meg mindörökké.“

A falu előtt kis kápolna: ez is a feltámadás csodájára emlékeztet. Ebben a kápolnában áhítatos tisztelet tárgya a Pihenés Köve, amelyen Mária üldögélt, mikor elébe ment Jézusnak és várta Őt: várta a csodát, várta a fájdalom orvosát. Már Aetheria, aki a IV. század végén zárándokolt erre, említi, hogy kápolna állott ezen a helyen.

Amarra távolabb kopár pusztaságon nyugszik meg szemed: a hagyomány szerint itt, a pusztaságot átszelő úton történt az irgalmas samaritánus találkozása a rablóktól megsebesített emberrel, akit szeretettel gondjaiba vett, s akinek cselekedetét Jézus például állította a farizeus elé a felebaráti szeretetre: „menj s te is hasonlóképpen cselekedjél“ (Luk. 10, 30—37).

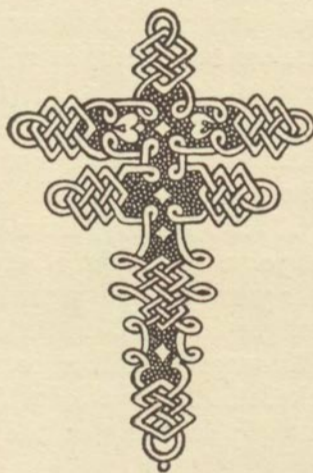
A messze távolban, nyugat felé, felsejlenek előttünk a régi Emmaus (El-Kubeibé) romjai. Valamikor a keresztesek háromhajós temploma emelkedett itt azon a helyen, ahol Jézus feltámadása után „vevé a kenyeret és megáldá és megszegé“ és a két tanítványnak nyújtá, mikor azok a

megrendítő események hatása alatt távoztak Jeruzsálemből és az eldugott kis faluban akartak meghúzódni egy időre. Ma a ferencesek kápolnája áll a régi keresztes-templom romjain és emlékeztet a vígasztaló epizódra: a két megriadt vándorra, a hozzájuk csatlakozó Jézusra, a kenyérszeregségre: „És megnyílnak az ő szemeik és megismerék őt“ (Luk. 24, 13—31).

A feltámadás sugárzó vígasztalása ragyog elénk Emmaus felől, mikor a Golgota megrendítő drámája felé indulunk . . .

Bethániában, Lázár városában (El-Azaryeh) megtelt szívünk a feltámadás vígasztalásával, s mikor újra kezünkbe vesszük a zarándokbotot, hogy megjárjuk Jézussal a szenvedések útját, magunkkal visszük könnyeinek és balzsamos szavainak emlékét, s míg lelkünkben a fenséges tragédia árnyai komorlanak, ott röpköd felettünk fehér szárnyain a hajnal himnusza: „Én vagyok a feltámadás és az élet“ — a megváltás, az örök élet krisztusi szent ígérete.

Testvérem, a Golgotára indulunk . . .

Lábaink tornácaidban állnak, Jeruzsálem!
Legyen béke a te erősségedben és bőség a te
tornyaidban!

ZSOLT. 121, 2; 7.

Nyugovóra hajlik a nap, megcsillannak az alkonyat pirosságában a távoli halmok kopár oldalai, mikor felérünk ide a kertek közé, a százados olajfák árnyékába. Köröskörül sívár pusztaság, fehérlő kövek romhalmaza, előttünk a szent város. Köszöntsük térdrehullva a zsoldáros ihletett szavaival: Legyen béke a te erősségedben és bőség a te tornyaidban! Legyen bőség szeretőidnek!

Köszöntsük térdrehullva tornyait és kupoláit, amelyek élesen kirajzolódnak a rőt égboltozaton, köszöntsük meghatottan dombokon és völgyeken át hajladozva kígyózó falait, köszöntsük fehér utcáit, amelyeket valaha az Ő lába taposott, s míg házait körülsugározza az alkony glóriája, az esti fény aranyzuhatagában csorduljon ki szíveinkből is az áhítat és szálljon ég felé hálás imádságunk, mint balzsamos illatú égő áldozat.

Lábaink tornácaidban állnak, Jeruzsálem!

Tedd le, testvérem, a zarándokbotot, üljünk le itt a fehér kövön, és hallgasd meg, mit mesélnek az évezredes kövek.

NEGYEZER ÉV

Idestova négyezer év dicsősége és szenvedései suhantak el Jeruzsálem városa felett, amely ősidők óta a zsidók egyik legfontosabb városa, és századévek óta minden felekezetnek szenthelye. Arab neve is: El-Kuds, szent várost jelent. Már a Krisztus előtti II. évezredben, mikor a mai Palesztina földje az egyiptomi fáraók uralma alatt volt, találkozzunk a zsidó városok névjegyzékében Urusalim nevével. Azok a fejedelmek, akik a fáraók megbízásából igazgatták Palesztinát, rendszeres jelentésekben számoltak be uruknak a meghódított tartományok állapotáról. Ezeknek a jelentéseknek jó része napfényre került az egyiptomi Tell-Amarnában: agyagtáblákba égetett szövegek ezek, amelyek évezredek át lappangtak a földben és megőrizték számunkra Palesztina akkori 118 nevesebb városának neve közt Urusalim (Jeruzsálem) akkori nevét is.

Jelentőségre akkor jut a város, mikor Dávid király elfoglalja hatalmas erősségét és fényes királyi palotát építtet benne; mikor pedig fia, Salamon felépíti az óvilág egyik legcsodálatosabb szentélyét: a ragyogó templomot, Jeruzsálem Izrael vallási életének gócpontjává lesz. Történelmének egyik legáldottabb korszaka Ezekiás uralkodása, aki megerősítette a várost és roppant vízművekkel gondoskodott arról, hogy sohase szenvedjen szükségét ivóvízben. Ezeknek a nagyszabású vízműveknek egyes részei még ma is megfelelnek rendeltetésüknek.

Ezekiás áldásos uralkodása után sötét napok köszöntöttek Jeruzsálemre; jött Nabukodonozor, feldúlta a várost, a palotákat és a mesebeli templomot, a lakosságnak javarészét pedig rabságra hurcolta. Mikor a zsidók a babiloni fogság keserves napjai után hazatértek, újra felépítették a falakat, a palotákat és a templomokat, évtizedek kemény munkájával megerősítették a várost. A Kr. e. VI. századtól kezdve néhány századéven át nyugalom és békesség termékeny korszakát élvezte Jeruzsálem, amely most már csak Juda királyságának volt a fővárosa, vallásilag azonban a salamoni fényében helyreállított templom révén középontja volt az egész zsidóságnak.

Mikor Nagy Sándor utódai megosztozkodtak diadalmas királyuk örökségén, Jeruzsálem a Ptolomaiosoknak jutott; a békesség esztendei

tovább tartottak, egészen a Kr. e. II. századig, amikor Antiochus Epiphanes kirabolta a templomot és romba döntette a város falait. Innen kezdve külső és belső harcok és villongások dúlják a várost, de a Makkabeusok uralma legalább teljes nemzeti függetlenséget és ezzel meglehetősen jólétet hoz Judeára. Ez is csak addig tartott, míg a rómaiak hódító terjeszkedésének útjába nem állott Judea és Jeruzsálem. Az első római légiók Kr. e. 63-ban jelentek meg a szent város falai alatt és hamarosan birtokukba is kerítették a várost. Támadásuk főképp a templom szent kerülete ellen irányult; a hatalmas védőbástyákkal szemben nem sok eredményt tudtak elérni, ellenben egy szombatnapon, amikor a zsidók nem dolgozhattak, betemették a mély védőárkot és elkeseredett rohammal behatoltak a városba; a zsidók szívós védekezése annyira felbőszítette őket, hogy a győzelem első mámorában állítólag tizenkétezer embert lemészároltak. Azonban még a rengeteg kiontott vérnél is érzékenyebb sebet ejtett rajtuk az, hogy a győztes Pompeius kíváncsiságból bement a Szentek Szentjébe s ezzel megszenteltelenítette az Úr házat. A templom kincseit ugyan nem bántotta, azonban csakhamar ezek is római kézre kerültek: néhány évvel utána a Keleten parancsnokló Crassus kirabolta a templomot. Kr. e. 40-ben a parthusok dúlták a várost, 37-ben pedig a rómaiak segítségével Heródes vette birtokába, amikor megint irtózatossá váló tanúi voltak az évezredes falak.

Heródes mindjárt a hódítás után hozzálátott az építő munkához: nagyszabású építkezéseinek kívül különösen a város megerősítésére fordított nagy gondot. Ekkor építtette a várat, amelyet pártfogójáról Antonius-ról Antonianának nevezett s amely később a római helytartók palotája volt; ebben lakott Urunk idejében Pontius Pilátus helytartó is. Ezenkívül gyönyörű színház, tornacsarnokok, oszlopos sétahelyek, és királyi palotájának ragyogó termei, kertjei és oszlopcsarnokai hirdették Heródes dicsőségét és művészi érzékét. Hatvan hatalmas torony övezte ebben az időben a ragyogó várost, ezenfelül 14 torony védte Heródes pazar királyi palotáját. A város túlcsapott a falakon és a környező dombokon is számos magánház és villa épült. Lakossága rendkívül sűrű lehetett: némi fogalmat ad számáról Flavius Josephus zsidó történetírónak az az adata, hogy a római helytartó az egyik husvét alkalmával megszámláltatta a levágásra került husvét barbáryokat; 270,000 volt a számuk, tehát több mint kétmillió embert kellene feltételeznünk a városban. Valószínű, hogy ez a

szám túlzott: még az ünnepekre idesereglett idegenekkel együtt is legfeljebb a harmadrészét fogadhatjuk el hitelesnek. Azonban az ókori viszonyok ismeretében bátran állíthatjuk, hogy akár csak 300,000 lakos is oly óriási szám volt, aminővel Rómán kívül talán egyetlen város sem dicsekedhetett.

Urunk halála után Agrippa királysága alatt a városnak újabb területeit vonták a falak közé; a hagyomány szerint ebben a korban 90 torony védte a falakat; azonban a hatalmas erődítmények befejezetlenül maradtak, részben mert a király nem akarta, hogy a rómaiak gyanúját felkeltsék, részben pedig mert a városban végzetes villongások zavarták a békés munka lehetőségét. Florus római helytartó kegyetlenkedései miatt a város lakói fellázadtak; a nemzeti függetlenség rajongói, az úgynevezett zelóták elkeseredett küzdelemmel elfoglalták a templom kerületét, a felsővárost és a királyi palotát, miután Heródes Agrippa király elmenekült a városból. Cestius Gallus római hadvezér ostrom alá fogta a várost, de érthetetlen módon abbahagyta az ostromot, mire a zsidók megtámadták táborát és megsemmisítették. Erre egész Palesztinában kitört a lázadás.

Ekkor megindult Jeruzsálem felé a végzet, hogy beteljesedjék Urunk jövendölése: „Eljönnek a napok, midőn ezekből, miket itt látok, nem hagyatik kő kövön, mely le ne rontassék“ (Luk. 21, 6).

Megindult Vespasianus 60,000 harcossal Palesztina ellen. Mikor már az ország javarészét elfoglalta, vissza kellett térnie Rómába s akkor fia, Titus vette át a fővezérletet. Harminchatezer harcossal fogta ostrom alá Jeruzsálemet és a hatalmas ostromgépek szakadatlanul döngették a város ciklopsi falait: bizony kevés eredménnyel. Erre Titus roppant falat húzatott a város körül, amelyet teljesen elzárt. A falakon belül eddig is izzó volt a hangulat: négy párt küzdött egymással a hatalomért és a végső veszedelem pillanatában sem tudtak összefogni az ellenség ellen. Több mint kéthónapos ostrom után a rómaiak elfoglalták a felleget, de a zsidók szívósan tartották magukat a templom kerületében: a római katonáknak minden lépést vérrel kellett megfizetniök. Végre újabb egyhónapos elkeseredett küzdelem után egy római katona megszegte Titus határozott parancsát és csóvát vetett a templomra: a félelmetes lángok szörnyű lobogásában irtózatos vérfürdő kezdődött, a rómaiak ellentámadhatatlan rohammal hatalmukba kerítették a templomot, s mindenkit kegyetlenül levágtak, aki fegyveres kézzel került eléjük. A rajongó zelóták-

Phot. Alinazi.

NE TEGYÉTEK ATYÁM HÁZÁT KERESKEDÉS HÁZÁVÁ.

Belotto festménye.

nak sikerült átvágniok magukat az ostromlókon és állást foglalniok a felsővárosban, amelynek elfoglalása újabb egy hónapjukba került a rómaiaknak. Jeruzsálem siralmas romhalmazzá változott: férfiai elestek vagy rabságba kerültek, és ez utóbbiak javarésze a római Colosseum építésénél szenvedett meg irtózatos munkával apáinak bűneiért, más részük pedig a roppant amfiteátrum felavatásakor a fenevadaknak és a gladiátorok kardjainak esett áldozatul.

Hadrianus császár új várost építtetett a romokon és a maga nevéről Aelia Capitolinának nevezte el. Ekkor, a II. században, a zsidók még egyszer megpróbálják visszaszerezni nemzeti függetlenségüket a Bar Kochba (Csillag Fia) féle lázadásban, azonban sikertelenül. Innen kezdve csak tengődés Jeruzsálem élete, mindaddig, míg a kereszténység diadalával Nagy Constantinusnak és jámbor anyjának, Szent Ilonának buzgóságából egymásután épülnek benne a templomok, mindazokon a helyeken, amelyeket Üdvözítőnk élete és halála megszentelt. Innen kezdve számítjuk a keresztény Jeruzsálem életét.

Évtizedekig érvényben volt a szigorú parancs, hogy zsidónak nem szabad laknia Jeruzsálemben. Julianos, a hitelhagyott császár, elvakultságában azt hitte, hogy dacolhat az isteni végzéssel, amely a fejedelmi templomot pusztulásra ítélte. Megengedte a zsidóknak, hogy újra felépíthetik a templomot: csakhogy a vállalkozás kudarcot vallott. Egyre-másra ismétlődő földrengések folyton romba döntötték a már-már kész falakat és a földből felbukkanó tüzes golyók, amelyeken a jámbor hagyomány szerint tűzkeresztek voltak, elriasztották és megfélemlítették a zsidó munkásokat.

A templom soha többé nem épült fel, mert megmondattott, hogy nem hagyatik belőle kő kövön, mely le ne rontassék.

A negyedik századtól kezdve új fényben bontakozik ki a keresztény Jeruzsálem: bazilikák és emlékművek épülnek, oszlopokkal szegett pompás út szeli a várost és vezet fel a Sion-hegyi templomhoz, a VI. században háromezer zarándok számára vannak otthonok a városban, amely előbb a jeruzsálemi püspök, majd a patriarcha székhelye lesz. Ebből a korból maradt ránk Madeba ókeresztény bazilikájának romjai között a híres mozaikkép, amely a keresztény Jeruzsálem plasztikus képét őrizte meg számunkra. A zarándokok révén a nyugati hatalmak s maguk a pápák is mind élénkebben érdeklődnek Jeruzsálem iránt, amely

már ebben az időben legszentebb célja minden zarándoklatnak. A Szentföld ereklyéi innen kezdve különös tisztelet tárgyai és nyugati papok és egyéb zarándokok gyakran évekig járják a szenthelyeket, hogy templomaik számára a legszentebb ereklyékből szerezzenek.

Mikor Omár kalifa 637-ben elfoglalja Jeruzsálemet, kíméletesen bánik a várossal és a keresztényeket nem korlátozza ajtatosságaikban; sőt a legenda azt mondja, hogy Harun-al-Rasid kalifa a Szentsír kulcsait elküldötte Nagy Károlynak. Csak később fordult keservesre a keresztények sorsa, mikor a mohamedán fanatizmus a régi zsidó templom terén a földből kiemelkedő mészkősziklát Mohamed szent sziklájára gyanánt kezdte tisztelni és egyebek közt azt a mondát fűzte hozzá, hogy innen emelkedett fel Mohamed az égbe Burak nevű lován; legendájuk azt is mondja, hogy a szikla ekkor megszólalt s később is hangos szóval köszöntötte a bevonuló Omár kalifát. Gyönyörű mecset épült a szent szikla fölé a VII. században s innen kezdve az izlám a maga szenthelyének tekintette Jeruzsálemet. Így érthető, hogy a keresztények helyzete egyre sanyarúbbra vált a szent városban.

A középkor rajongó hite és lelkesedése nem nézhette tétlenül hitestvéreinek szenvedéseit. Megmozdult Nyugat és megindultak a kereszties hadjáratok. 1099-ben jelent meg az első kereszties sereg Jeruzsálem falai alatt, július 15-én bevette a várost és Bouillon Gottfried a keresztény világ ujjongása közepette megalapította a jeruzsálemi királyságot. Sajnos, távol Nyugat segítő eszközeitől, a messzi idegen ellenséges népei között a keresztény királyság nem állhatott fenn sokáig: 88 év mulva a nagynevű és a szentföldi keresztények iránt különben türelmes Szaladin szultán Karn-Hattinnál tönkreveri Lusignani Guido király seregét s utána könnyű szerrel hatalmába keríti Jeruzsálemet is. A XIII. század elején még rövid időre keresztény kézre jut a szent város, de hiába volt Clairvauxi Sz. Bernát lángoló apostolkodása, hiába a hét kereszties hadjárat minden hősiessége és önfeláldozása: 1244 óta Jeruzsálem s természetesen egész Palesztina török birtok s azóta, annyi századon át szinte kábultan éli eseménytelen történetét. Halott napjaiba csak a keresztény zarándokok milliói öntenek szüntelen lüktető életet.

Eljött az idő, amikor talán örökre elült a gyilkos fegyverek csatogása a szent város felett s az elkeseredett harci riadók és az elesettek halálhörgése helyett a szent emlékezés, a fájdalom, a bűnbánat és az

imádság sóhajai szállnak az örökké kék égre, amely csillagos sátorként föléje borul, békességesen és derűsen, menny és föld kiengesztelődésének magasztos szimboluma gyanánt.

Beteljesedett a zsoltáros forró könyörgése : Legyen békesség tebenned! Legyen béke a te erősségedben és bőség a te tornyaidban!

Jeruzsálem!

Harcosok vére helyett bűnbánók könnyei áztatják immár szentelt földedet.

Négyezer év véres történetét látták ezek a fölötted mennyei békeséggel szikrázó csillagok : hadd lássák most már a békességet tornyaidban, s a csendes áhítatot falaid között, mígnem megharsan melletted, Jozafát völgyében a rettenetes ítélet harsonája.

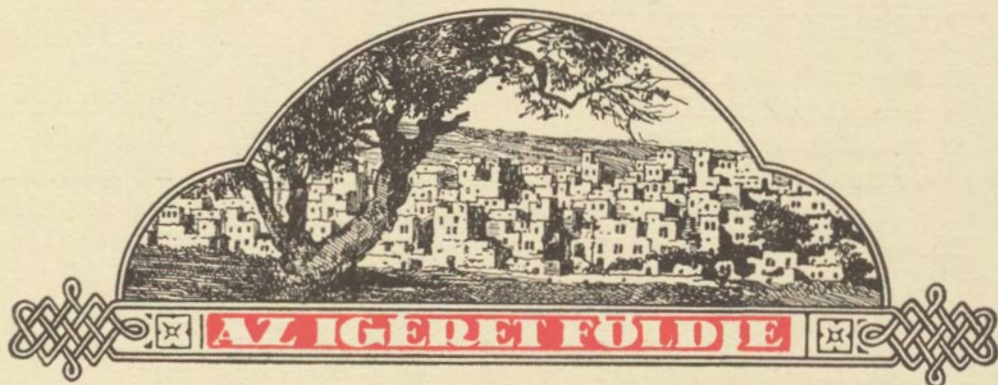
„Jeruzsálem, Jeruzsálem! mely megöled a prófétákat és megkövezed azokat, kik hozzád küldetnek, hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mint a madár az ő fiait szárnyai alá: és nem akartad!“ (Luk. 13, 34).

Most, hogy elvéreztél a harcokon s idegen nép jármát nyögöd, hűségesen öleled forró földedben Annak szentélyeit, akit megköveztél és megöltél és egybegyűjtöd fiait szárnyaid alá, mint a madár az ő fiait. Most seregestül jönnek ide a nemzetségek, az Úrnak nemzetségei, Izraelnek bizonyága szerint hálát adni az Úr nevének tiszteletére (Zsolt. 121, 4).

Testvérem, mi is elmegyünk most az ő hajlékába, „hogy imádkozunk ama helyen, hol az ő lábai állanak“ (Zsolt. 131, 7).

Míg védelmezőn fölénk borul a menny csillagos sátora, a tikkasztó nap fátadalmi, rögszárú zarándokutunk testet őröző törődései után hajtsuk nyugovóra fejünket a fehér kövön, az évszázados olajfák balsamos illatában . . .

Serkenjünk fel, testvérem; a hajnal szelíd csókot lehel arcunkra, a lombok között Isten madárkái zengik a reggel himnuszát: bennünk is szent áhítat hangulata ébred, elfogultan révedez tekintetünk a napsugárban aranyló tornyok és kupolák felett, az ajkunk néma, de dalol a szívünk . . .

Ez az ígélet földje, testvérem, az ígélet és a beteljesülés örökké szent földje: minden rögéhez az Istenember életének, a megváltás felséges művének egy-egy fájdalmas és vigasztaló emléke tapad. Innen, a szenvedések hegyéről járjuk be lélekben a szent emlékek helyeit, mielőtt megindulnánk a szenvedések útján a Golgota felé.

Ez a kupolás szép modern templom itt előttünk a Szent Anna temploma: a hagyomány szerint azon a helyen épült, ahol valamikor Joakim és Anna háza állott, az a ház, amelyben a Boldogságos Szűz született és nevelkedett. A hagyomány biztonnal történeti alappal bír, hiszen már az V. században templom állott ezen a helyen a Boldogságos Szűz tiszteletére. A keresztések idejében bazilika, kolostor és apácázarda épült az akkor romban heverő templom helyén. Szaladin mecsetté alakította a templomot, amelyet csak 1856-ban kapott vissza a katolikus világ, mikor a szultán III. Napoleon császárnak ajándékozta. Akkor a templomot gyönyörűen újjáépítették s azóta a fehér atyák birtokában van. Ha lemegyünk a kupola alatt a huszonegy, sziklába vágott lépcsőfokon, két barlangszobába érünk: ez a két szoba volt valamikor a Szent Szűz szülei-

nek háza. A falakon régi festmények elmosódott nyomai, a levegőben gyengéd emlékek illata, a szívünkben meghatott áhítat. Ezek a falak látták születni és növekedni azt a hófehér gyermeket, aki áldott lett az asszonyok között, mert az istenség titokzatos megtestesülésének szentelt edényéül választatott . . .

Itt a közelben mutatják Szent Joakim és Szent Anna sírhelyét, s a buzgó és tudós fehér atyák ásatásainak eredményeképpen itt sikerült feltárni 1888-ban a Bethesda-tavat. Addig az úgynevezett Omár mecset-től északra eső Birket Israin nevű vízmedencét tartották a Bethesda-tónak. Azonban egyéb bizonyítékokon kívül a madebai mozaikkép is igazolja, hogy már a VI. században itt tudták a szentírásban emlegetett csodálatos erejű tavat. Jézus korában öt tornáca volt a tónak és a vakok, sánták, elszáradtak nagy sokasága lepte el a partját, és várta, míg a víz hullámba jött a víz ; „Mert az Úr angyala időnkint leszállt a tóba és hullámba jött a víz ; és aki először szállt le a tóba, a vízhullámba után, meggyógyula, bárminő betegségben sínylődött“ (Ján. 5, 4). Itt gyógyította meg Jézus a harmincnegyzet év óta beteg embert, pusztá szavával, mikor az panaszkodott, hogy nincs senki, aki a vízbe emelné, mikor a tó hullámba kezd. A zsidók pedig nem a cselekedetet nézték, hanem a törvény lelketlen betűjét, amely azt mondta, hogy szombatnapon nem szabad gyógyítani. És üldözni kezdték Jézust.

A Bethesda-tó tizenhat méternyire van a templom szintje alatt és medencéje 40 méter hosszú ; körülötte az ásatások oszlopok töredékeit és bizonyos helyiségek romjait fedték fel. Már a keresztések idejében is a föld szintje alatt kellett lennie, mert a vezető lépcsők a keresztések korából valók ; ugyancsak ebből a korból valók egy templomnak a maradványai is, amelyeket a lépcsők közelében találtak. Szent János Evangéliumának az a részlete, amely a csodálatos gyógyítást elmondja, számos nyugati nyelven, többek közt magyarul is meg van örökítve a tó melletti falakon.

Ha letekintesz ide magunk elé, a Cedron patakának hídja irányában, az innenső oldalon nemes ívelésű templomkapu tűnik szemedbe, bár a templomot nem látod sehol. Ez a Boldogságos Szűz sírja. A templom, amelyet még Melizenda, II. Balduin jeruzsálemi király leánya építtetett a XII. században, a föld alatt van. Negyvenöt lépcsőn megyünk le a 11 méternyi mélységbe s áthaladunk a hosszú folyosón, amelynek falában

jobbról Szent Joakim és Szent Anna, balról pedig Szent József sírját tiszteli a hagyomány. A lépcső végében elénk tárul a 29 méter hosszú és hat méter széles templom. Keleti szárnyának közepén négyszegletes kis kápolna áll: ez rejtja a Szűzanya koporsóját, amelyben feltámadásáig nyugodott. A szent legenda szerint angyalok éneke zengett a Szűzanya sírja felett három napig a temetés után s mikor az apostolok felnyitották a sírt, üres volt és csupa virág: az Úr magához emelte Anyját a mennybe. A bájos legenda eszünkbe juttatja Rafael gyönyörű képét, a művészet gyöngéd áhítatát, amellyel ezt a szent tárgyat századokon át ecsetjére vette. És eszünkbe jut, hogy ez a hely egészen a XVIII. század közepéig a ferences atyáké volt, mikor a görögök durván és kegyetlenül elvették tőlük. Áhítatunk édességébe az üröm keserű cseppjei vegyülnek...

A sziklatemplomból kifelé jövet, balra, sziklába vágott, 17 méter hosszú barlangot pillantunk meg: ez a vérizzadás barlangja. Ez volt az a hely, és ez már nem legenda, hanem történeti valóság, ahol Jézus gyakorta meghúzódott tanítványaival. Jó menedék volt ez az emberek kajánsága és gonoszsága elől Annak, akinek nem volt fejét hová lehajtania... Ide vonult tanítványaival azon az estén is, mikor a poroszlók érte jöttek, itt hagyta tanítványait, míg ő virrasztott és imádkozott. Itt izzadt vért szentséges arca, itt könnyögdött, hogy múltjék el tőle a keserű pohár s itt nyugodott meg mennyei Atyja akaratában. Ez a barlang ma is a ferenceseké; áhítattal térdelünk le díszes oltára előtt, amelynek képe a szenvedésnek ezt a megrázó jelenetét ábrázolja.

Az egykori fényes templom helyén, amelyet az évszázadok elsöpörtek, a derék ferencesek nemrégiben kiásták az ősi alapfalakat, azok fölött a régi századok stílusában felépítették az új, hatalmas Agonia Bazilikát. E bazilika 12 mennyezetkupoláját ragyogó mozaikkal rakták ki az egyes nemzetek katolikusai. Ott hirdetik immár a francia, olasz, német, angol, spanyol, belga, mexikói, chilei, argentinai, kanadai, amerikai és ausztráliai címerek ezen országok katolikusainak örök hódolatát. Magyarországnak jutott ebben a nemes versengésben a legnagyobb dicsőség, mert hosszas tárgyalások után a magyar katolikusoknak átengedték a legszebb feladatot: hogy ők csináltathatják meg a bazilika főoltárának hét méter magas és hat méter széles mozaikképét, amely a vért verejtékező Jézust fogja ábrázolni. A katolikus világnak ebben a nemes versenyében szinte szimbolikus erejű Magyarországnak ez a győzelme: a szenvedő,

csonka ország feladata megörökíteni az örök szenvedés szívbemarkoló jelenetét.

Most folyik a nagyarányú gyűjtés a mozaikkép költségének, 30,000 pengőnek előteremtésére és minden remény megvan arra, hogy az Agonia Bazilika főoltára felett nemsokára aranyban és fényességben csillogó magyar címer fogja hirdetni a földretepert ezeréves ország katolikusainak hódolatos hitét és töretlen hűségét.

Ha balra tekintesz, a város falain kívül sokkúpolás roppant épület-tömb ragadja meg figyelmedet: amely a hagyomány szerint Dávid sírja felett emelkedik és féltett szenthelyük a mohamedánoknak. Ide még elzarándokolunk mi is, testvérem, mert nevezetes állomása ez a megváltás történetének. Most Szűz Anyánk egy másik emlékét keressük fel: azt a helyet, ahol a szent hagyomány szerint halálba szenderült. Könnyű megtalálnunk: hatalmas bazilika áll a szent hely felett, felhőkbe nyúló tornya messze kimagaslik Jeruzsálem körengetegéből. Mikor II. Vilmos német császár 1898-ban a Szentföldön járt, Abdul-Hamid szultán megvásárolta ezt a helyet és felajánlotta vendégajándékkul a császárnak, aki odaajándékozta a német katolikusok Szentföldi Társaságának. A gyönyörű román templom, amely 1926 óta bencés apátság, 1901—1910-ig épült: Renard kölni építész mesterműve.

Messze a falak körül mindenütt sírok és szent barlangok: az Őszövet-ség ölelkezik itt az Újszövetséggel. A Cedron-patak völgyében Szent Jakab sírjának nevezik azt a barlangot, amelyben a szent apostol étlen-szomjan szorongva várta a felkorbácsolt zsidó szenvedélyek lecsillapodását. A várostól északra a királyok és próféták sírjai és a kötörmelékkal borított domboldalakon mindenütt ezernyi sír, ezernyi omladozó köemlék, amit építője bizonyára örök időkre szánt, és millió jeltelen sírhalom. A halál városa körül lépten-nyomon sírokba ütközől, mindenütt holtak felett vezet az utad. Keresztény, pogány és zsidó milliószámra várja porladozva a Jozafát-völgyében az ítélet harsonájának zendülését, amely szólítja majd a szent ígéret szerint az igazakat örök életre, a gonoszokat pedig örök kárhozatra.

Nézz fel a keresztre, testvérem, amely Mária halottas szobája, a Dormitio felett tündöklök a napsugárban: amíg ez a kereszt a vezércsil-lagod s ennek fényességében járod földi zarándokutadat, ne riasszon meg a millió sír komor mezője. Kinek dicsőségét e büszke dóm hirdeti, kézen fog téged is a haragnak szörnyű napján s itt, a halál városának tőszom-

szédságában, mikor majd a népek milliárdjai remegnek a Bíró színe előtt a megindult egek villámos dübörgésében, te szent és gyermeki bizalommal állhatsz felséges arca elé s ha hűséges hittel jártad utadat, magával visz Atyjának országába, amelyet öröktől fogva híveinek készített.

Ez az ítélet földje nekünk az ígéret földje, testvérem.

Eppen velünk szemben hatalmas csipkés bástya magaslik ki a város falából; közepe táján a kettős ív mutatja, hogy valamikor tágas kapu nyílt roppant falában. Ez az egykori Aranykapu. Az arabok közt korán elterjedt az a hit, hogy ezen a kapun fog bevonulni a városba a keresztény hódító s ezért már 810-ben befalazták. Belseje valóságos építészeti remekmű: az oszlopokon nyugvó csarnok felett hat kis kupola emelkedik, csipkézett, faragott díszei a bizánci művészet legszebb napjaira emlékeztetnek.

Mikor Heraclius császár 629-ben leverte a perzsákat és visszaszerezte tőlük a Szent Keresztnek azt a felét, amelyet Jeruzsálemből elraboltak, a drága ereklyével ezen a kapun akart bevonulni a városba. Teljes császári díszében ült lován s gyönyörű kíséretével egyenesen az Aranykapunak vette útját. De mikor a kapu közelébe ért a pompás menet, egyszerre csak becsukódott előtte a fal, és míg tanácstalanul álltak a hirtelen befalazódott kapu előtt, íme angyal jelent meg a levegőben és megszólalt:

— Urunk számárháton jött be e kapun, szegényes ruhában! Illendő volna példáját követned.

És akkor a császár visszament az Olajfák hegyére, levetette pompás díszruháit, hátára vette a Szent Keresztet és megindult gyalog a szent város felé, mire a kapu megnyílt előtte.

A Keresztes Királyság idején a Szent Kereszt Felmagasztaltatásának ünnepén és Virágvasárnapon kinyitották a kaput, amely különben egész éven át be volt falazva. Virágvasárnap nagy egyházi körmenet indult el az Olajfák hegyéről és az Aranykapun át vonult a városba, a patriarcha vezetésével, aki számárháton ült; a nép hozsánna-kiáltásokkal fogadta,

pálmaágot lengetett és eléje teregette az úton ruháit. Ez a szép és kegyeletes szokás a Keresztes Királyság bukásával megszűnt.

Minthogy ez a kapu közvetlenül a salamoni templom terére nyílt, bizonyos, hogy Jézus rendszerint ezen a kapun jött be a városba, mikor kinszenvedése előtt a város közelében tartózkodott. Ez volt a legrövidebb út az Olajfák-hegyéről a templomba. És ezen a kapun át vonult be virágvasárnapján, miközben ujjongó hozsánnával köszöntötte a tömeg, amely alig néhány nap múltán bőszülten üvöltötte a „Feszítsd meg“-et.

... Midőn tehát Jézus közeledett Bethániához, elküldötte Betfagé majorba két tanítványát s meghagyta nekik, hogy hozzák el onnét azt a szamárvemhet, amelyet megkötözve ott találnak, s ha kérdik tőlük, hogy mért oldják el a szamarat, mondják, hogy az Úrnak szüksége van annak szolgálatára. A tanítványok pedig így cselekedtek.

„És vivék a vemhet Jézushoz és rátevék ruháikat és ő ráüle. Sokan pedig ruháikat elteríték az úton, némelyek pedig ágakat vágnak vala a fákról és az útra hinték. És akik előlmennek és akik követik vala őt, kiáltának mondván: Hosanna! Áldott, ki az Úr nevében jó! Hosanna a magasságban!“ (Márk 11).

Áhítattal állunk meg, testvérem, az Aranykapu csipkés párkányai alatt: ez a diadal kapuja, amelyen pálmaágak lengetése közben bevonult az Új-Szövetség királya, kiről mondotta a próféta: „Íme a te királyod jó hozzád, az igaz és üdvözítő; ő szegény és számaron ülve jó, a számar fiatal vemhén“ (Zakariás 9, 9). Az Aranykapu ragyogó ívei alatt jött, hogy meghódítsa ezt a nyakas várost és meghódítsa az egész világot. És ma az egész világ Hozsánnával köszönti Őt.

Testvérem, mi tudjuk: az arabok hiába falazták be ezt a kaput!

Vessünk egy pillantást jobbra az Aranykaputól: az az egyenes út, amely innen a városig nyúlik, porosan és fehéren a felhalmozott kőtörmelékek között, a Szent István kapuba torkollik, amelyet Jeruzsálem keresztényei Miasszonyunk kapujának neveznek, mert a közelében van

a Szűzanya sírja. Jobbról és balról egy-egy domborművű oroszlán őrzi századok óta a kaput, amelynek őrszobájában Urunk lábnyomát mutogatják egy sziklában. Ezen a kapun keresztül hurcolták ki István diakonust a vértanúságra.

Az Apostolok Cselekedeteinek egyik legmeghatóbb és legmagasztosabb elbeszélése fűződik ennek a kapunak a környékéhez. A legendás vértanúság ott kezdődik, mikor az apostolok hét diakonust szenteltek, hogy segítségükre legyenek a szentségek kiszolgáltatásában. Ezek között volt István is, hittel és Szentlélekkel teljes férfiú, „aki teljes lévén malasztal és erővel, nagy csodákat és jeleket tőn a nép között“. Természetes, hogy a zsidók minden áron igyekeztek eltenni az útból a szent hittérítőt: fellázították a népet és hamis vádakkal a gyülekezet elé állították Szent Istvánt. Ekkor tartja Szent István gyönyörű beszédét a főtanács előtt: a kemény vádak és a prófétai lendület, az igazság tüzes szenvedélye mély hatást tesz a gyülekezetre, amelynek vénei azonban rögtön megérzik, mekkora veszedelmet jelent rájuk ennek az apostoli lelkű férfiúnak a működése. „Hallván pedig ezeket, dúlnak-fúlnak szívökben és fogaikat csikorgatják vala rája.“ Egyszerre, mintha csak összebeszéltek volna, rárohantak, kihurcolták a városból és a mai Szent István kapu közelében megkövezték, miközben ő Jézushoz fohászkodott és gyilkosai számára bocsánatért esedezett. Az elbeszélésnek drámai erejű mozzanata az a jelenet, mikor a gyilkosok levetik ruháikat és rábizzák egy ifjúra, aki „egyetértett István megöletésében“. Ez az ifjú Saul volt, a későbbi Szent Pál apostol. (Ap. Csel. 6. és 7. fejj.)

A Cedron-patak víztelen medre mellett görög templom áll ma a megkövezés helyén.

Itt mellettünk ez a romhalmaz valamikor buzgó áhítat háza volt: templom jelölte azt a helyet, ahol Urunk sírva fakadt, midőn a virágvasárnapi bevonuláskor megpillantotta a ragyogó várost és lelkében látta a retentő pusztulást, amely romba dönti majd. „És földig lerontanak téged és fiaidat, kik benned vannak; és nem hagynak benned követ kövön, mivelhogy nem ismerted meg a te látogatásod idejét“ (Luk. 19, 44).

„És amint közeledett a városhoz, síra azon.“

Nem messzire innét hullottak könnyei Lázárért, itt pedig, ahonnan ma is fejedelmi kilátás nyílik a városra, a tündöklő templom és a pompás város pusztulásán sírt. Isteni könnyek szentelték meg ezt a hegyet, test-

vérem, szálljunk magunkba itt, hogy lelkünkre hulljanak e felséges könnyek áldó harmatcseppjei.

Az ünnepélyes bevonulás után Jézus egyenesen a templomba ment, ahol a seregek hozsánnával köszöntötték. Ő pedig most már elérkezettnek látta az időt arra, hogy erőszakkal lépjen fel a konok és képmutató zsidókkal szemben, akik csak a lélektelen külsőségek aggodalmas megtartásában látták az Isten tiszteletének lényegét, de ugyan keveset törődtek a szív áhítatával. A főpapok és a nép vénei nyugodtan elnézték, hogy a templom roppant terén, az óriási oszlopos csarnokokban mindenütt kúfárok ütötték fel sátraikat, hangosan folyt a vásár, az alkudozás, a veszekedés. Képzeld el, testvérem, micsoda zűrzavar, micsoda tülekedés, micsoda bábeli ordítózás és mennyi mocskok lehetett egy ilyen keleti vásár helyén! És a templom közelsége bizonyára nem akadályozta meg ezeket a lelketlen kúfárokat abban, hogy egymást lépten-nyomon meg ne csalják. Jézust szent haraggal töltötte el ez a szemérmetlen üzletkeskedés az Isten házának csarnokában. Érezte, hogy küldetését immár végig be kell töltenie; tudta, hogy ha most bátran fellép, ezzel megkezdődik a nagy tragédia, a szenvedések nagyhete. De Ő már határozott: a megváltás művének meg kellett kezdődnie. S mivel kezdhetne volna méltóbban, mint azzal, hogy kiverte a szemérmetlen árusokat az Isten hajlékából? Felöntötte a pénzváltók asztalait és a galambárúsok székeit, kiűzött minden kúfárt és vevőt, és még azt sem engedte meg, hogy edényt vigyenek a templomon át. És mikor a zsidók elálmélkodtak, hogy valaki s még hozzá egy idegen ily erélyesen szembe mer szállni a százados hagyománnyal, amely mellesleg a papoknak is busás jövedelmet hajtott, Jézus isteni felháborodással odadörögte nekik: „Nincs-e megírva, hogy az én házam imádság házának hívatik minden nemzeteknél? Ti pedig azt latrok barlangjává tettétek!” (Márk 11, 15–17).

A papok azonban, éppen azért, mert a templomi vásárból bőven harácsolnak a helypénzek és egyéb járandóságok révén, most már megelégtettek Jézus működését. Ameddig csak a lélekről volt szó, nem gondoltak arra, hogy milyen veszedelmes lehet rájuk nézve; de most, mikor jólétüket és zsebüket fenyegette Jézusnak a szereplése, összedugták fejüket és arra törekedtek, miképpen veszthessék el őt. Mert félnek vala tőle.

Tehát ezzel indul a szenvedések drámája. És az óriási téren ma semmi sem emlékeztet Urunk nagy és szent cselekedetére. Az egykori

templom egész területe ma mohamedán szenthely, ahová keresztényeknek csak külön engedéllyel szabad belépni, sarútlanul, és még akkor sem mindenhová. Mégis, valami örökké fog emlékeztetni az Ő haragos és lán-goló szavaira: a zsidók péntekesti hangos síráncosása a templomter nyugati falánál. Mint viharvert, csapzott madarak állanak arccal a rop-pant falnak fordulva, amely ezen az oldalon 48 méter hosszú és 18 méter magas. Szinte elvesznek a ciklopsi építmény tövében: századok véres viharaiban és borzalmas bűneiben összevert csüggedt csapat. Megrendítő síralmuk, amely századok óta hangzik itten, Jeremiás tragikusan fenséges síralmaira emlékeztet. „Itt ülünk magányosan és zokogunk. Vigasztald meg azokat, kik sírnak Jeruzsálem felett. Viruljon ki újra Jesse ága Jeruzsálemben. Támadjon fel immár a királyság Sionban...“ Hiába minden: az Ūr jövendölése félelmetesen beteljesedett...

Miután pedig Urunk elvégezte a templom megtisztítását, kiment a városból és tanítványaival Bethániában töltötte az éjszakát. Reggel pedig mikor visszatérőben volt a városba, megéhezett, odament egy útmenti fügefához, de bizony nem talált azon gyümölcsöt. Akkor megátkozta a fát: „Soha terajtd gyümölcs ne teremjen mindörökké!“ És a fügefa nyomban elszáradott (Máté 21, 19). Ennek az elszáradt fügefának a helyét ma is mutogatják a bethániai úton, nem messzire onnét, ahol valamikor az Ūr sírásának temploma állott. A fügefa példázata különös jelentőségű Jézus utolsó napjainak történetében, mert ezen a réven vett alkalmat arra, hogy tanítványainak még egyszer lelkére kösse, amit annyiszor hangoztatott előttük: hogy mily csodálatos ereje van a hitnek. „Bizony mondom nektek, ha hitetek leend és nem kételkedtek: nemcsak a fügefával tehetitek ezt, de hogyha e hegynek mondjátok is: Indulj meg és merülj a tengerbe! megleszen“ (Máté 21, 21).

Ezzel a hegyeket mozgó hittel indultak az apostolok nagy hivatásuk útjára, ezzel a hittel járjuk mi is, testvérem, szentföldi és egész földi zarándokságunk útjait.

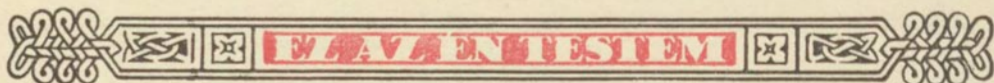

Az Olajfák Hegye (Dsébel et-Tur), amelyről átszellemült lélekkel elmerülünk a szent város szemléletében, valamikor a Fényesség Hegye nevet viselte s talán még több joggal viselheti ezt a nevet ma, amikor hosszúkás gerincének négy mészkő-ormán évezredek óta már a megdicsőülés szent emlékeit hordozza. Jézus korában sűrű olajfaerdők borították a város felé eső oldalát: ma napégette köves földjében ritkás olajfaültetvények emlékeztetnek a régi dús tenyészetre. Az olajfák javarészt már Titus katonái kivágták a város ostromakor s újabban a betelepítés roppant költségekkal jár, mert a török kormány magas adókat vet minden egyes újonnan ültetett olajfára. De a neve keresztény őseink óta szent név az üdvösség történetében, és ha végigjárjuk legszentebb emlékeit, valóban úgy érezzük, hogy legigazibb neve csakugyan a Fényesség Hegye.

A hegy tetejének nyugati oldalán, Kafr-et-Tur falu kővaskóinak közvetlen közelében van a karmeliták impozáns zárdája, amely a Miatyánk-templomot öleli körül. Egy szent hagyomány szerint Jézus itt tanította meg apostolait a legszentebb imádságra. A Miatyánk-templom méltóságos épület, amelyet csak a XIX. században emeltetett Latour d'Auvergne hercegnő, aki itt van eltemetve. A zárda folyosójának falain aranyos fajánstáblákon 33 nyelven van megörökítve az Úr imája, magyarul is. Közvetlenül a templom mellett emelkedik ki a földből a Hiszekegy-kápolna lapos teteje: maga a kápolna azon a helyen épült, ahol a hagyomány szerint az apostolok a Hiszekegy szövegét megállapították, mikor

térítő útjukra a szélrózsa minden irányában elindultak. Történeti adatunk van arra, hogy már Szent Ilona császárnő templomot építtetett ezen a helyen; az egykori őskeresztény templomnak s a középkori Szent-Márk templomnak számos értékes maradványát hozták napfényre az eddigi ásatások.

Szent Máté evangéliuma világosan megmondja, hogy Urunk a hegyi beszédben tanította a tanítványokat a Miatyánkra; ezért ünnepeltük mi, testvérem, Thabor hegyében a Miatyánk hegyét. A keresztény hagyományban azonban erősebb volt a ragaszkodás Szent Lukács evangéliumához, amelyből, ha nem is mondja világosan, legalább is következtetni lehetett arra, hogy a Miatyánk először az Olajfák hegyén hangzott el. A valószínűség Szent Máté világos szövege mellett szól, de tiszteljük a jámbor hagyomány erejét, amely már a legrégebb időkben templomot emelt itt az Úr imádságának emlékére, s boruljunk térdre és mondjuk el mi is szent meghatottsággal a bensőséges imát a Fényesség Hegyén...

Tekints nyugat felé, ahol a Dormitio égbenyúló tornya emelkedik: valamivel errébb, Kafr Siluan falu végében látod a Szűzanya kútját; harminc lépcső vezet le a boltozatos felépítmény alatt az alig hat négyzetméternyi felületű medencéhez, amelynek vizét egy késői hagyomány szerint a Szűzanya használta. Ha tovább megyünk a Cedron-patak medre mentén, hamarosan ott vagyunk a 16 méter hosszú s majdnem hat méter széles Siloe-tavánál. Az itt kiasott romok arról beszélnek, hogy Heródes korában pompás fürdő állott ezen a helyen, a VI. században pedig keresztény bazilika, ama csodálatos gyógyulás emlékére, amellyel Jézus visszaadta itt a született vaknak szemvilágát. „Eredj, mosdjal meg Siloe tavában“ — mondotta neki, miután nyálával sarat csinált és ezzel bekente a vaknak szemét. Elment tehát, megmosdott és „mint látó tére vissza“. A csodálatos gyógyulás nagy izgalmat keltett a farizeusok között és elkergették a meggyógyult embert, aki forró hitvallást tett Jézus előtt és imádta őt. Urunk pedig akkor mondta ez emlékezetes szavakat: „Míg

e világon vagyok, világossága vagyok e világnak . . . Itéletre jöttem én e világra, hogy akik nem látnak, lássanak, és akik látnak, vakokká legyenek“ (János 9. fejj.).

Elmélkedjünk e mélyértelmű szavakon, miközben tovább folytatjuk fírasztó utunkat a köves-törmelékes ösvényen az En-Nebi-Daud, Dávid sírja roppant épülettömege felé. Tekints az útról délre, a Dsével Abu Tor felé, amelyet a frankok a Gonosz Tanács Hegyének neveztek el, mert a hagyomány azt tartotta, hogy itt volt Kaifás főpap nyaralója, amelyben Jézus elvesztéséről tanácskozott a nép véneivel. (Máté 26, 3—4). A hegyoldalon sűrűn sorakoznak egymás mellé a sírboltok, amelyeket a közepkorban remeték népesítettek be. Az egyik legtágasabb ilyen barlang most a görögök kápolnája: a hagyomány azt az emléket fűzi hozzá, hogy Urunk kínszenvedése alatt itt húzták meg magukat az apostolok. Errébb, a Cedron-völgy és a Hinnom-völgy egyesülésénél két komor és tágas barlang tűnik szemedbe: ez a Vérmező vagy Hakeldama. A hagyomány szerint ez az a hely, amelyet a papi fejedelmek Júdás árulásának díján megvásároltak a jövevények temetőjéül, mikor a hálátlan és megtévelyedett ember megbánta rettenetes bűnét s eldobta a templomban az ártatlan vérenek díját. „Azért hívatik az a föld Hakeldamának, azaz vértelkeknek mai napiglan“ (Máté 27, 8).

Szívünkben már a kínszenvedés komor hangulatával közeledünk a bástyaszerű épülettömbhöz, amely Dávid sírja felett tornyosul s ma egészében a mohamedánok birtokában van, akiknek egyik féltékenyen őrzött szenthelyük. Egyúttal azonban a legdrágább szenthely ez nekünk is, nem ugyan Dávid sírja miatt, hanem azért, mert a szent hagyomány ide helyezi az Oltáriszentség szereztetését és a megváltás történetének még számos más jelentékeny eseményét. Sajnos, itt is idegenek vagyunk ma: nem egyszer megtörténik, hogy a mohamedánok mindenféle ürügyekkel még a belépést sem engedik meg katolikusoknak; ha pedig az engedélyt nagynehezen mégis megadják, egy pillanatra sem tágitanak a látogató mellől s még azt is rossz néven veszik, ha az utolsó vacsora termében ájtatosságát elvégzi. Dávid sírjához meg éppenséggel nem engednek be „hitelent“. Pedig ez az óriási bástyaszerű építmény minden részében a ferencesek alkotása. Itt telepedtek meg 1333-ban, a „Sion hegyén“. Száz év múlva a törökök elvették tőlük az épületek egy részét, 1547-ben pedig végképpen kiűzték őket innen.

Boltozatos teremben vagyunk, testvérem, amelynek íveit két korinthusi oszlop támasztja alá: ez a terem része volt a XIV. században épült bazilikának s a hagyomány szerint éppen azon a helyen van, ahol az utolsó vacsora lefolyt; egyik falában kő jelzi azt a helyet, ahol az Üdvözítő ült a vacsora alatt.

Akkor tehát beküldötte tanítványait a városba egyvalakihez, és üzenté neki: „Az én időm közel vagy, nálad tartom a husvétet az én tanítványaimmal.“ A tanítványok tehát ennek az embernek házában elkészítették a husvétet s mikor beesteledett, eljött közéjük Jézus és asztalhoz telepedett velük.

Ezen a helyen hangzottak el hitünk legfenségesebb titkának szavai, amelyeket azóta is naponta ezer és ezer pap ismétel az oltár előtt a szentmise vértelen áldozatában. „Midőn pedig vacsoráltak, vevé Jézus a kenyeret, megáldá és megszegé és adá tanítványainak és mondá: Vegyétek és egyétek, ez az én testem. És vevén a kelyhet, hálát ada és nekik adá mondván: Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, az Új-Szövetségé, mely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára“ (Máté 26, 26—28).

„Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre“ (Luk. 22, 19).

Elfogódott lélekkel ismételjük magunkban ezeket az örök szavakat, amelyekkel Urunk szenvedésének előestéjén az örök élet kenyerét adta nekünk. Idestova négyszáz esztendeje már, hogy nem hangzottak el e helyen az utolsó vacsora magasztos szavai; karcsú minaret nyúlik a magasba a roppant építmény hét kupolája felett s idegen isten dicsérete zeng a szenthely fölé boruló falak között. De van valami mélységes szimbólum abban, hogy az utolsó vacsora tágas gótikus terme egészen üres: nincs benne semmi ékesség, semmi bútor, sem kép, sem szőnyeg, sem oltár. Azok a szavak, amelyek itt kétezer évvel ezelőtt elhangzottak, örök és elpusztíthatatlan fejedelmi ékességei ennek a teremnek: melódiájuk itt zsong a levegőben, emlékük aranyba és mennyei glóriába vonja a csupasz falakat, s a hangtalan imádság, amely innen elfogódott lelkünk-ből az égre száll, a világ minden himnuszánál diadalmasabban zeng, és az áhítat, amely itt szívünkben fakad s az Úr zsámolyához szárnyal, kedvesebb tömjénfüst és pazarabb égő áldozat Arábia minden illatánál.

S míg megül bennünket az örök igék ünnepélyes zúgásának szent hangulata, tegyünk fogadalmat a zsoltáros szavaival „az Úr házának

csarnokában, Jeruzsálem színe előtt“, hogy testünk minden sejtjét, vérünk minden cseppjét, imádságunk minden erejét, hitünk minden husvétii tüzét arra áldozzuk, hogy annyi századév gyásza és megaláztatása után végre Nebi Daud minaretjének ormán örökre ledönthetetlenül felragyogjon a Kereszt!

VIGYÁZATOK ÉS IMÁDKOZÁSOK

A test és vér felséges titkainak emléke úgy lenyűgözte lelkünket, hogy nem is gondoltunk a megváltás egyéb szent emlékeire, amelyek Sion hegyéhez fűződnek. Itt, ahol a mohamedánok Dávid próféta sírját tisztelik, már a kereszténység hajnalán büszke templom állott, az Apostolok temploma, minden templomok anyja, a Márk néven is nevezett János anyjának, Máriának háza helyén (Ap. Csel. 12, 12). Itt történt a lábmosás szertartása, s a mohamedánok annyit megengednek a ferenceseknek, hogy ezt a mélységes értelmű szertartást minden nagycsütörtökön itt végezzék; itt mutatták az első zarándokoknak azt az oszlopot, amely-nél Urunkat megvesszőzték s amelybe belevésődtek szent arcának vonásai; itt mondotta el Jézus fenséges főpapi imáját (János 17. fej.), itt jelent meg feltámadása után tanítványainak s itt engedte meg, hogy a hitetlenkedő Tamás szent sebeibe bocsássa ujjait; itt választották az áruló Júdás helyébe Mátyást apostollá s itt áradt el az Ige hirdetésére induló apostolokon a Szentlélek pünkösdi napján tüzes nyelvek alakjában: „a sokaság pedig megháborodék elméjében, mert kiki saját nyelvén hallja vala őket szólani“ (Ap. Csel. 2, 6).

Nem csoda, hogy itt épült a kereszténység legelső temploma; Sion hegyének minden talpalatnyi földjét szent emlékek varázsa lengi körül. A szent hagyomány itt tiszteli a Boldogságos Szűz halálának helyét is, és mindez együttvéve indította a keresztéseket arra, hogy az apostoli templom romjain gyönyörű kettős bazilikát emeljenek. Az alsó templomban a főoltár a Szent Szűz halálának helyén állott, a felső templom az utolsó vacsora termét avatta Isten házává. A keresztéseknél ez az 1130-ban épült bazilikája a Sionhegyi templom vagy a Szűz Mária templom nevet viselte. Ennek a romjain és a beosztása szerint épült 1342-ben a ference-

sek csúcsíves temploma, amelynek egyik maradványa az utolsó vacsora terme.

Mikor tehát az apostolok magukhoz vették az Úr szent testét és vérét és a felséges és titokzatos esemény hatása alatt elzengték hálaadó zoltárukat, Jézussal együtt kimentek az Olajfák Hegyére.

Menjünk velük, testvérem, és kezdjük meg a mi Urunkkal a szenvedések útját.

„Akkor méne velök Jézus a majorba, mely Getszemáninak nevezetik“ (Máté 26, 36). Ma magas fehér fal övezi a Getszemáni kertet, amely Jézus idejében nagyobb volt: hozzátartozott az a szomszédos terület is, amelyet ma a görögök Getszemáni-kert néven tisztelnek. A Getszemáni név annyit jelent, mint olajsajtó: még ma is áll nyolc viharvert vén olajfa a kertben, amely a ferencesek tulajdona. Ma már nemcsak a jámbor hagyomány tartja, hanem ép nem régiben tudós bizottság is megállapította, hogy ezek az olajfák legalább kétezer évesek. A ferences atyák kegyelettel őrzik az agg fákat, amelyek ma is megtermik gyümölcsüket; ma fallal vannak körülvéve, mert különben a zarándokok hamarosan utolsó szilánkjait is széthordanák.

Lépünk be az alacsony kertkapun. Jól ápolt, 70 lépés hosszú, 70 lépés széles kis kertben vagyunk: az egyik sarkában a kertet őrző ferences atyának házikója, a falakon a kálvária domborműves stációi. Sötét ciprusok és illatos virágágyak között vezet a fehér kerti út az új bazilikához, amelyet 1924-ben szenteltek fel. Ez a bazilika azon a helyen épült, ahol legutóbb egy ókeresztény templom alapfalaira és romjaira bukkantak; a romok közt talált mozaikdarabokat beleillesztették az új bazilika mozaikdíszítésébe.

A bazilika szentélyébe belefoglalta a tervező művész azt a szikladarabot, amely a legrégebb időktől fogva szent ereklyéje volt a Getszemáni kertnek, mert a szent hagyomány azt tartja, hogy ezen a sziklán térdelt és imádkozott Urunk a vergődésnek ezen a vérizzadáson éjszakáján.

Mikor tehát kiérték a kertbe, melynek neve Getszemáni, mondotta tanítványainak: „Üljetek itt, míg imádkozom. És maga mellé vévén Pétert, Jakabot és Jánost, kezdte remegni és borzadni. És mondá nekik: Szomorú az én lelkem mindhalálig; várjatok itt és virrasszatok“ (Márk 14, 32—34). És kissé távolabb ment s letérdelt a sziklán és könyörgött, hogy múljék el a keserű pohár, de szent megnyugvással hozzátette, hogy

ne az ő akaratja legyen, hanem Atyjáé. Az apostolok azonban nem győztek a virrasztást: elaludtak. S mikor Jézus bevégezte imádságát és a halállal tusakodott, angyal jelent meg előtte, aki bátorította; és „lőn az ő verejtéke, mint a földre folyó vérnek csöppei“ (Luk. 22, 44). A vérizzadás barlangját az imént megjártuk, testvérem, most tekints oda a kert kapuja felé: az a szikla jelöli azt a helyet, ahol az apostoloknak virrasztaniok kellett volna. De mikor Jézus felkelt az imádkozásból és tanítványaihoz ment, alva találta őket a szomorúság miatt. És mondá nekik: „Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne esetek“ (Máté 26, 41). Háromszor kezdte újra a gyötrelmes imádságot, háromszor ment vissza tanítványaihoz s mind a háromszor álomban találta őket. Harmadszorra pedig szólott hozzájuk: „Aludjatok már és nyugodjatok. Íme elközelgetett az óra és az ember fia a bűnösök kezeibe adatik. Keljetek föl és menjünk, íme közeledik, aki engem elárul“ (Máté 26, 45–46).

Ha az ókori zarándokokkal jártunk volna itt, testvérem, ma a kápolnák egész sorában imádkozhatnánk ezen a helyen, mert minden szent emléket egy-egy kis kápolna jelölt buzgó őseink idejében, mikor még nem bitorolták hitetlenek a szenthelyeket. Ma csak a helyét mutatja a jóságos ferences atya a szenvedés szívbe markoló eseményeinek. Amott a falban oszlop jelöli azt a helyet, ahol Júdás áruló csókkal illette Mesterének isteni arcát; emitt állott Szent Péter, mikor kardjával levágta a főpap szolgájának fülét. Az Üdvözítő ott állott a sziklán, amelyet immár örökre óv és betakar a pompás új bazilika; onnan feddette meg szigorú szóval a sereget, amely reá jött kardokkal és dorongokkal, küldetve a papifejedelmektől és a nép véneitől. Mikor a tanítványok látták, hogy a poroszlók megragadják és megkötik Mesterüket, megfélemlettek mindnyájan és elhagyván őt elfutának. A Getszemáni kertjére ráborult a csilagos éjszaka békessége.

A vén olajfák, az istenember szenvedésének évezredes tanúi megborzonganak az éjszaka hűvösségében s az izzadság vércseppeiért, amelyek itt hullottak az érzéketlen kősziklára s az emberek millióinak érzéketlen szíveire, az áruló csókért, amely itt elcsattant és elcsattan a világon évezredek óta annyiszor, valahányszor egy-egy bűnös lélek elárulja az Emberfiát, szelíd engesztelő áldozat gyanánt lehellik ég felé bódító virágaik balzsamos illatát.

MIEGVEREM A PÁSZTORT

A tanítványok tehát elhagyták őt és elfutottak, miként Jézus előre megmondotta nekik a próféta szavával: „Mert írva vagyon: Megverem a pásztort és elszélednek a nyáj juhai“ (Máté 26, 31). Akkor bizonykodott neki a lelkes és forró szívű Péter apostol, hogy ha mindnyájan elhagyják is, és megbotránkoznak benne, ő soha meg nem botránkozik. És akkor jövendölte meg neki Urunk, hogy „minekelőtte a kakas szól, háromszor tagadsz meg engem“ (Máté 26, 34). És erre Péter és mind a többi tanítványok hangosan bizonykodtak, hogy soha nem fogják őt megtagadni. Jézus pedig hallgatott.

Mikor tehát a porozlók a tömeg ordítószása közben magukkal vitték Jézust a Getszemáni kertből, és az apostolok mind elszéledtek félelmükben, Péter egymaga, hogy szavának álljon, követte Jézust, távolról, s mikor mesterét bevitték a főpap házába, ő is besompolygott és leült a szolgák közé.

Menjünk vele mi is, testvérem, a megaláztatás útjának erre a legelső állomására és a hűvös hajnalban ülünk le mi is Péterrel a szolgák szenes serpenyői mellé, hogy vele együtt „lássuk végét“. Abban a palotában, amelyben Kaifás főpap lakott, egybegyűltek már akkor a főpapok és a nép vénei és türelmetlenül várták a foglyot, hogy ítéljenek felette: mert minden áron ítélni akartak, hogy eltegyék láb alól azt, aki lépten-nyomon pellengérré állította képmutatásukat. Amint tehát betódult az üvöltöző tömeg s a porozlók bevezették Jézust a Tanács elé, a papifejedelmek és az írástudók nyomban megkezdték a kihallgatást. Soha még ilyen kihallgatást, testvérem! Csak úgy záporoztak a szigorú kérdések, csak úgy röpöködték a hamis vádak, csapatostul felvonultak a hamis tanúk, de hiába volt minden tanú és minden faggatás, hiába volt minden fenyegetés: Jézus nem felelt. Ez a felséges némaság minden védőbeszédnél és minden hangos szemrehányásnál hangosabban és ékesebben beszél. És ez a felséges hallgatás csak akkor szűnik meg, mikor a főpap az élő Isten nevére kényszeríti Jézust, hogy feleljen arra a kérdésre, vajjon ő-e a Krisztus, az Isten Fia. És ekkor Krisztus Urunk ünnepélyesen megvallja istenségét, abban a biztos tudatban, hogy ezzel egyúttal kimondja halálos ítéletét is.

„Te mondad“ — hangzik a méltóságos felelet. A főpap csak erre várt: megszagatja ruháit és a Tanács kimondja, hogy Jézus méltó a halálra.

Azon a helyen, hol a kínszenvedésnek ez az első jelenete lefolyt, ma örmény zárda és templom áll. A kis templom falába be van falazva a Szent Sír fedelének egy darabja, amelyet az angyal kövének neveznek; mutatnak a kolostorban egy földalatti szobát, amelyről a hagyomány azt tartja, hogy az volt Jézus börtöne Kaifás házában. Már a kereszténység első századaiban ezt a helyet tartotta a hagyomány Kaifás háza helyének: a Bordeauxi Útmutató említi (333), hogy itt állott Kaifás háza s a zarándokok számos szent ereklyét és emléket tisztelnek ezen a helyen. Az V. században Szent Péter tiszteletére templomot építettek Kaifás háza helyén, ott, ahol a szent apostol megtagadta mesterét. S még a keresztések idejében mutogatták azt a barlangot, ahol keservesen zokogott, mikor gyengeségét megbánta. A legújabb ásatások napfényre hozták ennek a Szent Péter-templomnak gyér romjait.

Jusson eszünkbe most, testvérem, az a szívet facsaró és pokoli jelenet. Köpdösték, csúfolták, arculverték Urunkat, aki némán tűrte a gyalázatos bántalmazásokat. És eközben odakint a tornácon beteljesedett a jövendölés. A szolgálknak és a körülállóknak feltűnt Péter, az ismeretlen, aki szorongva ott üldögélt a diadalában megittasult tömegben és nem vett részt annak ujjongásában. Meg is kérdezték háromszor is, hogy vajjon ő is ennek az embernek a tanítványai közül való-e. És Péter háromszor megtagadta Mesterét. „Nem ismerem az embert“ (Máté 26, 72). És mikor harmadik tagadása is elhangzott, íme: megszólalt a kakas.

Már a régi zarándokkönyvek tanúskodnak amellett, hogy az ősidőkben is különös tisztelet tárgya volt ez a hely. A tágas térség, amely most az assumptionista szerzetesek birtoka, magában foglalja Kaifás házának helyét és azt a barlangot, amelyben Péter megbújt, hogy megszírassa gyengeségét. Mert mikor a kakas megszólalt, csodálatos dolog történt, testvérem. Péternek nyomban eszébe jutott az Úr jövendölése és megrendülten kapott észbe, hogy milyen szégyelletes bűnbe sodorta a félelem. S mikor így gyötrődött magában, Jézust éppen kivezették a főpap tanácsterméből. A megvert pásztor némán, méltóságosan haladt keresztül a tornácon és a szeme se rebbent addig, míg oda nem ért, ahol Péter vergődött bűne tudatában. És mikor odaért, ráemelte tekintetét a gyenge apostolra, akinek hite pedig olyan erős volt, mint a kőszikla: hiszen erre a kősziklára épí-

tette Urunk anyaszentegyházát. És Péter e tekintet hatása alatt valósággal megsemmisült: pedig ebben a jóságos szemben nem volt semmi szemrehányás, csak szelid megbocsátás és könnyes szeretet. És Péter felkelt, kiment és keservesen sírt.

Beteljesedett Zakariás proféta szava: Megverem a pásztort és elszélednek a nyáj juhái! Csakugyan elszéledtek mind, és az egyetlen, aki nyomon követte a pásztort, a vallomás döntő pillanatában megtagadta őt és mardosó büntudattal visszavonult vezekelni a hegyoldal egyik néma barlangjába.

Ez a barlang a mi vezeklésünk örök szimboluma, testvérem. Péter példáját százszorosán okunk van követni, hiszen hányszor, de hányszor tagadtuk meg őt, holott nem fenyegetett az a gyűlölet és üldözés, amely a hű apostolnak bátorságát szegte. De ha már ezerszer is megtagadtuk Őt életünkben és tetteinkben, verjük mellünket igaz megtéréssel itt a bűnbánat barlangjában, és ne várjunk addig, míg megszólal a kakas és ránk emeli szelíd tekintetét a szenvedő Jézus, mert bizony nincs annyi erőnk, hogy elviseljük azt a borzalmas és megrázó önvádat, amelyet szíveinkben támaszt ez a vérző és könnyes szeretet.

A bűnbánat barlangja nem sokáig marad már jeltelen, testvérem. Már épül a nagy vezeklő zokogása helyén a gyönyörű hármastemplom, melyet a töredelem könnyei eleve megszenteltek. Az alsó templomba van befoglalva Szent Péter barlangja, a középsőben más, régóta tisztelettel övezett szent emlékek felett emelkednek az oltárok, a felső templom most épül. Ahol azon a szörnyű éjszakán a kakas szólt, a Gallicantus két évezred óta tisztelt szenthelyén, nemsokára a pompás hármastemplom fogja hirdetni himnuszok zengésével az igaz bűnbánat Istenhez emelő erejét.

ECCE HOMO!

Mire a nap első sugarai megcsillantak a helytartói palota márványoszlopain, a hatalmas tömeg, amely egész éjjel gyötörte és gyalázta Jézust, ott szorongott az Antonia előtt elterülő oszlopos téren. Elöl a főpapok, a vének, az írástudók, akik hangos vitatkozás közben várják Pontius Pilatus megjelenését az oszlopos előcsarnokban. Mögöttük, Jézus, összekötözött kezekkel, mennyei nyugodt fenséggel tekintetében, arcán és testén az elszenedett kínzások nyomaival. Köröskörül pedig a vérre szomjazó, ordító tömeg, ugyanaz, amelynek hozsánnája néhány nappal előbb harsányan visszhangzott a szent templom falain.

Végre megjelenik a helytartó, s mikor a papifejedelmekkel folytatott tárgyalás során nem sikerült elhárítania magától a bíraskodás kellemetlen feladatát, kénytelen-kelletlen visszavonul palotájába és parancsot ad, hogy vezessék eléje Jézust. Belép a meggyötört Istenember s Pilatus és a katonák megdöbbenve látják a tekintetéből feléjük sugárzó mennyei föniséget.

A világbirodalom tehát ezen a helyen állott szemben először a világegyházzal, magával a világegyház isteni alapítójával. A páncélos legionáriusok és a bíbortógás helytartó bizonyára fölényes megvetéssel nézett az átszellemült tekintetű zsidó rabbira s a nagyúr bizonyára sajnálta önmagát, hogy e zagyva beszédű és szenvedélyes keletiek viszálykodásában kell bíraskodnia, ahelyett, hogy a ragyogó Rómában élvezné a világvárosi élet ezernyi gyönyörűségét. De megsajnálta az előtte álló embert is, mert

nyugodt és jóságos tekintetében felfedezte a méltóságot, a férfias határozottságot, s az ilyesmi sohasem tévesztette el hatását egy római nagyúr előtt.

Tehát itt állottak szemben egymással. Ha innen az Olajfák Hegyéről a Szent István kapu felé tekintesz, testvérem, látni fogod az egyenes utcát, amely a városba vezet. Ennek az utcának a közepe táján állott akkoriban az Antonia, a három hatalmas bástyatoronnyal megerősített helytartói palota, amelyet a Kr. e. 37-ben uralomra jutott Heródes építtetett újra fejedelmi pompával a régi vár, a Baris helyén. Gyönyörű oszlopcsarnokok övezték a büszke palotát; pazar termek és szobrokkal, szökőkutakkal ékes kertek és udvarok sorakoztak benne. Ez volt a praetorium, a helytartói palota s egyúttal a főtörvényszék helye. A főtörvényszékben természetesen a zsidóknak is helyük volt, de ma nem akartak bemenni, nehogy megfertőzze őket a pogány hajlék éppen a husvét ünnepe előtt. Azért hívták ki Pilatust, ezért nyílt alkalma a helytartónak arra, hogy négszemközt beszélhessen Jézussal.

A legenda csodálatosan kiszínezte ennek a beszélgetésnek a következőjeit. Szent Máté evangéliumában halljuk, hogy Pilatus a beszélgetés után meggyőződött Jézus ártatlanságáról és szeretete volna szabadon bocsátani. Mikor tehát az ítélszékből ült, felesége, Claudia Procula, beizent hozzá: „Semmi közöd neked avval az igazzal, mert sokat szenvedtem ma álomlásban őmiatta“ (Máté 27, 19). Pilatusnak mentő gondolata támad: megkérdi Jézust, vajjon galileai-e. Az igenlő válasza pedig át-küldi Heródeshez, minthogy galileai létére annak a hatáskörébe tartozott. Pilatus feleségének ez a közbelépése adta az egyik erős impulzust a legendának, amely látható kedvvel színezi ki Claudia Procula alakját és szerepét: úgyannyira, hogy a görög egyház Pilatus feleségét ma is szentjei között tiszteli. De keresztény őseink jámbor hite és képzelete tovább szövögette az evangéliumoknak nem egy ponton szükséges tudósítását: hamarosan bizonyos levelek és jelentések forogtak közkézen, amelyeket állítólag Pilatus küldött Rómába Jézus peréről és kivégeztetéséről.

Pilatus ennek a palotának az oszlopos tornácáról mondotta meg a zsidók főembereinek, hogy nem talált semmi bűnt ez emberben. De mikor azt hitte, hogy szerencsés ötlete megmenti az ítékezés kötelességétől: csalódott. Heródes ugyancsak nem akarta vállalni a nyilvánvalóan jogtalan halálos ítélet felelősségét s ezért csúfságból fehér ruhába öltöztette

Jézust és visszaküldte Pilatushoz. Az isteni rendelés tehát úgy akarta, hogy Róma ítélkezzék a későbbi római egyház alapítója felett: az a Róma, amely már akkor sem meggyőződésből tört pálcát a „zsidók királya“ felett, hanem részben kényszerűségből, — mert a fanatikus zsidókkal nem volt tanácsos ujjat húzni — részben pedig közömbösségből. Egy római sohasem hihette el, hogy Epikuros vagy Zeno filozófiájánál fenégesebb tanítás születhetik földi ember agyában.

De ez a római nagyúr rabszolgasorból küzdötte fel magát a díszes méltóságba és ezért nem fásult el szívében az ős emberi együttérzés az emberi szenvedéssel. Azt hitte, megmenti Jézust, ha felajánlja helyette a zsidóknak Barabbást, aki valami lázadásért vagy gyilkosságért ült börtönben. Megostoroztatta tehát Jézust és azt hitte, hogy ezzel és Barabbás kivégzésével lecsillapítja a nép dühét. Hiába volt minden.

Ennek a palotának tornáca látta, mikor a katonák oszlophoz kötözték Jézust és megostorozták; látta, amint az elgyötört testet leoldozták az oszlopról, leültették, koszorút fontak tövises ágakból és fejébe nyomták, vérző testére bíborruhát vetettek és sorra eléje járulván, arculcsapták, és így köszöntötték: Üdvözlégy zsidók királya!

Az első századok zarándokai még épségben látták ezt az oszlop-csarnokot, amelynek márványait máig megrágtá az idő és szétszórták a dülő századok. Ők még csókolhatták a köveket, amelyekre szent vére hullott, mi már csak fájdalmas zokogással állhatunk meg a szenvedések csarnoka előtt, amelyből egyetlen boltívet mentett meg az idők viharos járása, amely elsöpört felette.

Ez az Ecce Homo ív.

Mikor Pilatus azt hitte, hogy a meggyötört ember látása szánalomra indíthatja a zsidókat, kivezettette őt a nép elé. Előbb maga ment ki és jelentette nekik, hogy a leggondosabb vizsgálattal sem talált benne semmi bűnt. Amint szava elhangzott, megjelent Jézus a katonák között az előcsarnok mellvédjénél és Pilatus rámutatott: Íme az ember! (János 19, 5).

Ennek az előcsarnoknak egyetlen hatalmas íve áll még ma is és átszeli a szűk utcát, ott, ahol valamikor a roppant Antonia tornyosodott. Az ív egyik oszlopához támaszkodik háttal a Sion leányai-templomának főoltára, másik oszlopa be van falazva a házsorba. A hagyomány azt tartja, hogy ennek az ívnek oszlopaiba van befalazva az a két kövezetlap, amelyeken Jézus és Pilátus állott az emlékezetes jelenet alatt. Nem mesz-

szire az Antonia helyétől emelkedik a ferencesek úgynevezett Flagellatio (Megostoroztatás) kolostora és temploma: a hagyomány szerint azon a helyen, ahol az oszlop állott, amelyhez Urunkat odakötötték a megostoroztatás alatt. Meg kell mondanunk, hogy a hagyomány különböző időben különböző helyekhez fűzte a megostoroztatás emlékét és számos helyen mutogatták a megostoroztatás oszlopát. Az egyik hagyomány szerint az eredeti oszlop Rómában van a Szent Praxedis templomban.

De kétségtelenül itt van az Antonia eredeti íve, amely Urunk fölé borult, midőn véresen, meggyötörten, bíborruhával vállán, töviskoszorúval fején megállott az üvöltő tömeg előtt. Menjünk be a Sion leányainak templomába, vagy idézzük lelki szemeink elé Munkácsy megrázó festményét; amott az Istenember hófehér márványalakja áll a főoltár felett, töviskoszorúval, kezében a nádbottal, éppen az Ecce Homo ív alatt, talán azon a helyen, ahol a szenvedés pillanatában állt. Emitt lenyűgöz fenséges tekintete, emberfeletti és királyi nyugalma, amint véresen és meggyötörten felmagasodik a tomboló tömeg felett. Testvérem, ez az ív látta Őt: ez az ív visszhangozta a kaján gyűlölet vére szomjas üvöltését, ennek az ívnek tündöklő márványburkolata visszaverte isteni alakját és szenvedő szemeinek megtört fényét.

Íme az ember, íme a ti királyotok, mondotta Pilatus, de ennek az elvakult és nyakas népnek kemény szíve nem indult meg a határtalan emberi szenvedés láttára. Ez az ív visszhangozta a „Feszítsd meg“-et, ez az ív hallotta Pilatus utolsó csillapító és kérlelő szavát: „A ti királyotokat feszítsem-e meg?“ (Ján. 19, 15). És akkor belefáradt a római nagyúr a meddő küzdelembe és kezökbe adta őt. Azok pedig átvették Jézust és kivezették.

Testvérem, a kínszenvedésnek e vérrel áztatott szenthelyénél hangozzék füledbe szüntelenül a helytartó szava: Ecce Homo, íme az ember! Íme az ember, aki éretted is szenvedett! Fogadjuk meg itt, a komor boltív alatt, hogy nem feszítjük meg őt soha többé bűneinkkel és konokságunkkal, nehogy legyünk, mint az elvakult zsidók, akik sötéten üvöltötték ennek az egykor ragyogó márványpalotának visszhangos boltívei alatt: „Az ő vére rajtunk és a mi fiainkon!“ (Máté 27, 25).

Testvérem, az Ecce Homo ív a vérkereszttség áldást harmatozó krisztusi kősziklája!

Vezeklő ruhában és vezeklő szívvel induljunk meg, testvérem, az Úr Jézus nyomain a fájdalom útján.

Hivatalosan Mária Asszony Utcája a neve a keresztút első felének, a keresztény hagyomány évszázadok óta a Fájdalom Útja (Via Dolorosa) nevet adta neki.

Szent borzongás rázza meg lelkedet, mikor emlékezetedbe idézed a megváltás döbbenetes tragédiájának komor és magasztos gyászban felremlő jeleneteit.

Pilatus tehát megmosta kezeit, abban a babonás hitben, hogy így lemossa lelkéről is az ártatlan áldozatnak reá freccsenő véréét. „Én ártatlan vagyok ezen igaznak véréétől; ti lássátok“ — mondotta a zsidóknak (Máté 27, 24) és kezeikbe adta Jézust, hogy megfeszíttessék.

Nagypéntek délután. A főpapoknak és a véneknek sürgős az ítélet végrehajtása, nehogy rájuk köszöntsen az ünnep este és kénytelenek legyenek a kivégzést elhalasztani. Pilatus tehát visszavonult palotájába, amelynek lépcsőin katonák között megindult lefelé Jézus, hogy végigjárja érettünk a halálnak útját s a halálnak hegyén meghozza a legnagyobb áldozatot.

Ez a fájdalom útjának első állomása. Ma nem látsz belőle semmit: Antonia vára eltűnt, helyén török kaszárnya áll, a szent lépcsőt, amelyen Üdvözítőnk elindult a gyötrelmek útjára, már Szent Ilona császárnő Rómába vitette, ahol azóta is áhítatos tisztelettel csókolja vérrel szentelt fokait a zarándokok serege. A török kaszárnya udvarán semmi sem jelzi a halálos ítélet emlékét; ha a katonai parancsnokság kegyesen engedélyt ad, hogy beléphess az udvarra, ott végezheted el ájtatosságodat; ha nem, akkor csak kint az utcán vagy a ferencesek Megostoroztatási kápolnijában, amely a palota előtti hajdani téren emelkedik.

Képzeld el az ujjongást, testvérem, amely felzúgott, mikor a tömeg tudomást szerzett a helytartó ítéletéről! Képzeld el a kaján kárörömet az arcokon, a tolongást, a lőtás-futást, a nyüzsgést! Sietni kellett. De nem volt itt fennakadás semmiben: jó eleve gondoskodtak mindenről, hogy mire a szent ünnep előestéje rájuk alkonyul, a jól végzett munka diadal-

mas örömeivel és nyugalmaival végezhessek képmutató ájtatosságukat. Markos legények hozzák már a keresztet, átfurakodnak a tolongó tömegen s megállnak Jézus előtt. A poroszlók feloldják összekötözött kezeit, amelyeken véres nyomot vágott a durván ráhurlolt kötél, és vállára dobják a súlyos tölgyfakeresztet. Isteni termete megroggyan a nehéz teher alatt, de aztán két kézzel megfogja a bitófa előrenyúló ágát s görnyedten megindul vele. A keresztfa durván ácsolt vége nagyokat zökken az út hatalmas kőkockáin és keményen oda-odavágódik a halálra gyötört Istenember gyöngé vállához.

A fájdalmas útjának ezt a második állomását ugyancsak semmi sem jelöli. Ezt a stációt a török kaszánya lépcsőjének aljában tiszteljük: itt fogadjuk meg síró lélekkel, hogy mi is felvesszük nehéz keresztünket és zúgolódás nélkül, béketűrőn fogjuk hordozni életünk fájdalmas útjain.

Tolongva hullámszik a menet és sodorja magával a verejtékesen vergődő áldozatot. Elhalad a pompás Antonia előtt, — most megyünk át az Ecce Homo ív alatt — és mint a hömpölygő áradat tódul lefelé a lejtős úton. De egyszerre csak megtorpan. A vének ijedten tekintenek előre: mi történt? Talán meggondolta magát a helytartó, talán valaki meg akarja akasztani útjában a diadalmasan rohanó „igazságot“, talán Jézus tanítványai ki akarják szabadítani Mesterüket? Nem, nem történt semmi sem. A helytartó nem gondolta meg magát, nincs senki, aki szembe merne szállni a tömeg felizgatott szenvedélyeivel, a tanítványok pedig... a tanítványok valami messzi barlangban szoronganak a városon kívül, zsenge hitük még nincs edzve a vértanúsághoz... Nem történt semmi sem: csak a halálra ítélt körül van valami nyüzsgés, valami izgalom. Hamarosan megtudják az okát: Jézus leroskadt a kereszt súlya alatt. Durva kezek csakhamar talpra állítják és tovább kényszerítik. Itt a harmadik stáció. Az utca falán tábla, rajta a hármasszám, előtte csonka vörös gránitoszlop...

Most a lejtős út balra kanyarodik. Még alig hagyjuk el a katolikus örmények kápolnáját, amely mellett a harmadik stáció csonka oszlopa áll, máris szemünkbe tűnik a falon a római négyes szám: ez a negyedik stáció. A hajdani Mária-templom romjain most új kettős templomot építettek ide a katolikus örmények s így a keresztútnak ez az egyik legfájdalmasabb állomása immár nem jeltelen. A fájdalmas Szűzanya állomása ez.

Hol volt a szelíd Istenanya, míg Szent Fiát a főpaptól a törvényházba hurcolták s a római nagyúr palotájában megostorozták, tövissel koronázták, száználmas és vérző bárányként a dühöngő tömeg elé állították, a halálos ítéletet fejére kimondták, a keresztet vállaira dobták s elkezdték hajszolni a fájdalmak útján? Bizonyára ott volt a közelben és szorongó szívvel leste isteni fiának sorsát; bizonyára nem tudott és nem akart a durva és ordító tömegben furakodni. Ott állt az első utcasarkon és várta a fájdalmak Emberét, aki egy egész világ bűneit és keresztjét hordozta elkínzott vállain. Kegyetlen fájdalom nyilall a szívünkbe, testvérem, mikor lelki szemünk előtt felrívul ennek a szörnyű viszontlátásnak emléke: szívettépőn visszhangzik bennünk a Fájdalmas Szűzanya csukló zokogása, forró könnyek csillannak a mellette álló szelíd ifjú szemében, — ez volt a tanítvány, kit Jézus szeretett — és megvonaglik a lelkünk, amint az Anya szeme elgyötört Fiának megtört tekintetével találkozik. Kapcsoljuk be mi is tekintetünket a szerető szemeknek ebbe a gyötrelmes és szelíd ölekezésébe és áradjon meg szívünkben a forró szeretet, míg egy pillanatra néma áhítattal állunk a könnyes stáció négyes száma előtt, ahol valamikor fenséges lánggal lobbant ég felé a legnagyobb fájdalom.

Megint kanyarodó következik: csak pár lépést megyünk a tömeg tolongó áradatában, amely most már a zokogó Anyát és a tanítványt is magával sodorja, az egyetlent, aki nem tágitott Mestere mellől s végigkísérte őt a Golgota véres útján. Csak pár lépés: és amint felfelé haladunk a lejtős utcán, az ódon kövezetben négyszögletes kővön akad meg szemünk. Ez jelöli a keresztút ötödik állomását. Az Üdvözítő itt már alig vánszorogtt súlyos terhe alatt; meg-megroggyant, egyik kezével a földre támaszkodott: a szent hagyomány azt tartja, hogy az ő kezének nyoma ez a kis mélyedés a kőlapon. Abban a pillanatban, mikor úgy látszott, hogy már-már végképpen kimerül a halálos gyötrelemben, egy ember tűnt fel az utca végében, aki éppen a mezőről jött, munkája végeztével, szerszámaival a vállán. A főpapak mentő ötlete támadt: megállította a békésen ballagó földművest és kényszerítette, hogy segítsen Jézusnak a keresztet vinni. „És kényszerítének bizonyos átmenő cirenei Simont, ki a majorból jó vala, Sándor és Rufus atyját, hogy vigye az ő keresztét“ (Márk15, 21). Simon tehát odaállott Jézus mellé, erős vállaira vette a keresztet és innen kezdve ő viselte annak nagyobb terhét. Nem ok nélkül emlegeti az evangelista ennek a derék Simonnak fiait: mert a hagyomány

szerint az Úr kegyelme és hálája atyjukkal együtt az elsők között vezérelte őket Krisztus egyházába.

Ha felpillantasz, tornyos palotára esik tekinteted: a hagyomány azt tartja, hogy ennek helyén állott a dúsgazdag ember háza s mellette a szegény Lázár viskója. A szent hagyomány ehhez a helyhez köti az Evangéliumnak mélységes értelmű elbeszélését (Luk. 16, 20—31).

Tovább, testvérem, a fájdalom útján nincs megállás. Ki ezt az utat utolsó útjával megszentelte, mondotta nekünk: „Ha ki utánam akar jöni, tagadja meg önmagát, és vegye föl keresztjét és kövessen engem“ (Máté 16, 24). Vegyük fel a keresztet, amelynek terhe egyre súlyosabban nehezedik vállaira és cirenei Simonnal könnyítsük meg neki a fájdalom útjának utolsó állomásait.

A Vérző Barányt már csak a lélek viszi: meggyötört testéről hull a véres verejték, melléből hörgő sóhaj szakad, sápadt arcát halottas fehérre festi a végső kimerültség. Az út egyre emelkedik. Amint végigtekintesz rajta: boltívek kapcsolják össze két oldalát, a szűk sikátor viharvert falait imitt-amott fedett erkélyek csipkézik; úgy érzed, mintha évszázadokat röpiél volna visszafelé az időben. Száz lépést haladunk csak a komor utcában, mikor vörös márványkő tűnik szemünkbe: ez az igénytelen kő jelzi a keresztút hatodik stációját, ahol a szent legenda szerint a megváltás művének befejezése előtt Urunk még egyszer megmutatta csodatévő isteni hatalmát.

Szent Veronika állomása ez.

Egy jámbor jeruzsálemi asszony, Veronika, kijött háza kapujába az egetverő ordításra és első pillantása a meggyötört Istenember alakján akadt meg. Felébredt gyöngéd szívében a szánalom, gyors elhatározással leoldotta fejről fehér kendőjét, odalépett a roskadozó áldozathoz és letörölte véres arcát. És ime: a kendőn ott maradt a fájdalmas szelíd arc nyoma. Veronika kendője azóta is a keresztény világ különös tiszteletének tárgya: ma a római Szent Péter templom legdrágább ereklyéi között őrzik. A szent legenda mindjárt Urunk halála után szárnyaira vette ezt a bájos hagyományt és a csodálatos események egész sorát fűzte hozzá.

A legrégebb legendák egyike meséli, hogy mikor Tiberius császár híret vette, hogy Judeában és Galileában valami csodálatos próféta jár és minden beteget meggyógyít, elküldötte Volusianus nevű főemberét,

hogyan hozza el a prófétát Rómába, hogy őt is meggyógyítsa gyötrő betegségéből. A követ el is ment, de Jeruzsálemben arról értesült, hogy Pilatus helytartó kivégeztette a csodatévő férfiút. A császári meghatalmazott tehát nyomban elfogatta a helytartót és bilincsekben magával vitte Rómába. De még jeruzsálemi tartózkodása alatt hallotta, hogy Jézus, mert ez volt a próféta neve, halála előtt egy jámbor jeruzsálemi asszonynak kendőjén ott hagyta isteni arca mását. Felkerestette hát Veronikát s a szent kendővel együtt őt is magával vitte. A császár felháborodott Pilatus okatlan és kegyetlen ítéletén, azonnal számkivetésbe küldötte őt, Veronikát pedig maga elé hívatta. Mikor a jámbor asszony a szent kendővel megérintette a császár testét, annak kízó betegsége azonnal elmúlt. A legenda hozzáteszi, hogy a császár nyomban hitt Krisztusban és megtért. Ez ugyan nem felel meg a történeti tényeknek, de maga a legenda ékes bizonyíték arra, hogy már közvetlenül Urunk halála után különösen szent tiszteletnek és jámbor elbeszéléseknek tárgya volt Szent Veronika kendője.

Szent Veronikát ott temették el, ahol lakott. Sírja és háza helyén most templom hirdeti az Üdvözítő utolsó csodájának emlékét.

Térdeljünk le a vörös márványkőre, testvérem, és nyújtsuk oda lelkünket a szenvedő Krisztusnak hófehér kendő gyanánt, hogy reányomja örök bélyegül szelid arcának a gyötrelmekben is fenséges vonásait.

Most a város végére ért a gyászos menet: Jézus idejében itt volt az a kapu, amely a vesztőhelyre nyílt. Mielőtt az elítéltek átlépték volna ezt a kaput, hogy felkapaszkodjanak a kivégzés helyére, a Golgotára, amely akkor a városon kívül volt, itt meg kellett állaniok. Ítélet kapujának nevezték ezt a kaput, mert a szokás szerint itt még egyszer kihirdették a halálos ítéletet. A zsvajos menet megtorpant a szűk kapu előtt, a tolongásban Jézus másodszor is a földre bukkott. Az Ítélet kapuja már rég nincsen itten; mikor Heródes a negyvenes években megnagyobbította a város területét, itt is lebontatta a falakat s a Golgotát is befoglalta az új, tágasabb falak közé. Most kis kápolna áll itt, amelyben a régi kapunak egy oszlopát mutogatják. Amint az út megint balra kanyarodik, szemközt, a ház falában tábla jelzi ezt a hetedik stációt.

Mikor Jézus szent Anyjával, az apostollal és a nyomában tolongó tömeggel erre a helyre ért és kilépett a kapun, felmeredt előtte zordonan a kopár Koponyák Hegye. Ma sehohsem látod a hegyet, testvérem: rop-

pant épületek kőrengetege borítja, csak a kapaszkodóról veszed észre, hogy felfelé megyünk.

Felfelé, testvérem, a Golgotára.

A roppant kőrengeteg, közepében a Szent Sír templomával, a megváltás történetének legszentebb és legfájdalmasabb emlékhelyeit rejti.

Falak tornyosulnak a Golgota körül s most e falak mentén a keresztút utolsó állomásait járjuk.

A görögkeletiek Szent Karalombosz kolostorának fekete falában fekete kereszt jelzi a nyolcadik stációt, a fájdalmak útjának egyik legszentebb állomását, az egyetlent, ahol Jézus megszólalt. Mindeddig felséges némasággal viselte keresztjét, nem panaszkodott, nem vádolt, nem könyörgött kegyelemért, még kesergő Anyját sem vigasztalta, hiszen előtte nem volt rejtve, hogy Szűzanya tudja, hogy Istennek végzéséből ennek így kell történnie! De most meg kellett szólalnia.

A tömeg egyre dagadt, az utcákon csoportosan csatlakoztak hozzá a kíváncsiak, közöttük sok asszony: anyák, akik gyermekeikre gondoltak és keservesen siratták a halálba hajszolt vergődő áldozatot, a jóságos és csodatévő Mestert, a nagy rabbit, akinek hírét és szelíd tanítását mindnyájan ismerték. Tudjuk, testvérem, hogy mindig a női szív volt legtermékenyebb talaja a szeretet szent tanításának: Jeruzsálem leányainak szívében megfogant a csíra és remegve-zokogva siratták a szeretet isteni tanítómesterét, akit a férfiak gyűlölködő irigysége és képmutató konok-sága a gyalázatos halál keresztfájára juttat. És ekkor a halálosan bágyadt áldozat megállt egy pillanatra és feljök fordulván mondá: „Jeruzsálem leányai! ne sírjatok énrajtam, hanem sírjatok magatokon és fiaitokon. Mert íme eljönnek a napok, melyekben majd mondják: Boldogok a magtalanok, és a méhek, melyek nem szültek, és az emlők, melyek nem szoptattak. Akkor kezdik mondani a hegyeknek: Szakadjatok ránk! és a halmoknak: Borítsatok el minket! Mert ha a zöldellő fán ezt művelik, a szárazzal mi fog történni?” (Luk. 23, 28—31).

Testvérem, sírjunk mi is magunkon és fiainkon, itt a fekete kereszt előtt, az asszonyi zokogás komor állomásán, és ültessük életünk száraz fáját a Golgota vérrel áztatott földjének áldott talajába, az élet fája, a zöldellő fa tövébe, nehogy ránk szakadjanak az ítélet hegyei és elborítsanak az átok halmai, ha majd „eljönnek a napok“, a számonkérés szörnyű napjai. Jeruzsálem leányainak zokogása ma is itt sír a fekete falak között,

Phot. Alinari.

LÁZÁR FELTÁMASZTÁSA.

Jouvenet festménye.

s míg lélekben hallgatjuk az Üdvözítő utolsó komor intését, vegyük fel keresztünket és sírdogáló szívvel kövessük roskatag lépteit a megváltás véres keresztútján.

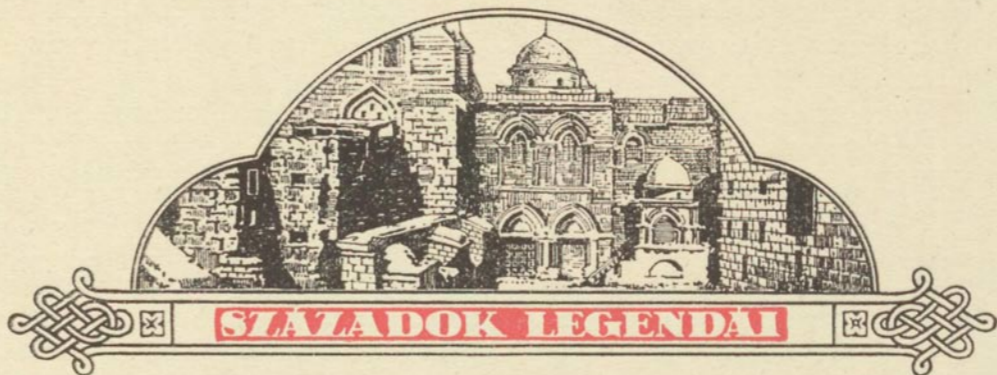
Az asszonyírás fekete keresztjétől vissza kell fordulnunk, mert elénk merednek a Szent Sír épületeinek hatalmas falai és csak kerülő úton juthatunk el a kilencedik állomáshoz. Visszamegyünk az Ítélet kapujához és a sötét sikátoron áthaladva felkapaszkodunk egy lépcsőn a kopt szerzetesek kolostorához. Benn az udvarban csonka oszlop jelzi a kilencedik stációt, azt a helyet, ahol a kimerült Jézus harmadszor roskadt össze a kereszt terhe alatt, hiába viselte annak nagyobb terhét Simon izmos karja. Mi tudjuk, testvérem, hogy nemcsak a súlyos kereszt, hanem a világ bűneinek irtózatossága is nyomta fáradt vállait. Könnyítsünk szenvedésein bűnbánó forró imádsággal itt, a csonka oszlop előtt s lehajtott fejjel menjünk vissza a lépcsőn, a sötét sikátoron, a fekete kereszt-hez; innen folytassuk utunkat a következő sarokig, ahol a Murisztan fekete épülettömege felmagasodik előttünk.

A Murisztan épülettömbje rengeteg emlékét őrzi az ókori és középkori keresztény zarándoklatoknak. Már a legrégebbi időkben itt épültek, a Golgota tőszomszédságában, a zarándokházak, köztük Szent István királyunk idejében a magyar zarándokház is. Később a johannita-lovagok birtoka lett az egész terület, akik itt építették fel anyaházukat, zarándokházaikat és templomukat. A legelső zarándokház alapításának emléke Nagy Károly nevéhez fűződik. Sajnos, mikor Szaladin 1187-ben Karn Hattin mezején megdöntötte a kereszties királyságot, a johanniták is hamarosan kénytelenek voltak távozni Jeruzsálemből s azóta a Szentek Szentjének közvetlen környéke török birtok.

Haladjunk el a Murisztan komor körülménye mellett: alig száz lépésnyire 25 méter hosszú, 17 méter széles zárt téren vagyunk; előttünk kettős boltíves kapu: a Szent Sír templomának bejárata.

A keresztút következő öt utolsó stációját a Szent Sír temploma rejti.

Testvérem, a megváltás ormaihoz közeledünk: elfogódott lélekkel, hangosan dobogó szívvel állunk meg a viharvert falak előtt: ez a Szentek Szentje, melyről a próféta mondotta: „És az Úr házának hegye a hegyek tetején fog állani és fölemelkedik a halmok fölött és ahhoz gyűlnek minden nemzetek. És meghajol az ember és megalázza magát a férfú” (Izaiás, 2, 2—3; 9).

Viharos századok vérzivatarai zúgtak el ez ódon falak s e komor kupola felett. Ezek a falak látták évszázadok millióinak könnyes kegyeletét, hallották vezeklő zokogását. És ezek a kövek, amelyek most az aggság és a szentség bölcs nyugalmaival tekintenek reánk az örök idő zengő hullámzásában, nem maradnak némák, ha hittel szólítjuk őket, hanem csodás legendákat beszélnek rég elmúlt századokról, miként megmondotta az Úr: „A kövek fognak kiáltani“ (Lukács 19, 40).

Testvérem, hallgassuk áhitattal a kövek zengő szózatát . . .

Ősi szenthelye volt ez a hegy már a zsidó népnek ; valami babonás tisztelettel és félelemmel tekintettek rá s a Koponyák Hegyének nevezték. Hagyományuk azt tartotta, hogy itt van eltemetve Ádám, az első ember. Ezt az adatot, ennek a hagyománynak mélységes szimbolikus jelentőségét a keresztény legenda is korán értékelte és felhasználta : emlékszel, testvérem, hogy a művészet századok óta úgy ábrázolja a Golgota tragikus jelenetét, hogy a kereszt tövében koponya fehérlik : az emberiséget jelképező első ember koponyája ez : amelyre áldón hull a megváltás vérenek harmata. Bizonyos, hogy Urunk feltámadása után hamarosan áhítatos tisztelet övezte a Golgota hegyét ; legalább is erre mutat a hagyománynak az az adata, hogy Hadrianus római császár a hegyet telehordatta földdel és törmelékekkel, hogy föld alá temesse az új vallás szenthelyeit és így megakadályozza a kultusz terjedését. A betemetett barlangok felett szent ligetet ültetett s benne Jupiternek és Venusnak templomot emelt. Pogány bálvá-

nyok profán szobrai és szentélyei fölött szállott a tisztátalan áldozatok füstje Aelia Capitolina városában, és fajtalan orgiák szentségtelenítették meg az Isten Fia halálának, feltámadásának és az Istenanya hét fájdalmának szent helyét. De éppen ez az adat mutatja, hogy a pogány császár milyen fontosnak tartotta, hogy ezt a helyet a keresztények végkép elfelejtsék; éppen ezért ez az adat mindennél erősebb bizonyítéka a hely hitelességének.

Nagy Constantinus császár a szent hagyomány útmutatását követte, mikor a IV. század elején lehordatta a Golgotát borító törmelékét, ledöntette a pogány templomokat és szobrokat és kutattatni kezdett az Üdvözítő halálának és feltámadásának szent emlékhelyei után. Eusebius caesareai püspök, az első egyháztörténetíró, kevéssel a szent hegy megtisztítása után írja, hogy a császár kutatásai eredménnyel jártak: megtalálták az Úr sírjának barlangját. Más történetírók beszélnek, hogy a császár jámbor anyja, Szent Ilona, 326-ban Jeruzsálembe zárandokolt s ez alkalommal Macarius püspök buzgó közreműködésével, csodás isteni útmutatás segítségével megtalálta a Szent Keresztet. A császárnő, akinek legfőbb vágya volt, hogy a Szentföldnek minden szenthelyét pompás templomokkal és díszes emlékművekkel jelölje meg, nyomban bazilikát építtetett a Szent Kereszt tiszteletére, azon a helyen, ahol megtalálták, s egyúttal körtemplomot emelt Jézus sírja fölé. Tizenkét ragyogó márványoszlop zárta a Szentsír felett épült körtemplomot, amelyet a bazilikával együtt 336-ban szenteltek fel. A Murisztan mellett, a koptok zárandokházának alépítményei között az ásatások húsz évvel ezelőtt napfényre hozták ennek a Constantinus-féle bazilikának néhány gyönyörű maradványát. A kis körtemplomnak Anastasis (Feltámadás) volt a neve; a görögök ma is így nevezik a Szentsír-templomát.

Az agg császárnő, aki ekkor már túl volt a nyolcvanon, boldogan hunyta örök álomra szemeit, mert megvalósította élete legszentebb vágyát: pompás emlékekkel jelölte meg mindazokat a helyeket, amelyeket az Üdvözítő élete és halála megszentelt. Fáradhatatlan buzgóságával és építkezéseivel Szent Ilona lett a Szentföld kultuszának igazi megalapítója. A IV. századtól kezdve megindul nyugat zárandokainak kifogyhatatlan serege a Szentföld felé, amely innentől századokon át a buzgó és áhítatos vezeklők százezreit látja imádkozni és könnyezni az Anastasis felett.

A VII. században éri a szenthelyet az első csapás: a 614. évi perzsa betörésnek áldozatul esnek a ragyogó épületek, s mikor két év múlva a

város szabadon kezd lélegzeni, Modestus püspök három új templomot építtet a régiek romjain: az egyiket a feltámadás emlékére (Anastasis), a másikat a Szent Kereszt tiszteletére (Martyrium), a harmadikat pedig a Golgota fölé (Calvaria). Arkulf zarándokkönyve szerint, amely az ötven évvel későbbi állapotokat rajzolja, negyediknek a Szent Szűz temploma csatlakozott ezekhez.

636-ban Jeruzsálem az arabok birtokába kerül, de az új urak csodálatosképpen századokon át békén hagyják a Golgota szentélyeit, sőt tudomásunk van róla, hogy Tamás jeruzsálemi patriarcha Mamun kalifa idejében építkezéseket végeztetett; egyebek közt megnagyobbította az Anastasis-templom kupoláját. Háromszáz évig tartott ez a békesség. A mohamedánok fanatizmusának a X. század óta többször is áldozatul estek a szenthelyek: 936-ban és 969-ben elpusztították és felgyújtották az építmények java részét, 1010-ben pedig az egészet rombadöntötték. De a keresztény buzgóság nem hagyhatta sokáig jeltelenül a legszentebb helyet: 1055-ben Nikeforosz patriarcha újra felépítteti a templomokat, de mikor az első keresztések Jeruzsálembe érkeznek, megbotráncognak az Úr Szent Sírjához méltatlan és kezdetleges, dísztelen épületeken. 1103-ban nagyarányú építkezésekbe fognak és 27 évi munka után készen áll az impozáns román stílű templom, amelyet 1149-ben nagy fényvel felszentelnek.

Ez a templom a Golgota valamennyi szentélyét magában foglalta, s bár a századok folyamán számos változtatás, átalakítás, toldás némileg kivetkőztette eredeti, hatásos alakjából, főképpen szinte beágyazta a különféle egyéb épületek köréngetegébe, két része ma is teljes épségben megvan: egyik a Szentsír körtemploma, másik a háromhajós, félköralakú szentély. Sajnos azonban, az ősi építmény stílusbeli szépségeit megromtotta a görögkeletiek sok ízléstelen toldaléka és mindenféle kezdetleges díszítése.

Gondolhatod, testvérem, hogy a jeruzsálemi királyság bukását a Szentsír-temploma is megérezte. Előbb 1187-ben, aztán 1244-ben elpusztították és kirabolták, de százharminc év sem telt bele, és megint a régi szépségben ragyogott az ódon bazilika, sőt 1400-ban két kupolával díszítették. Innen kezdve keveset hallunk a történetéről, legfeljebb annyit, hogy századokon át meglehetősen elhanyagolt állapotban volt és nem egyszer beomlás fenyegette. 1719-ben végre újjáépítették és körülbelül száz évig újra a békés áhítat helye volt, a ferences atyák gondozásában.

Ebben az időben a görögkeletieknek alig volt valami joguk a Szentsír-templomhoz: csak a Golgotából volt egy kis részük és a kupola felső galériája volt az övék.

Azonban az 1808. év gyökeres és fájdalmas változásokat hozott. Október 12-én tűz ütött ki a templomban, amely elhamvasztotta a Szentsírt záró körépület kupoláját. A kupola beomlott, a kórus a lángok martaléka lett és a Szentsír-kápolna ólomkupolája is elolvadt a rettentő hőségben, de csodálatosképpen magának a Szentsírnek a legkisebb baja sem esett; nemcsak a kövei és szilárd részei nem pusztultak el, hanem még a kegyeleti tárgyak és egyházi ruhák is épségben maradtak. A tűzvész okozóit nem sikerült felkutatni, azonban nagyon valószínű, hogy a görögkeletiek követték el a gyújtogatást, mert már régen szerették volna megkaparintani a Szentsírt és bizonyára úgy gondolták, hogy a tűzvész okozta zavarban és felfordulásban sikerül majd halásznioik. És a számításuk bevált. Hogy ma félig-meddig idegenek vagyunk legszentebb templomunkban, az elsősorban az ő rovásukra esik, hiszen hiteles adatok igazolják, hogy a tűz alatt minden módon akadályozták a kétségbeesett ferenceseket az oltásban és a mentésben.

De a rovás jó része nyugat keresztényeinek terhére esik. Mikor elhangzott a romok felett a ferencesek jajkiáltása és síró könnyöggel fordultak a világ katolikusaihoz és fejedelmeihez: szavuk a pusztában kiáltónak szava maradt. Akkor Napoleon tartotta rettegésben Nyugatot és a Szentsír buzgó őreinek jajkiáltása visszhangtalanul csendült el a csattogó csatazajban.

Eközben a görögkeletiek engedélyt nyertek a török kormánytól, hogy újjáépíthessék a rombadőlt kupolát és kijavíthassák az elpusztult részeket. Az engedelemmel hamarosan éltek is és 1810-ben már el is készültek a munkával, amelynek terveit Komnenosz Kalfa mitilénei építész készítette. Jourdin, a kereszties bazilika századok óta porladó építész, bizonyára sohasem álmodta, hogy remek alkotását így elégtelenítik valaha. A görög építész a Szentsír-kápolnát lebontatta s egészen újat épített helyette, keleties stílusban, teli zsúfolt díszítésekkel és görög feliratokkal. A kupolát oly lelkiismeretlenül húzatta fel, hogy nemsokára egészen újjá kellett építeni, mert attól tartottak, hogy beomlik. De legnagyobb barbarizmusa az volt, hogy befalaztatta a szentélyt s így most a Szentsír fölé boruló körépület olyan hatást tesz, mintha külön templom volna, pedig

az eredeti kereszties bazilikában szerves része volt a háromhajós templomnak. És még csak nem is ez a legfájdóbb következménye a tűzvésznek, hanem az, hogy a görögök ezen a réven jogot szereztek a bazilika legnagyobb részére, kiszorították a ferenceseket s ezzel a katolikus világot a templom birtokából s a jogok és javak oroszlánrésze és ezzel a vezetőszerep ma az ő kezükben van. A „sötét középkor“ Európája százezrével küldte a keresztieseket a szenthelyek visszafoglalására, és a tizenkilencedik század fényben és kincsekben dúskálkódó Európája a kisujját sem mozdította meg, hogy megóvja és megvédelmezze hitének legszentebb földi emlékhelyeit. Ezért nem a miénk ma a legszentebb templom, ezért omlanak ma kétszeres fájdalommal könnyeink a kínszenvedés latrok kezére jutott komor hegyén.

Ezen a kis téren volt a keresztiesek idejében a templom oszlopos előcsarnoka. Most mind a négy oldalon falak és épületek zárják és jobbról is, balról is csak egy-egy keskeny út vezet ide. A homlokzat a templom északi oldalhajójába nyílik s mai alakjában állt már a keresztiesek idejében. A harangtorony a XII. században épült és csak később építették össze a templommal. Eleinte külön állt és erős gyámoszlopok támogatták. Gótikus ívekkel díszített földszintjén két emelet sor tornyosult, ívelt páros ablakkal; a második emelet ablaksora eltűnt, ép úgy, mint a torony teteje. Régi rajzok mutatják, hogy a második emelet ablaksora felett még egy íves felépítmény következett, amelyen nyolcszegletű hosszúkás kupola nyugodott.

Testvérem, a csonka torony itt a fájdalom hegyén, ahol elosztották maguk között gyűlölködő idegenek ruháinkat és köntösünkre sorsot vetének: szívbe markoló szimbólum!

STABAT MATER DOLOROSA

Tekints az ódon homlokzatra. Sajátságos, nyugtalan érzés fog el: soha még élettelen kövek ilyen emberi arccal nem tekintettek rád. Az enyhén ívesedő, csipkézett kőkoszorúval boltozott kettős kapu közül az egyik be van falazva. Valahogy úgy érzed: olyan, mint a sírástól félre-görcsült száj. Korinthusi fejű ókori márványoszlopok tartják a cikornyás

arab díszekkel bevéselt szemöldökgerendákat. Felettük fut az elválasztó párkány, ezen nyugszik a két ablak pillérsora. A befelé szűkülő pillérközben a két kis ablak: mint két komor fekete szem. Üresen merednek rád, mint a koponya szemüregei, felettük az ívelt rovátkás kőkoszorú, mint két bozontos szemöldök. Úgy mint a kapuk felett, az ablakok kőkoszorúja felett is finom kőfüzér fut. Legfelül síma párkány, rajta csupasz oromfal, mint sötét homlok, előtte egyszerű vasrács, mint századéveszántotta ezernyi ránc. S mint domború koponya, úgy magasodik fel a homlok mögött a vashordás kupola hideg boltozata.

Lépjünk be, testvérem, a sötét előcsarnokba. Szemben velünk örökön égő lámpák csillogása vonja fényözönbe a Megkenetés Kövét; most haladjunk el előtte s forduljunk jobbra az oldalhajóban, egészen addig, ahol a szentély félköre kezdődik. A sötét falban jobbkéz felől lépcső vezet a magasba. Négy és fél méternyi magasságban emelkednek a templom szintje felett azok a kápolnák, amelyekbe most a szenvedések keresztútja torkollik.

Testvérem, a Golgotán vagyunk.

Ezt a magaslatot már a keresztések belefoglalták a templom építményeibe. Itt, a kilencedik állomástól egyenes vonalban mintegy száz lépésnyire, egymás közvetlen közelében van a keresztút négy következő állomása. Vegyük fel újra a keresztet, testvérem, és kövessük Őt az áldozat oltárához.

Mikor tehát felért a menet „azon helyre, mely Golgotának nevezetik, mely az agykoponyák helye“ (Máté 27, 33), megálltak. Jézus letette a keresztet, a poroszlók pedig hozzáfogtak a kivégzés szörnyű előkészületeihez, s mindenekelőtt levetkőztették Jézust. Abban a kápolnában, amelyben most állunk, a padlóba illesztett márványcsillag jelöli a ruhafosztás helyét. Ez a kápolna a ferenceseké; vörösmárvány falain halványan verődik vissza az ezüstitű fénye, amely sejtelmesen világítja meg az oltárképet.

Míg itt, a keresztút tizedik stációján emlékünke idézzük az Isten Bárányának alakját, amint elgyötört teste fenséges nyugalommal áll a kaján vének és a vérre szomjas tömeg tekintetének pergőtüzében, emeljük tekintetünket az oltárképre. Felkomorlik előttünk a kínszenvedés következő jelenete, amelynek színhelyét ugyancsak ebben a kápolnában őrzi a szent hagyomány: az előbbivel szemben másik márványcsillag jelöli a tizenegyedik stációt, s az oltárkép komor színekkel festi a kínszenvedés

szenvedés egyik legfájdalmasabb jelenetét. Durva legények állanak elő, szögekkel, kalapáccsal kezükben; megragadják az isteni áldozat szinte élettelen testét, a keresztre fektetik és megkezdik borzalmas munkájukat. Szentséges tenyerére illesztik a szöveget, a kalapács lesújt, a szent test megvonaglik az emberfeletti fájdalomban. Látod az isteni vér tüzes harmatcseppjeit, testvérem? Halld a kegyetlen kopácsolás zaját? Miközben itt állunk e kápolna misztikus magányosságában, úgy rémlik, mintha hallanók a kalapácsütések csattanását és szent testével együtt vonaglik a lelünk, mintha minden csapás a szívünk kemény sziklájára sujtana s tompa döngése százszoros visszhangot verne odabent. Századokon át fülünkbe zúg a kalapácsok csattogása és a Szűzanya zokogása halk fájdalommal egybeolvad vele: vérzik a keresztfa és vérzik az Anya szíve. A vérnek és a fájdalomnak ebben a gyász-szimfóniájában boruljunk le, testvérem, és illessük bűnbánó csókkal az ezüstlámpák fényében tündöklő márvány csillagot.

Hét lépést kell csak tennünk a jobboldali kápolnáig: ez a keresztút tizenkettedik stációja, a Szent Kereszt Felmagasztaltatásának kápolnája. A 13 méter hosszú és majdnem öt méter széles, mozaikokkal és képekkel pazarul díszített kápolna, sajnos, a görögöké.

Idézzük fel emléünkben a rettentő jelenetet, testvérem. Az izmos legények megmarkolják a keresztet, miután odavonszolták a már előre megásott gödör mellé. Roppant erővel feltámogatják, beleállítják a gödörbe és megerősítik. Áll a Kereszt és rajta függ a legdrágább áldozat. Feje felett a gúnyolódó felírás: A Názáreti Jézus, a zsidók királya.

Álljunk az üdvösség fája alá, testvérem, Szűz Anyjával és a tanítvánnyal, akit szeretett; hajtsuk meg fejünket, s míg lassan és áldón reánk hull a megváltás harmata, éljük át újra a fenséges tragédia lelket rázó jeleneteit.

Miközben a hóhérlegények elbánnak a két gonosztévővel, akiket Jézussal egy időben és egy helyen végeznek ki, a megátalkodott zsidók fenéig akarják élvezni a bosszú gyönyörűségét: sorra elmennek a haladokló előtt és gúnyos főhajtással köszöntik, mondván: „Hej, ki lerontod az Isten templomát és harmadnapra felépítéd azt, szabadítsd meg magadat; ha Isten fia vagy, szállj le a keresztről! Hasonlóképpen a papifejedelmek is az írástudókkal és vénekkel együtt csúfolva mondák: Másokat megszabadított, önmagát nem szabadítja meg; ha Izrael királya, szálljon le most a keresztről és hiszünk neki“ (Máté 27, 40–42).

De az Isten Fia hallgat és nemsokára elhallgat körülötte a gúnyolódás pokoli lármája is. Mert íme: a nap elsötétedik, a szikla megreped és a templom kárpitja kettéhasad. A gyáva gyilkosok szorongva menekülnek a bűn helyéről, már csak a gonosz lator káromló szava hangzik a kísérteties sötétben, majd az is elnémul, mikor megszólal a jó lator: „Uram, emlékezzél meg rólam, midőn országodba jutsz“. Az első bűnös, akire a megváltás véérének kegyelme harmatozott: ez a lator volt, itt a Golgota nagypéntekjén. És egy jámbor hagyomány szerint ez a lator volt az első vértanú: mert némely zsidók meghallották hitvallását és felbőszültek ellene; megparancsolták tehát a poroszlóknak, hogy ne zúzzák össze lábszárcsontjait, hogy annál tovább tartson kínos vergődése. De mindenért kárpótolta az, hogy a Szenvedő Istenfia első szavát hozzá intézte a keresztről. „Bizony mondom neked: még ma velem leszel a paradicsomban“ (Lukács 23, 42–43).

Krisztusnak e szent ígérete alapján az Egyház szentjei közé iktatta a megtért latrot. Egyebet nem tudunk róla, csak annyit, hogy Dismas volt a neve. De megtérése és Urunk ígérete többet mond róla, mint ezernyi vaskos fóliáns.

De nem ez volt az egyetlen megtérés ezen a fekete pénteken. A szent hagyomány beszéli, hogy mikor egy a vitézek közül lándzsával átdöfte Jézus oldalát, a szent sebből kifreccsenő vér és víz szemére hullott, mire régóta beteg szeme nyomban meggyógyult. Longinus volt ennek a katonának a neve. Ettől a pillanattól kezdve megvallotta Krisztust, megtért, sokáig élt remete gyanánt és végül vértanúsággal pecsételte meg hitét. De megtért a római százados is, akit a hagyomány Petroniusnak nevez. Ez a százados vezette a katonákat, akik a kivégzésnél a rendre felügyeltek. Mikor látta ezt a csodálatos halált, dicsőíté az Istent mondván: „Valóban igaz volt ez az ember!“ (Lukács 23, 47). Csak a főpapok és a bujtatók szíve maradt kemény; mert szent Lukács evangelista beszéli, hogy az egész sereg, amely jelen volt e látványon és a történeteket látta, mellét verte bűnbánatában.

S ha a kereszten vergődő és haldokló Jézus első szava a megbocsátás volt, amellyel kegyelmet adott a megtért bűnösnek, második szava a szeretet gyöngéd simogatása volt azoknak lelkén, akiknek legdrágább kincse volt e földön is.

Stabat mater dolorosa . . .

„Állanak vala pedig Jézus kereszte mellett az ő anyja és anyjának rokona, Mária, Kleofás felesége, és Mária Magdolna.

„Jézus tehát látván anyját és az ott álló tanítványt, kit szeret vala, mondá anyjának :

„Asszony, íme a te fiad!“

„Azután mondá a tanítványnak : Íme a te anyád!“ (János 19, 25—27).

Testvérem, mindnyájunkhoz szól a szeretetnek ez a biztató szava : érezzük, hogy ezzel a szóval minket is Szűz Anyjának örök szeretetébe ajánlott és szívünk fiúi forró dobogása száll a fájdalmas Anya felé, aki ott állott zokogva a Kereszt lábánál, midőn függött szent Fia, s akit ennek az isteni szeretetnek biztatására mindnyájan legjobb Anyánknak, mennyei édes anyánknak ismerünk. Szálljon ezen a fájdalmas tizenkettedik stáción mennyei Anyánk felé a szíveinkben lágyan felzsongó gyászos melódia :

Stabat mater dolorosa . . .

Itten nyujtották ajkához a szent asszonyok az ecetes szivacsot, mikor elhangzott bágyadt szava : „Szomjúhozom!“

Testvérem, tudod, hogy nem erre szomjúhozott! S ha tudjuk ezt, akkor nyujtsuk a bűneinkért vonagló áldozat forró ajkához bűnbánatunk és szeretetünk hűvös italának csordultig telt aranyserlegét.

És már tudta, hogy minden elvégeztetett. Felkiáltott tehát utolsó erejével : „Beteljesedett!“

„És lehajtván fejét kiadá lelkét“. (János 19, 30).

Testvérem, a megváltás műve elvégeztetett. A Megváltó testének és lelkének kimondhatatlan gyötrelmei sírnak a századokon át a Golgota ormán e csöndes kápolna falai között. Most is itt szállnak még utolsó sóhajtásának elhaló foszlányai : „Szomjúhozom!“ Szomjúhozik a bűnbánatra és az áldozatra, és a katolikus világ szívét századok óta sebzi ez a fájdalmas sóhajtás, de a képmutató békének ebben a korszakában nincs annyi hatalmunk, hogy bemutathassuk a szentmise vértelen áldozatát ezen a helyen, a megváltás véres áldozatának legszentebb oltárán !

A kápolna keleti oldalán ezüst oltár : alatta ezüsttel bevont üreg ; ebben állott a Megváltó vérző testét viselő Szent Kereszt. Az oltáron a megfeszített Jézus képe, mellette a fájdalmas Anya és Szent János szobrai. Amint az oltár felé tekintesz, balra és jobbra, jó két lépésnyire Jézus keresztiének helyétől, egy-egy fekete kő : a baloldali a gonosz, a jobboldali

a megtért lator keresztjének helyét jelöli. Jézus és a jó lator keresztje között sárgarézlap takarja azt a sziklarepedést, amely Urunk halálakor keletkezett. „És íme a templom kárpitja kettéhasada fölétől egészen aljáig; a föld megindula, a kősziklák megrepedének...” (Máté 27, 51).

Jőjj velem, testvérem, a megváltó halálnak lámpák fényében titokzatosan derengő kápolnájából, vissza a keresztrefeszítés helyére. Az oldalfalába vágott rácsos ablakon át tekintsünk be a Hétfájdalmú Szűzanya pazarul díszített kápolnájába. A szent hagyomány szerint itt állt a fájdalmas Anya, midőn a keresztfán függött szent Fia és itt tartotta ölében a keresztről levett szent testét. Az oltárkép ezt a művészetben századokon át annyiszor megdicsőített Pietà-jelenetet ábrázolja. Ez a körülbelül tizenegy négyzetméter területű zárt kis kápolna a Szentsír-templom előteréről is látható: a bejáratától jobbra, olyan mint egy kis torony, tetején kupola, a kaputól lépcső vezet fel hozzá. Ez a keresztút tizenharmadik stációja: ide nem léphetünk be, testvérem, ide csak a lelkünk száll be a rácson át és halk sírással leborul a Hétfájdalmú Szűzanya sebzett szíve előtt. És miközben nagypénteki lélekkel visszamegyünk a Megkenetés Kövéhez, zsongjon szívünkben halkán az örök gyász és a legnagyobb fájdalom melódiája:

Stabat mater dolorosa...

ELSÜLYEDT HARANGOK

Midőn tehát elhangzottak a Golgota ormának fájdalmas áldozati oltáráról az utolsó szavak s az ég és föld komor gyászában minden elcsendesedett, fenséges halottas némaság borult az ősi szent hegy vérrel áztatott keresztje fölé. Képzeld, testvérem, amint a földindulás dübörgésében megrepednek a sziklák, meghasad a templom kárpitja, viharral terhes roppant fellegek árnyékolják be az imént derűsen mosolygó eget s egyszerre kiürül az előbb még oly hangos vesztőhely. A katonák elvonulnak, a főpapok és a vének a kielégített bosszú édes érzetével indulnak az Isten ragyogó templomába, és Jeruzsálem népe, ez az ingatag és süket fajzat, riadtan és mellét verve, a büntudat gyötrő mardosásával menekül a borzalmas gyilkosság színhelyéről . . .

És fenn a keresztfán ég és föld között függ a vérző áldozat, töviskoszorús feje szelíd megadással mellére hajlik, karjait széttárja, mintha áldást és bocsánatot imádkozna Atyjától e bűnös világra, amely nem tudta, mit cselekszik, mintha magához akarná ölelni „engesztelhetetlen szeretetével“ a kemény és hideg földet, amelyet most puhít és tüzel az örök élet vetésére halkan hulló vérenek áldó harmata.

Mondjuk el helyette Jeremiás prófétával: „Ó ti mindnyájan, kik általmentek az úton, figyelmezzetek és lássátok, ha van-e fájdalom, mint az én fájdalom!“ (Jeremiás siralmi 1, 12).

Testvérem: ez a fenséges és királyi fájdalom beethoveni gyászzene komor harsogásával markol örökre a szíveinkbe . . .

De a fájdalma hegyén nem vagyunk egyedül. Valamivel távolabb a keresztrefeszítés helyétől itt állnak a szent asszonyok a tanítvánnyal és amott, a kanyargós hegyi úton sötét alakok közelednek, nehéz teherrel vállukon. Jézusnak egy titkos tanítványa közeleg, az arimathiai József, aki a farizeusoktól való félelmében nem merte nyíltan megvallani mesterét, míg élt. Most azonban első dolga volt elsietni Pilátushoz és megkérni őt, hogy levehesse és illendően eltemethesse Jézus testét. Ezzel az örömhírral sietett vissza a Golgotára, és alig hogy odaért, máris a nyomában jött Jézusnak egy másik titkos tanítványa, Nikodémus, aki csak éjjelente járt hozzá hallgatni szent tanításait; vagy száz fontnyi drága kenetet hoz vállain. Most tehát megkezdődött a nehéz és fájdalmas munka. Levették az élettelen testet a keresztről, lefektették egy kőre és megkenték a drága kenetekkel, aztán golycsokba takarták. Ez a kő, testvérem, amely a csillogó lámpák fényében fürdik itt a Szentsír-templom előcsarnokában, a Megkenetés Köve.

Itt állunk meg a legszentebb tragédia kápolnáinak meglátogatása után. A megkenetés helye felett a keresztetek idejében a Boldogságos Szűz temploma emelkedett; akkoriban a kő valamivel délebbre volt, a mai templom főkapuja táján. Mai helyére akkor került, mikor később a Golgota valamennyi szenthelyét a frankok egy épületben egyesítették. A Megkenetés Köve az idők folyamán különféle felekezetek tulajdona lett; a XVI. században a katolikusok drága pénzen jogot váltottak ahhoz, hogy felette ők is gyertyákat égethessenek. Ma a görög-keletiek tulajdona és négy felekezetnek van joga gyertyákat égetnie felette. A Megkenetés Kövét ma vörösessárga márványlap fedi, felette nyolc lámpa függ, körülötte hat roppant kandeláber hint ragyogó világo sságot. Alig húsz lépésnyire innét másik, kisebb kő van, a hagyomány szerint azon a helyen, ahol a megkenetés alatt a szent asszonyok állottak.

Már csak néhány lépés, testvérem, és itt vagyunk a templom kör alakú kupolás végében, a rotundában, amely a Szentsír fölé borul. Tizen-nyolc hatalmas pillére az ősi templomépület alapjain emelkedik. Az 1810. évi újjáépítés óta az oszlopok közei be vannak építve és körbenfutó karzatot alkotnak; a karzatok két emelete felett ível magasba a húsz méter átmérőjű vaskupola.

Alatta a Szent-Sír kápolnája.

Boruljunk le, testvérem, és közeledjünk térdenállva a megváltó Sír és a dicsőséges feltámadás misztikus sziklájához.

Az napon a zsidók készültnapja volt. Esteledett. Ha el akarták temetni Jézust, sietni kellett, nem vihették messzire, a Cedron völgyébe, ahol a Boldogságos Szűznek a szent hagyomány szerint valami kis családi birtoka és temetkezőhelye volt, hanem a közelben kellett eltemetni. Szent János evangéliuma említi, hogy közel a keresztrefeszítés helyéhez volt arimathiai Józsefnek a kertje, a kertben pedig új sírboltja, amelybe még senki sem tétetett. Ez tehát döntő bizonyosság a Szentsír helyének hitelessége mellett, azok ellenében, akik lehetetlennek tartják, hogy Jézust mindjárt a kivégzés helyén temették volna el, nem pedig a zsidók rendes temetkező helyein, a város falaitól keletre, délre és északra. Ha tudjuk, hogy a Golgotán családi sírbolt volt, nincs semmi különös abban, hogy ott temették el, hiszen a közeledő szent este miatt sietniök is kellett. Történeti adatok igazolják tehát, hogy joggal tiszteljük a keresztrefeszítés és a temetés helyeit ily közel egymáshoz, egy templom födele alatt.

Itt a kupola alatt, a sziklába vágott sírkamrában van a szent keresztút utolsó, tizennegyedik állomása. Míg térdeink a hideg márványon nyugszanak, hallgassuk tovább, testvérem, a legszentebb temetés lelket rázó hangulatában a kövek évezredek szavát...

... A sziklába vágott Szentsírt Nagy Constantinus császár találta meg és hamarosan kápolnát építtetett fölé. A keresztések korában oszlop-csarnokos kis templom zárta a Szentsírt, amely már akkor két részből állott, mint ma is. A Szentsír ősidők óta márvánnyal van borítva és így a kivájt sziklakoporsó ma nem látható; csak az 1555. évi pusztuláskor nyílt alkalom a megvizsgálására és ekkor feliratot találtak benne, Szent Ilona császárnő nevével. A XVIII. század elején épített új kápolna áll ma is a Szentsír felett, csak külsejét változtatta meg az 1810. évi újjáalakítás.

Ekkor az egész kis épület márványköntöst kapott s oroszos ízlésű kupola került a tetejére, amellyel együtt ma tíz méter a magassága. Hosszúsága nyolc, szélessége öt és fél méter; a hosszúkás négyszögalakú kápolna keletre nyíló ajtaja előtt kétoldalt kőkorlát van, mind a kettőn hatalmas kandeláberek. A homlokzat előtt ezüst és bronz függőlámpák fénye verődik vissza a falak vörösmárvány burkolatán.

A kápolna belseje két részre oszlik. Az első, amely három méter

széles és körülbelül három és fél méter hosszú, az Angyal Kápolnája nevet viseli és fehér márvány falait tizenöt függőlámpa világítja meg. Közepében márványba foglalt kőlap: a szent hagyomány szerint Jézus sírjának a fedele, amelyet az angyal elhengerített a sírról a feltámadás hajnalán.

Alacsony ajtón jutunk be a Szentsír kápolnájába. Fehér márvány falak. A márványoszlopokkal alátámasztott mennyezetről 43 lámpa szórja fényét a nem is egészen négy négyzetméternyi területű szűk helyre. A jobb oldali falat a Szentsír foglalja el: a közepén megrepedt fehér márvánnyal borított kivájt sziklakoporsó. Fehér márvány feltámadási dombormű az északi fal közepén, mellette jobbról az örmények feltámadás-képe, balról pedig a ferences atyák ezüst domborműve, amely ugyancsak a feltámadást ábrázolja. A középső dombormű a görögöké. A ferencesek domborműve alatt ez az egyszerűségében is fenséges latin felírás: „Ím ez a hely, ahol eltemették Őt“. Bár a kápolna a ferences atyáké, a török hatóság rendelete és engedélye alapján a többi keresztény felekezetek is misézhetnek benne; a misék sorrendje ugyancsak rendeletekkel van megállapítva. A ferences atyák naponta három misét mondanak itt, egy hordozható oltáron, amelyet a Szentsírt záró fehér márványlapra helyeznek s mise után megint kivisznek.

Említettük az 1555. évi új építkezéseket, amikor egészen feltárták a Szentsírt. Az egykorú feljegyzésekből tudjuk, hogy Szent Ilona feliratán kívül pompás festmények nyomaira bukkantak, továbbá még két felíratra; az egyik: „Lássátok a helyet, hova tétetett vala az Úr“, a másik: „Feltámadott, nincsen itt.“ De a legdrágább lelet magából a Szentsírből került elő: mikor a sír alabástrom födelét felemelték, a sziklakoporsóban aranyhímes lepelbe burkolva a Szent Keresztnek egy darabkáját találták. Ezek a leletek fogalmat adnak Szentföldünk legszentebb helyének egykori katolikus pompájáról . . .

A lámpák fénye megvillan a hófehér falakon, s míg forró ajkunk reszketve rátapad a Szent Sír hideg márványlapjára, fejünk felett diadalmasan megtündöklök a feltámadt Megváltó isteni alakja az ezüst sugárözönben . . .

Raffael festménye után készítette ezt az ezüst domborművet Antonelli bíboros 1876-ban, fogadalmi ajándéku. Ötvenhárom drágakő sziklázó fénye csillog a Feltámadott glóriás alakja körül.

Tűzzük oda mi is vérző szívünk rubintját, fájdalmunk opálját, bűnbánó könnyeink tisztavízű gyémántját a bíboros drágakövei mellé vezeték-
lésünk emléke, sóvárgó örök zarándokságunk forró fogadalma gyanánt . . .

És szálljon tekintetünk az Angyalkápolna fehér ragyogása felé, amelyben valamikor a legtündöklőbb csoda vonta fehér glóriába a Golgota komor és tragikus ormait.

. . . Mert mikor a jámbor tanácsos, és a másik titkos tanítvány, és a szent asszonyok léptei is elhangzottak a döbbenetes este gyászos csendjében, mennyei békesség borult a mázsás kőlappal zárt sírra s az üres keresztre, amely mint az üdvösség és a győzelem diadalmi jele magasodott most már a világ fölé a Golgota megrendítő magányosságában. Elpihent a természet félelmetes háborgása, lehanyatlott a véres munkában kifáradt hóhérok keze, a lelkiismeret mardosása elnémította már a zsidók „feszítsd meg“-ét is, és talán a hétfájaldalmú Szűzanya sebzett szíve is elzsongult az emberfeletti gyötrelemben, — csak a főpapok és vének nem nyugodtak. Mikor aggodalmas töprengésben töltött éjszakájuk után rájuk virradt a hajnal, első útjuk Pilatushoz vezette őket. Mert kinevették, megcsúfolták, nem hittek prófétai szavának, de valami titkos nyugtalan-
ság gyötörte őket, mikor eszükbe jutott a gyilkosság mámorában, hogy „ama csábító még életében mondotta: Harmadnap mulva feltámadok“ (Máté 27, 63).

Tehát a meggyötört és kivégzett igazság élt, diadalmasan és legyőzhetetlenül élt már a konok gyilkosok lelkében is. Megkérték Pilatust, állítson öröket a sírhoz, nehogy tanítványai eljőjenek, ellopják holttestét és azt mondják a népnek, hogy feltámadott. Pilatus elutasítja a kérést, mire ők maguk állítanak öröket a sír mellé, amelyet hivatalosan lepecsételnek.

Csak hogy az igazságot nem lehet agyonnyomni a kősziklával, nem lehet koporsóba zárni pecséttel, mert kitör a koporsóból és eget kér!

Jöttek pedig a szent asszonyok vasárnapra virradóra drága kenetekkel a sírhoz. S mikor odaértek, vakító fényesség kápráztatta el szemüket: „íme nagy földindulás lőn, mert az Úr angyala leszálla mennyből, elhengeríté a követ és ráüle. Vala pedig az ő tekintete, mint a villámlás és ruhája mint a hó. Tőle való féltükben pedig megrettenének az örök és lőnek mint a holtak. Felelvén pedig az angyal, mondá az asszonyoknak: Ne féljetek ti, mert tudom, hogy Jézust keresitek, ki megfeszítettetett.

Nincs itt, mert feltámadott, amint megmondotta. Jertek és lássátok a helyet, hova tétetett vala az Ūr“ (Máté 28, 2—6).

Nincs itt, mert feltámadott, alleluja!

Testvérem, miután kiégettük lelkünket az Istenember szenvedéseinek tisztító tüzében, miután megmerültünk a Bárány vérenek megváltó harmatában: ahogy itt térdelünk a halál és feltámadás szenthelyének szikrázó fehérségében, már érezzük, hogy ez a fényben és ezüstben tündöklő sziklabarlang nem a halálnak, hanem a diadalmas életnek örök himnuszát zengi lelkünkbe.

... Régi legendák mesélnek az elsüllyedt csodaországról, Atlantis-ról, a tengerfenék mesés kincseiről, a víz alá merült birodalom csodálatos életéről. Az ősi pogány legendát átvették a keresztény középkor népei s máig is él a breton és az orosz nép képzeletében. Az orosz legenda szerint ennek az elsüllyedt városnak Kitezs a neve és a Szvetlojar-tó mélyén nyugszik. Aki ezen a tavon hajózik, ha tiszta a szíve, meglátja az elsüllyedt város templomainak kupoláit és meghallja az elsüllyedt harangok zúgását. Ebben a városban élnek a szentek és várják békességben Krisztus második eljövetelét és az örök Evangélium hirdetését...

Testvérem, amint itt térdelünk elsüllyedt ezredévek roppant vizei felett: hallod-e az elsüllyedt harangok bűgő-bongó szavát?

Látod-e megcsillanni a kegyetlen sír kősziklája felett a mennyei szent város aranyos kupoláit?

Mennyei vizek mélységei felett állunk, testvérem, és a legszentebb Sírfenséges és lenyűgöző csendjében mint elsüllyedt harangok távoli zúgása felzsong lelkünkben a szentek városának diadalmas, ujjongó, örök harangzúgása...

Élnek a messze vizek felett felsejlő aranykupolák, élnek és szüntelenül fenséges harmóniában zúgnak az elsüllyedt harangok...

Mennyei kezek lendítik, szent karok csendítik forró és szárnyaló imádságra az elsüllyedt, de soha el nem némuló harangok zengő nyelveit.

Diadalmas zúgással hirdetik a harangok az aranykupolák alatt, hogy Krisztus feltámadott, s ha ideig-óráig mázsás kő fedi, hét pecsét zárja, tengerek árja takarja, feltámad és eljön újra, dicsőségének rettentő ragyogásában.

Ahányszor füledbe zendül az elsüllyedt harangok szava, tudd meg, testvérem, hogy Krisztus jár a vizek mélységei felett...

Talán még a közönyösség és a bűnök óceánja hullámszik a lelkünkben elsüllyedt szent város felett, de itt, a feltámadás fényességében szent bizonyossággal érezzük, halljuk, hogy csengnek-bongnak a mélységben az elsüllyedt harangok . . .

Könnyekek fátyolozzák szemünket, de könnyeinken át is felcsillan már előttünk a végtelen vizek távolában a mennyei város száz aranykupolája . . .

Testvérem, érted az elsüllyedt harangok szavát? . . .

KÖNNYEZŐ KÖVEK

Fájdalmas-édes emlékek zsonganak körül, mikor belépünk a Szent-sír kápolna köröndjének tulsó oldalán Mária Magdolna kápolnájába. A szent hagyomány szerint itt jelent meg Jézus feltámadása után Mária Magdolnának, aki éppen a Szent Sírtól jött errefelé és zokogott, hogy nem találta Urát a sírban, hová teste tétetett vala. És akkor megszólította Jézus: „Asszony, mit sírsz?” Magdolna neki is elpanaszolta bánatát. Az Üdvözítő végighallgatta és csak egy szóval felelt rá: „Mária!” A zengő és gyengéd hangról Magdolna azonnal megismerte szeretett Mesterét és ujjongó örömmel borult lábaihoz. A kápolna ajtaja mellett kör jelöli ezt a helyet, ahol Mária Magdolna állott a találkozás alatt, s ugyancsak márvány-kör mutatja Jézus helyét.

Csak egy fohászt, testvérem, ezen a szenthelyen, amely egészen a miénk, amelyben orgona szól és ma is jelen van Jézus az Oltáriszentségben! Csak egy fohászt, csak egy fogadalmat: ígérjük meg itt, hogy figyelünk az Ő szelid hangjára s ha szólít, — és nincs perc, hogy ne szólítana — Mária Magdolna ujjongásával és alázatával borulunk szentséges lábai elé . . .

Négy lépcső a Szűzanya kápolnájába vezet bennünket: a jámbor hagyomány szerint Jézus itt jelent meg először feltámadása után, még pedig szent Anyjának. Legdrágább ereklyéje egy márványba burkolt oszlop, amelyet a hagyomány a megostoroztatás oszlopának tart. A márványburkolaton kis lyuk van és a zárándokok ezen keresztül érintik egy pálcával a szent oszlopot, azután csókkal illetik a pálcát. A legenda szerint ez

az egész terület, amely a Szentsírtól északra esik, a kínszenvedés idejében arimathiai József kertje volt.

A sekrestyében megcsodálhatod Bouillon Gottfriednek, a Szentföld meghódítójának hősi kardját, az idesímuló kolostorban megcsodálhatod a ferences atyák önfeláldozó, szigorú szerzetesi életét és lángoló buzgalmát, amelynek mindazt köszönhetjük, ami a Szentföldből ma a miénk. A hódító kardja és a ferencesek keresztes-lelke: így egymás mellett a leggyönyörűbb, a legbiztatóbb szimbólum.

A ferences atyákat maga a szent alapító, Assisi Szent Ferenc telepítette le a Szentföldön, mikor 1219-ben néhány rendtársával oda zárandokolt. Hétszáz éve őrzik szenthelyeinket, hétszáz éve szenvedik a mindennapos vértanúságot, hogy a katolikus világtól el ne vegyék azt a néhány talpalatnyi földet, amit a legszentebb helyen magáénak mondhat. A szeráfi atya nem hiába hordozta meg tüzes szeretetét és forró alázatát a szenthelyeken.

A szentföldi ferencesek a keresztény önmegtágadás és buzgóság glóriás hősei.

Az oldalhajók zárógörcsületében homályos kis kápolna tűnik szemünkbe, amelyet egy késői hagyomány Urunk börtönének tart. Itt őrizték a két latorral együtt a kivégzés előtt. Mindjárt mellette kezdődik az apszisz, amelynek három kápolnája van: az első Szent Longinus emlékének van szentelve; ő volt az a római katona, aki átdöfte Jézus oldalát, mire a sebből kibuggyanó vér meggyógyította régóta beteg szemét. Mellette van a Ruhaosztás kápolnája, azon a helyen, ahol a hagyomány szerint a katonák Jézus ruhájára sorsot vetettek. A harmadik a Töviskoronázás kápolnája, amelyben a Gúnyolódás Kövét őrzik a görögkeletiek oltára alatt; a hagyomány szerint ezen a kövön ült Jézus a római helytartó házában, mikor tövissel koronázták és gúnyolták. Régi zárandokkönyvek adatai szerint itt őrizték sokáig a töviskoronát.

A két utóbbi kápolna között 29 lépcső vezet le az úgynevezett Szent-Ilona templomba, amely 20 méter hosszú, 13 méter széles és öt méternyire van a Szentsír-templom szintje alatt. Azon a helyen épült, ahol valamikor Constantinus bazilikája s később, a VII. században Modestus kis temploma állt. Most az örményeké és szörnyen elhanyagolt állapotban van. Négy vastkos monolith oszlop tartja a kupoláját. A háromhajós templomnak csak két oltára van; a jobboldali oltár mellett mutatják azt a követ, amelyen

a hagyomány szerint Szent Ilona imádságba mélyedten ült, miközben munkásai ástak és keresték a Szent Keresztet.

Tizenhárom lépcső vezet a templom jobboldali hajójából egy földalatti sziklabarlangba: a Szent Kereszt feltalálásának kápolnájába, A jobboldali oltáron márványlapba illesztett kereszt jelöli azt a helyet, ahol a Szent Keresztet megtalálták; ez az oltár a görögkeletieké. A baloldali oltár a katolikusoké; legszebb díszé Szent Ilona gyönyörű ércszobra, amely a buzgó császárnőt úgy ábrázolja, amint átszellemült arccal magához öleli az üdvösség szent jelét. A szobrot Miksa, a tragikus sorsú mexikói császár adományozta a templomnak 1857-ben.

A hely hitelességét nincs okunk kétségbevonni. Egyesek feltűnőnek mondták, hogy a szenvedéstörténet minden helye és ereklyéje itt van, egy föld alatt. Ebben azonban nincsen semmi különös, ha meggondoljuk, hogy a zsidók törvénye szerint nemcsak a kivégzettek holttestét, hanem a kivégzés eszközeit is el kellett tüntetni a kivégzés helyéről még az ünnep előestéjén. Egészen természetes tehát, hogy a poroszlók az üresen maradt keresztet kiszedték a földből, és hogy minél gyorsabban eleget tegyenek a kötelességüknek, mindjárt ott a közelben beledobták egy ciszternába, amelyet aztán betemettek földdel vagy törmelékkal. A mai Keresztfeltalálási kápolna, amint az ásatások kimutatták, valamikor csakugyan ciszterna volt, tehát a legalkalmasabb hely arra, hogy a szolgálak a kivégzés eszközeit gyorsan eltüntessék.

Miközben lassan felfelé haladunk a lépcsőkön, hogy a Szent Ilona kápolnában még egy pillanatra megálljunk, eszünkbe jut a Szent Kereszt feltalálásának gyönyörű legendája: a három kereszt, a beteg csodálatos meggyógyulása az Üdvözítő keresztjének érintésétől, a Szent Kereszt elrablása, a rabló perzsa király kemény bűnhődése, Heraclius császár legendás bevonulása a Kereszttel Jeruzsálembe... Ma már csak apró szilánkjai vannak meg a Szent Keresztnak: a hívők kegyelete széthordta az üdvösség fájának rostjait az egész világon: de egyik darabkája ott van Rómában, a Szent Péter templom előtt álló obeliszk csúcsán és a pogány világnak egykori büszke fővárosából szikrázza világgá mint csodálatos és sugárzó gyémánt, törhetetlenül és örökre, a Kereszt fényét és dicsőségét.

És ha itt a Szent Ilona templomában megállunk egy pillanatra, és elnézzük a zömök márványoszlopokat, amelyek valaha pogány isten templomát díszítették, vörhenyes színük bágyadt fénye mintha szelíd szo-

morúsággal révedezne az elhanyagolt kis templom viharvert falain, omladozó kövein, dísztelen oltárain. A szent legenda azt mondja, hogy ezek az oszlopok valaha sírtak.

Testvérem, hallottad a pogány költő versét: az élettelen tárgyaknak is vannak könnyeik. Ha van keresztény legenda, amelynek szimboluma drága és mélységes titkok lehelletével éri a lelkünket, akkor ez a legenda az. Könnyeztek a kövek is, mint ahogy valamikor megindult az ég és föld, hogy gyászolja az Istenember áldozatos halálát, szívbe markoló szenvedéseit. Könnyeztek a kövek, mikor meglátták a vérrel áztatott Keresztet felbukkanni a föld mélyéből, a sokszázados lappangás után. Könnyeztek a kövek, hiszen a kínszenvedésnek ezen a vérrel szentelt földjén még a legtisztább és legnagyobb emberi léleknek sincsenek szavai, még a szentek is némák s a világ aranyszájú szónokainak is elcsuklik szava: itt csak a könnyek beszélnek, csak a könnyek zengik minden aranyszájnál ékebben a szeretet és az áldozat örök, forró és fájdalmas himnuszát...

Ennek a pusztuló templomnak a síri csöndességében mintha most is halk koppanással hullanának a málladozó kőpadlóra az oszlopok néma könnyei. A szívünkben is felsír valami hangtalan és borongó bánat, megöleljük az évezredes márványoszlopot: hogy a szívünk ne legyen keményebb és érzéketlenebb a kőnél, tanuljunk érzést a könnyező kövektől, amelyeknek bánata itt borong és könnye itt remeg a szent császárnő áldott lelkének évszázadokat átlengő emlékei között.

Testvérem: ha megtanítottak sírni a könnyező kövek, keressük Szent Ilona buzgóságával a Keresztet, mígnem megtaláljuk, s mint ő, forrón és örökre magunkhoz ölelhetjük az emlékezések és a bánatok szent magányosságában...

Jer velem, testvérem, menjünk vissza az Olajfák Hegyére és álljunk meg a Kafr et-Tur rozzant viskói között, itt e nyolcszögletű kupolás kis épület előtt, amelyet tágas udvar övez. Az udvarban oszlopmaradványok, vízmedencék, oltárok, az udvar közepén a kis kápolna: a Mennybe-menetel Kápolnája. Jó tíz lépés az átmérője ennek a szenthelynek, amely

valamikor nyílt márványoszlopos csarnok volt; antik oszlopokkal szeggett árkádjait csak későbbi időkben falazták be. Megilletődött lélekkel lépünk be a kis szentélybe, amelynek közepén márványburkolat övezi a sziklát, amelyről Jézus tanítványainak szemeláttára a mennybe szállt. A sziklában most is ott van szentséges lábának nyoma.

Itt is Constantinus építtette az első szentélyt: egy fedetlen és nyílt köralakú oszlopcsarnokot. A VII. században Modestus emelt kis templomot a régi csarnok helyén, amely ép úgy elpusztult, mint a keresztesek díszesebb temploma, amely Modestus kápolnája helyébe került. Mai alakjában a XIX. század elején épült fel és jelenleg a törököké, akik csak meghatározott napokon engedik meg a keresztényeknek a misézést a mennybemenetel helyén.

A megdicsőülés felséges jelenetét Szent Lukácsnál olvassuk. Jézus megtiltotta tanítványainak, hogy Jeruzsálemből távozzanak; parancsa szerint ott kellett megvárniok, míg elnyerik a Szentleket, mielőtt apostoli útjaikra indulnának. Akkor kivitte őket Bethániába és fölemelvén kezeit megáldotta őket. És lőn, mikor őket áldotta, szemök láttára föl-emelkedék és a felhő befogadá őt szemeik elől. (Lukács 24, 50—51; Ap. Csel. 1, 9—11).

Valamivel távolabb ettől a helytől a görögkeleti kolostor egy kis kápolnát rejt, amelynek Viri Galilaei (Galileai férfiak) a neve. A szent hagyomány szerint ezen a helyen történt, hogy midőn az apostolok megilletődötteen bámultak a tündöklő fehér felhő után, amely Mesterüket az égbe ragadta, egyszerre csak két férfiú állott melléjük fehér ruhában és megszólította őket:

— Galileai férfiak! Mit állotok, az égre nézvé? Ez a Jézus, ki felvétetett tőletek az égbe, úgy jó majd el, amint láttátok őt az égbe menni.

Akkor a tanítványok megindultan imádkoztak és visszatértek Jeruzsálembe nagy örömmel.

Két csonka oszlop áll most ebben a kis kápolnában, bizonyára valami régi szent emlék maradványai.

Ha elmerengsz a két csonka oszlop előtt, testvérem, jusson eszedbe a tündöklő fehér felhő, amelyen isteni Mesterünk mint tüzes szekéren a mennyek dicsőségébe szállt. Ha szíved is úgy meglágyul szentséges lábanyoma érintésétől, mint a kőszikla, akkor a csonka oszlop a fehér felhő ragyogásában tündöklő mennyei lépcsővé válik, amelynek fejénél angya-

lok várják majd érkezésedet. De jusson eszünkbe az a mennyei lépcső is, amelyet Szent Perpetua látott vértanúságának előestéjén s amelynek tövében a vadállat lesett reá, hogy elriassza a dicsőség útjától. Testvérem, mi Krisztus nyomdokain jártunk s nincs okunk rettegni a vadállat vicsorgó fogaitól. Ha majd a fehér felhő az ítélet sötét fellegévé komorul s újra eljő az ember Fia, amint Őt az égbe menni láttuk, a sugárzó fényözönben lépünk szent bizalommal a mennyei lépcsőre, amely a csonka oszlopból a fellegekbe nyúlik és alázatos lélekkel várjuk ítéletét földi zaránokságunk felett.

Igen, addig csak álljunk itt, az égre nézvéen, s míg szemünket elkápráztatja a fehér felhő ezüstös tündöklése, míg elkábít az olajfák édes illata, míg fejünk felett a mennybolt kék sátorán remegve szikráznak a csillagok miriádjai: zengjenek meg lelkünkben husvétii ujjongással a mélységekbe rejtett mennyei város aranyharangjai . . .

Testvérem, búcsúzzunk a Szentsír városától.

Isten veled, Jeruzsálem, legyen béke a te erősségedben, és bőség a te tornyaidban !

És békéd és bőséged a mi szíveinkben !

Míg odafenn a csillagok szikrazuhataga sziporkázik s lenn az álomba szenderülő városban sorra kihunynak az emberek halvány mécssei: lelkünkben szítsuk fel a bűnbánat és a szeretet örök mécsesét, boruljunk le mégegyszer a Golgota megváltó keresztje előtt és szívünkben új reményekkel és új elragadtatással induljunk zaránokságunk új állomásai felé.

